

STUDII

revistă de știință-filosofie-arte

•

IV

OCTOMBRIE—DECEMBRIE
1948

COMITETUL DE PATRONAJ

RADU CERNĂTESCU / I. CHIȘINEVSCHI / MIRON CONSTANTINESCU
P. CONSTANTINESCU-IAȘI / AL. GRAUR / IORGU IORDAN / M. KERNBACH
BARBU LĂZAREANU / V. D. MĂRZA / GH. NICOLAU / STEFAN NICOLAU
C. I. PARHON/EMIL PETROVICI/NICOLAE PROFIRI / EMIL RACOVITĂ
ALEX. ROSETTI / L. RAUTU / M. SADOVEANU / TR. SĂVULESCU / S. STOI-
LOV / EM TEODORESCU / A. TOMA / GH. VASILICHI

COLABORĂTORI

Gh. Agavrîloaiei	C. Drăgulescu	Eugen Neculce
M. Andricu	Ovidiu Drimba	C. Nicuță
Pavel Apostol	A. Duma	M. Onescu
Ilie Ardeleanu	I. Foușăneanu	Gh. Oprescu
Ana Aslan	Gabor Gaal	A. Oțetea
Gh. Atanasiu	Const. Georgescu	C. C. I. Parhon
Ion Atanasiu	Gh. Georgescu	St. Pașca
Agnes Ausländer	Tr. Gheorghiu	I. Pavelescu
Eugen Bădărău	A. Ghica	Dum. Pompelu
N. Bădescu	I. Ghica-Budești	Tudor Popescu
C. Balmuș	A. Halmovici	I. Pragoiu
I. Barbalat	L. Hamburger	D. Prodan
D. Barbillan	S. Iagnov	M. Ralea
N. Bărbulescu	Traian Ionașcu	Gogu Rădulescu
Al. Bărlădeanu	C. N. Ionescu	Camil Ressu
M. Beniuc	C. Ionescu-Gulian	Raluca Ripan
Ion Berca	N. Ionescu Sisești	E. Rodan
M. Bercovici	Tiberiu Ionescu	Alex. Roșca
J. Berman	S. Isac	Mihail Roșianu
Damian Bogdan	Atanase Joja	Al. Russescu
I. Bogdan	A. Kreindler	Alex. Sanielevici
H. Brauner	Laetitia Lăzărescu	Simion Sanielevici
R. Brauner	Gh. Lupăscu	E. Seldel
Tr. Broșteanu	Nicolae Gh. Lupu	A. Seleşanu
Al. Bulcan	V. Măciu	Matel Socor
Th. Bu ghiu	Gheorghe Macovei	Gh. Spacu
E. Carafoli	P. Macovei	Zaharia Stancu
V. Cheresteșu	D. Macrea	Iorgu Stolan
Mihail Ciobanu	Duliu Marcu	Stancu Stolan
Alex. Ciplea	Gavril Marcuson	Lazăr Stoicescu
Emil Condurachi	Gh. Matel	Alf. Teitel
Ilie Constantinescu	M. H. Maxy	N. Teodorescu
N. Corcinski	C. Medrea	D. Tudor
Titus Crișan	Florica Mezincescu	D. Tudoran
L. Csögör	C. Mihul	Eliza Văscăuțeanu
Const. Dălcoviciu	St. Milcu	Gh. Vlădescu-Răcoasa
Stefan Dan	Gr. Mladenatz	I. Vitner
D. Danielopol	N. Müller	D. Voinov
C. Dinculescu	I. Murgulescu	E. Weigl
Gh. Dinculescu	Al. Myller	B. Zaharescu
		Gh. Zapan etc.

„STUDII“ REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ, FILOSOFIE, ARTE
APARE ODATĂ LA TREI LUNI / ABONAMENTUL 600 LEI ANUAL

REDACTOR RESPONSABIL : MIHAIL ROLLER

SECRETARIATUL DE REDACȚIE : DR. V. NOVACU, ARH. M. ARONOVICI, DR. A. POPOVICI

B* DUL DACIA 29 - TEL. 2-99.09 - INFORMAȚIUNI ÎN FIECARE MARȚI ORA 10-12

STUDII

revistă de știință-filosofie-arte

IV

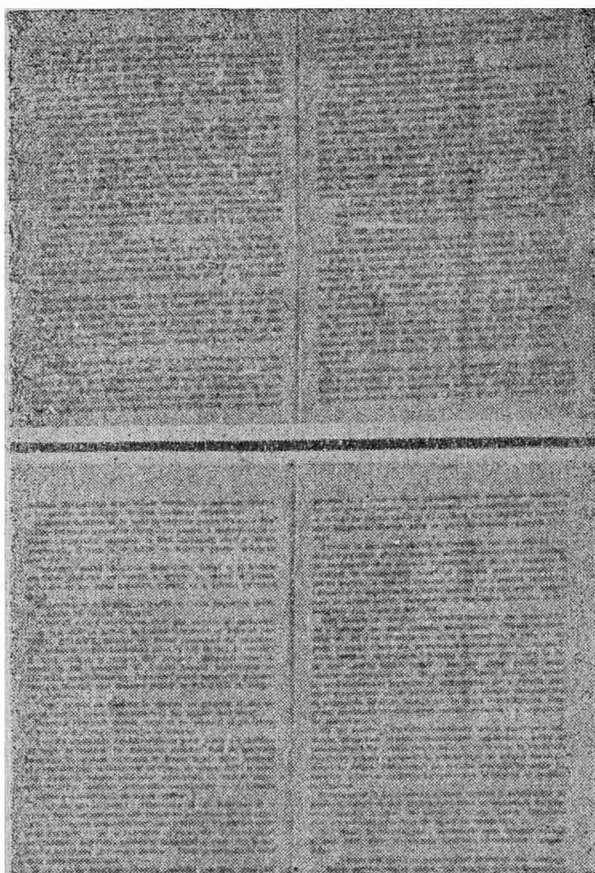
OCTOMBRIE-DECEMBRIE

1948

CUPRINSUL

	Pag.
* * *	5
Manifestul Congresului mondial al Intelectualilor	7
Oamenii culturii din R. P. R. aderă la apelul congresului internațional al Intelectualilor	9
Statutul Academiei R. P. R.	10
Statutul Academiei R. P. R. (în limba rusă)	24
✱	
Academician I. D. LĂSENCO: Despre știința biologică	36
Prof. G. VRĂNCEANU: Cercetări noi în geometria diferențială	56
A. M. KRINIȚKI: Munca lui Karl Marx privind probleme din științele naturii	62
✱	
ION BANU: Despre opera științifică a lui A. A. Jdanov	88
✱	
Academician Prof. AL. ROSETTI: Limbi mixte și limbi amestecate	101
Prof. RUFEN AVANESOV: Lingvisti sovietici și însușesc teoria marx-leninistă	108
✱	
S. ȘTIRBU: Despre muzeul Petofi-Bălcescu din Oradea-Mare	115
AL. GRECU: Mihai Viteazul și legăturile cu Rusia — O scrisoare inedită	142 ✓
Prof. AL. ROȘCA: Realizările psihologiei sovietice	149
✱	
Programul cursului Materialism dialectic și Materialism istoric, pentru învățământul superior, pe anul 1948-1949	167
✱	
Academician BARBU LĂZĂREANU: Literatura antimonarhică și antidinastică (II)	195
✱	
NOTE ȘI RECENZII	201
<p>Teoria vibrațiilor și tehnica inginerască — G. Casanova: „Matematicile și materialismul dialectic”. — Două congrese. — A. I. Vișinski: „Dreptul internațional și organizarea internațională”. — A. I. Vișinski: „Probleme noi în teoria statului și a dreptului socialist”. — „Indrumătorul învățătorului”. — Henri Lefebvre: „Logique formelle, logique dialectique”.</p>	
BIBLIOGRAFIE	238

Mărimea naturală a patru pagini din textul Cursului Scurt al Istoriei Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice, după care învățau deținuții politici antifasciști în închisorile regimului burghezo-moșleresc din România.

MANIFESTUL CONGRESULUI MONDIAL AL INTELECTUALILOR

Congresul mondial al intelectualilor pentru apărarea păcii a lansat următorul manifest :

„Noi oamenii muncii activând pe tărâmul culturii, științei și artei întruniți în orașul polonez Wroclaw, venind din 45 țări, ne adresăm intelectualilor din întreaga lume:

Noi vă reamintim primejdia de moarte care a amenințat nu de mult cultura omenirii. Am fost martorii barbariei fasciste, distrugerii valorilor istorice și culturale, persecutării și uciderii celor ce muncesc cu mintea, călcării complete în picioare a tuturor valorilor spirituale, călcare ce amenință însăși noțiunile de conștiință, rațiune și progres.

Cultura umană a fost salvată prin efortul suprem depus de toate forțele democratice — Uniunea Sovietică, ca și popoarele din Anglia și Statele Unite — și prin eroica rezistență populară din țările cucerite de fascism, cu prețul unor sacrificii și privațiuni fără de pereche.

Și totuși, împotriva voinței și aspirațiilor popoarelor din toate țările, o mână de oameni egoiști din America și Europa, care au moștenit dela fascism ideile sale de discriminare rasială și de negare a progresului, care și-au însușit tendința acestuia de a rezolva toate problemele prin forța armelor, încearcă din nou să atace patrimoniul spiritual al națiunilor de pe glob.

Cultura țărilor europene, care au adus o enormă contribuție la tezaurul omenirii este în primejdie de a-și pierde caracteristicile sale naționale.

În mai mult țări — Spania, Grecia ca și în America Latină — forțele ostile progresului nu numai că mențin, dar și creiază noul cuiburi de fascism.

Împotriva rațiunii și conștiinței, oprimarea ființelor umane și a unor popoare întregi, pe care opresorii le denumesc națiuni de culoare, continuă și chiar se intensifică.

Oamenii, care au împrumutat metodele fascismului, practică în țările lor discriminarea rasială și persecută pe oamenii muncii progresiști de pe tărâmul științei și artei.

Decoperirile științifice, de pe urma cărora omenirea ar putea să tragă foloase, sunt utilizate pentru producția secretă de mijloace de distrugere, care tinde să discrediteze și să schimbe misiunea înaltă a științei.

Sub conducerea acestor oameni, cuvântul omenesc și arta nu sunt folosite în scopuri educative și pentru a apropia popoarele și

pentru a desvolta patima josnică a urii de oameni și pentru pregătirea războiului.

Crezând cu fermitate în nevoia unei dezvoltări libere și a difuzării realizărilor culturii progresiste noi protestăm în numele păcii, progresului și viitorului omenirii împotriva oricăror restrângeri aduse acestei libertăți și subliniem necesitatea unei înțelegeri mutuale între culturi și popoare în interesul civilizației mondiale.

Dânduși seama că știința modernă a eliberat mari și noi forțe, care vor fi folosite de omenire fie, pentru binele său fie pentru răul său, congresul protestează împotriva utilizării științei în vederea distrugerilor. Congresul cere popoarelor să facă toate eforturile în vederea unei vaste difuzări a cunoștințelor pe întregul glob, în vederea aplicării științei pentru a se înfrânge cât mai repede sărăcia, ignoranța, molimile și lipsurile ce afectează majoritatea omenirii, ca și spre a ajuta la slăbirea restricțiilor impuse liberei deplasări a oamenilor ce servesc cauza păcii și progresului, publicării și difuzării libere a cărților și rezultatelor cercetărilor științifice și a tuturor realizărilor științifice și culturale ce servesc acelorași țeluri.

Popoarele de pe glob nu doresc război și ele sunt destul de puternice pentru a apăra pacea și cultura împotriva atacurilor unui nou fascism.

Intelctuali din întreaga lume! Aveți o mare răspundere față de popoarele voastre, față de omenire și față de istorie. Noi ne ridicăm glasul pentru pace, pentru liberul progres cultural al popoarelor, pentru independența lor națională și pentru o colaborare strânsă între ele.

Facem apel la toți muncitorii intelectuali din fiecare țară să discute următoarele propuneri:

În toate țările să fie convocate congrese naționale ale muncitorilor de pe tărâmul culturii pentru apărarea păcii.

Pretutindeni să fie instituite comitete naționale pentru apărarea păcii.

Legăturile internationale ale muncitorilor de pe tărâmul culturii din toate țările să fie întărite în interesul păcii".

OAMENII CULTURII DIN R. P. R. ADERĂ LA APELUL CONGRESULUI I N T E R N A Ţ I O N A L A L I N T E L E C T U A L I L O R

M O Ţ I U N E

Adunarea Intelectualilor din Capitală, convocată de Institutul Român de Cultură Universală ascultând darea de seamă a delegației române la Congresul Mondial al Intelectualilor, își dă adeziunea la hotărârile luate de acest Congres.

Oamenii culturii din Republica Populară Română aderă în totul la apelul lansat de Congres apel care amintind marea răspundere pe care o au intelectuali fața de popoarele lor, față de omenire și față de istorie îi cheamă să-și ridice glasul pentru pace, pentru liberul progres cultural al popoarelor, pentru independența lor națională și pentru o colaborare strânsă între ele.

Adunarea decide ca delegația română la Congresul Mondial al Intelectualilor laolaltă cu alți reprezentanți ai științei, literaturii și artei din țara noastră, să se constituie într'un Comitet de inițiativă în vederea convocării în scurtă vreme a unui Congres Național al Intelectualilor din Republica Populară Română pentru apărarea păcii și a culturii.

Noi cei de față ne luăm obligația de a lupta cu hotărâre prin viu grai și prin scris, pentru a apăra marile valori ale culturii, viața oamenilor pașnici, independența și libertatea popoarelor împotriva forțelor imperialismului războiului și a obscurantismului de pretutideni.

Ne obligăm de a pune cunoștințele, talentele, energia noastră pentru a contribui la întărirea frontului păcii a cărui forță conducătoare este Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, front în ale cărui rânduri militează activ Republica Populară Română.

STATUTUL DE ORGANIZARE ȘI FUNCȚIONARE A ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

CAPITOLUL I

Dispozițiuni generale.

Art. 1. — Academia Republicii Populare Române, cel mai înalt for științific-cultural al țării, este o instituție de Stat. Ea întrunește pe cei mai de seamă oameni de știință și cultură ai Republicii.

Academia Republicii Populare Române depinde direct de Președinția Consiliului de Miniștri, căreia îi prezintă periodic o dare de seamă asupra activității sale.

Art. 2. — Sarcina fundamentală a Academiei Republicii Populare Române este să contribuie prin toate mijloacele la propășirea generală a științei, literelor și artelor în Republica Populară Română, precum și să studieze, să folosească și să desvolte cuceririle științifico-culturale universale.

Academia Republicii Populare Române, pune la baza lucrărilor ei, folosirea organizată și metodică a cuceririlor științei și culturii pentru consolidarea democrației populare, în drum spre socialism.

Art. 3. — În vederea îndeplinirii acestor sarcini fundamentale, Academia Republicii Populare Române:

a) Își concentrează activitatea asupra problemelor științei și culturii în toate ramurile lor;

b) Studiază posibilitățile de punere în valoare, în folosul poporului, a bogățiilor naturale și forțelor productive ale țării, prin aplicarea realizărilor științifice, culturale și economice universale;

c) Efectuează investigații și cercetări științifice, la cererea guvernului;

d) Reunește și promovează oameni de valoare științifică, culturală, conduită morală și concepție politică democratică, asigurându-le condițiunile necesare pentru dezvoltarea activității lor în domeniul specialității respective, pusă în slujba poporului;

e) Coordonează activitatea institutelor și centrelor de cercetări științifice și culturale ale țării.

CAPITOLUL II

Compunerea Academiei Republicii Populare Române.

Art. 4. — Academia Republicii Populare Române se compune din: membri titulari activi, membri titulari onorifici, membri de onoare și membri corespondenți.

Art. 5. — Membri titulari activi și onorifici, precum și membri corespondenți din țară, nu pot fi decât cetățeni români, bărbați sau femei, cunoscuți prin valoarea operelor și activitatea lor științifică-culturală.

Art. 6. — Numărul membrilor titulari activi este de 66, iar al membrilor corespondenți din țară este de 132.

Art. 7. — Cei 66 membri titulari activi lucrează în 6 secțiuni, după cum urmează :

La secțiunea de științe matematice, fizice și chimice, 10 membri.

La secțiunea de științe geologice, geografice și biologice, 10 membri.

La secțiunea de științe tehnice și agricole, 18 membri.

La secțiunea de științe medicale, 10 membri.

La secțiunea de științe istorice, filozofice, economico - juridice, 10 membri.

La secțiunea de știința limbii, literatura și artele, 8 membri.

Academia Republicii Populare Române în sesiunea generală poate să mărească numărul membrilor săi.

Numărul membrilor corespondenți al fiecărei secțiuni nu poate depăși dublul numărului membrilor titulari activi al acelei secțiuni.

Art. 8. — Fiecare secțiune, cu majoritatea voturilor membrilor săi, propune cel mai târziu în a 8-a zi a sesiunii generale candidați pentru locurile vacante de membri titulari activi și membri corespondenți.

Votul pentru propunerea de candidare se dă prin buletine, deodată peste toate persoanele propuse de membrii secțiunii.

Alegerea membrilor titulari activi și a membrilor corespondenți se face pe baza unui raport alcătuit de un membru al secțiunii unde sunt vacante locurile, de adunarea plenară a Academiei în sesiune generală cu o majoritate de 2/3 a numărului membrilor titulari activi prezenți. Până la complectarea a 2/3 din numărul membrilor titulari activi, alegerea membrilor se face cu majoritatea celor prezenți.

Art. 9. — Pot fi aleși membri titulari activi oameni de valoare științifică și culturală, de conduită morală și concepție politică democratică, care s'au distins prin lucrări originale recunoscute ca fiind de mare valoare, contribuind prin munca lor la progresul științei, literelor sau artelor.

Art. 10. — Recepția membrilor titulari activi se face în ședință solemnă, prin tratarea de către noul ales a unei probleme din domeniul specialității sale.

Art. 11. — Membri titulari activi au dreptul și datoria să lucreze în institutele corespunzătoare specialității lor, contribuind efectiv

la rezolvarea problemelor ce le cad în sarcină, să participe cu vot deliberativ la şedinţele sesiunilor generale la şedinţele plenare, la şedinţele secţiunilor şi subsecţiunilor respective; să îndeplinească orice însărcinare li s'ar încredinţa de către adunarea plenară, secţiune, sau subsecţiune, sau de către autorităţile superioare de Stat, în vederea împlinirii unor misiuni ştiinţifice sau culturale.

Art. 12. — Membri titulari activi pot fi trecuţi în cadrul membrilor titulari onorifici la cererea proprie sau la propunerea a cel puţin 20 de membri titulari activi. Atât cererea cât şi propunerea trebuiesc aprobate de majoritatea membrilor titulari activi prezenţi la sesiune generală.

Art. 13. — Pot fi aleşi membri de onoare persoanele din ţară şi din străinătate, cu merite deosebite în propăşirea ştiinţei şi culturii. Membrii de onoare se aleg pe baza unui raport de către adunarea plenară a Academiei în sesiune generală, cu 2/3 din voturile celor prezenţi. Numărul membrilor de onoare nu poate întrece jumătate din numărul membrilor titulari activi.

Art. 14. — Pot fi aleşi membri corespondenţi :

a) Cetăţenii români, oameni de valoare ştiinţifică şi culturală, de conduită morală şi concepţie politică democratică, care s'au afirmat prin lucrări originale remarcabile;

b) Oameni de ştiinţă, litere şi artă din străinătate, autori de lucrări de mare valoare. Numărul membrilor corespondenţi din străinătate nu poate depăşi pe acela al membrilor corespondenţi din ţară.

Art. 15. — Membrii corespondenţi din ţară,, au dreptul şi datoria să lucreze în institutele corespunzătoare specialităţii lor, să participe cu vot consultativ la şedinţele sesiunilor generale, la şedinţele ordinare şi solemne, la cele ale secţiunilor şi subsecţiunilor; să îndeplinească orice însărcinare li s'ar încredinţa de către adunarea plenară, secţiuni şi subsecţiuni, de către directorii institutelor în care lucrează, sau de către autorităţile superioare de Stat, în vederea împlinirii unor misiuni ştiinţifice sau culturale.

Art. 16. — Membrii de onoare şi membrii titulari onorifici au dreptul să participe cu vot consultativ la şedinţele sesiunilor generale, la şedinţele ordinare şi solemne, precum şi la cele ale secţiunilor şi subsecţiunilor.

Art. 17. — Alegerea membrilor titulari şi de onoare ai Academiei Republicii Populare Române va fi confirmată de Preşidenţia Consiliului de Miniştri.

Art. 18. — Numai membri titulari activi și onorifici, precum și membrii de onoare ai Academiei Republicii Populare Române, au dreptul să poarte titlul de academician.

Art. 19. — Nu pot fi membri ai Academiei Republicii Populare Române cei :

- a) Care 'au suferit o condamnare pentru activitatea lor fascistă, reacționară sau pentru infracțiuni de drept comun;
- b) Căroră li s'a retras cetățenia română după 6 Martie 1945;
- c) Care prin activitatea lor antidemocratică s'au pus în slujba reacțiunii și fascismului, dăunând astfel intereselor poporului.

Art. 20. — Membri titulari activi și onorifici, membrii de onoare și membrii corespondenți din țară și străinătate pierd calitatea lor dacă deslășoară o activitate potrivnică intereselor poporului sau dacă aduc prejudicii sub orice formă Republicii Populare Române.

Art. 21. — Membrii titulari activi și membrii corespondenți din țară, pierd calitatea lor dacă în afară de cazuri de forță majoră își încetează activitatea științifică.

Art. 22. — Membrii titulari activi, onorifici și membrii corespondenți din țară primesc o indemnizație lunară, stabilită de Consiliul de Miniștri. Această indemnizație este exonerată de impozite și taxe de orice natură. Nu se aplică dispozițiunile legale privitoare la cumul în ce privește salariile, pensiile și indemnizațiile de orice natură ale membrilor titulari activi, onorifici și corespondenți.

Art. 23. — Colaboratorii științifici se recrutează din elemente capabile să lucreze în știință, litere și arte și care se consacră disciplinei pe care o cultivă. Ei sunt numiți de către Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, la propunerea directorilor de institute.

Activitatea lor în cadrul Academiei Republicii Populare Române, poate să înceteze la propunerea directorilor de institute, cu aprobarea Prezidiului Academiei Republicii Populare Române.

CAPITOLUL III

Organizarea Academiei Republicii Populare Române

Art. 24. — Academia Republicii Populare Române, se împarte în 6 secțiuni:

- a) Științe matematice, fizice și chimice;
- b) Științe geologice, geografice și biologice;
- c) Științe tehnice și agricole;
- d) Științe medicale;

- e) Științe istorice, filosofice și economico-juridice;
- f) Știința limbii, literatura și artele.

Art. 25. — Secțiunile se împarte în subsecțiuni după cum urmează:

1. Secțiunea de științe matematice, fizice și chimice, se împarte în:
  - a) Subsecțiunea de științe matematice;
  - b) Subsecțiunea de științe fizice;
  - c) Subsecțiunea de științe chimice.

2. Secțiunea de științe geologice, geografice și biologice, se împarte în:

- a) Subsecțiunea de științe geologice și mineralogice;
- b) Subsecțiunea de științe geografice;
- c) Subsecțiunea de științe biologice.

3. Secțiunea de științe tehnice și agricole, se împarte în:

- a) Subsecțiunea de siderurgie, metalurgie și mecanică;
- b) Subsecțiunea de energetică;
- c) Subsecțiunea de exploatare miniere și petrolifere;
- d) Subsecțiunea de chimie tehnologică;
- e) Subsecțiunea de construcții, comunicații și transporturi;
- f) Subsecțiunea de agronomie;
- g) Subsecțiunea de silvicultură;
- h) Subsecțiunea de îmbunătățiri funciare.

4. Secțiunea de științe medicale, se împarte în:

- a) Subsecțiunea de medicină socială și preventivă;
- b) Subsecțiunea de biologie medicală (endocrinologie și neurologie, etc.);
- c) Subsecțiunea de microbiologie și inframicrobiologie;
- d) Subsecțiunea de științe morfologice;
- e) Subsecțiunea de fiziologie normală și patologică.

5. Secțiunea de științe istorice, filosofice, economico-juridice, se împarte în:

- a) Subsecțiunea de științe istorice;
- b) Subsecțiunea de științe filosofice;
- c) Subsecțiunea de științe pedagogice și psihologice;
- d) Subsecțiunea de științe economico-juridice.

6. Secțiunea de știința limbii, literatura și artele, se împarte în:

- a) Subsecțiunea de știința limbii și de literatură;
- b) Subsecțiunea artelor.

Academia Republicii Populare Române, în sesiune generală poate

să mărească sau să reducă numărul secțiunilor și subsecțiunilor sale și să determine cadrul activității lor.

Secțiunile pot funcționa numai cu un număr de minimum 5 membri, din care 2 titulari.

Art. 26. — Secțiunile sunt conduse de un birou format din : un președinte și un secretar propuși de secțiune și confirmați de Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, în urma aprobării Președinției Consiliului de Miniștri, precum și din secretarii subsecțiunilor.

Subsecțiunile sunt conduse de un secretar, propus de secțiune și confirmat de Prezidiul Academiei Republicii Populare Române.

Art 27. — Academia Republicii Populare Române, are filiale la Iași și Cluj, precum și în alte centre universitare din provincie.

Filialele sunt conduse de un președinte, membru titular, și un secretar, membru titular sau corespondent, propuși de filială și acceptați de Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, cu aprobarea Președinției Consiliului de Miniștri. Filialele funcționează cu un minimum de 5 membri.

Art. 28. — Organele de bază prin care Academia Republicii Populare Române își desfășoară activitatea sa științifică-culturală, sunt Institutele de cercetări, în care lucrează membrii titulari activi și onorifici, membrii corespondenți și colaboratori științifici.

Art. 29. — Organizarea institutelor, precum și a anexelor lor (laboratoare, muzee, etc.), se va face potrivit unui regulament special.

CAPITOLUL IV

Activitatea Academiei Republicii Populare Române

Art. 30. — Activitatea Academiei Republicii Populare Române se exercită în:

- a) Sesiuni generale, ordinare sau extraordinare;
- b) Ședințe de comunicări publice sau numai ale membrilor Academiei, obișnuite sau solemne;
- c) Secțiuni sau subsecțiuni;
- d) Institute, biblioteci, muzee, stațiuni, etc.;
- e) Comisiuni speciale alese din sânul Academiei, secțiunilor sau subsecțiunilor, precum și
- f) De către persoane însărcinate de Academie, cu misiuni speciale.

Art. 31. — Sesiunile generale ordinare se țin de două ori pe an.

Prima sesiune generală se ține între 15 și 31 Octombrie, și are drept scop :

- a) Să verifice activitatea științifică și culturală depusă;
- b) Să aprobe planurile și programele de activitate științifică și culturală ale Academiei și ale organelor ei;
- c) Să fixeze subiecte pentru concursuri;
- d) Să aleagă comisiunile pentru cercetarea lucrărilor prezentate la premii și concursuri;
- e) Să decidă asupra premiilor;
- f) Să aleagă pe membrii Academiei;
- g) Să aleagă pe membrii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române;
- h) Să țină ședințele solenune pentru recepția membrilor titulari nou aleși, pentru comunicări de interes general sau cu prilejul unor evenimente importante;
- i) Să propună modificări ale statutului sau ale regulamentelor generale, modificări care trebuiesc aprobate cu majoritate din numărul voturilor membrilor prezenți;
- j) Să hotărască asupra creerii, modificării și organizării de noi secțiuni, subsecțiuni, institute, stațiuni, muzee, etc.

A doua sesiune se ține între 10 și 20 Martie, și are drept scop:

- a) Să cerceteze aplicarea liniei generale de activitate științifico-culturală, din programul Academiei și a părților componente;
- b) Să rezolve chestiunile fundamentale cu caracter organizatoric;
- c) Să asculte rapoartele, atât ale filialelor și Institutelor Academiei, cât și ale membrilor ei, și să aleagă pe membrii de onoare, membrii activi și corespondenți.

Înainte de sesiuni, secțiunile, subsecțiunile, institutele, etc., vor întocmi rapoartele privind desfășurarea activității lor, precum și planul de activitate în viitor.

Art. 32. — Sesiunile generale extraordinare se convoacă de către Prezidiul Academiei Republicii Populare Române din inițiativă proprie, la cererea unei treimi din numărul membrilor titulari activi sau la cererea Preșidenției Consiliului de Miniștri.

Art. 33. — Ședințele de comunicări se țin în adunare plenară în secțiuni și în subsecțiuni. Ele sunt ordinare sau solenune, publice sau numai ale membrilor Academiei Republicii Populare Române.

Art. 34. — La adunările plenare din secțiunile generale participă toți membrii Academiei Republicii Populare Române. Ședințele nu se pot ține în mod legal decât cu participarea a 2/3 din numărul membrilor titulari activi.

Art. 35. — Ședințele de comunicări în adunarea plenară se țin ocazional, când un membru are de prezentat o lucrare care interesează pe toți membrii Academiei Republicii Populare Române.

Ședințele de comunicări în secțiuni și subsecțiuni se țin cel puțin de două ori pe lună pentru prezentarea lucrărilor membrilor și colaboratorilor științifici ai Academiei Republicii Populare Române sau ale persoanelor din afara cadrului Academiei Republicii Populare Române.

Ședințele secțiunilor se convoacă de președinte, iar ale subsecțiunilor de secretari.

La ședințele secțiunilor și subsecțiunilor pot să participe și să prezinte lucrări și membrii altor secțiuni și subsecțiuni, iar la invitația președintelui secțiunii sau a secretarului subsecțiunii, pot să asiste și oameni de știință, litere și arte, care nu sunt membri ai Academiei Republicii Populare Române.

Art. 36. — Ședințele solemne se țin, în urma hotărârii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, în următoarele împrejurări:

- a) În ziua proclamării Republicii Populare Române;
- b) La sărbătorirea unui eveniment important pentru știință, pentru viața culturală sau politică a țării;
- c) La rostirea discursurilor de recepție ale membrilor titulari activi, noi aleși;
- d) La sărbătorirea membrilor Academiei Republicii Populare Române sau a altor membri de știință și cultură, care s'au distins prin activitatea lor.

CAPITOLUL V

Conducerea Academiei Republicii Populare Române

Art. 37. — Organul suprem de conducere al Academiei Republicii Populare Române este adunarea plenară, alcătuită din membrii ei titulari activi, întruniți în sesiune generală. Adunarea alege din sânul ei Prezidiul Academiei Republicii Populare Române. Prezidiul Academiei Republicii Populare Române trebuie să fie confirmat de Președinția Consiliului de Miniștri.

Art. 38. — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române aplică hotărârile adunării generale și — în intervalele dintre sesiuni — este organul superior de conducere al Academiei Republicii Populare Române. Prezidiul reprezintă Academia în toate problemele și împrejurările.

Supraveghează buna funcționare a tuturor serviciilor, institutelor și anexelor lor.

Ține legătura cu filialele ei.

Transmite secțiunilor și institutelor probleme științifice și culturale, puse de guvern.

Urmărește executarea lucrărilor încredințate comisiunilor speciale.

Convoacă membri în sesiuni generale ordinare și extraordinare, precum și în ședințele de comunicări ale adunării plenare.

Numește colaboratori științifici la cererea institutelor.

Acordă concedii membrilor Academiei Republicii Populare Române și funcționarilor ei.

Raportează adunării plenare asupra întregii activități a Academiei Republicii Populare Române.

Informează periodic Președinția Consiliului de Miniștri despre mersul activității.

Prezintă Președinției Consiliului de Miniștri, la sfârșitul fiecărei sesiuni generale ordinare, un raport asupra lucrărilor executate în cursul perioadei expirate, planul de lucru pentru viitor, etc.

Execută bugetul, în conformitate cu programul și planul de lucru și ține legătura cu reprezentantul Ministerului de Finanțe pentru asigurarea nevoilor financiare ale Academiei.

Art. 39. — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române se alege pe timp de trei ani, la sfârșitul primei sesiuni generale ordinare, cu majoritatea voturilor membrilor titulari activi, prezenți la ședință.

În caz de descompletare a Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, se procedează prin cooptare, pentru locul vacant, până la următoarea sesiune generală, cu avizul secțiunii respective. Cooptarea trebuie să aibă aprobarea Președinției Consiliului de Miniștri.

Art. 40. — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române se compune din președintele Academiei Republicii Populare Române, secretarul ei general, directorul general al bibliotecii și din cei șase preșidenți de secții. Prezența lor la ședințele Prezidiului Academiei Republicii Populare Române este obligatorie. Ședințele se pot ține legal cu două treimi din numărul membrilor Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, care iau hotărâri valabile cu majoritatea celor prezenți.

Art. 41. — În caz de deces al președintelui sau al secretarului general, în intervalul dintre două sesiuni generale ordinare, precum și în cazul când unul din ei este în imposibilitate, timp mai îndelungat de a-și exercita funcțiunea, Prezidiul Academiei Republicii Populare Române va delega pe unul din membrii săi să înlocuiască pe cel decedat sau absent.

Art. 42. — Alegerea președintelui și a secretarului general se face la sfârșitul primei sesiuni generale ordinare, cu două treimi din numărul voturilor membrilor titulari activi prezenți. Mandatul președintelui și al secretarului general durează trei ani. Membrii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române pot fi realeși.

Art. 43. — Președintele și secretarul general vor primi o indemnizație lunară, cu titlul de cheltueli de reprezentare.

Membrii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române vor primi o diurnă pentru ședințele la care participă.

Art. 44. — Ședințele Prezidiului Academiei Republicii Populare se țin cel puțin odată pe săptămână și sunt convocate de președinte, sau în lipsa acestuia de secretarul general. Hotărârile comitetului se iau cu majoritatea voturilor membrilor participanți.

Art. 45. — Președintele Academiei Republicii Populare Române are următoarele îndatoriri :

- a) Reprezintă Academia Republicii Populare Române în relațiile ei cu alte instituțiuni similare;
- b) Asigură legătura între Președinția Consiliului de Miniștri și Academie;
- c) convoacă Prezidiul Academiei Republicii Populare Române;
- d) Supraveghează lucrările Academiei Republicii Populare Române, ale institutelor și ale anexelor lor;

Art. 46. — Ori de câte ori președintele este împiedicat de a-și exercita atribuțiunile, cel mai în vârstă dintre președinții secțiunilor, îl va înlocui;

Art. 47. — Secretarul general are următoarele atribuțiuni :

- a) Pregătește lucrările pentru debaterile adunărilor plene și ale comisiunilor speciale;
- b) Ține procesele-verbale ale ședințelor adunării plene, întocmește procesele-verbale ale ședințelor Prezidiului Academiei Republicii Populare Române și are sub controlul său întreaga arhivă a prezidiului ;
- c) Intocmește rapoartele anuale despre activitatea Academiei Republicii Populare Române, pe baza rapoartelor secțiunilor ;
- d) Supraveghează executarea lucrărilor Academiei Republicii Populare Române, ale institutelor și ale serviciilor ;
- e) Ingrijește de publicațiile Academiei Republicii Populare Române și de buna funcționare a bibliotecilor, a schimbului de publicații, etc.
- f) Ține corespondența Academiei Republicii Populare Române;
- g) Are conducerea directă a serviciului Secretariatului general al Academiei Republicii Populare Române;

Art. 48. — Academia Republicii Populare Române este reprezentată în fața justiției, a autorităților și a instituțiilor de orice fel, precum și în raporturile cu orice persoană, prin președintele sau prin secretarul ei general.

Art. 49. — Atribuțiunile președinților și secretarilor de secțiuni și ale secretarilor de subsecțiuni, vor fi precizate pe cale de regulament.

Art. 50. — Cheltuielile de organizare și administrare ale Academiei Republicii Populare Române sunt prevăzute într'un buget întocmit de Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, aprobat de adunarea plenară și încadrat ca anexă la bugetul Președinției Consiliului de Miniștri. Prezidiul Academiei Republicii Populare Române execută bugetul.

CAPITOLUL VI

Comisiuni

Art. 51. — Afară de lucrările din adunările plenare, secțiuni, subsecțiuni, institute cu anexele lor, membrii Academiei lucrează și prin comisiuni alese în fiecare an, fie pentru nevoile generale ale Academiei Republicii Populare Române, fie pentru lucrări speciale din secțiuni și subsecțiuni.

Numărul membrilor comisiunilor se stabilește după necesitate. Fiecare comisiune își alege un președinte și un secretar. Comisiunile pot fi permanente sau temporare.

Art. 52. — Un regulament special va preciza caracterul comisiunilor și va desvolta modalitatea funcționării lor.

CAPITOLUL VII

Biblioteci și colecții

Art. 53. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române poate fi consultată de oricine.

Art. 54. — Academia Republicii Populare Române poate înființa biblioteci filiale.

Art. 55. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române și celelalte biblioteci care-i aparțin au drept scop :

a) Să-și procure, să păstreze și să pună la dispoziția membrilor ei și a persoanelor doritoare de cercetări, publicațiile, tipăriturile, manuscrisele, documentele, stampele și colecțiile din toate domeniile de activitate științifică, literară și artistică ce posedă;

b) Să păstreze și să pună la dispoziția poporului orice tipăritură destinată cultivării lui;

c) Să-și desvolte activitatea și să-și sporească patrimoniul.

Art. 56. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române are un serviciu special pentru schimburile de publicații.

Art. 57. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române și filialele ei vor avea un buget propriu în cadrul bugetului general al Academiei Republicii Populare Române.

Art. 58. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române și filialele ei beneficiază de dreptul legal de a primi în mod obligatoriu, câte două exempare din toate lucrările efectuate de atelierele de arte grafice din țară.

Art. 59. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române și filialele ei sunt puse sub conducerea unui director general ales în sesiune generală dintre membrii titulari activi, cu aprobarea Președinției Consiliului de Miniștri.

Art. 60. — Directorul general al bibliotecii și colecțiilor Academiei Republicii Populare Române primește o indemnizație lunară fixată prin bugetul anual.

Art. 61. — Un regulament special va stabili modul de funcționare și administrare a bibliotecii Academiei Republicii Populare Române și a bibliotecilor filiale.

CAPITOLUL VIII

Servicii administrative

Art. 62. — Serviciile administrative ale Academiei Republicii Populare Române sunt:

- a) Secretariatul general;
- b) Serviciul contabilității, administrației și contencios;
- c) Serviciul publicațiilor;
- d) Serviciul asistenței.

Art. 63. — Numirea funcționarilor Academiei Republicii Populare Române se face de către Prezidiul Academiei Republicii Populare Române în conformitate cu prevederile Statutului funcționarilor publici.

Art. 64. — Serviciile specificate mai sus se vor organiza și vor funcționa pe baza unui regulament special.

Art. 65. — Plata indemnizației directorilor de institute a colaboratorilor științifici, a personalului auxiliar tehnic, se stabilește de către Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, se supune aprobării adunării plenare în sesiunea generală și se integrează în buget.

Art. 66. — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române poate să propună adunări plenare și cu aprobarea Președinției Consiliului de Miniștri, să acorde subvenții pentru misiuni speciale.

Art. 67. — Veniturile de orice natură ale Academiei Republicii Populare Române vor fi înglobate în buget.

Art. 68. — Academia Republicii Populare Române poate primi numai donații care servesc direct menirii ei (documente, cărți, colecțiuni de valoare științifică, artistică, etc.).

Bunurile mobile și imobile ale fostelor: Academie Română, Academie de științe și Academie de Medicină trec în patrimoniul ministerelor de resort, cu excepția bunurilor care servesc direct scopurilor Academiei Republicii Populare Române.

CAPITOLUL IX

Dispozițiuni finale și transitorii

Art. 69. — Cuvântul „Academie”, singur sau urmat de alte cuvinte, nu poate fi folosit ca denumire sau firmă decât de Academia Republicii Populare Române sau cu acceptarea ei.

Art. 70. — Academia Republicii Populare Române are stampilă proprie.

Art. 71. — Prezentul statut poate fi modificat sau completat de Adunarea plenară, la propunerea Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, sau a unei treimi din numărul membrilor titulari activi. Propunerile se fac cu cel puțin o lună înainte de sesiunea generală ordinară. Modificarea trebuie să întrunească majoritatea din numărul membrilor activi prezenți la sesiunea generală și să aibă aprobarea Președinției Consiliului de Miniștri.

Art. 72. — Prezentul statut intră în vigoare la data publicării lui în Monitorul Oficial.

Art. 73. — Un regulament general va desvolta prevederile prezentului statut.

Art. 74. — Primii membri titulari activi, primii membri titulari onorifici, precum și membrii de onoare sunt numiți prin decret de Prezidiul Marii Adunări Naționale.

Alegerea de membrii în locurile vacante va fi făcută treptat conform prevederilor statutului.

Art. 75. — Primul Prezidiu al Academiei Republicii Populare Române va fi numit prin decret de către Prezidiul Marii Adunări Naționale, dintre membrii titulari activi ai Academiei.

Prezidiul Academiei Republicii Populare Române se va reînnoi în conformitate cu prezentul statut,

Art. 76. — La data alcătuirii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, încetează atribuțiunile comitetului provizoriu, înstituit prin decretul Nr. 76 din 9 Iunie 1948, cu excepția celor privitoare la administrarea bunurilor, care trec asupra Prezidiului Academiei Populare Române.

Art. 77. — Anii serviți de către salariați în serviciul Academiei Române, Academiei de Medicină și Academiei de Științe, menținuți în serviciul Academiei Republicii, Populare Române, se socotesc pentru stabilirea drepturilor la pensie.

Art. 78. — Fondul de pensie înființat la 7 Aprilie 1908, pentru funcționarii fostei Academii Române, se varsă la Stat.

Art. 79. — Funcționarilor specialiști, folosiți în unele servicii cu caracter științific, nu li se aplică prevederile legii cumulului.

Dat în București la 12 August 1948.

C. I. PĂRHON

POPA EMIL

Președintele Consiliului de Miniștri

Dr. Petru Groza

Ministrul finanțelor,

Vasile Luca

Ministrul justiției

A. Bunaciu

СТАТУТ ОРГАНИЗАЦИИ И РАБОТЫ АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

ГЛАВА I ОБЩИЕ ДИСПОЗИЦИИ

1. Академия Румынской Народной Республики — высший орган культуры и науки страны — является Государственным учреждением. Она объединяет всех выдающихся представителей Науки и Культуры Республики.

Академия Румынской Народной Республики непосредственно зависит от Президиума Совета Министров, которому она представляет периодические доклады о своей деятельности.

2. Академия Румынской Народной Республики ставит своей основной задачей способствовать всеми средствами прогрессу науки, литературы и искусства в Румынской Народной Республике, а также изучение, применение и развитие завоеваний мировой культуры и науки.

Румынская Народная Республика в основу своих работ ставит организованное и методическое использование достижений науки и культуры для укрепления Народной Демократии на ее пути к Социализму.

3. Для выполнения этих основных задач Академия Румынской Народной Республики:

а) сосредотачивает свою деятельность на вопросах науки и культуры во всех их отраслях;

б) изучает возможность применения производительных сил и природных богатств страны на благо народа, используя достижения мировой науки, культуры и экономики;

в) производит научные опыты и исследования по требованию правительства;

г) объединяет и выдвигает исследователей, ценных для науки и культуры, с высокой моралью и демократических политических убеждений, обеспечивая им все необходимые условия для развития их научной работы в данной отрасли на пользу народа.

д) согласует деятельность институтов и научных и культурных центров страны.

ГЛАВА II СОСТАВ АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

4. Академия Румынской народной Республики состоит из: действительных членов, действительных почетных членов, почетных членов и членов-корреспондентов.

6. число действительных членов — 66, членов корреспондентов страны — 132.

Количество членов Академии Народной Румынской Республики может быть увеличено общим собранием.

8. Каждое отделение большинством голосов своих членов выдвигает кандидатов на свободные места действительных членов не позже чем на 8-ой день от начала сессии.

Выборы действительных членов и членов корреспондентов производится на основании доклада составленного одним из членов того Отделения где существуют свободные места — в пленарном заседании генеральной сессии при условии присутствия 2/3 члена действительных членов.

10. Прием действительных членов происходит на торжественном собрании на котором вновь избранный член делает доклад по своей специальности.

12. Действительные члены могут стать действительными почетными членами на основании личной их просьбы или по предложению не менее

20 действительных членов. Как их просьба, так и предложение действительных членов должны быть одобрены большинством голосов действительных членов, присутствующих на собрании сессии.

13. Могут быть избраны почетными членами румыны или иностранцы, которые отличились в деле распространения культуры и науки. Почетные члены избираются на основании доклада на общем собрании Академии во время генеральной сессии 2/3 голосами присутствующих. Количество почетных членов не должно превышать половины количества действительных членов.

14. Могут быть избраны членами-корреспондентами:

а) Румынские граждане, отличившиеся в области науки и культуры, с высокой моралью и в демократических политических убеждениями, выдвинувшиеся своими ценными научными трудами.

б) Люди науки, литературы и искусства за рубежом, авторы трудов большого значения. Число зарубежных членов-корреспондентов не может превышать числа членов-корреспондентов румын.

15. Румынские члены-корреспонденты имеют право и обязанность работать в институтах, соответствующих их специальности, участвовать с правом совещательного голоса на заседаниях генеральных сессий, в очередных и торжественных заседаниях, на заседаниях отделений и подразделов; выполнять все обязательства, возложенные на них общим собранием, отделениями и подразделениями, директорами институтов, в которых они работают, или высшими государственными органами, для выполнения научных и культурных заданий.

16. Действительные и действительные почетные члены принимают участие в общих собраниях, на очередных и торжественных собраниях, а также на заседаниях отделений и подразделов, с правом совещательного голоса.

17. Избрание действительных и почетных членов утверждается Президиумом Совета Министров.

18. Только действительные и почетные члены Академии Румынской Народной Республики имеют право на звание академиков.

19. Лишены права быть членами Академии Румынской Народной Республики:

а) лица, осужденные за фашистскую и реакционную деятельность или лица обвиненные в преступлениях общего характера;

б) лица, лишенные румынского гражданства;

в) лица, которые своей антидемократической деятельностью служат реакции и фашизму, нанося таким образом ущерб народным интересам.

20. Действительные и действительные почетные члены, члены почетные и члены корреспонденты, румыны и иностранцы, теряют свое звание в случае если они развивают деятельность, вредящую народным интересам и

наносящую какой бы то ни было ущерб Румынской Народной Республике.

21. Действительные члены и члены корреспонденты теряют свое звание (за исключением непредвиденных случаев), если они прекращают свою научную деятельность.

22. Действительные члены, почетные члены и члены корреспонденты получают месячный оклад, утвержденный Советом Министров. Этот оклад не подлежит никаким налогам. Он не подходит под статью закона о совместительстве относительно заработной платы, пенсий и каких либо прочих окладов.

23. Научные сотрудники набираются из лиц способных работать в области науки, литературы и искусства и которые посвящают себя целиком научной деятельности по своей специальности. Они назначаются Президиумом Академии Румынской Народной Республики по предложению директоров институтов.

ГЛАВА III.

ОРГАНИЗАЦИЯ АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

24. Академия Румынской Народной Республики делится на 6 отделений:

- а) Математические, физические и химические науки;
- б) геологические, географические и биологические науки;
- в) технические и агрономические науки;
- г) медицинские науки;
- д) исторические, философские науки, экономика и право;
- е) науки языка, литературы и искусства.

25. Отделения распадаются на подотделы:

1. Отделение математических, физических и химических наук:

- а) подотдел математических наук,
- б) " физических "
- в) " химических "

2. Отделение геологических, географических и биологических наук:

- а) подотдел геологических и минералогических наук
- б) " географических наук
- в) " биологических "

3. Отделение технических и агрономических наук:

- а) подотдел железно-металлургических и механических наук,
- б) подотдел энергетики,
- в) " горной промышленности и нефти
- г) " технологической химии
- д) " строительства, связи и транспорта,
- е) " агрономический
- ж) " лесоводства
- з) " амелиорации сельского хозяйства.

4. Отделение медицинских наук:

- а) подраздел социальной и превентивной медицины;
- б) " медицинской биологии (эндокринологии и неврологии)
- в) " микробиологии и инфракмробиологии,
- г) " морфологических наук,
- д) " нормативной и патологической физиологии.

5. Отделение истории, философии, экономики и права:

- а) подраздел исторических наук,
- б) " философских "
- в) " педагогики и психологии,
- г) " экономики и права.

6. Отделение языка, литературы и искусства:

- а) Подотдел языка и литературы,
- б) " искусства.

Академия Румынской народной Республики может во время генеральной сессии увеличить или сократить количество отделений и подразделов и установить рамки их деятельности.

Отделения могут работать только при существовании не менее 5 членов, из которых 2 действительных.

26. Отделениями руководит бюро в состав которого входят: председатель и секретарь, представленные отделением и утвержденные Президиумом Академии Румынской Народной Республики с предварительного разрешения Президиума Совета Министров, а также секретари подразделов.

Подразделами руководит секретарь, представленный отделением и утвержденный Президиумом Академии Румынской Народной Республики.

27. Академия Румынской Народной Республики имеет свои филиалы в Яссах и Клуже, а также и в других университетских центрах страны.

Филиалами руководит: председатель, действительный член и секретарь — действительный член или член корреспондент, назначенные и утвержденные Президиумом Академии Румынской Народной Республики с предварительного разрешения Президиумом Совета Министров. Филиалы работают при наличии не менее 5-ти членов.

28. Основными органами, при посредстве которых Академия Румынской Народной Республики развивает свою деятельность, являются исследовательские Институты, в которых работают действительные и почетные члены, члены корреспонденты и научные сотрудники.

29. Организация институтов, а также им подведомственных учреждений (лабораторий, музеев и т. д.) будет произведена согласно специальному регламенту.

ГЛАВА IV.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

30. Деятельность Академии Румынской Народной Республики развивается в:

- а) в сессиях общих, очередных или экстраординарных,
- б) В заседаниях для публичных докладов или только в присутствии членов Академии, а также очередных или торжественных заседаниях.
- в) в работе отделений или подразделов,
- г) в работе институтов, в библиотеках, музеях или центрах,
- е) в работе особых комиссий, состоящих из членов Академии, отделения или подразделения а также
- ж) в комиссиях, состоящих, из лиц, уполномоченных Академией.

31. Очередные генеральные сессии состоятся два раза в год.

Первая сессия между 15 и 31 октября, с целью:

- а) проверки научной и культурной деятельности,
- б) утверждения планов и программ научной и культурной деятельности Академии и ее органов,
- в) выработке тем для конкурсов,
- г) выбора комиссии для проверки представленных работ для премий и конкурсов,
- д) принятия решения относительно премий,
- е) избрания членов Академий,
- ж) избрания членов Президиума Академии Румынской Народной Республики.

з) организации торжественных заседаний для приема новых действительных членов, для внесрочных сообщений общего характера или в связи с какими либо важными событиями.

п) предложения внести изменения в статуте или в общих правилах, которые должны быть утверждены большинством голосов членов.

к) вынесения решения по вопросу о создании, изменении и организации новых отделений, подразделов, институтов, музеев и т. д.

Вторая сессия состоится между 10 и 20 марта; целью ее является:

а) проверка общего выполнения программы научно — культурной деятельности Академии и ее органов.

б) решение основных вопросов чисто организационного характера,

в) заслушивание докладов как филиалов, так и институтов Академии и их членов и избрание почетных, действительных членов и членов корреспондентов.

До начала работы сессий, отделения и подразделения, институты и т. д. должны составить отчеты о своей деятельности, а также план деятельности на ближайшее время.

32. Внеочередные сессии созываются Президиумом Академии Румынской Народной Республики по собственной инициативе, по требованию одной трети действительных членов или по требованию Президиума Совета Министров.

33. Докладные заседания происходят на пленарных собраниях в отделениях и подразделениях. Они могут быть очередными или торжественными, публичными или в присутствии только членов Академии Румынской народной Республики.

34. В пленарных заседаниях секций общего характера присутствуют все члены Академии Румынской Народной Республики. Заседания не могут состояться, если не присутствуют $2/3$ действительных членов.

35. Докладные пленарные заседания имеют место в случаях когда один из членов должен представить работу, характер которой интересует всех членов Академии Румынской Народной Республики.

Докладные заседания отделений и подотделов имеют место минимум 2 раза в месяц для представления работ членов и научных сотрудников Академии Румынской Народной Республики или посторонних лиц.

Заседания отделений созываются председателем, а заседания подотделов — их секретарями.

В заседаниях отделений и подотделов могут принимать участие и представлять работы также и члены других отделений и подотделов, а по приглашению председателя отделения или секретаря подотдела могут присутствовать также и ученые, литераторы и артисты, не состоящие членами Академии Румынской Народной Республики.

36. Торжественные заседания состоятся по решению Президиума Академии Румынской Народной Республики:

а) по случаю событий, представляющих собой большое значение для науки, культуры или политической жизни страны;

б) в случаях когда ново избранные члены произносят свою вступительную речь;

в) для празднования деятельности отличившихся членов Академии Румынской Народной Республики или других деятелей науки и культуры.

ГЛАВА V.

РУКОВОДСТВО АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

37. Высшим руководящим органом Академии Румынской Народной Республики является пленарное собрание действительных членов Академии, созываемых на общую сессию. Собрание избирает из своего состава Президиум Академии Румынской Народной Республики. Состав Президиума Академии Румынской Народной Республики должен быть утвержден Президиумом Совета Министров.

38. Президиум применяет постановления общего собрания, а в промежутках между сессиями являясь высшим руководящим органом Академии Румынской Народной Республики. Президиум является представителем Академии по всем вопросам во всех случаях;

— наблюдает за правильностью работы всех отделов, институтов и подведомственных учреждений;

— поддерживает связь с филиалами Академии;

— передает отделениям и институтам, для изучения, научные и культурные темы, предложенные правительством;

— следит за выполнением порученных специальными комиссиями работ;

- созывает членов Академии на общие очередные сессии, а также на докладные заседания пленарного собрания;
- назначает научных сотрудников по предложению институтов;
- дает отпуска членам Академии Румынской Народной Республики и ее служащим;
- докладывает пленарному собранию о всей деятельности Академии Румынской Народной Республики;
- периодически информирует Президиум Совета Министров о ходе деятельности Академии;
- по окончании каждой общей очередной сессии представляет Президиуму Совета Министров доклад о выполненных за истекший период работах, план будущей деятельности и т. д.
- выполняет бюджет согласно программе и плану деятельности и поддерживает связь с представителем министерства финансов в целях обеспечения денежных нужд Академии.

39. Президиум Академии Румынской Народной Республики избирается сроком на 3 года в конце каждой очередной общей сессии, большинством голосов присутствующих на заседании действительных членов Академии.

В случае, если из состава Президиума Академии Румынской Народной Республики выбывает один из ее членов, свободное место временно заполняется кооптированием другого члена Академии, до следующей общей очередной сессии, согласно отзыву соответствующего отделения. Кооптирование недействительно без утверждения Президиума Совета Министров.

40. Президиум Академии Румынской Народной Республики состоит из председателя Академии Румынской Народной Республики, генерального секретаря Академии, генерального директора библиотеки и 6 председателей отделений Академии. Присутствие всех этих лиц на заседаниях Президиума Академии Румынской Народной Республики обязательно. Заседания имеют место при условии присутствия 2/3 членов Президиума Академии Румынской Народной Республики, причем действительны решения принятые большинством голосов, присутствующих на заседании членов Президиума.

41. В случае смерти председателя или генерального секретаря в промежутке между двумя очередными общими сессиями, а также в случае если один из них не имеет возможности в течение продолжительного времени выполнять свои обязанности, Президиум Академии Румынской Народной Республики поручает одному из членов Президиума заместить умершего или отсутствующего члена Президиума.

42. Избрание председателя и генерального секретаря производится в конце первой очередной сессии, большинством 2/3 голосов присутствующих действительных членов Академии. Председатель и генеральный секретарь избираются сроком на три года. Допускается переизбрание членов Президиума Академии Румынской Народной Республики.

43. Председатель и генеральный секретарь получают ежемесячно на покрытия расходов на представительство определенный оклад.

Члены Президиума Академии Румынской Народной Республики получают оклады по количеству заседаний, в которых принимают участие.

44. Заседания Президиума Академии Румынской Народной Республики происходят по крайней мере один раз в неделю и созываются председателем или в его отсутствии генеральным секретарем. Решения комитета принимаются большинством голосов присутствующих его членов.

45. Председатель Академии Румынской Народной Республики обладает следующими полномочиями:

- а) представляет Академию Румынской Народной Республики в ее сношениях с другими подобными учреждениями,
- б) обеспечивает связь между Президиумом Совета Министров и Академией;
- в) созывает Президиум Академии Румынской Народной Республики;
- г) наблюдает за работами Академии Румынской Народной Республики, ее институтов и подведомственных учреждений.

46. В каждом случае, когда председатель не имеет возможности выполнить свои обязанности, его заменяет старейший из председателей отделений.

47. Полномочия генерального секретаря следующие:

- а) подготавливает работы для обсуждения на пленарных собраниях и на заседаниях специальных комиссий;
- б) хранит протоколы заседаний пленарного собрания, составляет протоколы заседаний Президиума Академии Румынской Народной Республики и имеет под своим контролем весь архив президиума.
- в) составляет годовые доклады о работе Академии Румынской Народной Республики, на основании докладов, представленных отделениями;
- г) наблюдает за выполнением работ Академии Румынской Народной Республики, институтов и отделов;
- д) заботится о публикациях Академии Румынской Народной Республики и о правильности работы библиотек, заботится об обмене публикациями, и т. д.
- е) ведет переписку Академии Румынской Народной Республики;
- ж) руководит непосредственно канцелярией генерального секретариата Академии Румынской Народной Республики.

48. Академию Румынской Народной Республики представляет перед судом, властями и всякого рода учреждениями, а также в сношениях с другими лицами, ее председатель и генеральный секретарь.

49. полномочия председателей и секретарей отделений и полномочия секретарей подразделов будут уточнены в особых правилах.

50. Расходы по организации и управлению Академией Румынской Народной Республики предусматриваются в выработанном Президиумом Академии Румынской Народной Республики и принятом в пленарном заседании

бюджете, текст которого прилагается к бюджету Президиума Совета Министров.

Президиум Академии Румынской Народной Республики выполняет бюджет.

ГЛАВА VI

КОМИССИИ

51. Кроме работы, выполняемой в пленарных собраниях, отделениях, подотделах, институтах и подведомственных учреждениях, члены Академии работают также в избираемых каждый год комиссиях, как для удовлетворения нужд общего характера Академии Румынской Народной Республики, так и с целью выполнения специальных работ в отделениях и их подотделах.

Число членов комиссии устанавливается по мере необходимости. Каждая комиссия выбирает своего председателя и своего секретаря. Комиссии могут быть постоянными или временными.

52. Характер комиссий и их работы будут уточнены в специальных правилах.

ГЛАВА VII

БИБЛИОТЕКИ И КОЛЛЕКЦИИ

53. Библиотекой Академии Румынской Народной Республики могут пользоваться все граждане.

54. Библиотека Академии Румынской Народной Республики может открыть филиалы.

55. Библиотека Академии Румынской Народной Республики и все ее филиалы имеют своим назначением:

а) приобретать, сохранять и представлять своим членам и лицам желающим производить исследования, печатные издания, рукописи, документы, гравюры и коллекции по всем отраслям научной, литературной и художественной деятельности, имеющиеся в ее распоряжении.

б) сохранять и предоставлять в распоряжение народа все публичные издания, имеющие целью его просвещение;

в) развивать свою деятельность и увеличивать свое имущество.

56. При библиотеке Академии Румынской Народной Республики существует специальный отдел для обмена изданиями.

57. Библиотека Академии Румынской Народной Республики и ее филиалы будут иметь свой бюджет, являющийся частью бюджета Академии Румынской Народной Республики.

58. Библиотеке Академии Румынской Народной Республики и ее филиалам предоставлено законом право получать в обязательном порядке по 2 экземпляра всех работ, выполняемых всеми типографиями страны.

59. Библиотека Академии Румынской Народной Республики и ее филиалы находятся под руководством генерального директора, избранного на общей сессии из числа действительных членов Академии и утвержденного Президиумом Совета Министров.

60. Генеральный директор Библиотеки и коллекций Академии Румынской Народной Республики получает месячный оклад, установленный в годичном бюджете.

61. Работа и управление библиотеки Академии Румынской Народной Республики и ее филиалы будит установлены в специальном регламенте.

ГЛАВА VIII

ОТДЕЛЫ УПРАВЛЕНИЯ

62. Отделы управления Академии Румынской Народной Республики следующие :

- а) генеральный секретариат ;
- б) отдел счетоводства, управления и судебный отдел ;
- в) отдел издательства ;
- г) отдел социальной помощи.

63. Президиум Академии Румынской Народной Республики назначает служащих Академии Румынской Народной Республики согласно статуту государственных служащих.

64. Вышеуказанные отделы будут организованы и будут действовать на основании специального регламента.

65. Работа директоров институтов, научных сотрудников, вспомогательного технического персонала будет оплачиваться в размере, установленном Президиумом Академии Румынской Народной Республики ; размеры окладов представляются для утверждения пленарному собранию на общей сессии и вводятся в бюджет.

66. Президиум Академии Румынской Народной Республики может предложить на одобрение пленарному собранию вознаграждения за выполнение специальных заданий, утверждаемые Президиумом Совета Министров.

67. Всякого рода доходы Академии Румынской Народной Республики водятся в бюджет.

68. Академия Румынской Народной Республики может принимать только такие пожертвования которые соответствуют ее назначению (документы, книги, коллекции, имеющие научную, художественную и пр ценность).

Движимое и недвижимое имущество бывшей Румынской Академии, Академии Наук и Медицинской Академии переходит в ведение соответствующих Министерств за исключением имущества, назначение которого соответствует непосредственно целям Академии Румынской Народной Республики.

ГЛАВА IX

СТАТЬИ ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНОГО И ВРЕМЕННОГО ХАРАКТЕРА

69. Только Академия Румынской Народной Республики имеет право называться «Академией» с прибавлением или без прибавления других наименований и никто не может использовать это название в виде наименования или вывески без специального разрешения Академии Румынской Народной Республики.

70. Академия Румынской Народной Республики пользуется своей печатью.

71. Настоящий статут может быть изменен или дополнен пленарным собранием по предложению Президиума Академии Румынской Народной Республики или по предложению одной трети всех ее действительных членов. Предложения в этом смысле представляются не меньше чем за месяц до начала очередной общей сессии. Предложения об изменениях должны быть приняты большинством присутствующих на общей сессии действительных членов Академии и утверждены Президиумом Совета Министров.

72. Настоящий статут входит в силу с момента его опубликования в Официальном Вестнике.

73. Статьи настоящего статута будут разработаны в общих правилах.

74. Первые действительные, почетные действительные члены а также и почетные члены Академии назначаются декретом Президиума Великого Народного Собрания.

Избрание новых членов на свободные места будет производиться постепенно согласно Статуту.

75. Первый состав Президиума Академии Румынской Народной Республики будет назначен декретом Президиума Великого Народного Собрания из действительных членов Академии.

Состав Президиума Академии Румынской Народной Республики будет возобновляться в соответствии с настоящим статутом.

76. С момента назначения состава Президиума Академии Румынской Народной Республики прекращаются полномочия временного комитета, созданного декретом № 6 от 9 июня 1948 г. за исключением полномочий по управлению имуществом, переходящих к Президиуму Академии Румынской Народной Республики.

77. Время, прослуженное служащими Румынской Академии, Медицинской Академии и Академии Наук, оставшимися далее на службе Академии Румынской Народной Республики, засчитывается при установлении прав на пенсию.

78. Пенсионные фонды, основанные для служащих бывшей Румынской Академии 7 апреля 1908 г., переходят в государственный фонд.

79. К служащим специалистам, используемым в отделах научного характера, не применяется закон о совместительстве.

DESPRE ȘTIINȚA BIOLOGIEI

de Academician I. D. LĂSENCO

Referatul Academicianului I. D. Lăsenco la sesiunea Academiei de Științe agricole V. I. Lenin, asupra situației biologice.

1. Științele biologice ca bază a agronomiei.

Științele agronomice se ocupă cu ființe vii, plante, animale, microorganisme. Deaceia baza teoretică a agronomiei cuprinde cunoașterea legilor biologice. Cu cât științele biologice pătrund mai adânc în legile vieții și ale dezvoltării viețuitoarelor cu atât, științele agronomice sunt mai eficace, prin esența lor științele agronomice sunt inseparabile de cele biologice. A se vorbi de teoria agronomiei, înseamnă a se vorbi de legile vieții și dezvoltării plantelor, animalelor, microorganismelor, legi descoperite și înțelese.

Pe'nru știința noastră agricolă, prezintă o deosebită importanță nivelul metodologic al științelor biologice, gradul de avansare al științelor biologice despre legile vieții și ale dezvoltării formelor vegetale și animale, adică în primul rând a științei care a fost denumită în ultima jumătate de secol, genetică.

2. Istoria biologiei ca arenă a luptei ideologice.

Apariția teoriei lui Darwin, expusă în cartea lui intitulată „Originea speciilor”, a pus baza biologiei științifice.

Ideia esențială a teoriei lui Darwin este teoria selecțiunii naturale și artificiale. Pe calea selecțiunii modificărilor folositoare pentru organism, s'a creat și se crează armonia pe care o observăm în natura vie, în structura organismelor și în adaptarea lor la condițiunile vieții. În teoria selecțiunii naturale, Darwin a dat o explicație rațională a armoniei din natura vie. Ideia lui, a selecțiunii, este științifică, justă. Prin conținutul ei, teoria selecțiunii reprezintă în linie generală practica seculară a agricultorilor și zootehnicienilor, care au creiat cu mult înaintea lui Darwin, varietăți de plante și rase de animale.

În teoria sa, a selecțiunii, justă din punct de vedere științific, Darwin privea și analiza prin prisma practică numeroasele fapte obținute de naturaliști în natură. Practica agricolă a constituit pentru Darwin acea bază materială, pe care și-a clădit teoria evoluționistă, explicând cauzele naturale ale armoniei din organizația lumii organice. Acesta a constituit o mare cucerire a omenirii în cunoașterea naturii vii.

După părerea lui Fr. Engels, cunoașterea legăturii reciproce a proceselor, ce au loc în natură, a progresat cu pași gigantici, în special datorită a trei descoperiri mari: în primul rând, datorită descoperirii celulei, în al doilea rând, datorită descoperirii transformării energiei și în al treilea rând, datorită primei dovezi serioase date de Darwin, în sprijinul faptului că organismele, care ne înconjoară acum, inclusiv omul, au apărut în urma unui lung proces de dezvoltare, din ființe rudimentare unicelulare, iar aceste ființe rudimentare s'au format la rândul lor din protoplasmă sau substanțe albuminoide apărute pe cale chimică. (Fr. Engels: Ludwig Fenerbach, în K. Marx și Fr. Engels „Opere alese”, vol. XIV, 1931, pag. 665-666). Apreciind mult importanta teoriei darwiene, clasicii marxismului au arătat în același timp greșelile comise de Darwin. Teoria lui Darwin, fiind în linii generale, incontestabil materialistă, cuprinde o serie de greșeli importante. Astfel o mare greșală este faptul că, Darwin a introdus în teoria sa a evoluției, pe lângă elementul materialist, idei reacționare ale lui Malthus. Această mare greșală este accentuată în zilele noastre de către biologii reacționari.

Însăși Darwin menționează că a adoptat schema lui Malthus. În această privință el scrie în autobiografia sa:

— În Octombrie 1838, peste 15 luni după ce mi-am început cercetarea sistematică, am cetit cu titlul de distracție lucrarea „Asupra populațiunii” a lui Malthus. Fiind pregătit datorită observațiilor îndelungate făcute asupra modului de viață al plantelor și animalelor am apreciat importanța luptei pentru existență, ce are loc pretutindeni și dintr-o dată am fost surprins de ideea că în asemenea condițiuni, modificările folositoare trebuie să se păstreze, iar cele nefolositoare să dispară. Însfârșit am găsit teoria, care mă putea călăuzi pentru a-mi continua opera...” (C. Darwin, Opere, vol. I, Ed. Lipcovski, 1907, pag. 31). (Subliniat de mine. T. L.). Multe persoane nu au observat până în prezent greșeala lui Darwin care a introdus în teoria sa schema reacționară absurdă a lui Malthus despre populațiune. Un biolog însă cu pregătire științifică serioasă, nu poate și nu trebuie să treacă sub tăcere laturile greșite ale teoriei lui Darwin.

Biologii trebuie să reflecteze cât mai mult și mai serios asupra cuvintelor lui Engels: „Întreaga teorie a lui Darwin despre lupta pentru existență, este pur și simplu o extrapolare din domeniul social în cel al naturii, a teoriei lui Kobks despre lupta tuturor împotriva tuturor, a teoriei economice burgheze despre concurență, precum și a teoriei populației a lui Malthus.

Făcându-se această intervenție (a cărei veracitate absolută o contest) după cum am mai menționat la punctul I, în special în ceiace privește teoria lui Malthus, aceleași teorii se trec din nou din lumea organică în istorie, pentru a fi apoi ridicate la rangul de legi eterne ale societății omenești. Naivitatea acestui procedeu este evidentă și nu merită s'o discutăm. Dar dacă aș fi vrut să mă opresc mai mult asupra acestui fapt, aș fi făcut-o în așa fel, încât aș fi arătat în primul rând, că ei sunt în primul rând slabi economiști și din această cauză, în al doilea rând, sunt naturaliști și filosofi slabi”. (K. Marx și Fr. Engels, Opere, Vol. XXVI, 1935, pag. 406-409. Scrișoarea lui Engels către P. P. Lavrov).

În scopul propagandei ideilor sae reacționare, Malthus a emis o pretinsă teorie naturală. „Această lege — scrie Malthus, constă într-o tendință continuă, ce se manifestă la toate ființele vii, de a se înmulți mai repede decât o admite cantitatea de hrană aflată la dispoziția lor”. (T. Malthus — Experiența legii populației. Anul 1908, pag. 31).

Pentru un darwinist progresist, trebuie să fie cert, că schema malthusiană reacționară, cu toate că a fost admisă de Darwin, este în contradicție cu principiile de bază materialiste a propriei sale teorii. Se poate constata ușor, că însăși Darwin, fiind naturalist eminent, care a pus baza Biologiei științifice și a făurit o epocă nouă în știință, n'a rămas satisfăcut de schema lui Malthus pe care a adoptat-o și care în fond e în contradicție cu fenomenele naturii vii.

Deaceia, Darwin bazându-se pe numeroasele fapte biologice strânse de el, a fost în multe cazuri nevoit să schimbe radical noțiunea de luptă pentru existență, s'o lărgască considerabil, până a o declara expresie metaforică.

Însăși Darwin n'a știut să se elibereze de erorile teoretice comise. Aceste greșeli au fost descoperite și puse în evidență de clasicii marxismului. Astăzi este nepermis să se admită laturile eronate ale teoriei darwiniste, bazate pe schema malthusiană a suprapopulării cu lupta intraspecifică ce ar decurge de aci. Cu atât mai inadmisibil este să se considere laturile greșite ale teoriei lui Darwin, drept piatră de temelie a lui Darwin. (I. I. Schmalhausen, B. M. Zavadovski, P. M. Jucovski). O astfel de interpretare a teoriei lui Darwin, împiedică dezvoltarea creatoare a sâmburelui științific al darwinismului.

Din primul moment, al apariției teoriei lui Darwin, a eșit în evidență că, sâmburele științific materialist al darwinismului, teoria dezvoltării naturii vii, se află în contradicție antagonistă cu idealismul care domnea în biologie.

Atât biologii progresisti sovietici, cât și cei străini au văzut în darwinism singura cale justă a dezvoltării ulterioare a biologiei științifice. Dezvoltând darwinismul ei au întreprins și o apărare activă a lui împotriva atacurilor venite din partea reacționarilor în frunte cu biserica și a obscuranțiștilor din știință de felul lui Bateson.

Mari biologi-darwiniști cum au fost V. O. Covalevski, I. I. Mecinikov, I. I. Secenov și mai ales K. A. Timireazev apărau și dezvoltau darwinismul cu toată pasiunea ce caracterizează pe adevărații savanți.

K. A. Timiriazev, ca mare biolog cercetător, a văzut clar că reușita dezvoltării științei despre viața plantelor și animalelor este posibil numai pe baza darwinismului, că numai pe baza acestei teorii dezvoltate mai departe și ridicate la o nouă treaptă, știința devine capabilă de a ajuta pe agricultor să obțină două spice, acolo unde astăzi nu crește decât unul.

Dacă darwinismul, sub forma în care a ieșit de sub pana lui Darwin, se află în contradicție cu concepția idealistă despre viață, dezvoltarea teoriei materialiste a accentuat și mai mult această contradicție. Deaceia, biologii reacționari au făcut tot posibilul pentru a elimina din darwinism, elementele lui materialiste. Vocele izolate ale biologilor progresiști erau înăbușite de corul solidar al antidarwiniștilor din tabăra biologilor reacționari ai întregii lumi.

În perioada postdarwiniană, majoritatea biologilor din lumea întreagă în loc de a continua dezvoltarea darwinismului, făceau tot posibilul pentru a pângări darwinismul, pentru a-l înăbuși baza științifică. Cea mai vie personificare a unei astfel de defăimări a darwinismului, sunt teoriile lui Weissman, Mendel, Morgan, fondatorii genetice moderne reacționare.

3. DOUĂ LUMI —DOUĂ IDEOLOGII ÎN BIOLOGIE

Weissmanismul și imediat după el mendelismul apărute la granița secolului trecut cu cel prezent, își aveau tălșul îndreptat împotriva bazelor materialiste ale teoriei evoluției a lui Darwin.

Weissman a dat concepției sale numele de neodarwinism. Această concepție reprezintă negarea totală a laturilor materialiste ale darwinismului infiltrând în Biologie Idealismul și metafizica.

Teoria materialistă a dezvoltării naturii vii, este imposibilă fără a recunoaște necesitatea moștenirii variațiilor individuale dobândite de organism în anumite condițiuni ale vieții lui și deci imposibil fără acceptarea moștenirii caracterelor dobândite. Weissman a făcut încercarea de a răsturna această teză materialistă. În lucrarea sa principală „Prelegeri despre teoria evoluției”, Weissman declară că, „o astfel de formă a eredității nu numai că n'a fost dovedită, dar că e imposibilă și din punct de vedere teoretic”. — (Weissman, Lecțiuni asupra teoriei evolutive. Anul 1905, pag. 294). Bazându-se pe alte afirmațiuni ale sale, anterioare, Weissman afirmă că, prin ceasta „s'a declarat război principiului lui Lamarck, adică acțiuni directe modificatoare a întrebunțării și neîntrebunțării organelor și într'adevăr, de aci a început lupta care durează până în zilele noastre, lupta între neolamarckiști și neo-darwiniști, așa cum au fost denumite taberele adverse. (A. Weissman „Prelegeri despre teoria evolutivă”, anul 1905, pag. 294).

După cum vedem, Weissman vorbește despre declarația de război pe care o face principiului lui Lamarck, dar este evident că el a declarat război unui lucru fără de care nu poate exista teoria materialistă a evoluției, a declarat război bazelor materialiste ale darwinismului sub masca termenului de neo-darwinism.

Negând ereditatea caracterelor dobândite, Weissman a imaginat o substanță ereditară specială „declarând că ea trebucște căutată în nucleu”. (Idem, pag. 410) și că „purătorul căutat al eredității e localizat în cromosomii”. (Idem, pag. 411), ce conțin elemente care determină fiecare o anumită parte a organismului, în apariția și forma ei definitivă”. (Idem, pag. 452), Weissman afirmă că există două categorii mari de substanță animală: substanța ereditară sau ideoplasma și „substanța nutritivă” sau tropoplasma... (Idem pag. 413). Apoi, Weissman declară, că purătorii substanței ereditare „cromosomii par a reprezenta o lume aparte”. (Idem pag. 953), independenta de corpul organismului și de condițiunile lui de viață.

Transformând corpul viu într'un mediu nutritiv al substanței ereditare, Weissman proclamă apoi substanța ereditară nemuritoare, tăgăduind că ea se poate vreodată forma din nou.

„Astfel, susține Weissman, plasma germinativă a speciei nu se tormentează niciodată din nou, ci crește, se înmulțește neconținut și se continuă dintr-o generație în alta. Dacă privim aceasta doar din punct de vedere al înmulțirii, celulele germinale ale individului reprezintă un element de importanță capitală, deoarece numai ele conservă specia, iar corpul se coboară aproape până la nivelul unei simple pepiniere a celulelor embrionare, a locului unde ele se formează, în condițiuni favorabile, se hrănesc, se înmulțesc și se maturează”. (A. Weissman — Prelegeri despre teoria evoluției, anul 1905, pag. 505). Corpul viu și celulele lui, nu sunt după Weissman decât „un recipient și un mediu nutritiv pentru substanța ereditară pe care n-o pot produce niciodată în sânul lor celule germinale”. (A. Weissman — Prelegeri despre teoria evoluției. Anul 1905, pag. 504).

Astfel, Weissman își înzestrează substanța ereditară închipuită cu proprietatea unei existențe continuă, ce nu cunoaște evoluție, și în același timp conduce evoluția corpului muritor.

Apoi „substanța ereditară a celulei germinale — scrie Weissman încă înainte de diviziunea reducțională — conține în potențial toate părțile corpului”. (Idem pag. 419). Și cu toate că, Weissman declară, că „plasma germinativă nu conține determinantul „nasului corioat”, tot așa, precum nu conține nici determinantul aripei fluturului, cu toate părțile și particulele ei” el își precizează tot aici ideea, subliniind că, totuși, plasma germinativă „...conține un oarecare număr de determinanți, care determină succesiv în toate stadiile dezvoltării ei, întregul grup de celule, ce duc la formarea nasului, astfel încât, ca ultim rezultat, trebuie să se obțină în asemenea caz un nas corioat, tot astfel, precum aripa fluturului cu toate nervurile, celulele, nervii, traheele, celulele glandulare, forma solziilor, pigmentațiunile — apare pe ca'ea acțiunii succesive a numeroșilor determinanți asupra mersului înmulțirii celulelor.

După Weissman, substanța, ereditară nu cunoaște formațiuni noi, în dezvoltarea individului substanța ereditară nu cunoaște dezvoltare, nu poate să sufere nicio schimbare dependentă.

Substanța ereditară nemuritoare, independentă de particularitățile calitative ale dezvoltării corpului viu, ce domină corpul muritor fără a fi născută de acesta din urmă, — aceasta este concepția în fond pur idealistă, mistică a lui Weissman, pe care o emite sub masca cuvântului de „neodarwinism”. Mendelo-morganismul a înșușit în întregime și chiar a accentuat această schemă mistică a lui Weissman.

Făcând studiul eredității, Morgan, Johansen și alți adepți ai mendelo-morganismului ei au declarat din primul moment, că intenționează să cerceteze fenomenele eredității independent de teoria evoluției a lui Darwin, Johansen, de exemplu, scria în lucrarea sa cea mai importantă: „...una din principalele probleme urmărite în activitatea noastră, a fost de a termina cu dependența nocivă a teoriilor eredității de speculațiunile în domeniul evoluției”. (Johansen. Elementele teoriei precise despre variabilitate și ereditate. Anul 1933, pag. 178).

Morganistii făceau astfel de declarații, pentru a-și termina cercetările cu afirmațiuni care în ultima instanță însemnau tăgăduirea evoluției în natura vie sau recunoașterea evoluției ca proces de modificări pur cantitative.

Precum am menționat mai sus, conflictul între concepția materialistă, și cea idealistă în biologie, a avut loc în decursul întregii sale istorii. Astăzi, în epoca luptei între două lumi, s'au format îndeosebi de pronunțat două orientări contrarii, antagoniste, care stau la baza aproape a tuturor disciplinelor biologice.

Economia agricolă, regimul colhozurilor și al sovhozurilor au dat naștere unei științe biologice micuriene, sovietice principal noi, care se dezvoltă într-o strânsă unitate cu practica agronomică, ca biologie agricolă. Bazele științei sovietice agrobiologice au fost puse de Miciurin și Williams. Ei au generalizat și dezvoltat tot ce a fost mai bun din cele ce s'au acumulat în trecut de știință și practică. Prin munca lor au introdus multe probleme în principii noi, în cunoașterea naturii plantelor și a solului, în cunoașterea agriculturii. Legătura strânsă între știință și practică colhozuri și sovhozurilor, crează posibilități nepuizabile pentru dezvoltarea teoriei, pentru cunoașterea din ce în ce mai aprofundată a naturii organismelor vii și a solului.

Nu exagerăm, afirmând că neputincioasa „Știință” metafizica morganistă despre natura organismelor vii, nu se poate compara cu știința noastră micuriiană agrobiologică activă.

Noua orientare activă în Biologie este mai justă, biologia, agrobiologia sovietică nouă, au fost întâmpinate cu ostilitate de către reprezentanții Biologiei reacționare straine, precum și de o serie de oameni de știință ai țării noastre.

Reprezentanții științei biologice reacționare, denumiți neodarwinisti, weismanisti, sau cciace este acelaș lucru, mendelo-morganisti, apară așa zisa teorie cromosomică a eredității.

Mendelo-morganisti afirmă, ca și Weissman, că în cromosom ar exista o „substanță specială ereditară”, localizată în corpul organismului ca într-o cutie și transmisă generațiilor viitoare, independent de specificitatea calitativă a corpului și a condițiilor lui de viață.

Din această concepție rezultă, că înclinațiunile și deosebirile noi dobândite de organism în anumite condițiuni ale dezvoltării sale, nu pot fi ereditare, nu pot avea importanță evolutivă. Conform acestei teorii, caracterele, dobândite de organismele vegetale și animale nu pot fi transmise din generație în generație, nu pot fi moștenite.

Teoria mendelo-morganistă nu încadrează în conținutul noțiunii științifice de „corp viu” condițiunile vieții corpului. După părerea morganistilor, mediul extern nu este decât un fond necesar pentru manifestarea și dezvoltarea a unora sau altora din proprietățile corpului viu, conform eredității acestuia. De aceea, modificările calitative ale eredității (naturii) corpurilor vii, sunt din punctul lor de vedere absolut independente de condițiunile mediului extern, de condițiunile vieții.

Reprezentanții neodarwinismului, — mendelo-morganisti — consideră că tendința cercetărilor de a dirija ereditatea organismelor pe calea modificării corespunzătoare a condițiilor vieții acestor organisme, este absolut lipsită de bază științifică. Deaceia, mendelo-morganisti denunțesc orientarea micuriiană în agrobiologie, drept o orientare neolamarkiană considerând-o complet eronată, lipsită de bază științifică.

În realitate însă, situația este tocmai contrarie.

În primul rând, tezele cunoscute ale lamarkismului, care admit rolul activ al condițiilor mediului extern în formarea organismului viu și ereditatea caracterelor dobândite, spre deosebire de metafizica neodarwinismului (weissmanismului) nu sunt deloc eronate, ci din contră, absolut juste și științifice.

În al doilea rând, orientarea micuriiană nu poate fi deloc denumită nici neolamarkistă, nici neodarwinistă. Ea reprezintă un darwinism sovietic creator care înlătură greșelile ambelor orientări, liber de erorile lui Darwin în ceea ce privește schema greșită a lui Malthus pe care a adoptat-o. Nu se poate tăgădui că în discuția iscată la începutul sec. al XX-lea între weismanisti și lamarkisti cei din urmă au fost mai aproape de adevăr, deoarece ei apărau interesele științei, în timp ce weismanisti au adoptat o atitudine mistică, lipsită de bază științifică. Adevăratul substrat ideologic al geneticii morganiste a fost desvăluit pe neașteptate pentru morganisti noștri de fizicianul E. Schrödinger. În cartea lui intitulată „Ce este viața din punct de vedere al fizicii?” Schrödinger expunând teoria cromosomică a lui Weissman pe care o aprobă ajunge la o serie de concluzii filosofice. Iată cea mai principală din ele: „...sufletul personal, individual este egal cu sufletul veșnic care se găsește pretutindeni, care este atotștiutor”. Această concluzie, Schrödinger o consideră ca „...maximum din cele ce poate da un biolog care caută să dovedească printr-o singură lovitură existența lui Dumnezeu și nemurirea sufletului”. (E. Schrödinger. Ce este viața din punct de vedere al fizicii?).

Noi, reprezentanții orientării sovietice micuriene, afirmăm că ereditatea caracterelor dobândite de plante și animale în procesul evoluției lor, este posibilă și necesară. Ivan Vladimirovici Micurin a pus stăpânire pe aceste posibilități pe baza lucrărilor sale experimentale și practice. Principalul este însă faptul că, teoria lui Micurin expusă în lucrările lui, deschide fiecărei biolog calea de a conduce natura organismelor vegetale și animale, calea modificării ei în direcția necesară pentru practică, cu ajutorul conducerii condițiilor vieții, adică prin fiziologie.

Conflictul extrem de acut, care a despărțit biologia în două tabere adverse, s'a agravat astfel, gravitând în jurul vechii probleme: **e posibilă oare ereditatea caracterelor și proprietăților dobândite de organisme vegetale și animale în decursul vieții lor?** Cu alte cuvinte, dacă modificarea naturii organismelor vegetale și animale depinde de calitatea condițiilor vieții, ce acționează asupra corpului viu, asupra organismului.

Teoria micuriană, în fond materialistă-dialectică, confirmă această dependență. Teoria mendelo-morganistă în fond metafizico-idealistă, tăgăduiește această dependență fără a aduce dovezi.

4. SCOLASTICA MENDELO-MORGANISMULUI

La baza teoriei cromosomice se află teza absurdă a lui Weissman, combătută și de K. A. Timiriazev, despre continuitatea plasmei germinative și independența ei față de soma.

Morgano-mendeliștii, pornesc împreună cu Weissman dela faptul că părinții nu sunt din punct de vedere genetic părinți ai copiilor lor. Conform teoriei lor, atât părinții cât și copiii sunt frați și surori.

Mai mult chiar, atât primii (adică părinții) cât și cei din urmă (adică copiii) nu sunt în genere ei înșiși. Ei nu sunt decât produse accesorii ale plasmei germinative inepuizabile și nemuritoare. Cea din urmă este, în ceiace privește variabilitatea ei, absolut independentă de produsul ei accesoriu, adică de corpul organismului.

Să apelăm la un isvor sigur ca enciclopedia, unde bineînțeles se dă chintesența problemei.

Fondatorul teoriei cromosomice, T. Morgan, scrie în articolul „Ereditatea” publicat în U. S. A. în „Enciclopedia Americană” în anul 1945: „Celulele germinative devin ulterior parte esențială a ovarului și testicolului. Deaceia, prin originea lor, ele sunt independente de celelalte părți ale corpului și n'au fost niciodată părți componente ale lui. Evoluția este de natură germinativă și nu somatică (corporală T. L.) precum s'a crezut mai înainte (sublinat de mine T. L.). Această concepție despre originea caracterelor noi, este astăzi admisă aproape de toți biologii”.

Același lucru, dar în altă variație, spune Kesi în articolul „Genetica”, publicat în aceeași „Enciclopedie Americană”. Spunând, că de obicei organismul se dezvoltă dintr'un ou fecundat, apoi Kesi își expune bazele „științifice” ale geneticii. Le redăm mai jos:

„Într'adevăr, părinții nu reproduc nici urmașul și nici celula inițială de reproducere, din care se va dezvolta urmașul.

Prin sine, însuși, organismul părintesc nu reprezintă mai mult decât un produs accesoriu al oului fecundat sau al zigotului, din care a apărut. Produsul direct al zigotului sunt alte celule reproducătoare, analoage acelor din care au apărut. De aci rezultă, că ereditatea (adică asemănarea între părinți și copii) depinde de strânsa legătură între celulele reproducătoare, d'n care s'au format părinții și celulele din care s'au format copiii. Aceștia din urmă sunt produsul direct al celor dintâi. Principiul „continuității substanței germinative” (substanței celulelor de reproducere) este unul din principiile fundamentale ale geneticii. El arată, de ce modificările corpului, provocate la părinți sub influența mediului înconjurător, nu se moștenesc de către descendenți. Aceasta se întâmplă din cauză că, descendenții nu sunt produsul corpului părintesc, ci numai produsul substanței embrionare concentrată în acest corp... Meritul primei explicații a acestui fapt aparține lui August Weissman. Astfel, el poate fi considerat drept unul d'n fondatorii geneticii”.

Pentru noi e absolut cert, că tezele fundamentale ale mendelo-morganismului sunt greșite. Ele nu reflectează realitatea naturii vii și reprezintă un exemplu de metafizică și idealism.

Din cauza evidenței celor expuse mai sus, mendelo-morganistii din Uniunea Sovietică, împărtășind integral principiile fundamentale ale mendelo-morganismului, le ascund adesea, le voalează rușinos, acoperă metafizica și idealismul cu frazeologia goală. Ei o fac de teama de a nu fi ironizați de cetitorii și

auditorii sovietici, care știu precis că începutul organismelor, sau celulelor reproducătoare reprezintă unul din rezultatele activității vitale a organismelor părintești.

Numai în cazul când tezele de bază ale mendelo-morganistilor sunt trecute sub tăcere, teoria cromosomică a eredității poate să pară serioasă și oarecum verosimilă numai persoanelor care nu cunosc în amănunt viața și dezvoltarea plantelor și animalelor. Dar ajunge să admitem doar o teză absolut justă și cunoscută tuturor, și anume, că celulele sexuale sau începutul organismelor noi, sunt produse de organism, de corpul lui, și nu direct de acea celulă sexuală, din care a provenit organismul adult dar, ca întreaga teorie cromosomică a eredității atât de „armonioasă” să cadă.

Se înțelege dela sine, că prin cele expuse, rolul biologic și importanța cromosomilor în dezvoltarea celulelor și a organismului nu se contestă de loc, dar nu este acela care se atribuie cromosomilor de către morganisti.

Drept confirmare a faptului că mendelo-morganistii noștri sovietici împărtășesc în întregime teoria cromosomică a eredității, baza ei Weissmaniană și deducțiile idealiste, se pot da numeroase exemple.

Astfel, academicianul N. K. Colțov susținea următoarele:

„Genomul cu genele lui rămâne invariabil din punct de vedere chimic în decursul întregii ovogeneze și nu este supus metabolismului — procesele oxido — reductoare. (N. K. Colțov. Structura cromosomilor și metabolismului lor. Revista biologică, vol. VII, ed. I. Anul 1938, pag. 42).

În această afirmație, absolut inadmisibilă pentru un biolog cu pregătire științifică serioasă se neagă metabolismul într-una din porțiunile celulelor vii în cursul dezvoltării lor. E cert, că deducția lui N. K. Colțov concordă pe deplin cu metafizica idealistă Weissmanistă, morganistă.

Afirmația greșită a lui N. K. Colțov a fost făcută în anul 1938. Ea a fost de mult combătută de către miciurieni. N'ar fi trebuit să mai revenim asupra celor trecute dacă morganistii n'ar fi continuat și până în prezent să susțină aceleași teze antiștiințifice.

Pentru o mai bună demonstrare a celor spuse, să revenim la cartea lui Schrödinger de care am pomenit mai sus. În această carte, autorul scrie în fond, acelaș lucru ca și Colțov. Împărtășind concepția idealistă a morganistilor, Schrödinger declară deasemenea că există o substanță ereditară care nu e supusă în fond acțiunii mișcării termice desordonate. (E. Schrödinger. Ce este viața din punct de vedere al fizicii? pag. 119).

Traducătorul cărții lui Schrödinger A. A. Malinovski (colaborator științific al laboratorului lui N. P. Dubinin) se asociază în cuvântul de încheiere la părerea lui Holden care face legătură între ideea expusă de Schrödinger cu concepțiile lui N. K. Colțov.

În cuvântul de încheiere menționat, A. A. Malinovski scrie în anul 1947: „Concepția adoptată de Schrödinger, conform căreia cromosomul ar reprezenta o moleculă gigantică („cristalul aperiodic al lui Schrödinger) a fost pentru prima dată formulată de biologul sovietic prof. N. K. Colțov și nu de Debrück, de numele căruia Schrödinger leagă această concepție”. (A. Malinovski. Cuvânt de încheiere al traducătorului, din cartea: E. Schrödinger: „Ce este viața din punct de vedere al fizicii pag. 119”).

În cazul de față, nu face să analizăm problema priorității autorului acestei scolastici. Mai importantă este aprecierea înaltă a cărții lui Schrödinger făcută de unul din morganistii noștri sovietici, A. A. Malinovski.

Dau câteva citate din această caracterizare plină de elogii.

Într-o formă interesantă și accesibilă atât pentru fizician cât și pentru biolog, Schrödinger expune cetitorului orientarea științifică nouă ce evoluează rapid, întrunind în mare măsură metodele fizicii și ale biologiei...”. (Idem, pag. 130).

„Cartea lui Schrödinger reprezintă, în sensul strict al cuvântului, primele rezultate serioase ale acestei orientări... Schrödinger introduce în această direcție nouă a științei despre viață, o importanță contribuție personală, ceiaș justifică în mare măsură elogiile entuziaste ale cărții lui din presa științifică străină”. (Idem pag. 131).

Deoarece nu sunt fizician nu voi vorbi de metodele Fizicei, pe care Schrödinger le-a reunit cu Biologia. În ceea ce privește Biologia din cartea lui Schrödinger, ea este pur morganistă și tocmai aceasta provoacă admirația lui Malinowski.

Admirația exprimată de autorul cuvântului de încheiere la adresa lui Schrödinger, vorbește elocvent despre concepțiile și bazele idealiste în Biologia morganistilor noștri.

Profesorul de Biologie a Universității din Moscova, M. M. Zavadovski, serie în articolul „Calea creatoare a lui Tomas Hunt Morgan: „Ideile lui Weissmann au găsit un larg răspuns în rândul biologilor și mulți dintre ei au mers pe căile preconizate de acest cercetător înzestrat... Tomas Hunt Morgan a fost printre cei care apreciau mult conținutul esențial al ideilor lui Weissmann”. (Buletinul Societății naturalistilor din Moscova, vol. III, ed. 3, 1947, pag. 86).

Despre ce „conținut esențial” este vorba aici?

Este vorba despre o idee foarte importantă din punctul de vedere al lui Weissmann și a tuturor mendelo-morganistilor, printre care și prof. M. M. Zavadovski. Prof. M. M. Zavadovski formulează astfel această idee: „Ce a apărut întâiu”: oul sau găina? La această problemă acută — scrie profesorul Zavadovski, — Weissmann a dat un răspuns concis, categoric: oul”.

E cert că atât întrebarea cât și răspunsul dat ei, de profesorul Zavadovski ca și Weissmann, este o reînviere simplă și tardivă a vechiei scolastice.

În anul 1947, prof. M. M. Zavadovski repetă și susține aceleași idei, pe care le-a exprimat în anul 1931 în lucrarea sa: „Dinamica dezvoltării organismului”. M. M. Zavadovski considera necesar să-și alăture ferm glasul, celula a lui Nussbaum care susține că produsele sexuale nu se dezvoltă din organismul matern, ci din același izvor cu el”. (Zavadovski, Dinamica dezvoltării organismului Anul 1931, pag. 321), că spermatozoizii și ovulele nu-și iau începutul din organismul părintesc, ci au cu acesta din urmă o origine comună”. (Idem pag. 313). Și în concluziile generale” ale lucrării sale, prof. Zavadovski scria: „Analiza ne duce la concluzia, că celulele ce iau parte la procesul gametogenetic nu pot fi considerate ca derivate ale țesuturilor somatice. Celulele germinative și cele somatice nu trebuiesc considerate ca generație filială și paternă ci ca surori-gemene, din care una (soma) este doică, apărătoare și tutoarea celeilalte. (Idem, pag. 326). Profesorul de biologie, geneticianul N. P. Dubinin scria în articolul său „Genetica și neolamarkismul”: „Da, genetica subdivide just organismul în două părți deosebite — plasmă ereditară și somă. Mai mult decât atât, această diviziune este una din fezele ei fundamentale, una din generalizările ei cele mai mari”. (Revista „Științele Naturale și Marxismul” anul 1929, Nr. 4, pag. 83).

Nu vom lungi mai mult lista unor autori atât de sinceri ca M. M. Zavadovski și N. P. Dubinin, care expun alfabetul sistemului morganist de concepții. Acest alfabet este denumit în cursurile de genetică din școalele superioare, reguli și legi ale mendelismului (regula dominației, regula segregării, regula purității gameților etc.). Un exemplu care arată cum mendelo-morganistii noștri, adoptă fără nici o critică genetica idealistă, este faptul că până în ultimul timp, principalul tratat de genetică la multe școli superioare a fost manualul american tradus, pur morganist, de Sinnot și Denn.

În concordanță cu tezele fundamentale ale acestui curs, prof. N. P. Dubinin scria în același articol „Genetica și neolamarkismul”: „Astfel faptele genetice moderne nu ne permit în nici o măsură să ne împăcăm cu recunoașterea „bazei bazelor” lamarkismului, cu concepția de moștenire a caracterelor favorabile dobândite. (Revista „Șt. Naturale și marxismul”, anul 1929, Nr. 4, pag. 81) (subliniat de mine T. L.). Astfel, teza posibilității moștenirii deviațiunilor dobândite, una din cele mai importante descoperiri în istoria științelor biologice, a cărei bază pusă încă de Lamarck și însușită organic în teoria ulterioară a lui Darwin, a fost aruncată peste bord, de către mendelo-morganisti. Astfel, mendelo-morganismul a opus teoriei materialiste despre posibilitatea moștenirii de către plante și animale, deviațiunile individuale ale caracterelor, dobândite în anumite condițiuni ale vieții, afirmația idealistă, care divide corpul viu în două părți diferite: corpul obișnuit muritor (așa zisa soma) și substanța ereditară nemuritoare — plasma

germinativă. Pe lângă aceasta, se afirmă categoric, că modificările „somei”, adică ale corpului viu, nu exercită nicio influență asupra substanței ereditare.

5. Ideea imposibilității cunoașterii (agnosticismului) în teoria „substanței ereditare”.

Mendelo-morganismul atribuie „substanței ereditare” postulate și închise, caracterul nedefinit al variabilității. Mutațiile adică modificările „substanței ereditare”, sunt lipsite conform acestei teorii, de o anumită direcție. Această afirmație a morganistilor prezintă legătura logică cu baza bazelor mendelo-morganismului, cu teza independenței substanței, ereditare față de corpul viu și condițiile lui de viață.

Proclamând caracterul „nedefinit” al modificărilor ereditare, ale așa ziselor mutații, morgano-mendeliștii consideră că modificările ereditare în principiu nu pot fi prevăzute. Aceasta e concepția originală a neprevederii care se poate numi idealism în biologie.

Afirmația caracterului „nedefinit” variabilității închide calea pentru prevederea științifică, dezarmând prin aceasta practica agricolă.

Pornind dela teoria antiștiințifică reacționară a morganismului despre „variabilitatea nedefinită” directorul catedrei de darwinism a Universității din Moscova, academicianul I. I. Schmalhausen afirmă în lucrarea sa „Factorii evoluției”, că variabilitatea ereditară nu depinde în specificul ei de condițiile vieții și de aceea e lipsită de orientare. Factorii noi pentru organism — scrie Schmalhausen, dacă ei ating în genere organismul și îl influențează, nu pot exercita asupra lui decât o acțiune nedefinită. O astfel de influență poate fi numai nedefinită. Nedefinite vor fi prin urmare toate modificările noi ale organismului, care nu au încă trecut istoric. În această categorie de schimbări, vor intra însă nu numai mutațiile, ca modificări „ereditare” noi, dar orice modificări noi, adică modificări ce apar pentru prima dată”. (Acad. I. I. Schmalhausen. Factorii evoluției, Ediția A. S. U. R. S. S., anul 1946, pag. 12-13).

Cu o pagină mai sus, Schmalhausen scrie: „În dezvoltarea oricărui individ, factorii mediului extern joacă în fond doar rolul de agenți, declanșatori ai revoluției anumitor procese și condițiuni morfogenetice, permițând realizarea lor”. (Idem pag. 11). Această teorie formalistă autonomă a cauzei „declanșatoare”, unde rolul condițiunilor externe este redus doar la realizarea procesului autonom, a fost de mult spulberată de mersul evoluției al științei progresiste și demască de materialism, ca teorie în fond antiștiințifică, idealistă.

Schmalhausen și alți adepți sovietici ai morganismului străin, se referă în aceste afirmațiuni ale lor, la Darwin. Proclamând caracterul nedefinit rasiabilității, ei se cramponează de afirmațiile corespunzătoare ale lui Darwin, referitoare la această problemă. Într’adevăr, Darwin pomenea de o variabilitate nedefinită. Dar aceste afirmațiuni ale lui Darwin se bazau tocmai pe caracterul limitat al practicei de selecție din timpul său. Darwin își dădea seama de aceasta scriind:

„...nu putem explica în prezent nici cauzele nici natura variabilității ființelor organice”. (C. Darwin. Modificarea animalelor și plantelor în stare domestică. Editura Agricolă de Stat. Anul 1941. pag. 479). Această problemă este obscură dar poate ne-ar folosi să ne convingem de ignoranța noastră”. (Idem pag. 452). Mendelo-morganistii se cramponează de tot ce e învechit și greșit în teoria lui Darwin, înăturând în același timp nucleul materialist viu al teoriei sale.

În țara noastră socialistă, teoria marelui transformator al naturii, I. V. Mișurin, a creat o bază principial nouă pentru dirijarea variabilității organismelor vii. Însăși Mișurin și adepții lui, mișurienii, au obținut și obțin în număr foarte mare modificări ereditare dirijate ale organismelor vegetale. Cu toate acestea, Schmalhausen afirmă și astăzi referitor la această problemă:

„Apariția mutațiilor izolate are toate caracterele de fenomene întâmplătoare. Nu putem nici prevedea nici provoca intenționat o mutație sau alta. Până acum nu s’a izbutit să se stabilească vreo legătură între calitatea mutației și o anumită schimbare în factorii mediului extern”. (Acad. I. I. Schmalhausen. Factorii evoluției. Ediția A. S., U.R.S.S., anul 1946, pag. 68).

Pornind dela concepția morganistă a mutațiilor, Schmalhausen a formulat o teorie greșită din punct de vedere ideologic, ce dezarmează practica, așa zisa teorie a „selecțiunii stabilizatoare”. După Schmalhausen, formarea de rase și de varietăți ar urma o curbă descendentă. Formarea de rasă și de varietăți intensă la începutul culturii, își epuizează din ce în ce mai mult „rezerva de mutații” strângându-se treptat. „Atât formarea raselor de animale domestice, cât și formarea varietăților” de plante cultivate, scrie Schmalhausen — a decurs probabil cu o viteză excepțională, mai ales pe seama rezervei de variabilitate, acumulată în trecut. Selecția ulterioară, strict dirijată, se petrece mult mai lent...” (Idem, pag. 214-215). Afirmările lui Schmalhausen și întreaga lui concepție a „selecției stabilizatoare” sunt promorganiste.

Precum se știe, Miciurin a creat în perioada unei singure vieți omenești peste trei sute de soiuri noi de plante. O parte din ele au fost create fără hibridare sexuală și toate au fost create pe calea unei selecții strict dirijate, care cuprinde îndrumarea planificată. În fața acestor fapte și a realizărilor ulterioare a adepților teoriei miciuriene, a afirma stingerea progresivă a selecției strict orientate înseamnă a calomnia știința progresistă.

Opera lui Miciurin îl stingherește precum se vede pe Schmalhausen în expunerea teoriei lui a „selecției stabilizatoare”. În cartea „Factorii evoluției” el iese din dificultate, trecând complet sub tăcere aceste lucrări ale lui Miciurin și însăși existența lui Miciurin ca om de știință. Schmalhausen a scris o carte voluminoasă despre factorii evoluției fără a pomeni vreodată undeva — chiar în indicile bibliografice de K. A. Timiriazev sau de I. V. Miciurin. Și doar K. A. Timiriazev a lăsat științei o lucrare teoretică admirabilă, intitulată, Factorii evoluției în slujba economiei agricole, descoperind factorii noi și aprofundând pe cei vechi.

„Uitând” de camenii de știință sovietici eminenți, de fondatorii științei biologice sovietice, Schmalhausen se bazează în același timp mult și în repetate rânduri pe afirmațiunile militanților marxiști și mici străini și sovietici ai metafizicii morganiste, leaderii biologiei reacționare.

Acesta este alura stiului „darwinistului” academicianului Schmalhausen. Și această carte a fost recomandată la întrunirea Facultății de Biologie din Moscova, ca o capodoperă a dezvoltării creatoare a darwinismului. Această carte a fost mult apreciată de doi decani ai Facultăților de Biologie — ai Universităților din Moscova și Leningrad — această carte a fost elogiată de profesorul de darwinism al Universității din Harcov. I. Polacov, de profesorul Universității din Leningrad I. Polianschi, de academicianul Academiei noastre B. Zavadovskii și o serie de alți morganisti, care se recomandă adesea drept darwinisti ortodoxali.

INFRUCTUOZITATEA MORGANO-MENDELISMULUI

În repetate rânduri, morganisti-weissmaniști, adică adepții teoriei cromosomice a eredității scorneau svonuri false și chiar calomnii afirmând, că eu, ca Președinte al Academiei Agricole, în interesele orientării miciuriene în știință, orientare pe care o împărtășesc, am împiedicat pe cale administrativă dezvoltarea altei orientări, opuse celei miciuriene.

Cu părere de rău, până în prezent, situația a fost tocmai contrarie, fapt de care, eu ca Președinte al Academiei Unionale de științe agricole, pot și trebuie să fiu acuzat. N'am știut să găsesc în mine forța și abilitatea de a folosi în măsură necesară, situația oficială de care mă bucuram, pentru crearea condițiilor de dezvoltare mai intensă a orientării miciuriene în diversele branșe ale științei biologice și de a limita cât de puțin pe scolastici, metafizicienii orientării opuse. Deaceia adevărul este că orientarea reprezentată de către Președinte, adică orientarea miciuriană, a fost împiedicată tocmai de către morganisti. Noi, miciurienii, trebuie să recunoaștem, că până în prezent n'am putut folosi în măsură suficientă toate posibilitățile minunate, create în țara noastră de Partid și Guvern, pentru demascarea totală a metafizicii morganiste, adusă în întregime din Biologia străină reacționară, care ne este ostilă. Academia, complectată recent cu un mare număr de academicieni-miciurieni, e datorare acum să rezolve această problemă

importantă. Aceasta va fi deopotrivă de important și pentru pregătirea cadrelor, pentru intensificarea ajutorului colhozurilor și sovhozurilor din partea științei. Morgano-mendelismul (teoria cromosomică a eredității) în diverse variante, este până în prezent predat la toate școlile superioare biologice și agronomice iar predarea geneticii micuriene de fapt încă nu s'a introdus deloc. Adesea, și în cercurile științifice superioare oficiale ale biologilor, adepții teoriei lui Miciurin și Williams reprezentau minoritatea.

Până în prezent, ei reprezentau minoritatea și în fostul colectiv al Academiei de St. agricole „V. I. Lenin”. Datorită grijei Partidului, Guvernului și personal al tovarășului Stalin, astăzi situația în Academie s'a schimbat mult. Academia noastră s'a complexat și în curând, la alegerile apropiate se va complexa și mai mult cu numeroși academicieni și membrii corespondenți — micurieni noi. Aceasta va crea în Academie o atmosferă nouă și noi posibilități pentru dezvoltarea ulterioară a teoriei lui Miciurin. (Continuare. Începutul în „Pravda” din 4 August).

Absolut greșită este afirmația, că dezvoltarea teoriei cromosomice a eredității, la baza careia se află metafizica pură și idealismul, a fost până acum împiedecată. Până acum, situația a fost tocmai contrarie.

În țara noastră, orientarea micuriană în știința agrobiologică, prin eficacitatea ei practică, constituie o piedică pentru morganiștii citogeneticieni.

Cunoscând nulitatea practică a premizelor teoretice ale „științei” lor metafizice, nedorind să renunțe la ea și să adopte orientarea micuriană eficientă, morganiștii au aplicat și aplică toate eforturile, pentru a stingeri dezvoltarea orientării micuriene radical adverse științei lor false. Este o rea voință când cineva împiedică aplicarea practică a orientării citogenetice în știința biologică a țării noastre. Persoanele care afirmă că „dreptul la aplicarea practică a roadelor muncii a fost monopolul academicianului Lăsenco și a adepților lui” sunt departe de adevăr.

Doar Ministerul Agriculturii ne-ar fi putut deasemenea informa care din Institutele lui de cultură științifice, fără a mai vorbi de cele școlare, nu s'au ocupat de citogenetică în genere și în special de poliploidia plantelor, obținută pe calea aplicării colohicinel.

Știu că multe institute s'au ocupat cu aceste lucrări, după părerea mea, neproductive. Mai mult decât atât, Ministerul Agriculturii a înființat pentru lucrările referitoare la poliploidie o instituție specială în frunte cu A. R. Jebrac. Cred că această instituție ocupându-se în decursul unei serii de ani numai de aceste lucrări (adică de poliploidie), n'a dat nimic practic.

Nulitatea scopurilor practice și teoretice ale citogeneticienilor morganiști sovietici, se poate constata și din urmatorul exemplu. Unul, din morganiștii noștri, după părerea lor cel mai eminent membru corespondent al Academiei de Științe U.R.S.S., profesorul genetician N. P. Dubinin, lucrează de mulți ani, la stabilirea deosebirilor nucleelor celulare ale *Drosophila* dela orașe și sate.

Pentru a clarifica cele spuse, indicăm următoarele:

Dubinin nu cercetează modificările calitative în cazul de față, ale nucleului celular sub influența acțiunii diverselor condițiuni ale vieții, deosebite prin calitatea lor. El nu cercetează moștenirea deosebirilor la *Drosophila*, obținute sub influența anumitor condițiuni ale vieții, ci modificările suferite de cromosomi, în populațiile acestor muște, în urma unei simple distrugerii a unei părți din ele, mai ales în timp de război. O astfel de distrugere, este denumită de Dubinin ca și de alți morganiști „selecțiune”. O astfel de selecțiune, identică cu o sită, neavând nimic comun cu adevăratul ei rol creator, constituie obiectul studiului lui Dubinin.

Această lucrare se numește „Variabilitate structurală a cromosomilor în populațiunile din orașe și dela țară”.

Dau câteva citate din această lucrare: În procesul cercetării diverselor populațiuni de *D. Funbris*, în lucrarea din anul 1937, s'a menționat faptul unor deosebiri importante în concentrația inversiunilor, Tineacov a subliniat acest fenomen bazându-se pe un material vast. Dar, numai analiza din anii 1944-1945 ne-a arătat că aceste deosebiri importante de populațiuni sunt în legătură cu deosebirile condițiunilor de trai dela oraș și sat.

Populația Moscovei are 8 categorii diferite de gene. În al doilea cromosom, 4 categorii (standardul și 3 inversiuni deosebite). O inversiune în al treilea cromosom și una în al IV-lea. Inv. II-lea are granițele dela 23 C până la 31 B. Inv. II-2 dela 29 A până la 32 B. Inv. II-3 dela 32 B până la 34 C. Inv. III-1 dela 50 A până la 56 A'. Inv. IV-1 dela 67 C până la 73 A/B. În cursul anilor 1943-1945, în populațiile Moscovei s'a studiat cariotipul a 3315 indivizi. Populațiunea cuprindea concentrațiuni imense de inversiuni, care s'au dovedit a fi deosebite în diferite regiuni a.e. Moscovei". (Referatele A.S. U.R.S.S. 1946, vol. II, Nr. 2, pag. 152) În timp de războiu și după războiu, Dubinin și-a continuat cercetările, ocupându-se cu problema Drosophililor orașului Voronej și a împrejurimilor lui. El scrie:

„Distrugerea centrelor industriale în decursul războiului a tulburat condițiunile normale ale vieții. Populațiile de *Drosophila* s'au pomenit în condițiuni de existență extrem de grele, care probabil erau mai severe prin asprimea lor decât cele din locurile de iernare din localitățile dela țară. Extrem de interesant a fost studiul influenței modificărilor condițiunilor de existență, provocate de războiu, asupra structurii cariotipice a populațiunilor orașului. În primăvara anului 1945, am studiat populațiunile orașului Voronej, unul din orașele care au suferit cele mai mari distrugerii, în urma invaziei nemțești. Dintre 225 indivizi, s'au găsit numai două muște, heterozigote prin inversiunea II-2 (0,88%). Astfel s'a stabilit că în acest oraș mare, concentrațiile de inversiuni erau mai mici decât în unele localități restrânse. Vedem acțiunea catastrofală a selecției naturale asupra structurii cariotipice a populațiilor. (Referatele A. S. U.R.S.S., anul 1946, vol. LI, Nr. 2, pag. 153).

Precum vedem, Dubinin își expune lucrarea astfel încât din punct de vedere al formei ea poate să pară unor persoane chiar științifică. Nu degeaba această lucrare a figurat ca una din principalele lucrări la alegerea lui Dubinin ca membru corespondent al Academiei de Științe U.R.S.S.

Dar dacă expunem această lucrare mai simplu, desbrăcând-o de formulairea frazeologică antiștiințifică și înlocuind jargonul morganist prin cuvinte rusești obișnuite, se clarifică următoarele:

În urma activității de mulți ani, Dubinin a îmbogățit știința prin „descoperirea” că în populația *Drosophilei* orașului Voronej și a împrejurărilor lui, a avut loc în timp de război, mărirea procentajului de *Drosophile* cu unele deosebiri cromosomice și „descreșterea numărului altora, cu alte deosebiri cromosomice (în jargonul morganist, aceasta înseamnă „concentrarea inversiunii” II-2).

Dubinin nu se mărginește la descoperirile atât de „prețioase” pentru teorie și practică, făcute de dânsul în timp de război; el își pune probleme și pentru perioada de restabilire scriind: „Va fi poate interesant să studiem în decursul anilor viitori, restabilirea structurii cariotipice a populațiilor orașului în legătură cu refacerea condițiunilor normale ale vieții. (Referate A. S. U.R.S.S., anul 1946, vol. LI, Nr. 2, pag. 153).

Aceasta e „contribuția” la știința și practica dinainte de război și în perioada războiului, tipică pentru morganști și acestea sunt perspectivele „științei” morganiste pentru perioada de refacere!

7. TEORIA MICIURIANA ESTE BAZA BIOLOGIEI ȘTIINȚIFICE

Opus mendelo-morganismului, cu afirmația lui a imposibilității de a cunoaște cauzele variabilității naturii organismelor cu negarea posibilității unei modificări, dirijate, a plantelor și animalelor, deviza lui I. V. Miciurin este: „Nu putem aștepta milă dela natură; problema noastră e de a le lua singuri”.

Pe baza lucrărilor sale, I. V. Miciurin a ajuns la următoarea concluzie de importanță capitală: „Prin intervenția omului se poate constrânge orice formă animală sau vegetală să se schimbe mai repede și în sensul dorit de om. Pentru om se deschide un câmp vast de activitate foarte fecundă”. (I. V. Miciurin, Opere, vol. IV, pag. 72). Teoria miciuriană combate categoric teza „fundamentală a mendelo-morganismului, teza independenței absolute a proprietăților ereditare de condițiunile vieții plantelor și animalelor. Teoria lui Miciurin nu recunoaște

existența în organism a unei substanțe ereditare deosebită de corpul organismului. Modificarea eredității organismului sau a unei porțiuni din corp, este totdeauna rezultatul modificării a însăși corpului viu. Modificarea corpului viu are loc, datorită deviației dela tipul normal de asimilație și desasimilație, datorită modificării, deviației dela normal a tipului de metabolism. Cu toate că modificarea organismelor sau a organelor și proprietăților lor diferite, nu se transmite totdeauna sau în întregime urmașilor, eboșele modificate ale nouilor organisme ce se nasc, se obțin totdeauna numai în urma modificării corpului organismului părintesc, în urma acțiunii directe sau indirecte a condițiilor vieții asupra dezvoltării organismului sau ale diverselor lui părți, inclusiv a eboșelor sexuale sau vegetative. Modificarea eredității, dobândirea de noi proprietăți, intensificarea și acumularea lor într-o serie de generații succesive e totdeauna determinată de condițiile vieții organismului. Ereditatea variază și se complică pe călea acumulării de noi caractere și proprietăți dobândite de organisme într-o serie de generații.

Organismul și condițiunile necesare pentru viața lui reprezintă o unitate. Diversele corpuri vii necesită pentru dezvoltarea lor diverse condițiuni ale mediului extern. Cercetând particularitățile acestor condițiuni, aflăm particularitățile calitative ale naturii organismelor, particularitățile calitative ale eredității. Ereditatea este proprietatea corpului viu de a cere anumite condițiuni pentru viața și dezvoltarea lui și a reacționa într'un anumit mod la unele condițiuni sau altele.

Cunoașterea cerințelor naturale și a raportului între organism și condițiunile mediului extern, permite să dirijăm viața și dezvoltarea acestui organism. Dirijarea condițiilor vieții și a dezvoltării plantelor și animalelor permite să cunoaștem din ce în ce mai profund natura lor, stabilind prin aceasta, mijloacele de modificare a ei în direcția necesară omului. Pe baza cunoașterii mijloacelor de conducere a dezvoltării putem modifica după dorință ereditatea organismelor. Orice corp viu se construiește din condițiunile mediului extern în felul său, conform eredității sale. De aceea, într'unul și același mediu trăiesc și se dezvoltă diverse organisme. De regulă, orice generație dată de plante sau animale se dezvoltă ca și predecesorii sai, în special cei mai apropiați. Reproducerea organismelor având drept rezultat nașterea unor organisme asemănătoare cu părinții, este o trăsătură caracteristică a oricărui corp viu.

În cazuri când, organismul găsește în mediu înconjurător condițiunile corespunzătoare eredității sale, dezvoltarea lui se petrece la fel ca în generațiile precedente. Când însă organismele nu-și găsesc condițiunile necesare pentru ele și se adaptează forțat condițiilor mediului extern, care într-o măsură sau alta, nu corespund naturii lor, se obțin organisme, sau porțiuni izolate ale corpului lor, mai mult sau mai puțin deosebite de generația precedentă. Dacă porțiunea modificată a corpului constituie punctul de plecare pentru generația nouă, aceasta din urmă se va deosebi prin cerințele și natura ei într'un grad sau altul de generațiile precedente. Cauza modificării naturii corpului viu este modificarea tipului de asimilație, a tipului de metabolism. De exemplu procesul de iarovizare a grânelor de primăvară nu cere pentru realizarea lui condițiuni termice scăzute. Iarovizarea grânelor de primăvară are loc în mod normal la temperaturi caracteristice pentru anotimpul de primăvară sau vară în condițiuni de teren. Dar dacă iarovizăm grâne de primăvară în condițiuni termice scăzute, plantele de primăvară pot fi transformate peste două trei generații în plante de toamnă. Grăul de toamnă însă, nu poate fi iarovizat fără temperatură scăzută. Acest exemplu concret, arată pe ce cale se crează la generația de plante date, o nouă necesitate de condițiuni termice scăzute pentru iarovizare. Celulele sexuale și orice alte celule, ce scriesc pentru reproducerea organismelor, se obțin în urma dezvoltării întregului organism, pe calea transformării, pe calea metabolismului. Calea evoluției prin care a trecut organismul pare a fi acumulată în celulele inițiale pentru generația nouă.

De aceea se poate spune: În măsura în care în generația nouă (să zicem de plante) se construiește corpul aceui organism, în aceeași măsură se dezvoltă toate proprietățile lui, inclusiv ereditatea.

În unul și același organism, dezvoltarea diverselor celule, a diverselor elemente celulare, dezvoltarea diferitelor procese, cere diverse condițiuni ale mediului extern.

În afară de aceasta, aceste condițiuni se asimilează în mod diferit. E necesar să subliniem că în cazul dat, prin extern se înțelege ceea ce se asimilează, iar prin intern ceea ce se asimilează. Viața organismului trece printr'un număr inițial de procese și transformări regulate. Hrana ce patrunde în organism din mediul extern, printr'un lanț de diverse transformări; se asimilează cu corpul viu, trecând din mediul extern în cel intern. Acest mediu extern, fiind viu, intrând în metabolism cu substanțele altor celule și particole ale corpului, se hrănește, devenind astfel extern în raport cu ele.

În dezvoltarea organismelor vegetale, se observă două feluri de modificări calitative. 1. Modificări, ce sunt în legătură cu procesul realizării ciclului individual de dezvoltare, când cerințele naturale, adică ereditatea, sunt normal satisfăcute normal de către condițiile corespunzătoare ale mediului extern. Drept rezultat, se obține un corp de aceeași rasă, ereditate, ca și generațiile precedente. 2. Modificările naturii, adică modificările eredității. Aceste modificări, sunt deosebite de rezultatul dezvoltării individuale, dar deviate de la mersul normal, obșnuit. Modificarea eredității este de obicei rezultatul dezvoltării organismului în condițiile mediului extern, condițiuni care într-o măsură sau alta, nu corespund cerințelor naturale ale formelor organice date.

Modificările condițiilor vieții, constrâng să se schimbe însăși tipul dezvoltării organismelor vegetale. Tipul de dezvoltare modificat este prin urmare cauza primordială a modificării eredității. Toate organismele care nu se pot modifica corespunzător cu condițiile modificate ale vieții, nu supraviețuiesc, nu lasă urmași.

Organismele și deci natura lor se crează numai în procesul lor de evoluție. Bineînțeles și în afară de evoluție, corpul viu poate de asemenea să se modifice (arsură, fractura articulațiilor, ruperea rădăcinilor, etc.), dar aceste modificări nu vor fi caracteristice, necesare, pentru procesul vital. Numeroase fapte arată, că modificarea diverselor porțiuni ale corpului organismului vegetal sau animal, nu se fixează la fel de frecvent și în egală măsură de către celulele sexuale.

Aceasta se explică prin faptul că, procesul dezvoltării fiecărui organ, a fiecărei particole din corpul viu, cere condițiuni relativ bine determinate ale mediului extern. Aceste condițiuni sunt alese din mediul înconjurător prin evoluția fiecărui organ și a elementelor anatomiche mai simple. De aceea, dacă o porțiune sau alta a organismului vegetal, asimilează în mod forțat condițiuni relativ neobișnuite pentru ea și se modifică datorită acestui fapt, deosebindu-se de porțiunile analoage ale corpului generației precedente, atunci substanțele care merg dela ea la celulele vecine, pot să nu fie asimilate acestea din urmă, să nu intre în lanțul ulterior al proceselor corespunzătoare. Totuși legătura dintre porțiunea modificată a corpului organismului vegetal și celelalte porțiuni ale corpului va avea loc altfel, porțiunea respectivă n'ar putea exista, dar această legătură poate fi incomplet reciprocă. Porțiunea modificată a corpului va primi o substanță hrănitoare sau alta dela porțiunile vecine, iar substanțele proprii, specifice, nu vor putea fi cedate, de oarece porțiunile vecine nu le vor asimila.

De aci, se poate înțelege fenomenul observat frecvent când uneori organele, caracterele sau proprietățile modificate ale organismului, nu se pot pune în evidență la descendenți. Dar însăși aceste porțiuni modificate ale corpului organismului părintesc, posedă totdeauna în acest caz o ereditate modificată. Practica horticolă și a floriculturii, cunoaște de mult aceste fapte. Ramura sau mugurele modificat al unui pom fructifer sau ochiul (mugurele) tubercului de cartof, nu pot influența de regulă modificarea eredității descendenților pomului sau tubercului dat, care nu-și ia începutul direct din porțiunile modificate ale organismului părintesc. Dar, dacă din această porțiune modificată se ia un butaș și se crește separat ca plantă independentă, aceasta din urmă, va poseda de regulă o ereditate modificată, aceia care a fost proprie porțiunii modificate ale corpului părintesc.

Gradul de transmitere ereditară a modificărilor va depinde de gradul introducerii substanțelor porțiunii modificate a corpului în lanțul comun al procesului, ce duce la formarea celulelor reproducătoare sexuale sau vegetative. Cunoșcând căile de formare ale eredității organismului, o putem modifica după dorință, pe calea

de creare a anumitor condițiuni într'un anumit moment al dezvoltării organismului. Soiurile bune de plante, precum și rasele bune de animale s'au creat și se crează totdeauna în practică în condițiunile unei agrotehnici bune, a unei zootehnici bune. Când agrotehnica este slabă, nu numai că nu se pot crea soiuri bune din cele rele, dar în multe cazuri, chiar soiurile cultivate bune devin peste câteva generații proaste. Regula esențială a practicei selecției semințelor spune că pe porțiunea rezervată plantelor, oprită pentru semințe plantele trebuiesc cultivate cât mai bine. Pentru aceasta, trebuie să se creeze pe calea agrotehnice, condițiuni bune, corespunzătoare optimului cerințelor ereditare ale plantelor respective. Dintre plantele bine cultivate, pentru semințe trebuiesc alese exemplarele cele mai bune. Pe această cale, în practică se perfecționează soiurile de plante. În cazul unei cultivări proaste (adică în cazul aplicării unei agrotehnici proaste) nici o selecție pentru semințe a celor mai bune plante nu va da rezultatele necesare. Într-o astfel de creștere, toate semințele vor fi proaste iar cele mai bune dintre ele vor fi totuși proaste.

Teoria cromosomică a eredității susține că hibridii se pot obține numai pe cale sexuală. Ea negă posibilitatea obținerii hibridilor vegetativi, tot așa precum nu recunoaște nici influența specifică a condițiunilor vieții asupra naturii plantelor. I. V. Miciurin, nu numai că recunoaște posibilitatea existenței hibridilor vegetativi, dar a elaborat și metoda mentorului. Această metodă constă în faptul că, pe calea altoirii butașilor a ramurilor unor pomi fructiferi de soiuri vechi, în coroana soiului tânăr, proprietățile care lipsesc soiului tânăr sunt căpătate de el, transmise din ramurile altoite ale soiului vechi. De aceea, metoda dată a fost denumită de Miciurin metoda mentorului a educatorului. În calitate de mentor se utilizează de asemenea și portaltoiul. Pe această cale Miciurin a produs sau a perfecționat o serie de noul soiuri alese.

I. V. Miciurin și micurienii au găsit mijloace pentru obținerea în masă a hibridilor vegetativi. Hibridii vegetativi reprezintă o dovadă convingătoare a verității felului lui Miciurin de a înțelege ereditatea. Totodată, el reprezintă o piedică de neînlăturat pentru teoria mendelisto-morganistilor.

În caz de altoire, organismele care n'au ajuns încă în stadiul de maturitate, care n'au trecut încă prin ciclul complet al dezvoltării își vor modifica totdeauna dezvoltarea în comparație cu cele altoite. Prin concreșterea plantelor în urma altoirii se obține un organism de varietate heterogenă și anume cea a altoiului și portaltoiului. Cu egând semințele dela altoi sau portaltoi și reînsămânțându-le, se poate obține o generație de plante ale cărei unli reprezentanți vor poseda proprietățile nu numai ale soiului din fructele căruia s'au ales semințele, dar și ale altoiului, care a fost unit cu primul pe calea altoirii.

E cert, că, între nucleeele celulare ale altoiului, și portaltoiului n'au putut să aibă loc un schimb de cromosomi și totuși caracterele ereditare s'au transmis dela altoi la portaltoi și viceversa. Prin urmare substanțele plastice produse de altoi și portaltoi posedă caractere rasiale ca și cromosomii, ca și orice particulă a corpului viu și le este proprie o anumită ereditate. Orice caracter poate fi transmis dela o rasă la alta prin altoire, ca și pe cale sexuală.

Un vast material real referitor la transmiterea vegetativă a diverselor caractere de cartofi, pătlăgele roșii și o serie de alte plante duce la deducția că hibridii vegetativi nu diferă în principiu de hibridii sexuali.

Reprezentanții geneticii mendelisto-morganiste nu numai că nu pot obține după dorință modificări ereditare, dar tăgăduiesc în mod categoric posibilitatea modificării eredității (corespunzător) acțiunii condițiunilor mediului. Pornind dela principiile teoriei micurienice, se poate schimba ereditatea în deplină concordanță cu efectul acțiunii condițiunilor vieții. Vom indica în această ordine de idei cel puțin experiențele de transformare ale soiurilor de grâu de primăvară în soiuri de toamnă și a celor de toamnă în soiuri de toamnă și mai pronunțate, de exemplu în regiunile Siberiei, cu ierni aspre. Aceste experiențe nu prezintă numai interes teoretic dar și un mare interes practic pentru obținerea unor soiuri rezistente la frigul iernii. Am obținut deja o serie de soiuri de grâu de toamnă, din cele de primăvară, care prin rezistența lor la frig, nu cedează (unele chiar întree) soiurilor celor mai rezistente la frig, cunoscute în practică.

Multe experiențe arată, că prin anularea unei însușiri vechi stabile a eredității, nu se obține d'ntrodată o ereditate nouă, fixată. În majoritatea cazurilor se obține organisme cu o natură plastică, denumită de Miciurin „zdruncinată”.

Organisme vegetale cu natură „zdruncinată” sunt organisme la care s'a anulat conservatismul, s'a slăbit electivitatea în ceiace privește condițiunile mediului extern. La astfel de plante în locul eredității conservative se păstrează sau apare din nou numai tendința de a da oarecare preferința unor condițiuni față de altele.

Natura organismului vegetal poate fi zdruncinată:

1. Pe calea altoirii, adică concreșterii țesuturilor diverselor varietăți de plante;

2. pe calea acțiunii cu ajutorul condițiunilor mediului extern în anumite momente ale desfășurării unor procese sau altora ale dezvoltării organismului;

3. pe calea încrucișării, în special a formelor, ce se deosebesc radical prin locul lor de trai sau prin origină.

Importanței practice a organismelor vegetale cu ereditatea zdruncinată, i-am acordat multă atenție cei mai buni biologi, în primul rând și în special I. V. Miciurin. Formele vegetale plastice, cu ereditate nestabilă, obținute pe o cale sau alta, trebuiesc crescute ulterior din generație în generație, în condițiuni a căror necesitate trebuie să fie dezvoltată și fixată la organismele date și la care tindem ca aceste organisme să se adapteze.

La majoritatea formelor vegetale și animale, generațiile noi se dezvoltă numai după fecundație, contopirea celulelor sexuale femești și masculine. Importanța biologică a procesului de fecundație constă în faptul că, în felul acesta se obțin organisme cu ereditate dublă: maternă și paternă. Ereditatea dublă determină o mai mare vitalitate a organismelor și o mai mare amplitudine a adaptării lor la condițiile variabile ale vieții.

Utilitatea îmbogățirii eredității, determină necesitatea biologică a încrucișării formelor, care diferă măcar întrucâtva între ele. Reinnoirea, intensificarea vitalității formelor vegetale, se poate face și pe cale vegetativă, asexuală. Ea se realizează pe calea asimilării de către corpul viu a condițiunilor neobișnuite, noi pentru el, ale mediului extern. În condițiuni experimentale, în procesul hibridării vegetative, în experiențele pentru obținerea formelor de primăvară din cele de toamnă sau a formelor de toamnă din cele de primăvară, și într-o serie de alte cazuri a zdruncinării naturii organismelor, se poate observa reinnoirea, intensificarea vitalității lor.

Dirijând condițiunile mediului extern, condițiunile vieții organismelor vegetale, putem modifica după dorință, putem crea soiuri cu ereditatea care ne convine.

Ereditatea este efectul concentrării acțiunilor mediului extern, asimilate de către organisme într-o serie de generații precedente.

Cu ajutorul unei hibridări pricepute prin unirea varietăților pe cale sexuală, se poate dintr-o dată întruni într'un organism, ceiace s'a asimilat și s'a fixat în multe generații, la varietățile luate pentru încrucișare. Dar, conform teoriei lui Miciurin, nicio hibridare nu va da rezultate pozitive, dacă nu se vor crea condițiuni, ce favorizează dezvoltarea acelor proprietăți ale căror moștenire se urmărește să se obțină la solul creat sau ameliorat.

Am expus teoria miciiurlană doar în linii generale. Aci e important să subliniem doar necesitatea absolută pentru biologii sovietici de a studia cât mai profund această teorie. Pentru colaboratorii științifici ai diverselor branșe biologice, cea mai bună cale a însușirii adevăratelor baze reale ale teoriei miciiuriene, este calea studiului, calea recitării repetate a lucrărilor lui Miciurin, a analizei lucrărilor lui din punct de vedere al rezolvării problemelor de importanță practică. Agricultură socialistă cere o teorie biologică dezvoltată, profundă, care ar ajuta perfecționarea rapidă și justă a mijloacelor agronomice de modificare a plantelor și de obținerea dela ele a unor recolte abundente și stabile. Ea cere o teorie biologică profundă, care ar fi ajutat pe lucrătorii agricoli să scoată în termenii cât mai scurți forme necesare, de plante foarte productive, demne de fecunditatea deosebită a solului, creată de colhoznicii pe ogoarele lor.

Unitatea între teorie și practică este drumul sigur fundamental al științei sovietice. Teoria miciiurlană reprezintă tocmai o astfel de teorie, care întruchidă

pează în știința biologică această unitate sub forma cea mai bună. În discursurile mele, am dat în repetate rânduri exemple de aplicare fecundă a teoriei lui Miciurin pentru rezolvarea problemelor de importanță practică în diverse branșe întinse. În cazul de față, îmi voi permite să mă opresc puțin doar asupra câtorva probleme de zootehnie. Animalele ca și formele vegetale se formează și se formează în strânsă legătură cu condițiile vieții lor, cu condițiile mediului extern.

Baza creșterii productivității animalelor domestice, a perfecționării raselor existente și a creerii formelor noi sunt nutrețul și condițiile de întreținere. Această este deosebit de important pentru creșterea eficacității în obținerea de muși. Pentru diverse scopuri, în duernie condiții de întreținere, oamenii scoteau și scot diverse rase de animale domestice. De aceea, fiecare rasă cere anumite condiții ale vieții, condiții care au luat parte la formarea ei. Cu cât nepotrivirile între proprietățile biologice ale rasei și condițiile vieții în care trăiesc animalele vor fi mai numeroase, cu atât rasa respectivă de animale va fi mai puțin rentabilă din punct de vedere economic.

De exemplu, rasele de vite care dau o cantitate mică de lapte, deși hrănite pe pășuni aluse, bogate, cu nutreț succulent concentrat, vor da un randament economic mai mic decât rasele ce dau mai mult lapte. În aceste cazuri, prima rasă, va rămâne mult în urmă, din punct de vedere economic, față de condițiile ce i se pun la dispoziție. O astfel de rasă trebuie mult perfecționată pe calea metizării pentru a fi adecvate condițiilor de nutriție și întreținere. Din contră, vitele de rasa ce dau o cantitate mare de lapte nimerind în condițiile unei nutriții și întrețineri proaste, nu numai că nu vor da o producție corespunzătoare rasei lor dar vor supraviețui prost. În asemenea condiții e necesar ca condițiile de nutriție și întreținere să fie adecvate rasei.

Bazându-se pe planul de stat al obținerii unei producții de animale superioare, din punct de vedere cantitativ și calitativ, știința și practica noastră zootehnică trebuie să-și organizeze întreaga activitate conform principiului: după condițiile de nutriție, întreținere și climă să se aleagă și să se perfecționeze rasele și totodată să se creeze corespunzător raselor, condiții de nutriție și întreținere.

Alegerea și selecția animalelor de rasă ce corespund cel mai bine scopului propus precum și ameliorarea concomitentă a condițiilor de nutriție, întreținere și îngrijire, ce favorizează dezvoltarea animalelor în direcția necesară, este calea fundamentală a perfecționării neconținute a raselor.

Metisarea este un mijloc radical și rapid al modificării rasei — a descendenților animalelor respective.

Prin metisare o încrucișare a două rase, are loc o unire a două rase luate pentru încrucișare, produse într-o perioadă lungă de timp de către oameni, pe calea creerii diverselor condiții de viață ale animalelor. Dar natura (ereditatea) metişilor în special a primei generații, este de obicei puțin stabilă, ușor influențată de acțiunea condițiilor vieții, nutriției și întreținerii.

De aceea în metisare este deosebit de important respectarea regulii, să se aleagă pentru rasa respectivă locală o altă rasă, care o ameliorează, conform condițiilor de nutriție, întreținere și climă. Totodată, în metizare pentru dezvoltarea caracterelor și proprietăților ce urmărim să le dăm rasei locale este necesar să se asigure condițiile de nutriție și întreținere, corespunzătoare dezvoltării noilor proprietăți rasiale de ameliorare: altfel, calitățile nu pot fi dobândite de rasa locală ce se ameliorează, iar o parte din calitățile bune ale rasei locale se pot chiar pierde. Am dat un exemplu de aplicare a bazelor generale ale teoriei micuriene în zootehnie, numai pentru a se arăta, că genetica sovietică micuriană, care desvăluie legile generale ale dezvoltării corporilor vii pentru rezolvarea problemelor de importanță practică este aplicabilă și în zootehnie.

Asimilarea teoriei lui Miciurin trebuie să însemne totodată dezvoltarea și aprofundarea ei, dezvoltarea biologiei științifice. Numai astfel se va ajunge la lărgirea cadrului de biologi micuriene, lărgire atât de necesară pentru realizarea unui ajutor științific din ce în ce mai mare pentru colhozuri și sovhozuri pentru rezolvarea problemelor puse de Partid și Guvern.

8. TEORIA LUI MICIURIN PENTRU CADRELE TINERILOR BIOLOGI SOVIETICI

Din păcate, în instituțiile noastre științifice predarea teoriei micluriene nu este până acum organizată. Vina o purtăm noi, miclurienii. Nu vom greși spunând că vina acestui fapt o poartă deasemenea Ministerul Agriculturii și Ministerul Învățământului Superior. Până acum, în majoritatea instituțiilor noastre științifice, la catedrele de Genetică și Selecție și în multe cazuri la catedrele de Darwinism, se predă mendelo-morganismul, iar teoria micluriană, orientarea micluriană în știință, făurită de partidul bolșevic, de realitatea sovietică se găsește pe al doilea plan în Universități.

Același lucru se poate spune și de pregătirea tinerilor oameni de știință. Pentru ilustrare ne vom referi la următoarele. În articolul „Despre tezele de doctorat și răspunderea oponenților” publicat în revista „Analele școlii superioare” Nr. 4, pe anul 1945, academicianul P. M. Jucovschi, președintele comisiei Biologice de experți, de pe lângă Comisia Superioară de diplomă, scria: „O situație acută s'a creat în ceea ce privește tezele de doctorat din domeniul geneticii. Tezele de doctorat din domeniul geneticii sunt la noi extrem de rare, chiar unice. Aceasta se explică datorită raporturilor încordate care au caracter de ostilitate între adepții teoriei cromosomice și adversarii acesteia din urmă. Ca să spun adevărul, primii se cam tem de cei din urmă, care sunt foarte agresivi în polemica lor. Ar fi trebuit să se pună capăt acestei situații. Nici partidul nici guvernul nu interzic teoria cromosomică a eredității care se predă liber la catedrele instituțiilor științifice superioare. Polemica nu are decât să continue” (pag. 30).

În primul rând observăm, că prin declarația d-sale, P. M. Jucovschi confirmă, că teoria cromosomică a eredității se predă liber la catedrele instituțiilor superioare. D. Jucovschi a făcut o constatare justă, dar dânsul tinde către ceva mai mult, dorește o înflorire și mai mare a mendelo-morganismului în instituțiile științifice superioare. Dânsul dorește, ca și noi să avem cât mai mulți candidați și doctori în știință mendelo-morganistilor, care să înrădăcineze pe scară și mai intensă mendelo-morganismul în școlile superioare. Acestui scop, i se consacră de fapt cea mai mare parte din articolul academicianului Jucovschi, ce reflectă atitudinea lui generală, ca președinte al comisiei biologice. De aceea, nu este de mirare că, tezele din domeniul geneticii, în care doctorandul a întreprins o încercare cât de timidă de a desvolta vreuna din principiile geneticii lui Miclurin, erau boicotate în fel și chip de către comisia de experți. Tezele morganistilor însă, pe care îi protejează P. M. Jucovschi, apărau și se admiteau destul de frecvent în tot cazul mai frecvent decât o cereau interesele științei juste. Adevărat, că, tezele morganiste după orientarea lor, apăreau mai rar decât ar fi dorit-o academicianul P. M. Jucovschi. Dar faptul își are explicația. În ultimii ani, sub influența criticii micluriene a morganismului, tinerii oameni de știință, competenți în problemele filosofice, au înțeles că tezele morganismului sunt complet străine concepției despre viață a omului sovietic. În această lumină atitudinea academicianului P. M. Jucovschi, care îndeamnă pe tinerii biologi să nu dea importanță criticii morganismului de către miclurieni, și să continue dezvoltarea morganismului nu este prea frumoasă. Biologii sovietici procedează just, când neavând încredere în concepțiile morganismului refuză să asculte scolastica teoriei cromosomice. Ei vor câștiga totdeauna și în toate, dacă se vor gândi mai mult și mai des la cuvintele lui Miclurin referitoare la această scolastică.

I. V. Miclurin a fost de părere că mendelismul „e în contradicție cu adevărul firesc din natură în fața căruia nu rezistă nici o țesătură artificială de înomene înțelese greșit. Ar fi de dorit — scria Miclurin — ca observatorul care cugetă în mod obiectiv să se oprească în fața concluziei mele și să controleze personal veracitatea prezentelor deducții, ele sunt baza pe care o țesăm drept moștenire naturalistilor din secolele și milenii viitoare”. (I. V. Miclurin, Opere, vol. III, pag. 308-209).

9. PENTRU O BIOLOGIE ȘTIINȚIFICĂ CREATOARE

I. V. Miciurin a pus bazele științei de dirijare a naturii plantelor. Aceste baze au schimbat însăși metoda de cugetare în rezolvarea problemelor biologice.

Dirijarea practică a dezvoltării animalelor și plantelor pe care le cultivăm presupune cunoașterea legăturilor cauzale. Pentru ca știința biologică să fie în măsură să ajute din ce în ce mai mult colhozurile și sovhozurile pentru a obține recolte bogate, rase de vaci ce dau cantități mai mari de lapte etc. ea trebuie să priceapă compexele interacțiuni biologice, legile vieții și ale dezvoltării plantelor și animalelor.

Rezolvarea științifică a problemelor practice este calea cea mai sigură pentru cunoașterea aprofundată a legilor dezvoltării naturii vii. Biologia s'a ocupat foarte puțin de studii corelaționale a legăturilor istorice naturale, bazate pe anumite legi, legături care există între diversele corpuri, diversele fenomene, între părțile corpurilor izolate și verigile fenomenelor izolate. Totuși, tocmai aceste legături, corelații, interacțiuni bazate pe legi ne permit să cunoaștem procesul dezvoltării, natura intimă a fenomenelor biologice.

Dei în studiul naturii vii desprins de practică se pierde elementul științific al cercetării legăturilor biologice.

În cercetările lor, miciurienii pornesc dela teoria darwinistă a dezvoltării. Dar singură, teoria lui Darwin este absolut insuficientă pentru rezolvarea problemelor practice ale agriculturii socialiste. De aceea, la baza agrobiologiei moderne sovietice se află darwinismul transformat în lumina teoriei lui Miciurin-Wilhams într'un darwinism sovietic creator. În urma dezvoltării orientării științei noastre agrobiologice sovietice în spirit miciurian, o serie de probleme ale darwinismului apar în altă lumină. Darwinismul nu se purifică numai de neajunsuri și greșeli, nu se ridică numai la o treaptă mai înaltă, dar în mare măsură, într'o serie de teze, se modifică. Din știință, care, mai ales, explicativă a trecutului lumii organice, darwinismul devine mijloc creator, activ pentru cucerirea planificată, practică a naturii vii.

Darwinismul nostru sovietic miciurian este un darwinism creator, care pune și rezolvă după un sistem nou, în lumina teoriei lui Miciurin, problemele teoriei evoluției.

Nu pot să mă ocup în prezentul referat de numeroasele probleme, care au prezentat și prezintă o mare importanță teoretică.

Mă voi opri doar puțin asupra uneia din ele, și anume asupra problemei interacțiunilor intraspecifice și interspecifice în natura vie.

Se resimte necesitatea de a se revizui problema formării speciei din punct de vedere al trecerii brusce dela creșterea cantitativă la deosebiri specifice calitative.

Trebuie să înțelegem că formarea speciei este trecerea dela modificări cantitative la cele calitative în procesul istoric. Un asemenea salt este pregătit prin activitatea vitală proprie a formelor organice, în urma acumulării cantitative a percepției acțiunii anumitor condițiuni ale vieții, ceea ce este complet accesibil pentru studiu și conducere.

Acest mod de a înțelege formarea speciilor, corespunzător legilor naturale, dă biologilor un mijloc eficace de a conduce însăși procesul vieții și prin urmare formarea speciilor.

Sunt de părere că punând astfel problema, suntem îndreptățiți a crede că acumularea deosebirilor cantitative prin care diferă de obicei varietățile în limita speciei, nu duc la formarea unei specii noi din cea veche. Acumulările cantitative ale modificărilor, care duc la transformarea prin salturi a vechii forme specifice într'una nouă, sunt modificări de alt ordin.

Speciile nu sunt ceva abstract, ci sunt noduri (verigi) existente în lanțul general biologic. Natura vie, este un lanț biologic, ce pare a fi desfășurat în verigi izolate specii. De aceea, e greșită părerea că speciile nu-s păstrează în nici-o perioadă constanța preciziei lor specifice calitative. A admite o asemenea părere, înseamnă a recunoaște dezvoltarea naturii vii, ca evoluție plată, fără salturi.

Aceste păreri ale mele se bazează pe datele experimentale referitoare la transformarea grâului tare (durum) într'unul moale (vulgare).

Menționez, că ambele aceste specii sunt recunoscute de toți sistematicienții ca specii bune, incontestabile, independente.

Știm că printre varietățile de grâu tare, nu există forme pur de toamnă, de aceea în toate regiunile cu ierni relativ aspre, grâul tare se cultivă numai ca grâu de primăvară și nu ca grâu de toamnă. Miciurienii au înșușit un bun mijloc de transformare a grâului de primăvară în grâu de toamnă. S'a mai spus că multe varietăți de grâu de primăvară au fost transformate pe cale experimentală în varietăți de toamnă. Dar aceasta se referă numai la specia grâului moale. Procedându-se la transformarea grâului tare în grâu de toamnă, s'a constatat că după o cultură de toamnă de doi-trei-patru ani (necesară pentru transformarea varietății de primăvară în cea de toamnă) durum se transformă în vulgare, adică o specie se transformă în alta. Forma durum, adică grâu tare cu 28 cromosomi, se transformă în diverse varietăți de grâu moale cu 42 cromosomi, iar forma de trecere între speciile durum și vulgare nu se găsesc. Transformarea unei specii în alta se face prin salturi.

Astfel vedem că formarea unei specii noi este pregătită de activitatea vitală modificată într-o serie de generații, în condițiuni specifice noi. În cazul nostru, e necesară acțiunea condițiunilor de toamnă-iarnă în decursul a două-trei-patru generații de grâu tare. În aceste cazuri, el poate trece prin salturi în grâu moale, fără alte forme de trecere între aceste două specii.

Menționez că, stimulentele pentru aprofundarea teoriei speciei, a problemei interacțiunilor intraspecifice și interspecifice a indivizilor, n'a fost și nici nu este pentru mine o simplă curiozitate științifică, o simplă plăcere de teoretizare deșartă. La necesitatea de a mă ocupa de aceste probleme teoretice, m'a adus și mă aduce activitatea pentru rezolvarea unor probleme pur practice. Pentru înțelegerea justă a interacțiunilor intraspecifice și interspecifice a indivizilor, s'a cerut o concepție clară despre deosebirile calitative ale variației intraspecifice și interspecifice a formelor.

În legătură cu aceasta, a devenit posibil să se rezolve pe cale nouă, problema de importanță practică, ca lupta cu buruienile în aer cultură, alegerea componentelor pentru culturi mixte de plante ierboase, plantări rapide și vaste de păduri în regiunile de stepă și multe alte probleme.

Iată ce m'a adus la revizuirea problemei luptei intraspecifice și interspecifice și la concurenței, iar după examinarea și elaborarea profundă a problemelor, sub toate aspectele ei, la tăgăduirea luptei intraspecifice și ajutorului reciproc între indivizi în interiorul speciei și la recunoașterea luptei și concurenței interspecifice, precum și a ajutorului reciproc între diverse specii.

Cu părere de rău n'am expus decât foarte puțin în presă, fondul teoretic și importanța practică a acestor probleme.

Îmi termin referatul. Astfel, tovarăși, ceea ce privește bazele teoretice ale Biologiei, biologii sovietici consideră că principiile miciuriene, sunt singurele principii științifice. Weismaniștii și adepții lor, care neagă ereditatea caracterelor dobândite, nu merită să ne ocupăm prea mult de ei. Viitorul aparține lui Miciurin.

V. I. Lenin și I. V. Stalin l-au descoperit pe Miciurin, făcând ca teoria lui să devină bunul poporului sovietic. Prin toată grija lor părintească față de activitatea lui, ei au salvat pentru Biologie, importanta teorie a lui Miciurin. Pentru noi, biologii sovietici, nu există problemă mai de onoare, decât dezvoltarea creației a teoriei lui Miciurin și introducerea în întreaga noastră activitate a felului lui Miciurin de a cerceta natura și dezvoltarea viețuitoarelor.

Academia noastră trebuie să se îngrijească de dezvoltarea teoriei lui Miciurin, așa precum ne învață exemplul personal al atitudinii pline de grijă față de activitatea lui I. M. Miciurin, din partea marilor noștri învățători — V. I. Lenin și I. V. Stalin.

CERCETARI NOI IN GEOMETRIA DIFERENȚIALA

de Profesor G. VRÂNCEANU

Se știe că numim geometrie știința care se ocupă cu studiul proprietăților figurilor, din spațiul în care trăim. Primele rezultate ale acestei științe se datoresc Caldeenilor și Egiptenilor. Herodot spune că „Ramses al II-lea (1300 î. Ch.) a distribuit pământul din Egipt în bucăți dreptunghiulare asupra cărora institui un impozit anual, dar inundațiile Nilului, acoperind o parte din aceste terenuri, a fost necesară o reducere a impozitelor, pe baza măsurării suprafețelor inundate, de unde pare să fi luat naștere Geometria, care a trecut apoi din Egipt în Grecia”.

Pytagora născut în 586 î. Ch. face primele descoperiri importante în Geometrie, între care se situează în primul rând ceea ce numim astăzi teorema lui Pytagora și care spune că fiind dat un triunghi OAB dreptunghi în A , atunci pătratul distanței dela O la B este egal cu suma pătratelor distanțelor dela O la A și A la B . Acest fapt se mai poate exprima spunând că suprafața pătratului construit pe OB ca latură, este egală cu suma suprafețelor pătratelor construite pe OA și AB .

În cele 13 cărți ale lui Euclid (285 î. Ch.) Geometria capătă o expunere sistematică căreia secole de-a rândul nu i s'au mai adus modificări importante. Geometria lui Euclid, sau geometria euclidiană, constituie și azi baza învățământului geometric. Ea se bazează pe un număr de noțiuni primitive (punct, dreaptă, plan) și pe un număr de definiții și axiome sau postulate, ce se admit ca adevărate, toate celelalte proprietăți (teoreme) trebuind să decurgă în mod logic, deci prin demonstrație, din definiții și postulate.

În epoca renașterii, noțiunile primitive, definițiile și postulatele, ce stau la baza geometriei euclidiene, au început să devină obiect de cercetare mai amănunțită. Astfel se introduc elementele improprii, puncte și drepte la infinit și planul dela infinit al spațiului, ceea ce duc la creierea geometriei proiective (Poncelet, 1822), geometrie în care sunt considerate numai acele proprietăți ale spațiului euclidian, ce sunt invariante prin o proiecție. Sunt lăsate deci la o parte postulatele lui Euclid referitoare la lungimea unui segment, ce unește două puncte și la unghiul a două drepte, aceste noțiuni neavând un caracter invariantiv la o proiecție.

Un alt rezultat important al renașterii a fost creierea calculului

algebric și al analizei infinitezimale și aplicarea lor de către Descartes la studiul proprietăților geometrice, prin introducerea metodei coordonatelor. Prin această metodă un punct A pe o dreaptă d este determinat de un număr (coordonată), de ex. distanța a dela acest punct fix O al dreptei ales ca origine, a fiind pozitiv sau negativ după cum A este la dreapta sau la stânga lui O (sau invers). De asemenea un punct într'un plan π este determinat de două numere (coordonate), a , b , de ex. distanțele lui A la două drepte fixe perpendiculare.

În mod analog un punct A în spațiu se poate determina cu ajutorul a trei coordonate, de ex. distanțele la trei plane perpendiculare două câte două, sau distanțele luate paralel cu intersecțiile celor trei plane, dacă ele nu sunt perpendiculare. Dacă notăm cu x^1 , x^2 , x^3 , coordonatele unui punct în spațiu, un plan în spațiu este determinat de o ecuație liniară în variabilele x^1 , x^2 , x^3 , și având drept coeficienți numere date. O dreaptă fiind intersecția a două plane este determinată deci de două ecuații lineare.

Dacă avem o ecuație în x^1 , x^2 , x^3 care nu este lineară în x^1 , x^2 , x^3 , atunci ea nu reprezintă un plan, ci o suprafață.

Schimbarea de plane coordonate are ca rezultat o transformare lineară a coordonatelor x^1 , x^2 , x^3 în alte coordonate să le zicem y^1 , y^2 , y^3 . Proprietățile geometrice ale figurilor trebuie să fie însă independente de aceste schimbări de plane coordonate, ceea ce înseamnă că proprietățile proiective sunt invariante la transformările lineare de coordonate, transformări ce formează ceea ce chiamă grupul proiectiv al spațiului. Schimbarea de plane coordonate ortogonale în altele tot ortogonale, are ca rezultat o transformare ortogonală de coordonate și proprietățile spațiului euclidian metric sunt invariante ai grupului ortogonal. Un caz particular al grupului proiectiv este grupul afin al spațiului. Acest grup este caracterizat de faptul că elementele improprii, (puncte și drepte la infinit) se transformă în elemente improprii.

Din aceste considerații se vede că introducerea coordonatelor în geometrie, a permis să se privească proprietățile geometrice dintr'un punct de vedere foarte general, acela de invarianți al unui grup (Klein, 1872) ideile care domină întreaga geometrie modernă. Dar să revenim la geometria lui Euclid. Printre axiomele care stau la baza acestei geometrii, există una care se distinge în mod special, este axioma paralelelor. Ea afirmă că fiind dată o dreaptă d și un punct P în afara ei, se poate duce prin P o singură dreaptă ce nu întâlnește pe d . S'a crezut la început, că această axiomă poate și ea să fie demonstrată, deci să fie trecută în rândul teoremelor și mulți geometri s'au preocupat de această problemă * Se crede că și Euclid ar fi fost preocupat de această problemă, asta ar explica de ce el nu se folosește de axioma paralelelor decât începând abia la pagina 29 a volumului V al cărții sale. Încercarea de demonstrație însă prin

absurd, presupunând că prin P se pot duce mai multe paralele la o dreaptă d, l-a condus pe marele geometru rus Nicolai Lobatschevski (1793-1856) nu la o demonstrație, ci la crearea unei noi geometrii, alta decât cea euclidiană, pe care el o numește imaginară în memoriul său, *Asupra principiilor geometrice*, (1829).

Se știe, că în geometria euclidiană suma unghiurilor unui triunghi este egală cu două unghiuri drepte. Demonstrația se face utilizând axioma paralelelor. Dacă nu se admite această axiomă și dreapta este considerată ca infinită, se arată că suma unghiurilor dintr'un triunghi nu poate fi mai mare ca două unghiuri drepte (Saccheri 1733, Legendre). Ea poate fi însă mai mică sau egală. Lobatschevski, profesor de Matematici la Universitatea din Kazan s'a preocupat și el de teoria paralelelor și în notele lecțiilor sale (1815—1817) ce se găsesc la Biblioteca Lobatschevskiană a Societății fizico matematice din Kazan se găsesc trei încercări de demonstrație a postulatului paralelelor. În o lucrare din 1823, nepublicată și descoperită în 1898 în arhivele Universității din Kazan el spune însă: „O demonstrație riguroasă a acestui postulat nu a fost încă descoperită, cele ce au fost date până acum sunt numai explicații, dar nu pot fi considerate ca demonstrații în sensul complet al cuvântului”. Câțiva ani mai târziu, între 1826 și 1829, Lobatschevski crează geometria sa și arată astfel că postulatul paralelelor nu poate fi demonstrat.

La rezultate analoage însă mai puțin complete ca acelea găsite de Lobatschevski în geometria sa, în care printr'un punct la o dreaptă se pot duce mai multe paralele, a ajuns în același timp (1823—1832) John Bolyai*) (1802—1860). De asemenea marele matematician F. Gauss ajunsese la convingerea încă din 1817 că axioma paralelelor nu poate fi demonstrată.

În 1854 Riemann crează o geometrie în care prin un punct la o dreaptă nu se poate duce nici o paralelă, supunând la o analiză amănunțită rezultatele lui Lobatschevski și Bolyai. În această geometrie, dreapta nu mai este infinită și suma unghiurilor într'un triunghi este mai mare ca două unghiuri drepte. S'au creat astfel spațiile sau geometriile neeuclidiene, în care postulatul lui Euclid al paralelelor este înlocuit cu un altul, care spune că prin un punct la o dreaptă nu se poate duce nici o paralelă, sau se pot duce mai multe.

S'a arătat apoi că geometriile neeuclidiene au ca model sfera (vezi formula 3), și o altă suprafață numită pseudo sferă. În ce privește sfera se poate ușor vedea, că dacă acceptăm că dreptele au ca imagini cercurile mari de pe sferă, deci cercurile al căror plan trece prin

---

*) Lobatschevski arată, ceea ce nu face Bolyai, că geometria sa nu poate duce la contradicție, căci formulele obținute de el se pot reduce prin o transformare de variabile, la formulele trigonometriei sferice. Descoperirea făcută în 1823 de Bolyai, când avea 21 ani, este publicată în 1832 ca un appendice la o lucrare a tatălui său cunoscută sub numele de *Tentamen*.

centrul sferei, este clar că două asemenea cercuri se întâlnesc întotdeauna deci prin un punct P de pe sferă nu se poate duce nici un cerc mare, ce nu întâlnește alt cerc mare. Sfera constituie astfel un model al unei geometrii neeuclidice, în care prin un punct la o dreaptă nu se poate duce nici o paralelă.

Prin aceste cercetări s'a atras atenția asupra geometriei care se poate face pe o suprafață. Dealtfel cercetările lui Gauss asupra suprafețelor, au constituit obiect de inspirație pentru Bolyai și Lobatschevski. Ele l-au condus pe Riemann (Ueber die Hypothesen welche der Geometrie zugrunde liegen, 1854) la o analiză amănunțită a noțiunii de spațiu, introducând ceea ce numim azi spațiile sau geometriile riemanniene. Definiția acestor spații se bazează pe noțiunea de distanță între două puncte infinit vecine ale spațiului. Formula care definește această distanță este o generalizare a formulei dată de teorema lui Pytagora. Dacă presupunem că suntem în un spațiu cu două dimensiuni și punctele acestui spațiu sunt definite de valorile a două variabile (coordonate) reale x^1, x^2 atunci spațiul este al lui Riemann, dacă fiind date două puncte apropiate $P. (x^1 \text{ și } x^2), a (x^1 + dx, x^2 + dx^2)$ unde dx^1, dx^2 sunt creșteri (diferențiale) ale lui x^1 și x^2 atunci patratul distanței $P. Q.$ este o formă patratică în diferențialele dx^1, dx^2 , cu coeficienți funcțiuni de coordonatele x^1, x^2 a lui P , deci aceste funcțiuni sunt aceleași: când P este fix și Q variază în vecinătatea lui P .

Dacă spațiul este un plan euclidian și x^1, x^2 sunt coordonate, ortogonale în acest plan atunci formula care ne dă PQ este dată de teorema lui Pytagora, altfel spus pătratul distanței $P. Q$ este egal cu suma patratelor diferențialelor dx^1, dx^2 , cum se poate verifica ușor. Deci planul euclidian metric este un caz particular de spațiu a lui Riemann. Cercetările lui Riemann au creat ceea ce cheamă Geometrie diferențială, căci au legat proprietățile geometrice de considerații diferențiale, deci de proprietățile geometrice în vecinătatea unui punct. Studiul proprietăților unui spațiu a lui Riemann cu dimensiuni $x^1, x^2, \dots, x_n$ au dus însă la crearea calculului diferențial absolut (G. Ricci 1892) sau a calculului tensorial, adică a studiului invarianților față de o transformare de variabile (coordonate de forma $x'^i = j^i (x^1, x^2, x_n)$ unde $j^i (x^1, \dots, x_n)$ sunt funcțiuni oarecare continue și derivabile.

Acest lucru nu se prezenta în mod natural în geometriile euclidiene, căci acolo există un sistem de variabile preferat, coordonatele cartesiene, adică coordonatele față de un sistem de trei plane și trecerea dela un sistem la altul se face prin transformări lineare.

Interesul pe care l-au determinat în lumea matematică spațiile lui Riemann a crescut considerabil atunci când teoria relativității generală a lui Einstein (1916) a reușit să afirme că spațiul fizic este un spațiu a lui Riemann cu 4 dimensiuni (cele trei dimensiuni ale spațiului și timpul) și că numai în primă aproximație spațiul fizic este un spațiu euclidian metric.

Un alt moment important în Geometria diferențială îl constituie descoperirea paralelismului de către Levi-Civita (1917). (Nozione di parallelismo in una varietà qualunque, Rend. circolo Mat. Palermo) Levi-Civita arată că în un spațiu riemannian, fiind dată o direcție, prin un punct P și o curbă prin P putem să transportăm direcția dealungul curbei prin paralelism (paralelism Levi-Civita) dar dacă curba este închisă, ne întoarcem în P în general cu altă direcție. Faptul de a ne întoarce întotdeauna cu aceeași direcție este caracteristic spațiilor lui Euclid în care caz paralelismul lui Levi-Civita coincide cu paralelismul lui Euclid. Dorința de a da o explicație geometrică nu numai fenomenelor gravitaționale așa cum face teoria relativității, ci și fenomenelor electromagnetice, l-a făcut pe H. Weyl (1918) să considere spațiile cu conexiune afină spații în care există un transport paralel, dar în care nu există în general noțiunea de distanță.

O concepție generală a spațiilor cu conexiune, este apoi realizată de E. Cartan (1923) care consideră spațiul format din totalitatea spațiilor locale asociate vecinătății fiecărui punct, conexiunea venind să facă o legătură între aceste spații locale. Se obțin astfel spațiile riemanniene, dacă spațiile locale sunt euclidiene metrice și spațiile cu conexiune afină sau proiectivă, dacă spațiile locale sunt afine sau proiective.

Studiul spațiilor cu conexiune a fost urmat și pe calea directă dată de Weyl de către Veblen (1923), Eisenhart sau pe căi diferite Schouten, Hlavaty, Bartolotti.

O problemă importantă ce s'a pus în aceste studii a fost cercetarea proprietăților subspațiilor scufundate în aceste spații. Proprietățile unei sfere sau pseudo-sfere se pot considera ca subspații riemanniene cu două dimensiuni în un spațiu euclidian cu trei dimensiuni și ele au condus la geometriile neeuclidiene.

O problemă nouă a fost aceea pusă de subsemnatul în 1926 (Les espaces non holonome, C. R. Paris), prin considerarea nu numai de subspații definite prin una sau mai multe ecuații în termenii finitiți, ca în cazul sferei sau pseudo sferei, ci prin ecuații cu diferențiale ne-complet integrabile (neolonome).

În un spațiu cu trei dimensiuni o asemenea legătură este o ecuație lineară și omogenă în diferențialele dx^1, dx^2, dx^3 a cărei coeficienți sunt funcțiuni de x^1, x^2, x^3 . Considerarea acestor subspații se poate pune în legătură cu sistemele neolonome din Mecanică de unde și numele de spații neolonome ce le-am dat acestor spații. Ele au găsit aplicare la construirea unei teorii unitare a câmpurilor fizice gravitațional și electromagnetic. (Kentano Yano, La théorie unitaire des champs proposée par M. Vrânceanu, C. R., Paris, 1937).

Cercetările de geometrie diferențială legate de calculul tensorial și de teoria relativității au găsit un deosebit interes între matemați-

cienii ruși și profesorul B. Kagan a înființat în 1927 la Universitatea din Moscova un Seminar consacrat acestor cercetări. În anul 1933 seminarul a început publicarea unui periodic intitulat:

Труды семинара по векторному и тензорному анализу с их приложениями к геометрии, технике и физике.

(Lucrările seminarului de Analiză vectorială și tensorială și aplicații la geometrie, mecanică și fizică).

În această publicație ce se găsește acum la al șaptelea volum s'au publicat memorii de o deosebită valoare atât de către Kagan cât și de către elevi sau colaboratori ai săi, Roschevsky, Schapiro, Dubnow, Wagner, Gurēwitsch, Burstin, Norden, Lopschitz, etc.

Problemele ce ei le-au atacat sunt numeroase. Ele merg dela aprofundarea fundamentelor cum sunt cercetările lui Kagan despre spațiile subproiective, la reconstruire de teorii pe baze moderne, cum sunt lucrările lui Dubnow, care expun teoria congruențelor de drepte cu ajutorul calculului tensorial, la teorii cu totul originale, cum este dualitatea metrică a lui Kagan. Sunt de asemenea interesante de reținut generalizările importante făcute de Wagner și Lopschitz în teoria spațiilor neolome. Astfel Wagner (1935) consideră spațiile neolome în care ecuațiile cu diferențiale nu sunt lineare ci de gradul al doilea sau de ordin superior.

Prin cercetările sale Școala de Geometrie diferențială din Moscova este demnă de marea tradiție geometrică creiată de Lobatschevski și se impune astăzi ca una din cele mai importante școli geometrice din lume, astfel că decernarea premiului Stalin, șefului acestei școli, Profesorul Kagan, a fost desigur, o recunoaștere a unor merite excepționale.

În anul 1947 Kagan a tipărit o carte de peste 500 de pagini ce constituie primul volum dintr'un tratat intitulat:

Основы теории поверхностей в тензорном изложении.

(Fundamentele teoriei suprafețelor în tratare tensorială)

În această carte este expusă teoria suprafețelor cu ajutorul calculului tensorial și a teoriei grupurilor. Al doilea volum va urma în curând și va cuprinde o parte din cercetările Școlii de geometrie a lui Kagan. Acest tratat va constitui desigur cea mai complexă carte ce s'a scris în literatura matematică în acest domeniu al teoriei suprafețelor (subspații cu două dimensiuni).

MUNCA LUI KARL MARX PRIVIND PROBLEME DIN ȘTIINȚELE NATURII).

(Comunicare după materiale nepublicate)

de A. M. KRINIŢKI

În dezvoltarea materialismului dialectic, știința naturii ocupă un loc esențial. Amintim ce importanță atribue Engels științei naturii: „Marx și cu mine am fost singurii care am salvat din filosofia idealistă germană dialectica conștientă, transformând-o în concepția materialistă a naturii și istoriei. Dar pentru concepția dialectică și totodată materialistă a naturii este nevoc de o familiarizare cu matematica și științele naturale”. (K. Marx și F. Engels. Opere, Vol. XIV, pag. 8).

Prezintă un interes deosebit să se lămurească ce loc a ocupat știința naturii în formarea concepției științifice despre lume a lui Marx, în ce grad studiul științelor naturale a fost folosit de Marx în procesul construirii de către el a genialei lui doctrine. Pe de altă parte, este necesar să se stabilească în ce măsură în folosirea concluziilor din științele naturale, în explicarea, — ca să folosim cuvintele lui Lenin, — a „premilzelor filosofice și a concluziilor științei naturii”. (V. I. Lenin, Opere, vol. XVII, pag. 269), Marx a învins punctul de vedere limitat al naturaliştilor, deschizând drumuri noi, creând generalizări, care la rândul lor să fi influențat dezvoltarea gândirii natural-științifice.

Dacă, în ceea ce-l privește pe Engels, această chestiune a fost prelucrată într-o măsură însemnată, aceasta nu se poate afirma de loc cu privire la Marx. În comunicarea ce ne propunem ne mărginim numai la punerea acestei probleme, fără a avea pretenția de a fi studiat-o până la epuizare.

Marx, în toată perioada activității lui de mulți ani de cercetări, a arătat totdeauna un interes adânc chestiunilor de știință a naturii, iar în unele ramuri ale științelor naturale avea cele mai profunde cunoștințe, fără a mai vorbi de matematică, în domeniul căreia, după cum se știe, a făcut chiar descoperiri independente. Toate lucrările lui Marx, în special geniala lui creație „Capitalul”, corespondența lui cu Engels și alte persoane, dovedesc că el a urmărit întotdeauna cu atenție dezvoltarea științei naturii. Asupra faptului că Marx s'a ocupat de știința naturii cu temeinicia proprie lui, vorbesc în mod elocvent „Caetele” lui de note, din care o parte însemnată conține extrase și note în chestiuni de știință a naturii, nepublicate până astăzi.

În elaborarea genialei lui doctrine, Marx s'a folosit cu perseverență și consecvență de datele științei naturii, contemporane lui. El a extirpat concluziile reacționare ale acelor oameni de știință pe care burghezia i-a transformat în lucrători plătiți de ea”, și a descoperit tendințele so-

cialiste inconștiente ce se ascundeau în descoperirile și cuceririle științei. Marx știa să cuprindă dintr-o dată, cu privirea lui de vultur, esența teoretică a problemelor studiate de el, dar conștiinciozitatea lui științifică excepțională, autocritica, tendința lui către o exactitate ireproșabilă, l-au dus la studierea și acumularea unui material imens de fapte pentru fundamentarea tezelor lui teoretice.

Cele 250 de „Caete de note” ce s’au păstrat din cele mai diferite ramuri de cunoștințe conțin cea mai bogată comoară de idei. Notele în chestiunile de știința naturii în cea mai mare parte se află în aceleași caete, în care Marx a trecut și conspectele și notele cu privire la problemele altor științe, în special la problemele de economie politică.

Excepție fac numai vastele conspecte naturalo-științifice ca, de exemplu, conspectul de fiziologie care ocupă trei caete, conspectul nu mai puțin vast de geologie ș. a. m. d. Prin conținutul lor, notele în chestiunile de știință a naturii în cea mai mare parte sunt legate cu acele probleme fundamentale care-l preocupau pe Marx în perioada dată activității lui. Astfel, în perioada muncii asupra *disertației* (1839-1840) acestea erau probleme de filosofie a naturii. În perioada însă a studiilor de mulți ani ale lui Marx asupra problemelor de doctrină economică, acestea erau chestiuni de știință concretă a naturii, legate cu economia politică (chestiuni de tehnologie, bazele științifico-naturale ale agriculturii ș. a. m. d.). În anii 1870-1880 revin chestiunile de știință a naturii legate cu bazele concepției despre lume. Extragerile în chestiunile de știință a naturii pot fi în mod condițional împărțite în următoarele grupe tematice: 1) probleme de teorie generală a științei naturii (problemele mișcării, legea conservării și transformării energiei ș. a. m. d.); 2) chestiuni de agronomie, de chimie agricolă; 3) chestiuni de geologie; 4) chestiuni de antropologie; 5) fiziologia și tematica biologică în legătură cu ea; 6) chestiuni de tehnologie, inclusiv problemele de mecanică, energetică, ș. a. m. d.

În comunicarea prezentă se dau în ordine cronologică notele și observațiile principale ale lui Marx, legate cu aceste teme.

I

Încă din anii studenției Marx a luat deprinderea de a face extrageri din cărțile citite. Însă această obișnuință a fost adesea lăsată de o parte, mai ales în anii furtunoși din ajunul revoluției din 1848 și în anii revoluției (cu toate că printre notele de economie s’au păstrat unele care se raportează la anul 1845 ș. a. m. d.) Marx nu conspecta cărțile care îi aparțineau lui personal, pe care făcea toate însemnările posibile — de la sublinieri în text și pe margini și până la adnotări deosebite. Din păcate, biblioteca personală a lui Marx s’a păstrat prost, ca urmare a atitudinii neglijente față de ea în arhiva social-democrației germane. Multe din cele mai prețioase observații, așa dar, s’au pierdut și cine știe dacă vor mai putea fi reconstituite. Dar ele, fără îndoială, prezentau un mare interes, cum o dovedesc unele note de pe cărțile ce s’au păstrat. Astfel, de exemplu, pe exemplarul ce-i aparținea lui Marx din cartea vestitului obscurantist, fondator al rasismului Gobineau, „Asupra inegalității raselor omenești”, Marx a făcut următoarea adnotare: „Nu este oare în ultima analiză această superioritate albă numai

superstiție neagră?" (Aici și mai departe toate extragerile și adnotările lui Marx sunt date în traducerea noastră după materialele ce se păstrează la Institutul Marx-Engels-Lenin de pe lângă C. C. al P. C. (b) al U. S. Această observație scurtă este mai bogată în conținut de cât altă critică de circumstanță și apreciază în mod meritat aiurările fals-științifice, rasiste, ale lui Gobineau.

Una din cele mai vechi mărturii ale interesului pe care Marx îl purta științelor naturale, este „Schema filosofiei naturii” alcătuită de el, care se raportează la anul 1840. Ea a fost introdusă de Marx în șase caete din numărul total de șapte, care conțineau extrase și lucrări pregătitoare pentru disertația lui de doctor care și singură arată interesul lui Marx pentru problemele filosofice ale științei naturii. „Schema filosofiei naturii” prezintă un interes deosebit ca una din primele etape de studiu al lui Hegel de către Marx. Marx a notat în trei redactări diferite ale „Schemei” trasate de el planul de prelucrare a problemelor de filosofie a naturii.

O mărturie suplimentară a faptului că Marx trata în mod independent chestiunile filosofice de știință a naturii este înalta apreciere pe care Marx o dădea filosofiei lui Epicur, apreciere care se deosebește de cea cu privire la Hegel și care se găsește în același caet, imediat după „Schema filosofiei naturii”.

Abia în anul 1851 Marx se întoarce din nou la studierea aprofundată a problemelor de știință a naturii în legătură cu cercetările lui economice. Alături cu conspectele lucrărilor economice (Ricardo, Malthus, Hume, Walles ș. a.) în „Caetele de note” ale lui Marx apar extrase lungi din lucrările celor mai mari chimiști și agronomi, consacrate problemelor de chimie agricolă. În Iulie 1851 Marx începe studierea lucrării clasice a vestitului chimist Justus Liebig „Chimia organică în aplicarea ei la agricultură și fiziologie”. (Justus Liebig, „Die organische Chemie in Ihrer Anwendung auf Agrikultur und Physiologie”. 4 Aufl. Braunschweig 1842), din care Marx face lungi extrase. Marx termină conspectarea cărții lui Liebig în August 1851. În același caet, care conține a doua parte a conspectării cărții lui Liebig, Marx a elaborat un conspect al cărții agronomului englez London „Enciclopedia agriculturii”. (London I. C. „An Encyclopedia of Agriculture” London 1831.) și al cărții agrochimistului Johnstone „Lecții de chimie agronomică și geologie”. (J. W. Johnstone „Lectures on Agricultural Chemistry and Geology”. London 1847).

Trebuie presupus că Marx a simțit nevoia de a studia serios bazele științifico-naturale ale agriculturii și în primul rând ale cultivării pământului, în legătură cu cercetarea problemei rentei funciare.

Marx studiază cu sârguință cele mai bune manuale și studii de agronomie, de chimie agricolă, de geologie ș.a.m.d., dându-și seama că nu e îndeajuns de familiarizat cu bazele fertilității solului nu numai el, dar majoritatea coplesitoare a economiștilor. În ce măsură îl interesa pe el această chestiune se vede din via corespondență dintre el și Engels cu prilejul articolului privitor la ridicarea fertilității solului cu ajutorul captării electricității atmosferice, publicat în revista londoneză „Economist” în anul 1845. (Vezi scrisorile lui Marx către Engels, Mai 1851 în Opere, vol. XXI, pag. 195-197, 203).

Conspectul vast al cărții lui Liebig cuprinde un cerc de chestiuni

de un diapason nu numai agronomic îngust, ci mai larg : aici se află și problema generală a rotației substanțelor în natură și problema nutririi plantelor, în care Liebig desminte vechea teorie a humusului, înlocuind-o cu teoria lui minerală, care pe lângă azot dă o mare importanță carbonului și oxigenului (elementelor „organogene”), precum și fosforului, potasiului, etc. Marx subliniază în mod special următorul extras din cartea lui Liebig: „În forma lui cea mai simplă, procesul de asimilare și de creștere din acid carbonic, în urma căreia se degajă tot oxigenul apei și a acidului carbonic, ca la uleiurile volatile neoxigenate, la cauciuc ș. a. m. d., sau chiar numai o parte din acest oxigen”. Marx extrage deasemenea în întregime argumentarea adusă de Liebig în favoarea faptului că lumea plantelor lucrează asupra rocilor minerale în mod analogic cu influența corosivă a aerului, apei și a schimbărilor de temperatură, că lumea plantelor este un puternic factor corosiv, datorită degajării de acizi din rădăcini, iar după moartea plantelor, datorită degajării acidului carbonic în procesul de descompunere. În plus, are loc dizolvarea și folosirea de către plante a substanțelor alcaline conținute în roce. Rezervele acestor alcalii însă, se termină după o serie de ani și trebuie să vină un moment când, pentru realizarea procesului de coorziune, pământul trebuie să rămână fără cultură, înțelenit. În cazul contrar, terenul se secătuește, cum a fost în Virginia, unde în urma multor ani de cultură a tutunului fără îngrășăminte, pământul s'a dovedit cu desăvârșire secătuit. Marx subliniază următoarele cuvinte ale lui Liebig: „Într-o astfel de stare se află în general tot pământul cultivat din Europa”. Așa dar, Marx atrage aici atenția asupra ideii lui Liebig privitoare la secătuirea solului (legea fertilității descrescândă a solului) în legătură cu caracterul spontan, neplanificat al culturilor agricole sub capitalism: solului secătuit nu i se redau părțile minerale care au trecut în compoziția plantelor și care, fiind secundare pentru animale și om, prin conținutul lui minim în sol determină totuși condițiile de dezvoltare a plantelor. Liebig, prin teoria lui de secătuire a solului se apropie de doctrina lui Malthus, dar, cum a arătat mai târziu Marx, în teoria științifico-naturală a lui Liebig se afla în mod obiectiv o critică a agriculturii capitaliste. Liebig consideră ca ideale pentru dezvoltarea agriculturii condițiile culturii intensive agricole pe baza agriculturii mici și mici de tot, sub care solului i se înapoiază tot ce se ia dela el. Însă aici, după părerea lui Liebig, este exclusă aplicarea largă a succeselor științifice și a perfecționărilor tehnice, care sunt posibile numai pe scara mare a agriculturii. Liebig, ca și alți savanți bûrgezi, nu vede ieșirea din această contradicție. Această ieșire, arătată de Marx, constă în înlocuirea agriculturii capitaliste prin aceea socialistă, bazată pe aplicarea planificată a științei.

Din cartea lui London „Enciclopedia agriculturii” Marx extrage date mai ales de istorie a agriculturii. El notează datele cu privire la decăderea agriculturii în Europa feudală, după căderea Imperiului Roman, cu privire la cultura agricolă superioară a Egiptului Antic (sistemul de irigație și ameliorări, sistemul mecanismelor de ridicat și al conductelor de apă, care permitea udarea dealurilor și chiar a munților până la creștet). Marx extrage de asemenea următoarea teză a lui London: „Agricultura este un aspect nu atât al muncii, cât al științei”.

Din „Lecții de chimie agricolă și geologie” a lui Johnstone, Marx

extrage o serie de teze importante. Johnstone socoate că, pe măsura creșterii desimii populației, este necesar să se îmbunătățească cultivarea pământului în baza studierii atente a însușirilor pozitive și negative ale solului, cu scopul de a obține cantități mai mari de bucate. Nu se poate prevedea limita de ridicare a fertilității, dar, în comparație cu timpurile trecute, succesele agriculturii atât în domeniul cultivării pământului cât și în cel al creșterii animalelor, în limita Regatului Unit, sunt imense. De aceea, știința ne învață să privim cu bărbăție înainte spre perfecționarea și raționalizarea agriculturii. Acestea sunt concluziile trase de Marx din lucrările lui Johnstone, pe care îl apreciază nu mai puțin de cât pe Liebig (Marx a făcut următoarea apreciere a lui Johnstone în scrisoarea sa către Engels din 13 Octombrie 1851: „Johnstone este un Liebig englez“, în Opere, vol. XXI, pag. 285), — evident, numai din punctul de vedere științific, dat fiind că din punct de vedere politic ambii sunt oameni cu convingeri conservatoare.

Studiind apoi alte cărți ale lui Johnstone: *Catehism de chimie agricolă și geologie* și „Note despre America de Nord“ (J. W. Johnstone „Catechism of Agricultural Chemistry and Geology“ 23 edition. Edinburgh 1842, „Notes on North America“. London 1851) — Marx se interesa de datele obiective doveditoare a faptului că cultura capitalistă duce la secătuirea și pustiirea pământului. Marx scrie: „Acest sistem duce treptat pământul la o complectă secătuire, — pământul foarte bogat mai încet, pe cel mai sărac mai repede“.

În aceiași ani, Marx citește o serie de lucrări în chestiuni de mecanică și tehnologie, de tehnică ș. a. m. d., seria lucrărilor lui Poppe, la care se referă în „Capitalul“ (vol. III, cap. XX): „Mecanica secolului XVIII“, „Manual de tehnologie generală“, „Fizica cu aplicare la arte, manufactură și meserii folositoare“, „Istoria matematicii din cele mai vechi timpuri“, Istoria tehnologiei din timpul restaurării științelor până la sfârșitul sec. XVIII“, „Dicționar tehnic“ al lui Ure; „Istoria invențiilor“ a lui Beckmann. Poppe J. H. M. „Die Mechanik des XVIII Jahrhunderts“. „Lehrbuch der allgemeinen Technologie“. Frankfurt a/M. 1809 „Physik, vorzüglich in Anwendung auf Künste, Manufaktur u. a. nützlichen Gewerbe“. Tübingen 1830 „Geschichte der Mathematik seit d. altesten bis auf die neueste Zeit“. Tübingen 1828. „Geschichte der Technologie seit der Wiederherstellung der Wissenschaften“. 3 Bände. Göttingen. 1807-1811. Ure A. „Technisches Wörterbuch“. Prag. 1843-1844. Beckmann I. „Beiträge zur Geschichte der Erfindungen“. Göttingen. 1780-1805.

Din „Manual de tehnologie generală“ al lui Poppe, Marx împrumută enumerarea și descrierea proceselor tehnologice. În mod deosebit de amănunțit conspicează Marx „Istoria tehnologiei“ a aceluiași autor Marx împrumută din această vastă lucrare date asupra legăturii științei cu meseria, asupra lucrurilor vătămătoare profesionale, câteodată o serie de paragrafe le notează cu un singur cuvânt (de exemplu: „Morile de vânt“). Asupra unor momente Marx se oprește mai amănunțit, expunând de exemplu, într-o formă generalizată, certurile cu privire la „proprietatea asupra vântului“, care s'au ivit în legătură cu inventarea morii de vânt, Marx expune în mod deosebit de amănunțit dezvoltarea mecanicii și a tehnicii în legătură cu istoria morii de apă. Marx notează cu semnul întrebării următoarea contradicție la Poppe: Poppe, pe de

o parte, își exprimă punctul de vedere că arta pregătirii îmbrăcămintei a apărut în climatul temperat, iar pe de alta, considerând Africa locul de origină al oilor, presupune că de acolo își are originea arta torsului și țesutului lânii. Marx extrage amănunțele tehnice ale torsului și țesutului, datele tehnice cu privire la prelucrarea bumbacului, datele cu privire la invenția Arkwright ș. a. m. d. Marx notează cu interes cunoștințele cu privire la diferite plante fibroase și la încercările mai mult sau mai puțin reușite de utilizare a lor pentru prepararea torsului (?). În special el face extrageri din comunicările lui Pallas, membru al Academiei de științe Ruse („Lucrările Societății Economice Imperiale” T. I. SPB. 1795), introduse în cartea lui Poppe, privitoare la plantele mătăsoase din stepele Astrahan (Cynanchia acutum, Apocynum maritimum, Asclepias vincetoxica, Asclepias nigra ș. a.), care erau întrebuințate pentru prepararea torsului. Marx notează de asemenea încercarea de a folosi în aceleași scopuri urzicile, cânepa și o serie de alte plante. În conspectul celui de al 2-lea volum al cărții lui Poppe, Marx sistematizează materialul, introducând o serie de titluri: „Fabrici de ace”, „Fabrici de ace cu gămălie”, „Fabrici de degetare” ș. a. m. d. În secțiunile intitulate de el „Ferăstrae și mașini de tăiat”, Marx remarcă „vechimea” ferestrăului; în secțiunea „Despre muncile de lăcătușerie” de asemenea remarcă vechimea lor. În mod deosebit de amănunțit conspectează Marx secțiunea intitulată de el „Arta ceasornicarilor”. Construirea mecanismului de ceasornic este expusă de el deajuns de amănunțit. Marx scrie despre importanța „automatelor hidraulice” (în cartea lui Poppe nu există nimic despre aceasta). Marx extrage informațiile despre lucrările lui Galilei, privitoare la pendul, despre H. Hughes ca inventator al ceasornicilor cu pendule, face-o trimitere la lucrarea lui L. Euler („De aptissima figura rotatum deutibus tribuenda” în *Commentariis nov. Academiae Scientiarum imper. Petropolitanae*. T. V. 1754—1755, Petropolis, 1760, p. 299). Dintre savanții care au încercat să folosească ceasornicul pentru măsurarea longitudinii geografice, Marx pomeneste de Leibniz. Se știe ce importanță dădea Marx dezvoltării ceasornicului și morii în pregătirea revoluției industriale din sec. XVIII.

Conspectul „Istoriei matematicii” a lui Poppe, Marx l’a făcut mai scurt. Din secțiunea consacrată istoriei aritmeticii, Marx notează numai progresele care erau legate de dezvoltarea comerțului și de primele apariții ale capitalismului (sec. XVI). Din istoria geometriei, Marx de asemenea notează numai unele momente. Printr’un singur cuvânt „Thales”, „Pitagora” ș. a. m. d. Marx notează etapele de dezvoltare a geometriei grecești. Despre Arhimede, Marx notează că el nu numai că este un geometru de aceeași valoare cu Euclide, dar și un mecanic celebru. Marx observă că, pentru geometrie începe o epocă nouă la sfârșitul sec. XVII în legătură cu descoperirea analizei infinitezimale. Despre trigonometrie Marx observă că popoarele orientale aveau tabele de tangente înaintea europenilor. Din introducerea la această carte, Marx extrage numai puține note (despre imperfecțiunea de metodă a anticilor, despre rolul grecilor, Platon, Euclid), sentința atribuită lui Euclid că „pentru studierea matematicii nu există o cale regală”, pe care după mulți ani el a folosit-o în postfața la traducerea franceză a volumului I din „Capitalul” cu aplicare la știință în general.

Din lucrarea vastă dar învechită de istorie a invenţiilor lui Beckmann, care este unul din clasicii istoriei tehnologiei şi autor el însuşi al termenului „tehnologie”, Marx extrage numai foarte puţine informaţii, de exemplu cu privire la metoda tehnică de fabricare a rachiului, căreia Beckmann îi dădea o mare importanţă şi o pune la rând cu astfel de invenţii ca praful de puşcă, busola, imprimarea cărţilor. Căpătarea rachiului a dat viaţă unor producţii noi, a perfecţionat multe ramuri vechi ale industriei, a dat ştiinţei naturii mijloace noi de cercetare, medicinei — noi mijloace de lecuire, a jucat un mare rol social, punând la dispoziţia prinţilor, cum arată Beckmann, isvoare de venituri, supuşilor — iluzia economiei produselor alimentare, iar europenilor — un mijloc general de supunere a popoarelor coloniale. O atenţie mare dă Marx „Dicţionarului tehnice” al lui Ure, apologeul burgheziei, pe care îl demască de multe ori în „Capitalul”.

Cum în acelaşi timp, Marx studia odată cu lucrările economice şi literatura menţionată în chestiuni de agronomie şi tehnologie, în câmpul lui de vedere au intrat şi problemele biologice în legătură cu faptul că i s'a trimis manuscrisul lui P. Daniels („Microcosm, antropologie fiziologică”), pentru care Marx se pregătea să scrie o prefaţă.

Doctorul în medicină Roland Daniels a fost unul din membrii de vază ai Uniunii comuniştilor şi a fost implicat în procesul din Colonia al comuniştilor. Din corespondenţa lui cu Marx prezintă un interes mare remarcă lui Marx cu privire la „Fiziologia” d-rului Daniels, pe care Marx trebuia s'o prefăcească. Din nefericire, scrisoarea lui Marx (Mai 1851) către Daniels cu privire la această lucrare a lui în întregime, nu s'a păstrat, cu excepţia unui fragment mic, dar foarte interesant, cu conţinutul următor: „...Comuniştii au de arătat că numai sub relaţiile comuniste adevărurile tehnologice la care s'a ajuns pot fi realizate în practică...”. (K. Marx şi F. Engels. Opere, Vol. XXV, pag. 94). Cu toate că însuşi Daniels era un comunist convins, se pare că în lucrarea lui nu lichidase cu totul cu concepţiile idealiste asupra relaţiilor dintre oameni. Engels socotea aceste rămăşiţe ale idealismului caracteristice pentru „un om care a scris despre fiziologie” (Scrisoarea către Marx din 3 Aprilie 1851. Opere, vol. XXI, pag. 187). Marx şi Engels considerau necesar să repare aceste manifestări ale idealismului fiziologic din cartea lui Daniels, care în legătură cu procesul din Colonia al comuniştilor nu a mai văzut lumina. Această intenţie a rămas nerealizată din cauza procesului comuniştilor care a început curând la Colonie. Ideea exprimată de Marx în legătură cu lucrarea lui Daniels, că numai odată cu victoria comunismului îşi vor găsi realizare adevărurile la care s'a ajuns în tehnologie, reprezenta una din deducţiile principale ale lui Marx din studierea de către el a materialelor economice, agronomice şi tehnologice. Însă Marx, se vede, a socotit necesar să-şi completeze şi lărgască suma cunoştinţelor lui ştiinţifice-naturale, biologice, ceea ce o dovedeşte conspectul în deajuns de mare al lucrării de biologie a unui autor necunoscut, care se raportează la anul 1853.

În anii 1858—1859 Marx studiază şi conspectează o serie de lucrări: „Încercări privitoare la agricultura şi gospodăria sătească”, „Despre agricultură, istorie naturală, etc.” ş. a., ale lui James Anderson (Anderson J. „Essays Relating to Agriculture and Rural Affairs”. „Recreations in Agriculture, Natural History, etc.”. London 1799—1802),

„care a descoperit singur teoria modernă a rentei și în același timp fermier-practician și agronom vestit pentru epoca sa” („Capitalul”, vol. III, K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XIX, p. 2-a, pag. 171). Marx arată că teoria lui Anderson și a însușit-o Malthus, în general meșter în plagiate. Marx se folosește de Anderson și ca economist și agronom și arată legătura dintre cunoștințele lui agronomice și teoria elaborată de el, care mai târziu apare din nou și în știința agronomică și în cea economică.

În legătură cu teoria rentei pământului, începând după 1860 Marx se întoarce iar, pe lângă lucrările istorice și economice, la studierea agronomiei. În anul 1860 el studiază noua lucrare a lui J. Liebig — „Asupra teoriei și practicii în agricultură”. (J. Liebig „Über Theorie und Praxis in der Landwirtschaft”). În această lucrare, Liebig face bilanțul teoriei sale minerale a nutriției plantelor, care se află la baza doctrinei lui cu privire la secătuirea solului. Esența doctrinei lui Liebig constă în aceea că plantele cultivate asimilează pentru alcătuirea țesuturilor lor carbonul, împrumutat din acidul carbonic al aerului și azotul — din amoniacul aerului. Prin aceasta cele mai importante elemente componente ale țesutului lor plantele le capătă sub formă de gaze, iar carbonul și azotul care se află în stare combinată în părțile componente ale solului nu joacă un rol substanțial în nutriția plantelor. Dimpotrivă, fosforul, potasiul calciul și sodiul, care intră în compunerea solului sub formă de săruri, joacă un rol foarte important în nutriția și dezvoltarea plantelor. Îngrășămintele azotoase, băgate în pământ, înlesnesc doar însușirea de către plante a părților componente minerale, dat fiindcă ele le transformă pe aceste din urmă în stare de soluție. Tocmai aceste părți minerale ale solului îi sunt luate cu fiecare recoltă. Secătuirea solului, prin urmare, constă nu în scăderea în el a compuşilor organici sau azotoși, ci în pierderea de către el a părților minerale componente arătate. Marx extrage următorul raționament al lui Liebig: „Dacă admitem că un sol conține o asemenea cantitate de substanțe minerale nutritive, încât poate fără nici o înlocuire să dea în decurs de o sută de ani o sută de recolte de grâu, după trecerea acestui termen el încetează de a mai fi fertil pentru grâu. Dacă însă, mulțumită furnizării de amoniac și acid carbonic, recolta anuală se ridică la dublu, acest teren aduce în curs de 50 ani aceeași recoltă ca în curs de o sută de ani fără această condiție. Acest teren în decurs de 50 ani pierde aceeași cantitate de părți componente ale solului pe care el, fără de amoniac, ar fi pierdut-o în o sută de ani. Mulțumită întrebuirii amoniacului pământul produce nu în mod absolut mai mult de cât fără amoniac, ci mai mult într-o fracțiune de timp dată”. De aceea arendatorul este interesat într-o îngrășare azotică abundentă, care îi permite să scoată maximum posibil din lotul arendat în cel mai scurt timp posibil. Dimpotrivă, proprietarul pământului prin aceasta suferă o pierdere evidentă, pierzând, după expresia lui Liebig, „capitalul-pământului”, fiindcă plantele iau ceea ce pierde solul. Liebig mai face și o altă deducție, de asemenea notată de Marx: „La cultura pe scară mare, masa azotului, primit de pământ sub formă de îngrășămintă, reprezintă numai o mică parte din totalul azotului care se află în recoltă; la cultura pe scară mică, masa azotului, care se află în recolta ridicată de pe pământul îngrășat în abundență cu săruri de amoniac,

reprezintă o mică parte din azotul primit de pământ sub forma de îngrășămintă”.

Totul se reduce la chestiunea dacă reușește toată masa acidului carbonic și amoniacului să se transforme în carne și pâine mulțumită acțiunii plantelor : acestea depind la cultura pe scară mare de prelucrarea mecanică a solului, care elimină piedica pentru acțiunea concommitentă a părților componente ale solului și pentru o suprafață absorbantă crescândă a plantelor care cresc. Punctul de vedere al lui Liebig, care reprezenta în decada a 7-a a secolului trecut cel mai înalt nivel al științei agronomice, a fost mai târziu întrecut de ultimele cuceriri ale biologiei : descoperirile lui Pasteur și mai ales microbiologului rus Vinogradski și ale altora au făcut lumină asupra adevăratei esențe a rotației substanțelor în natură și, în special, asupra rolului microorganismelor în asimilarea azotului. Dar Liebig privește cu pesimism perspectivele unei astfel de economii mari, care duce numai la secătura grăbită a solului. Marx, după cum am arătat,, a știut să descopere contradicțiile fundamentale din învățătura lui Liebig, care considera legea lui asupra secătuirii solului ca o lege nestimbată a naturii. Marx a arătat că, în realitate, contradicția descoperită de Liebig este proprie în special formei capitaliste a agriculturii. În agricultura mare socialistă, care are toate posibilitățile de a folosi în agrotehnică toate cuceririle științei, aceste contradicții sunt învinse.

În anul 1865, Marx trecând la elaborarea primului volum din „Capitalul” pregătit de el, conspectează din nou amănunțit noua ediție a cărții clasice a lui Liebig, apărută în anul 1862 sub titlul „Chimia în aplicarea ei la agricultură și fiziologie” („Die Chemie in ihrer Anwendung auf Agrikultur und Physiologie” 1862). În Februarie 1866, Marx scria lui Engels cu privire la ultimile etape de lucru la cartea sa, în special asupra problemei rentei pământului : „Ziua mergeam la Biblioteca, iar noaptea scriam. Noua chimie agricolă din Germania, în special Liebig și Schöbein, care sunt mai importanți pentru aceasta decât toți economiștii luați împreună ; pe de altă parte, imensul material elaborat de francezi din timpul ultimilor mele preocupări cu aceste chestiuni — toate acestea a trebuit să le studiez acum. Am terminat cercetările mele teoretice cu privire la renta pământului acum doi ani. Și tocmai în acest timp au apărut multe lucruri noi, care, de altfel, confirmă pe deplin teoria mea. Aici au fost importante și datele cu privire la Japonia care s'au desvăluit pentru Europa” (K. Marx și F. Engels, Opere, vol. XXIII, pag. 325).

Pe lângă operele economiștilor, în anul 1865, Marx a conspectat atent o serie de lucrări de agronomie. În același timp cu noua ediție pomenită a cărții lui Liebig (în special prima parte a ei — „Introducerea în legile naturale ale agriculturii”) el conspectează și lucrarea lui Liebig „Doctorul Emil Wolf în Hoterheim și chimia agricolă”. („Herr Doktor Emil Wolff in Hoterheim und die Agrikulturchemie” 1855) și pentru a doua oară cartea lui Johnstone „Note despre America de Nord” ; în tehnologia agriculturii cartea lui Hamm „Unelte și mașinile agricole ale Angliei” (W. Hamm „Die Landwirtschaftlichen Gerate und Maschinen Englands” Braunschweig 1856). După cum dovedesc extrasele din acești autori, precum și extrasele făcute în același caet din lucrările economiștilor francezi și englezi în chestiunea rentei pământ-

tului, Marx, pentru elaborarea teoriei sale a rentei pământului, dădea o mare importanță noilor date teoretice ale agronomiei contemporane, căpătate în procesul dezvoltării celei mai recente a agrochimiei și agrobiologiei. Din lucrările economice pe care le supune unei critici profunde, Marx scoate o serie de date care se referă la chestiunea perfecționării lucrării pământului, la creșterea fertilității, adică chestiunii agronomice. Astfel, el extrage din articolul lui Passy o serie de date cu privire la progresul științific și tehnic al agriculturii: inventarea plugului cu fierul lat, care a jucat rol în prelucrarea solurilor grele argiloase; întrebuințarea varului și a marelui, care permitea să se semene grâu pe aceste soluri, făcându-le fertile; drenajul ș. a. m. d. (H. Passy „Rente du sol” în *Dictionnaire de l'économie politique*, t. II, Paris, 1853). Marx arată dependența economistului francez Passy de Mill, care, la rândul lui, repetă numai pe Ricardo; Marx ironizează părerea lui Passy că „renta este o parte a rodului pământului, rod natural”, spunând că aceasta este una din scamatoriile de care este capabil ministrul de finanțe francez, care este Passy. Vorbind despre acest progres, care a transformat solul sterp în fertil, Marx observă: „Aceasta de altfel, dovedește că nu progresul culturii, etc., prin sine însuși ridică renta, cum crede d. Passy ci că pământul considerat mai înainte ca prost, acum, ca mai bun, aduce rentă diferențială”. Aceste date cu privire la influența științelor naturale și a agronomiei asupra fertilității pământului Marx le folosește în volumul II din „Capitalul”. (Vezi „Capitalul”, vol. III în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XIX, p. 2-a, pag. 329).

Exact în același fel, din lucrarea lui Lavergne „Agricultura și populația în 1855 și 1856”, Lavergne L. „L'agriculture et la population en 1855 et 1856”, Paris, 1857), consacrată în general problemei legăturii dintre agricultură și creșterea populației, pe lângă datele statistice-economice, Marx extrage informațiile care caracterizează ridicarea hotărâtă și rapidă a fertilității solului mulțumită folosirii ca îngrășămintă a varului pe teritoriul vast care se întinde în Franța de la Finistère până la granița Sovoiei, unde solul este compus mai ales din pământ silicios; ca urmare a folosirii varului, grâul a înlocuit orzul, au apărut minunate pășuni pentru vite, a început să ia avânt creșterea vitelor ș. a. m. d. Totodată Marx ironizează fanteziile agronomice ale lui Lavergne, care susținea că plantele și rădăcinile furajare îngrășe solul, iar cerealele îl secătuiesc. (Vezi „Capitalul” vol. III în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XIX, p. 2-a, pag. 182 și „Capitalul”, vol. I în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XVII, pag. 780, adnotația 188). Marx extrage din altă lucrare a lui Lavergne informații despre dezvoltarea creșterii vitelor în Anglia, în special despre sistemul de selecție artificială, folosit cu mare succes de către fermierul englez Backwell, care, după cum notează Marx în conspectul său, „a redus mărimea oilor, — lăsându-le numai numărul de oase care este necesar pentru existența lor”. (Lavergne. „The Rural Economy of England and Scotland” 1855. Vezi „Capitalul”, vol. II. Cap. 12 în K. Marx și Fr. Engels, Opere, vol. XVIII, pag. 253, unde Marx a utilizat aceste informații). Din lucrările lui Mounier și Rubichon, Marx extrage observațiile privitoare la faptul că în Sud-Estul Franței peste șase milioane ha. din ținutul muntos ar da rezultate mai bune pentru creșterea vitelor și culturii plantelor, „dacă societatea ar fi organizată în așa fel încât să se întreprindă o muncă

colectivă". La autorii citați, aceste concepții se împacă cu exemple de, după expresia lui Marx, „filosofie a lui Rubichon” ca: „Abundența, bogăția, forța și puterea, — toate acestea se capătă numai mulțumită fânețelor, iar la fânețe se ajunge numai mulțumită măririi și consolidării proprietății pământului”. Mounier arată de asemenea importanța pe care a avut-o irigațiile și regularea resurselor de apă în antichitate în Egipt, Chaldeea, etc., iar în sec. IX în sudul Franței în timpul scurtei dominații a arabilor.

Marx dă extrase din lucrările „inginerului civil și agricol”, Marton. El extrage ideea lui Marton (J. Marton „On the Nature and Property of Soils”. London, 1838 în „Cyclopaedia of Agriculture” 1855), că pământul se deosebește de toate celelalte feluri de proprietăți prin aceea că prin o prelucrare rațională el nu numai că nu se uzează, nu se epuizează, ci dimpotrivă, poate chiar să-și ridice productivitatea. Marx subliniază și următoarea observație a lui Marton: „Argila și pietrele, varul curat și chiar nisipul reprezintă solul în formă nefinită, și numai sub influența atmosferei și a apei de ploaie ele se zvântă și se transformă în sol fertil”. Marton arată că mii de acri de pământ sunt utilizați în mod nerentabil ca pășuni, pe când cu o drenare rațională și o prelucrare corespunzătoare acest pământ ar putea să-și dubleze valoarea. Această remarcă arată caracterul nerațional al economiei sub capitalism. În același timp, Marton subliniază nerentabilitatea gospodăriei mici și schițează tabloul transformării gospodăriilor de fermieri în gospodării capitaliste. Totodată, Marton arată presiunea permanentă asupra fermierilor și arendașilor a necesității de a plăti arenda marilor proprietari, arată gradul mare de exploatare la care sunt supuși micii fermieri, arată o serie întreagă de contradicții care sfâșie gospodăria fermierilor. În legătură cu chestiunile privind aprecierea pământului, Marx extrage din cartea lui Marton o serie întreagă de date geologice și chimice, precum și alte însușiri naturale care caracterizează calitatea solului (ape subterane, umiditatea, starea mecanică a solului, condițiile meteorologice), împreună cu determinantele economice (apropierea pieții, starea drumurilor, etc.) Marx extrage de asemenea aprecierea de către Marton a sistemului rațional de agricultură cu folosirea schimbării, rodului, a îngrășămintelor, etc.

În anul 1865, Marx extrage din noua ediție a cărții lui Liebig date cu privire la descoperirea lui Schönbein, care devenise celebru încă mai înainte prin cercetările lui asupra azotului și sintezei piroxilinel: „Descoperirile lui Schönbein: (fapt este că straturile superioare ale solului conțin totdeauna mai mult amoniac de cât cele mai adânci, cu toate că în procesul de vegetație al plantelor ele devin mai sărace din acest punct de vedere și ar fi trebuit să-l conțină mai puțin; originea lui a fost însă cu totul nelămurită. Un alt izvor bogat al amoniacului, afară de putrezire, nu se cunoștea; nu se cunoșteau experiențe sau fapte care să folosească ipotezei că azotul din aer poate să capete o formă în care să poată deveni substanță nutritivă pentru plante) el a descoperit că transformarea azotului din aer în azotat sau azotit de amoniu este posibilă, și în prezent cea mai simplă experiență arată că fiecare flacără ce arde în aer transformă o anumită cantitate de azot din aer în azotit de amoniu, că fiecare proces de descompunere este un izvor de acid azotic cât și de amoniac, că până și simpla vaporizare a

apei este un mijloc de formare a ambelor substanțe nutritive pentru plante...".

Marx folosește toate laturile de valoare ale lucrării lui Liebig, care era o mare autoritate nu numai în domeniul chimiei pur teoretice, dar și în domeniul prelucrării pe baze științifice a agronomiei noi, raționale. Totodată, sprijinindu-se pe metoda dialectică, Marx desvăluie mărginirea lui Liebig, orbirea lui de clasă și inconsecvența lui teoretică. Liebig insistă că secătuirea solului și în special pierderea de către el a elementelor ca fosforul ș. a. este o lege inexorabilă a naturii, vecinică și imuabilă, în care condițiile sociale care duc în realitate la astfel de rezultate, adică economia prădalnică capitalistă, reprezintă chiar pentru Liebig „natura” cu legile ei vecinice. Foarte multe din tezele lui Liebig s’au învechit. Dar de loc nu s’a învechit tendința pe care, în ciuda concepției subiective a lui Liebig, Marx o caută și o găsește în dezvoltarea obiectivă a științei. Schönbein a descoperit numai una din căile de însușire a azotului din atmosferă de către sol. Dezvoltarea ulterioară a științei a dus la descoperirea de căi noi, care duc la același rezultat: așa este descoperirea de către Helbrigel a bacteriilor cu tubercule la majoritatea leguminoaselor care îmbogățesc solul cu azot; așa este descoperirea, sub influența lui Pasteur, de către savantul rus Vinogradski, a rolului bacteriilor în nitrificare și de fixare a azotului, descoperirea de către Berwick, a rolului altui microorganism al solului, al bacteriei de azot ș. a. m. d.; s’a lămurit de asemenea rolul bacteriilor în rotația sulfului, fosforului și a altor elemente. Toate acestea confirmă ideea lui Marx și Engels că natura nu-i de vină de secătuirea solului, că în realitate cauza acestei secătuiți sunt în mod exclusiv condițiile organizării capitaliste, care pradă și puterile celor ce muncesc și bogățiile naturale ale solului.

Marx conspectează în același caet mica lucrare a doctorului Maron intitulată: „Extensiv sau intensiv? Capitol din doctrina producției agricole”. (Doktor Maron „Extensiv oder intensiv? Ein Kapitel aus der landwirtschaftlichen Betriebslehre Oppeln, 1859). Maron nu este economist. (Vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. XIX, P. 2-a, pag. 371, adnotația 47), ci agronom, care a participat la expediția din Extremul Orient și care a făcut o descriere a sistemului japonez de agricultură, descriere folosită în adaosul la cartea lui Liebig conspectată de Marx. Marx extrage de la el un șir întreg de teze cu caracter special, de exemplu, despre importanța îngrășămintelor organice în condițiunile climatului rece, despre calitatea solului — compoziția chimică, starea fizică — despre raporturile dintre sol și apă, despre capacitatea termică, despre influențele climaterice, etc. Marx extrage și declarația lui Maron că „omul este în stare în mod pozitiv să transforme un sol sărac în substanțe nutritive într’un sol bogat în orice grad în aceste substanțe”. Marx consideră ca școlărești considerațiunile economice ale lui Maron, dat fiind că acesta nu are nici o idee despre economia capitalistă.

În acelaș caet, Marx, conspectând cartea lui Hamm „Unelte și mașinile agricole din Anglia” extrage următoarea observație.

„.....când Germania ajunsese la mărețe triumfuri pe terenul spiritului și fanteziei, când Franța se lansase în furtuna sălbatecă a revoluției ei politice, avea loc o revoluție mai liniștită și binefăcătoare

în agricultura engleză". Marx extrage ideea lui Hamm privitoare la influența reciprocă dintre succesele creșterii engleze a vitelor, căreia i-a dat impuls Robert Backwell, și revoluția industrială bazată pe descoperirile lui Arkwright și Watt. Marx extrage date cu privire la înlocuirea sistemului celor trei tarlale prin sistemul alternării culturilor la mijlocul sec. XVIII și cu privire la legătura dintre perfecționările tehnice ale cultivării pământului și succesele creșterii vitelor, mai ales cu privire la introducerea grapei cu disc sistem Tull. Se dezvoltă amănunțit chestiunea privitoare la importanța lucrării mecanice a pământului, intensificarea aerăției lui, folosirea rațională a umezelei, introducerea semănării în straturi, plivitul etc. (acest sistem dă posibilitatea să se cultive solurile virgine, îmblânzește „terenul sălbatec", neutralizând aciditatea lui), privitoare la importanța lucrării mecanice a subsolului și la legătura strânsă între prelucrarea mecanică și chimică a solului. Marx observă la aceasta că „ori domnul Hamm îl copiază pe Lavergne, ori acesta pe el". (În vol. I din „Capitalul" Marx scria că „domnul Hamm îl urmează în mod prea necritic pe d. Leonsom de Lavergne". (K. Marx și F. Engels) Opere, vol. XVII, pag. 551, adn. 323). Extrăgând trimiterile lui Hamm la cartea lui Kerde, care caracterizează starea înapoiată a unor regiuni agricole, Marx scrie în conștientul său; „În general, cartea lui Kerde este bună, ca să arate cât de greu era în vechime, sub domnia economiei private, să se ajungă la informitate, să se arunce peste bord absurditățile tradiționale etc."

De aceste lucrări se ating observațiile lui Marx, făcute cu prilejul studierii cărții lui Fraas „Natura agriculturii", „Istoria agriculturii" (Fraas C. „Die Natur der Landwirtschaft". München. 1857. „Geschichte der Landwirtschaft". 1857). Fraas, în baza lucrărilor lui Bussengo, Wichmann, Polstorf, Wolff, Liebig și ale altora, ajunge la concluzia că humusul nu are o importanță nutritivă directă pentru plantele de cultură și pentru cea mai mare parte a celorlalte specii de vegetale. Cu toate că el respinge teoria nutriției prin humus a plantelor, el socotea totuși că problema humusului trebuie studiată mai departe. Marx extrage ideea lui Fraas că „cerealele au nevoie de o îngrijire intensă nu pentru că au mai mare nevoie de părți componente leșioase, ci pentru că sunt străine de climatul nostru și nu au destulă căldură pentru a să combine sărurile solului cu substanțele gazoase din aer în proporție corespunzătoare substanței organice". Extrăgând această teză, Marx arată, în această uitere față de chestiunea păzii plantelor noastre de cultură.

Marx a studiat cu o mare atenție lucrările menționate ale agrochimistului german Fraas („Carte de note" din anii 1867-1868), precum și cartea lui „Clima și lumea plantelor în timp" (Fraas C. „Klima und Pflanzenwelt in der Zeit. Ein Beitrag zur Geschichte Beiden". Landshut. 1847) („Carte de note" anul 1787). Marx aprecia mult pe acest autor pentru orizontul lui larg, marea lui erudiție și „tendința socialistă înconștientă" care apărea în aceea că Fraas caracterizează urmările păgubitoare ale sistemului capitalist al agriculturii care se dezvoltă fără plan. Totodată, Marx observă că Fraas ajunge spontan la recunoașterea evoluției, schițând dezvoltarea istorică a lumii vegetale în legătură cu schimbările climaterice. (Compară scrisoarea lui Marx către Engels dela 25 Martie 1868 în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XXIV, pag. 34-35).

Pe pagina de titlu a caetului pe care Marx l-a ținut din Noembrie 1875 până în 1878 și care conține extrase din lucrările chimistului rus Engelhardt (autor al vestitelor „Scrisori de la țară”), „Bazele chimice ale agriculturii” și „Problemele agriculturii ruse”) (A. N. Engelhardt Bazele chimice ale agriculturii”, „Scrisori patriotice”. Vol. I, Nr. 2, vol. II, Nr. 3, 1872). A. N. Engelhardt „Problemele agriculturii ruse”, „Scrisori patriotice” Vol. I, Nr. 2, vol. II Nr. 4, 1872. Marx a făcut următoarea observație scrisă: „Proprietatea de pământ. Renta, agronomia, chimia agricolă în raport cu ele”. Aceste lucrări Marx le-a studiat în originalele ruse. În a doua din aceste lucrări pe Marx îl interesează mai mult decât toate relațiile agrare în satul rus.

În prima lucrare, consacrată bazelor științifico-naturale ale agriculturii, Marx se interesează de o serie de teze susținute de Engelhardt, care până la exilarea lui la țară a fost profesor de chimie în Petersburg. Marx extrage în compunerea sa următoarea idee: „Noi suntem în stare să fabricăm chimic o serie de produse ale vieții organice (indigo, alizarina), dar carnea, adică albumina, încă nu putem să o producem prin sinteză chimică, ci putem doar să dirijăm forțele naturii spre mărirea productivității solului”. Mai departe Marx într-o serie de extrase expune după Engelhardt datele științifice privitoare la originea substanțelor pe care plantele le asimilează prin folosirea elementelor din mediul înconjurător, din pământ, din aer, din apă, când aceste elemente trebuie să se afle în mediu sub forma unor astfel de compuși care să fie potriviți pentru transformarea lor în substanța plantelor. Marx extrage date privitoare la sursele de azot, carbon, hidrogen, fosfor și alte elemente din care planta își construiește organismul. Engelhardt, ca și Liebig, respinge teoria humusului de nutriție a plantelor, recunoscând ca izvor al carbonului pentru plante acidul carbonic, din aer și considerând plantele verzi ca „aparatură în care se reface acidul carbonic și se produc substanțele organice”; însă Engelhardt recunoaște că „folosul gunoiului din sol nu poate fi negat, dat fiind că din gunoiul din sol se trag particulele minerale necesare nutriției plantelor (fosfor, potasiu, etc.). La aceasta se reduce importanța gunoiului. Marx extrage în rusește zicătoarea citată de Engelhardt: „Gunoiul se fură și de la Dumnezeu” și „Cară gunoi, nu-ți fie lene, chiar dacă lui Dumnezeu nu te-ai rugat”. El observă că „aceste două zicături ruse exprimă creștinește atitudinea dreaptă a agriculturii raționale față de religie”. „Exact la fel de bună, — scrie Marx, — este zicătoarea: pe cal îl duce nu biciul, ci ovăzul, și laptele îl are vaca pe limbă”.

Marx, în baza datelor lui Engelhardt, observă că, în timp ce orașele supra-aglomerate se murdăresc cu gunoaie dăunătoare, solul cultivabil de la țară este lipsit de aceste gunoaie care reprezintă elemente pe care solul le pierde în fiecare an odată cu recolta culeasă și dusă de acolo. Marx este de acord cu Engelhardt că în jurul acestei chestiuni privitoare la folosirea gunoafelor „se învârtă toată agricultura contemporană”.

Pe caetul (anul 1878) care conține un conspect foarte detaliat al „Geologiei” lui Jukes (*J. B. Jukes „Geology” 1862*) și al „Bazelor chimiei și geologiei agricole” a lui Johnstone (*Johnstone „Elements of Agricultural Chemistry and Geology”, 4 edition. Edinburgh. 1856*), Marx scrie: „Raportul direct al geologiei față de agricultură”.

Marx dă o mare atenție geologiei. El studiase marele manual de geologie a lui Jukes, dând o atenție deosebită mineralogiei și geochimiei. În conspectul vast al cărții lui Jukes sunt făcute de către Marx un șir întreg de observații. Astfel, luând unele date paleontologice, Marx dă uneori explicații din care reiese o bună cunoaștere de către el a clasificății zoologice. Astfel, de exemplu, Marx observă că „cypris aparține racilor paraziți, multe din aceste animale de genul racilor, ca cypris, sunt aproape tot atât de mici ca și infuzoriile, și ca și aceștia plutesc în apă”. Marx nu se mulțumește cu materialul dat de Jukes în chestiunea compoziției chimice a diferitelor minerale, și trece în conspectul său extrase mari din chimia lui Schorlemmer (cu privire la acidul de silicu, silicați, etc.) Dând datele lui Jukes cu privire la căutările cărbunelui de pământ în straturile ce se găsesc mult sub limita din care poate fi căpătat, căutări care costă scump și sunt cu totul inutile, Marx scrie: „Astfel tot se mai fac în ciuda prevenirilor tacite ale mineralelor din rocile înconjurătoare și a prevenirilor cu voce tare ale geologilor pe care măgarul de — „om practic” îi consideră ca niște simpli teoreticieni”. Marx, dând la iveală cunoștințe foarte temeinice de chimie, supune criticii tabela de elemente date la cererea autorului cărții conspectate de către cunoscutul chimist Sullivan. Marx scrie că Sullivan determină greșit valențele unor elemente (de ex. a sulfului, silicilului, telurului ș. a.), exprimându-le prin numărul atomilor de clor cu care se combină elementul dat. O atitudine tot așa de critică are Marx față de expunerea făcută de Jukes a teoriei vulcanice a biologului francez Elie de Bomone. De mare interes este următoarea observație a lui Marx cu privire la importanța legăturilor prismatice în roci: „Nu numai esența însăși a lucrului, dar chiar și formele apar în creerul omenesc la început din formele naturale, care i se arată în față în procesul muncii, în atitudinea activă de producție față de natură. Astfel aici forma coloanelor din Egiptul antic, India, etc. este împrumutată mulțumită pietrelor monolite, în formă de coloană, ca urmare a dispoziției prismatice a legăturilor lor”.

Așa dar, conspectând cartea lui Jukes cu scopul lămuririi influenței reciproce a geologiei și agronomiei, Marx studiază totodată ca investigator și problemele paleontologice și chimice ce decurg din dezvoltarea geologiei, și face de asemenea cele mai interesante deducții cu privire la caracterul influenței reciproce între materialele puse la dispoziție de natură și activitatea de producție a omului.

Plecând de la aceleași premize principiale, Marx, conspectând cartea lui Allen Grant „Geologia și Istoria” (Allen Grant „Geology and History”), își exprimă atitudinea sa critică față de raționamentele acestui autor, care socotea că bogățiile minerale ale țării determină ramurile corespunzătoare ale industriei. Marx notează cu un semn de exclamare și unul de întrebare observația lui Allen Grant că zăcămintele de piatră de var, care se întrebuințează la prelucrarea postavului, în vestul Angliei, a determinat dezvoltarea în vestul Angliei a industriei de postav. Marx descoperă o contradicție la Allen Grant, care în alt loc din cartea sa aduce fapte care arată că dimpotrivă, bogățiile geologice ale țării devin accesibile prelucrării numai odată cu dezvoltarea industriei de după revoluția industrială din Anglia. Numai din acest moment istoric

se observă o întoarcere la raioanele celtice posesoare de cărbuni cu „formațiile primare” ale lor.

Industria de extracție a cărbunelui de pământ, cu toate zăcămintele bogate de cărbuni ale Angliei, a început să se desvolte numai după ce revoluția industrială din sec. XVIII a dat naștere unei cereri crescânde de cărbuni de pământ.

Prin ele însele, aceste bogății naturale nu au putut să provoace dezvoltarea industrială și de aceea existența zăcămintelor de lignit din straturile geologice ale Angliei în decurs de secole nu au determinat industria de extracție a cărbunelui, până în secolul XVIII.

În anul 1875 Marx a conspectat lucrarea lui Preyer. (*W. Preyer „Ueber die Erforschung des Lebens”. Jena. 1873*) asupra explorării vieții, ceea ce dovedește interesul lui Marx față de problema originii vieții, căreia e consacrată această lucrare a lui Preyer.

La anul 1876 se raportează extragerile și notele lui Marx în chestiunile de fiziologie. În acest timp, Marx citea cartea lui Schleiden „Fiziologia plantelor și animalelor și teoria culturii plantelor”. (*Schleiden M. I. „Physiologie der Pflanzen und Tiere und Theorie der Pflanzenkultur” 1850 în B. III der „Enzyklopaedie der Naturwissenschaften”, herausgegeben von Schleiden und Schmidt*). Marx extrage date în chestiunea nutriției plantelor: „Toată chestiunea nutriției plantelor se învârteste propriu zis numai în jurul asimilării carbonului și azotului”. În ceea ce privește carbonul, Marx notează: „Numai acidul carbonic corespunde condiției ca substanța nutritivă să fie în mod egal răspândită”. În ceea ce privește azotul, Marx notează informațiile asupra amoniacului care se află totdeauna în aer, care este asimilat de orice sol, care se combină avid cu apa, care se descompune ușor și intră în alte combinațiuni. Se remarcă de asemenea importanța părților componente neorganice ale plantei, avându-se în vedere sărurile dizolvate în pământ. Mai departe, Marx extrage date cu privire la humus. Marx are o atitudine critică față de multe teze ale lui Schleiden. El ironizează punctul de vedere reacționar al lui Schleiden care are o atitudine negativă față de folosirea plugului cu aburi. În legătură cu datele asupra progresului lucrării pământului, Marx scrie că „odată cu progresul lucrării pământului în sistemul capitalist crește nevoia de investiții de capital, că cu dispariția paraginilor investițiile de capital cresc”. Extrăgând ideile lui Schleiden cu privire la varietăți și specii la plante, Marx subliniază tendințele lamarkiste ale lui Schleiden, care îl pun în opoziție cu Darwin. În ceea ce privește datele asupra culturii intensive și extensive, Marx face următoarea remarcă: „Orice cultură în comparație cu condițiile naturale este intensivă, dar în raport cu cultivarea plantelor este extensivă”. Prezintă un interes mare faptul că Marx, conspectând pe Schleiden, nu urmează ordinea expunerii materialelor din carte. O parte din carte, care tratează despre sol, Marx o expune înainte, materialele privitoare la constituția plantelor le mută mai departe, — cu un cuvânt, în conspect se află o ordine deosebită în care Marx dispune materialul din carte. Cu acest prilej Marx nu se mulțumește cu datele ce se află în carte, ci include în conspect materiale din lucrările altor autori, de exemplu, din fiziologia lui Herman. Marx l-a citit pe Schleiden nu pentru prima oară, cu toate că note mai vechi noi nu cunoaștem. Dar în scrisoarea către Engels din 31 August 1864

Marx scrie: „Prietenul nostru Schleiden are o predispoziție înăscută spre lipsa de gust, cu toate că mulțumită unei oarecari încurcături el a și descoperit celula”. (K. Marx și F. Engels, Opere, vol. XXIII, pag. 196). După cum se știe, Schleiden, prin concepțiile sale dualiste, avea o atitudine extrem de negativă față de filosofia lui Schelling și Hegel. Cauza oricărei desvoltări Schleiden o vede în „forța care dă formă”. În lumina aceasta devine înțeleasă critica la care supune Marx rămășițele vitaliste ale lui Schleiden în cheștiunea formării plantelor.

În același an, 1876, Marx citește și conspectează cartea lui Ranke „Bazele fiziologiei omului”. (I. Ranke: „Grundzüge der Physiologie des Menschen”. 3 Ausgabe. 1875). Marx s’a referit la această carte în Martie, Aprilie și Mai 1876. Cum arată una din scrisorile lui către Lavrov din 18 Iunie 1875, Marx nutrea un interes viu față de fiziologie și față de cele mai importante probleme nerezolvite ale biologiei. Marx remarcă în conspectul său importanța descoperirii microscopului complex.

Vorbind despre celulă, el scrie: Oken (anul 1808), și mai înainte într-o formă mai slabă Buffon”. Mai departe se notează descoperirile lui Schwann. Apoi se caracterizează protoplasma, nucleul. Marx scrie: „Aici nucleului i se atribue o importanță deosebită” — și mai departe observă că nucleul nu este indispensabil, cum au arătat descoperirile lui Brücke, Meckel, Tenkovski asupra protistelor fără nucleu. Conspicând descrierea structurii celulei-ou ca tip de celulă animală, Marx scrie că celula-ou nu este deloc o simplă celulă, ci un organism mai complex. Marx dă date care neagă deosebirea absolută între celulele de plantă și cele de animale. În cheștiunea originii celulei, Marx notează: „După Schwann sunt două moduri de formare a celulelor: 1) apariția liberă a celulelor — ele se nasc în jurul nucleelor libere în lichidul de cultură; 2) originea lor din alte celule. Împotriva acestuia este Reichert — împotriva nașterii autoarbitrare introdusă prin contrabandă la Schwann (cristalizare din citoblastema lui Schwann”. Mai departe se expun concepțiile lui Kelliker, Virchow și alții. Marx scrie: „Împotriva concepțiilor lor asupra procesului de formare a celulelor este Traube. Celula nu este o formă de cristalizare a substanței organice superioare, dat fiind că substanțele chimice organice superior compuse pot să ia efectiv forme cristalice!”. Marx subliniază unitatea proceselor fiziologice de diviziune celulară la plante și animale. În secțiunea privitoare la morfologia celulei, Marx subliniază importanța excrescențelor celulare sau rămurelelor, care pătrund în spațiul intercelular, împreunează celulele, lichidând separațiunea lor: „Legăturile nemijlocite ale celulelor între ele sunt o eliminare a individualității închise celulare”.

Conspicând capitolul privitor la orginea țesuturilor, Marx se referă la desvoltarea doctrinelor lui Pander, Ber, Bischoff, Remak, Reichert. În capitolul asupra originii organelor, Marx nu se mulțumește cu materialul lui Ranke și intercalează extrase din cartea lui Hermann „Fiziologia omului” (cu conținut embriologic) și din a doua parte a cărții lui Schleiden „Fiziologia plantelor și animalelor”.

Mai departe, Marx trece la capitolul lui Ranke asupra chimiei celulei. Sistematizarea materialului acestui capitol este dată de Marx însuși în forma următoare:

1. Celula ca formă simplă schematică, care corespunde simplității

compoziției : A) combinațiuni organice : 1) combinațiuni fără de azot ; 2) combinațiuni care conțin azot ; B) procesele de ardere.

2. Chimismul celulelor vegetale și animale.

3. Celula vegetală.

4. Celula animală.

Descriind descoperirea de către Veler în anul 1828^a a sintezel ureei, Marx face următoarea observație: „Aceasta este o substanță aproape albă, care apare atunci când vaporii de acid cianic CI. ON. lucrează asupra amoniacului uscat”. Marx înscrie mai departe: „Prin aceasta se dovedește că, în celulele vii, formarea substanțelor se supune aceluiași legi ca și în natura neorganică”. Marx extrage din cartea lui Ranke caracteristica substanțelor anorganice ca produse de oxidare, din care plantele își formează părțile lor componente, și caracteristica substanțelor organice, ca apte pentru o oxidare ulterioară, pentru ardere; această aptitudine ele o capătă numai în organismul plantelor mulțumită procesului de refacere care are loc în celula vegetală cu ajutorul forței care învinge forța de afinitate a oxigenului, — o astfel de forță este lumina solară (la plantele verzi). Dimpotrivă, în celulele animale procesele vitale sunt legate nu cu procesele de refacere, ci cu cele de oxigenare. Marx înscrie: „Procesele din celulele vegetale verzi și cele din celulele animale sunt diametral diferite”. Însă Marx observă că această diferență nu este absolută. Înaintea procesului de asimilare la plante stau trei probleme: 1) sinteza substanțelor pentru acoperirea cheltuelii de energie a activității vitale proprii, 2) pentru alcătuirea țesutului și reproducerea energiei plantelor parazite, 3) în același scop — la animale. Marx formulează minunat de strâns și clar diferența dintre plante și animale (ideea este aceeași ca și la Ranke, dar exprimarea sa este mai concisă și mai plastică, două rânduri cu totul): „Pentru plantă aerul este mijlocul principal de nutriție, pentru animal el este mijlocitor al schimbului pe care se bizue toată activitatea lui vitală”. Marx sistematizează de asemenea secțiunea privitoare la părțile componente ale animalelor. Curios este că, opus rubrici „fermenți”, Marx pune în paranteză semnul întrebării, marcând prin aceasta insuficiența științei contemporane în ce privește natura fermentilor. Marx descrie de asemenea în amănunte datele asupra funcțiilor părților componente neorganice ale celulei, de exemplu, a sării de potasiu, despre care scrie : „Fără săruri de potasiu nu există creștere. Fără hidrogen și oxigen nu există nici un fel de formare și de întreținere a vieții organice”. Marx, remarcând importanța sărurilor oxigenate de fosfor pentru formarea albuminei semințelor cerealelor, scrie: „Este puțin studiat modul în care substanțele neorganice intră în combinație cu cele organice”. Marx înscrie amănunțit datele privitoare la protoplasmă ca purtătoare a proceselor vitale, compoziția ei și activitatea ei vitală.

În acelaș an, 1876 (începând dela 17 Mai), Marx conspectează cartea lui Fick „Forțele naturale în acțiunea lor reciprocă”. (A. Fick „Die Naturkräfte in ihrer Wechselbeziehung”. Würzburg. 1869), în acelaș caet în care se găsesc materiale asupra economiei ruse. Marx observă că reacțiunile chimice opuse se fac la una și aceeași temperatură. Vorbind despre mișcarea Browniană, Marx scrie: „D-l Fick cu altul vrea ca să perceapă microscopic mișcarea de dans a particulelor minuscule ce

plutesc în aer". Citirea cărții lui Fick caracterizează interesul lui Marx pentru problema conservării și transformării energiei.

Interesul lui Marx pentru această problemă se caracterizează de asemenea prin notele lui, care se rapoartă la perioada Noembrie 1878 — Ianuarie 1879. Aici se găsesc extrageri din cartea lui Otto Caspari „Filosofia lui Leibniz, luminată din punctul de vedere al doctrinei fizice asupra forței și materiei (contribuție istorică la filosofia nouă și la istoria științelor naturii). O. Caspari „Leibniz Philosophie, beleuchtet vom Gesichtspunkt der physikalischen Lehre von Kraft und Stoff (Ein historischer Beitrag zur neueren Philosophie und Geschichte der Naturwissenschaften“). Leipzig, 1870. Se pare că citirea acestei cărți a avut o oarecare legătură cu lucrarea lui Engels despre Dühring, dat fiind că cel dintâi vine un extras care caracterizează pe Dühring ca diletant, în baza atitudinii lui superficiale față de Leibniz în a sa „Istorie critică a filosofiei“. După aceea Marx extrage următoarea notă cronologică: „1608 — descoperirea lunetei; 1618 — legile lui Keplen asupra mișcării planetelor. Tycho Brahe și Galilei. În apărarea experienței — Bacon. Lucrările lui Bilbert asupra electricității și magnetismului. Curând Harvey descoperă circulația sângelui.

Așa de bogate în descoperiri sunt primele decenii ale sec. XVII, — mărturie a înfloririi științei naturii. Descartes crește sub impresia tuturor acestor evenimente. Anul 1641: Descartes „Reflexiuni asupra primei filosofii“. Anul 1643 — Gassendi: „Cercetări anticarteziene“. Marx extrage scrisoarea lui Leibniz din 21 Mai 1671, în care el referindu-se la ipoteza sa, consideră eterul drept cauza gravității ș. a. m. d. Mai departe, Marx înscrie: „Descoperirea microscopului, anii 1618-1621. La mijlocul sec. XVII se ocupă de el lumea științifico-naturală pentru descoperirea enigmelor lumii microscopice. „Swammerdan (1637—1680) — o serie de descoperiri din cele mai frumoase“. Marx remarcă influența micrografilor asupra desvoltării filosofiei lui Leibniz. Marx extrage un șir întreg de date istorico-filosofice asupra lui Spinoza, Leibniz, ocazionalistilor. Remarcând lucrarea medicului englez Glissone, „Tratat asupra substanței energetice sau asupra vieții naturii“, Marx scrie: „Principalul la Glissone: natura substanței — ea este vie. După Glissone tuturor substanțelor le sunt proprii mișcarea, impulsul și prezentarea“, Marx caracterizează extrem de negativ încercarea lui Caspari de a limita religiozitatea lui Leibniz. Marx scrie cu ironie: „Ceea ce în special îl bucură pe domnul Caspari în Leibniz este că el are posibilitatea să-l considere ca precursor al marelui *desideratum*, și anume al „teologiei raționale“, care, „exacte așa cum voia Leibniz, va fi în stare cândva să întoarcă la religia sănătoasă a concepției despre lumea adevărată — creștină, mințile recalcitrante ale reprezentanților științei naturii“. Marx observă că Leibniz în „Noua ipoteză fizică“ a lui numește pe micrografi anaxagoriști. Caracterizând doctrina lui Leibnitz despre monade, Marx scrie: „Leibniz caută în esența mișcării și forța motrice un principiu nou și o nouă esență a substanței“.

Marx extrage (în latinește) un pasaj din „Noua ipoteză fizică“ a lui Leibniz, în care filosoful, referindu-se la observațiile micrografilor Kircher și Kulk, scoate concluzia asupra divizibilității infinite a conținutului continuu al oricărui atom, care ar reprezenta „un fel de lume“, și asupra putinței nelimitate de observare și cunoaștere atât a micro-

cosmosului cât și, exprimându-ne în termenii contemporani, a macrocosmosului : „Căci trebuie să se știe, după cum au observat vestiții micrografi Kircher și Kuek, că mare parte din ceea ce noi vedem în (scară) mare, un lineț (om care posedă într'un grad superior o vedere pătrunzătoare. A. K.) oare care va prinde în proporții corespunzătoare în mic, și că dacă în acest fel se va progresa până la infinit, — ceeace, fără îndoială, este posibil, dat fiind că conținutul este divizibil la infinit, — atunci orice atom va fi ca un fel de lume de aspecte infinite, și vor fi date lumi în lumi până la infinit”.

Indată după acestea, Marx aduce extrase din Leibniz și Descartes care caracterizează concepțiile lor în chestiunea mișcării, — Marx citează corespondența lui Leibniz cu Clark. (Leibnizii Opera Philosophica, ed. Erdmann, Berlin, 1840, parsprior, pag. 774, 775) și operele postume de fizică și matematică ale lui Descartes. (Descartes R. „Opuscula postuma physica et mathematica”. Austelodami 1701).

Marx citează tot acolo cuvântările secretarului perpetu al Academiei de științe prusiene Du Bois-Reymond: „Imperiul și lumea”, „Ideile lui Leibniz în știința naturii contemporane”. Prima cuvântare iese din cadrul temei noastre (cu toate că ea este interesantă prin aprecierea sarcastică pe care Marx o dă pentru lingușitoarea „preamărire la adresa Prusiei și a lui Friedrich cel Mare, adevăratul fondator al Imperiului german”). Din cuvântarea lui Du Bois-Reymond asupra lui Leibniz de la 7 Iulie 1870 Marx extrage teza că atât Leibniz cât și Descartes au dat prima expresie justă a doctrinei conservării forței, dar că pentru ei permanența forței este numai un rezultat al voinței divine. Marx citează trimiterile lui Du Bois-Reymond la Diderot, Helmholtz și Riemann, în special afirmația lui Du Bois-Reymond că cercetările matematice ale lui Riemann, Helmholtz și altora asupra axiomelor geometriei dau o susținere concepțiilor lui Aristotel și Locke despre suflet ca „tabula rasa”. Du Bois-Reymond socotește că caracterul supranatural a armoniei prestabilite este îndepărtat de Darwin, care duce la rezolvarea vechilor dispute dintre empirism și „nativism”.

În anul 1878 citește cartea prietenului său geologul Dakins „Antichitatea omului”. (Dakins „Antiquity of Man” London 1878). Tocmai la sfârșitul anului 1880 și începutul anului 1881 Marx în legătură cu studierea cărții lui Morgan „Societatea primitivă” citește o serie de alte cărți asupra culturii primitive, printre care lucrarea geologului și antropologului englez Dakins „Omul primitiv în Britania”. (Dakins „The Early Man in Britain” London 1880), a lui Geikie „Europa preistorică”. (Geikie „Preistory Europe”. London 1881), și citește de asemenea cartea lui Podolinsky „Munca omenească și conservarea energiei”. (Podolinsky „Le travail Humain et la conservation de l'énergie”, Paris 1876), asupra căreia capătă comentarii și critică amănunțită de la Engels (scrisorile lui Engels de la 19 și 22 Decembrie 1882).

Marx arată de asemenea un mare interes problemelor de electricitate (scrisoarea lui Marx către Engels de la 8 Noembrie 1882 „Asupra experiențelor lui Depres”). În același timp Marx introduce în ca t note asupra cărții lui Hospitalier „Principalele aplicațiuni ale electricității (partea întâia : „Isvoarele electricității”) — (Hospitalier „Les principales applications de l'électricité”, Paris, 1881) — Marx conspectează nu-

mai articolul introductiv din prima parte a cărţii, care conţine caracteristica electricităţii, unităţile de măsură ale electricităţii ş. a. m. d.

Conţinutul într'adevăr ineputabil al extragerilor lui Marx din diferite chestiuni de ştiinţă ale naturii oglindeşte extraordinara varietate şi profunzime a interesului marelui gânditor şi luptător. Materialele acestei moşteniri servesc ca o bună dovadă a justetei cuvintelor lui Engels, rostite de el la mormântul lui Marx: „În fiecare domeniu separat pe care Marx l-a supus cercetării, — şi astfel de domenii erau foarte multe, şi nici unul dintre ele nu s'a arătat a fi numai superficial. — În fiecare din ele, chiar şi în domeniul matematicii, el a făcut descoperiri independente.

Aşa era Marx ca om de ştiinţă. Dar ştiinţa era departe de a reprezenta chiar jumătate din acest om. Ştiinţa era pentru Marx o forţă motrice revoluţionară istorică. Ce bucurie pură îi făcea lui fiecare descoperire nouă în oricare ştiinţă teoretică, descoperire despre a cărei aplicare practică câte odată nici vorbă nu era încă, — cu totul altă bucurie încerca însă el atunci când era vorba de o descoperire care avea dintr'odată o influenţă revoluţionară asupra industriei, asupra dezvoltării istorice în general” (K. Marx şi F. Engels, Opere, vol. XV, p. 653).

Publicarea de către Institutul Marx-Engels-Lenin cel puţin a unei părţi din extragerile şi conspectele lui Marx în chestiunile ştiinţei naturii ar fi de mare folos, pentru prelucrarea marxistă-leninistă a ştiinţei naturii în epoca noastră, când ea confirmă din ce în ce mai mult teza tovarăşului Stalin că „spiritul dialecticii pătrunde toată ştiinţa contemporană”. (I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 301).

II

„Schema filosofiei naturii” a lui Marx publicată mai jos, se află în caetul VI de lucrări pregătitoare ale lui pentru disertaţie, cu toate că, la prima vedere, nu au cu ele nici o legătură directă. Schema reprezintă o excepţie unică în tot complexul celor şapte caete care conţin extrase, *excursiuni* şi alte materiale pregătitoare care au legătură mai mult sau puţin directă cu tema disertaţiei. Cu toate că în perioada de lucru asupra disertaţiei, Marx, după cum arată Lenin, era încă idealist-hegelian, stătea pe punctul de vedere idealist hegelian (V. I. Lenin Opere, vol. XVIII, pag. 5, 32), totuşi idealismul lui nu poate fi identificat nici cu idealismul lui Hegel şi al elevilor lui, faţă de care Marx a avut totdeauna o atitudine critică. (Vezi scrisoarea lui Marx către tatăl său dela 10 N-brie 1837 (K. Marx şi Fr. Engels, Opere vol. I, pag. 418, anul 1938), precum şi o serie de exprimări polemice împotriva „elevilor lui Hegel” (ibidem, pag. 70, ş. a.), nici cu idealismul hegelian de stânga. Idealismul era la Marx numai o formă în care se turna, în acest stadiu timpuriu de dezvoltare, concepţia lui despre lume, care încă de pe atunci era critică şi revoluţionară. În acelaşi caet, al VI-lea, în raţionamentul privitor la „Puncte nodale în dezvoltarea filosofiei”, Marx critică pe unii hegelieni şi salută ca „necesitate istorică”, „furtuna”, „ce urmează după marea filosofie a lumii”. (K. Marx

și *F. Engels*. Opere, vol. I, pag. 470). De ceilalți hegeleni de stânga Marx se deosebește prin aceea că alege ca temă a disertației chestiuni de filosofie a naturii și nu de teologie.

Filosofia naturii a lui Epicur, cercetată de Marx în disertație, cu doctrina lui privitoare la declinația atomilor, și filosofia naturii lui Hegel, își pune ca sarcină să motiveze libertatea conștiinței de sine, privind natura ca „rațiune în sine”, liberă de „rațiunea conștientă”, adică de Dumnezeu. Prin aceasta se poate explica includerea „Schemei filosofiei naturii” alcătuită de Marx în unul din caetele de lucrări pregătitoare pentru disertație.

Să ne îndreptăm atenția spre această schemă. Ea este dată în trei redactări independente. Prima redactare, cea mai apropiată de structura filosofiei naturii a lui Hegel, cuprinde paragrafele 252—334 după „Enciclopedia științelor filosofice”. Așa dar, în schemă sunt omise atât primele paragrafe ale introducerii (paragrafele 245—251), din care este luat ultimul, 252, cât și toată organica; în această redactare se termină cu chimismul. Această redactare reprezintă o înscrisere schematică a conținutului filosofiei naturii a lui Hegel și numai în unele puncte se deosebește de ea prin formulare.

Cea de a doua redactare este mai concisă și scurtă, din ea este omisă nu numai organica, dar și chimismul. Dimpotrivă, cea de a treia redactare, cu toate că este cea mai scurtă, este de fapt cea mai completă, dat fiind că împreună cu „mecanica” și „fizica” include și „organică” (deși nu complet — fără organismul animal). Totodată această a treia redactare prezintă un interes important, dat fiind că este elaborată într-un grad mare de frazeologia specifică hegeliană și parcă desvăluie „sâmburele rațional” care este conținut în filosofia naturii, încercând să desvăluie în formă generalizată legăturile reale și dependența în natură însăși, ne inventându-le și neaducându-le de afară. Marx, încă în acea perioadă timpurie a activității sale creatoare la care se raportează „Schema filosofiei naturii”, socotea că „pătrunderea lumii de filosofie în același timp devine o pierdere a rostului filosofiei, că existența ei este totodată și pierzania ei...” (*K. Marx și F. Engels*, Opere, vol. I, pag. 71). Aplicată la știința naturii această idee a lui Marx însemna recunoașterea inutilității unei filosofii independente a naturii, care să stea deasupra științelor naturii, recunoașterea necesității dizolvării naturii în însăși știința naturii. Mulți ani mai târziu, când pentru Marx și Engels filosofia naturii a lui Hegel, ca și toată doctrina hegeliană, era de mult o treaptă trecută și învinsă, ei continuau să prețuiască „raționalul ce se afla în metoda pe care a descoperit-o Hegel, dar căruia el i-a dat o formă mistică”, cum îi scria Marx lui Engels în anul 1858 (*K. Marx și F. Engels*, Opere, vol. XXII, pag. 291). În același an, Engels, studiind și făcând bilanțul succesului științei naturii în cei 30 ani precedenți, roagă ne Marx să-i trimită „filosofia naturii” a lui Hegel, ca să se convingă dacă „bătrânul” n'a prevăzut ceva din aceste succese. Engels mai târziu aseamăna raportul dintre filosofia naturii și știința conștientă dialectică a naturii cu raportul dintre socialismul utopic și comunismul științific, recunoscând prin aceasta însăși însemnătatea ei istorică.

„Schema filosofiei naturii“ a lui Karl Marx

SCHEMA FILOSOFIEI NATURII ¹⁾

(Prima redactare)

A. Impartire generală. Ideea ca natură este :

I. In determinarea extrapoziţiunii, a *separaţiunii abstracte*, în afara căreia există unitatea formei, care este ca existentă în sine numai ideal, este *materia* şi sistemul ei idealizat, este *mecanica*. *Natura generală*.

II. In determinarea *particularităţii*, astfel că realitatea se presupune cu o determinaţiune imanentă a formei şi cu o diferenţă ce există în ea, o corelaţie reflectivă, a cărei existentă în sine este *individualitatea naturală*.

III. *Natura unică*. Determinarea subiectivităţii în care diferenţele reale de formă sunt tot aşa reduse din nou la unitatea idealizată care s'a consfinţit singură şi există pentru sine, este *organica*.

I. MECANICA

A. *Mecanica abstractă generală*.a) *Spaţiul*. *Continuitate nemijlocită*, ca extra poziţiune sunt:α) *Dimensiunile* : înălţimea, lungimea şi lăţimea.

β) *Punctul, linia şi suprafaţa* : pe de o parte, determinaţiunea în faţa liniei şi a punctului, pe de altă parte, ca o restabilire a integralităţii spaţiale : suprafaţa închisă care desparte un oarecare spaţiu întreg unitar.

b) *Timpul*. *Discontinuitatea nemijlocită*. Devenirea intuitivă : *prezentul, viitorul şi trecutul* (acum ş. a. m. d.).

c) Unitatea nemijlocită a spaţiului cu timpul, în determinarea spaţiului este *locul*, în determinarea timpului este *mişcarea*, a unităţii lor este *materia*.

B. *Mecanica specială*. *Materia*. *Mişcarea*. *Respingerea — atracţia — gravitatea*.

1. *Materia inertă, masa... drept conţinut, spaţiul şi timpul*, indiferent faţă de formă. *Mişcarea exterioară — materia inertă*.

---

1) Notările redactorilor schemei, închise în paranteze franceze sunt date în textul Mega. În comparaţie cu acest text în publicaţia prezentă sunt introduse câteva schimbări pe baza fotocopiilor r înscrise lui Marx. A fost refăcut titlul dat de către Marx (titlul în Mega — „Schema filosofiei naturii hegeliene”). Au fost excluse trimiterile la paragrafele şi paginile „Enciclopediei ştiinţelor filosofice” a lui Hegel, care lipseau la Marx şi au fost introduse Mega în prima redactare a schemei. Indreptări mai mici au fost introduse fără rezevă.

2. Impulsul. Comunicarea mișcării — greutate — viteză — centru exterior — repaos — tendință spre centru — presiune.

3. Cădere. Depărtare de centru.

C. Mecanica absolută sau mecanica mai restrânsă.

Gravitațiunea, mișcarea ca un sistem al mai multor corpuri. Centru general — unitatea lipsită de centru. Centre speciale.

II. FIZICA

A) Generalitatea în fizică.

1. Corpuri generale. Identitatea.

α) Lumina (soarele, stelele). Intunericul (neted). (Raport spațial — în mod nemijlocit).

β) Corpurile antitezei. Intunericul.

1. Ca diferență de corp, consistență, existență pentru sine materială.

2. Antiteză ca atare. Descompunerea și neutralitatea corpurilor lunare și cometare.

γ) Corpurile individualității. Pământul sau planetele în general.

2) Corpuri speciale. Elemente

1. Aerul — generalitate negativă.

2. Elementele antitezei, focul și apa

3. Elementul individual, pământescul, pământul.

3) Individualitatea. Procesul elementar. Procesul meteorologic.

1. Descompunerea identității individuale în momente de contraritate independentă, în consistență și neutralitate lipsită de caracterul de sine.

2. Devorarea autoinflamantă încercată de stabilitatea ce se diferențiază. În modul acesta pământul devine pentru sine o individualitate reală și fertilă.

B) Fizica individualității deosebite.

α) Gravitatea specifică. Densitatea materiei, raportul dintre greutatea masei și volum.

β) Coeziunea, se manifestă ca un mod specific, de reacțiune din punct de vedere mecanic față de alte mase.

Afinitate — coeziune, etc.

Elasticitate.

γ) Sunetul.

δ) Căldura (capacitatea calorică specifică).

C) *Fizica individualităţii izolate.*a) *Forma.*

α) Forma nemijlocită este cazul *extrem al punctităţii, al inconsistenţei*, cazul *extrem al fluidului ce se strânge în sferă.*

ρ) *Inconsistentul se desvăluie în diferenţialitatea noţiunii. Magnetismul.*

γ) *Activitatea, care trece în produsul ei, cristalul.*

b) *Forma specială.*

α) *Raportul faţă de lumină.*

1. *Transparenţa.*

2. *Refracţia (îndreptarea internă în cristal).*

3. *Inconsistenţa ca întunecare, metalicitate (lumină).*

β) *Raportul faţă de foc şi apă, miros şi gust*

γ) *Integralitatea într-o individualitate deosebită. Electricitatea*

c) *Procesul chimic.*

1. *Combinarea.*

α) *Galvanism. Metale, oxidare, desoxidare.*

β) *Procesul focului:*

γ) *Neutralizarea, procesul apei.*

ε) *Procesul în integritate. Afinitate electivă.*

2. *Descompunerea.*

(A doua redactare).

I. MECANICA

a) *Mecanica abstractă.*

1. *Spaţiul, înălţimea, lăţimea, adâncimea. Punctul. Linia. Suprafaţa.*

2. *Timpul. Trecutul, prezentul, viitorul.*

3. *Locul. Mişcarea şi materia (respingerea, atracţia, gravitatea).*

b) *Mecanica finită.*

1. *Materia inertă. Masa drept conţinut. Spaţiul şi timpul ca formă, mişcare exterioară.*

2. *Impulsia. Comunicarea mişcării, greutatea. Viteza, centru exterior, tendinţa spre centru. Presiunea.*

3. *Căderea.*

c) *Mecanica absolută. Gravitaţiunea. Centre diferite.*

II. FIZICA

α) *Fizica individualităţii generale.*

a) *Corpuri libere*

1. *Lumina* (corpuri luminoase).
2. *Stabilitatea* (luna). Desagregarea (cometa).
3. *Pământul*.

β) *Elemente*.

1. *Aerul*.
2. *Focul*. *Apa*.
3. *Pământul*.

γ) *Fizica meteorologică*.b) *Fizica individualității deosebite*.

1. *Greutatea specifică*.
2. *Coeziunea* (afinitate, coeziune, etc. Elasticitate)
3. *Sunete și căldura*.

c) *Fizica individualității integrale*.α) *Forma*.

1. *Punctitatea inconsistentă*, fluidul ce se strânge în sferă
2. *Magnetismul*.
3. *Cristalul*.

β) *Forma specială*.

1. *Raportul față de lumină*. *Transparența*, *refracția*, *metalicitatea*, *culoarea*.
2. *Raportul față de apă și foc*, *miros*, *gust*
3. *Electricitatea*.

(A treia redactare)

I.

- a) — 1. *Spațiul*, 2. *timpul*, 3. *focul*, 4. *mișcarea*, 5. *materia*, *respingere*, *atracția*, *gravitatea*.
- b) — 1. *Materia inertă*, 2. *impulsia*, 3. *căderea*
- c) — *Gravitațiunea*, *respingere* și *atracția reală*.

a) — α), 1. *Corpuri luminoase*. 2. *Corpul de lună și de cometă*. 3. *Pământescul*.

β) *Aerul*, *focul și apa*. *Pământul*.

γ) *Procesul metereologic*.

b) — 1. *Greutatea specifică*. 2. *Coeziune*. 3. *Sunetul și căldura*

c) — 1. *Magnetismul*. 2. *Electricitatea și chimismul*.

III.

a) — a) *Natura geologică*. b) *Natura vegetală*.

DESPRE OPERA ȘTIINȚIFICĂ A LUI ANDREI ALEXANDROVICI JDANOV

de Ion BANU

Fără îndoială, una din cele mai înalte însușiri ale partidului bolșevic al lui Lenin și Stalin este aceea de a fi fost și de a fi, întotdeauna, la înălțimea etapelor istorice pe cari le parcurge.

Incepând cu micile cercuri și grupuri marxiste din deceniul al nouălea al secolului trecut și până la puternicul partid care azi, sub îndrumarea genială a lui Stalin, construiește comunismul, de fiecare dată, uriașele probleme pe cari lupta revoluționară pentru doborârea țarismului mai întâi și lupta de înălțare socialistă mai apoi, le-au pus înaintea lui, au aflat oamenii potriviți cari să preia asupra lor sarcina fixată de marii săi conducători și să o ducă la bun sfârșit, în spirit autentic leninist.

În vremea lor, oameni ca Sverdlov, Cuibășev, Kirov și atâția alții și-au câștigat un loc de cinste în cartea de aur a fruntașilor mișcării muncitorești din țara sovietelor și din toată lumea prin modul desăvârșit în care au știut să-și pună pregătirea teoretică, puterea de muncă și spiritul de jertfă în serviciul cauzei muncitorești, în serviciul înfăptuirii misiunilor de partid așa cum erau acestea formulate de Lenin și de Stalin.

În vremea noastră, vreme de ascuțire a antagonismelor dintre forțele reacțiunii și acelea ale progresului, pe plan atât politic cât și ideologic, timpurile au găsit în opera lui Andrei Alexandrovici Jdanov pe omul care a știut în mod desăvârșit să aplice directivele și tezele leniniste și staliniste, să aprecieze în spirit marxist-leninist evenimentele din viața internă sovietică și din cea internațională, să unească sarcinile ideologice cu cele ale luptei politice și să formuleze sarcinile actuale ale luptei ideologice în domeniul științei, al literaturii și al artelor în general.

Pe scurt, în afară de numeroase alte contribuții teoretice și practice — asupra cărora nu ne vom opri aici — de numele lui A. A. Jdanov se leagă, pe de o parte, caracterizarea situației internaționale creată după sfârșitul celui de-al doilea război mondial și, pe de altă parte, formularea sarcinilor ideologice ce derivă dintr'ansa pentru luptătorii sovietici de pe frontul ideologic și pentru reprezentanții ideologiei progresiste din lumea întreagă. Lucrările sale, cari cuprind aceste formulări, se sprijină pe o strălucită operă de adâncire marxistă a problemelor pe cari le abordează și fac din Jdanov unul din cei mai de seamă discipoli și continuatori ai lui Stalin, un teoretician și îndrumător marxist de frunte.

Raportul pe care Jdanov îl ține la Consfătuirea informativă din Polonia a celor nouă partide comuniste, în Septembrie 1947, este una

din ultimele sale lucrări. Acest raport are o importanță deosebită în înțelegerea operei ideologice a lui Jdanov.

În adevăr, în cuvântarea pe care o ține cu acest prilej, Jdanov arată că lumea s'a împărțit în două tabere, cea imperialistă și antidemocratică, de o parte, cea antiimperialistă și democratică, de altă parte.

Urmând legile inexorabile ale evoluției economico-sociale, sistemul capitalist, aflat în ultimul său stadiu de dezvoltare — cel imperialist — se află de câteva zeci de ani în faza de criză generală cronică, care acum, după al doilea război mondial, a dus la ascuțirea tuturor contradicțiilor ce rod dela rădăcină societatea capitalistă.

Războiul a pus în fruntea lagărului capitalist imperialismul american. Mănat de contradicțiile lui interne, statul U.S.A., în plină acțiune pentru a întări și lărgi forța monopolurilor cărora le este subordonat, luptă pentru dominația mondială, aservindu-și toate celelalte guverne și puteri capitaliste.

Acest țel este indisolubil legat de

„... pregătirea unui nou război imperialist, de lupta împotriva socialismului și a democrației, de sprijinirea regimurilor și a mișcării profasciste reacționare și antidemocratice de pretutindeni“¹⁾.

Așa dar capitalismul, în faza sa imperialistă, amenințat de prăbușire internă, își mobilizează ultimele resurse politice și ideologice spre a încerca să bareze drumul impetuos al istoriei.

Acțiunea lui pe plan ideologic se exprimă printr-o vastă tentativă pseudo-teoretică de a salva dela pieire instituțiile capitaliste și de enigrare a culturii celei noi, fără însă ca această tentativă să aibă alt efect decât grăbirea prăbușirii culturii burgheze în destrămare și haos.

Opus reacțiunii, oglindind atât sensul transformării istorice ce caracterizează epoca actuală cât și năzuințele masselor muncitoare și progresiste de pe tot globul se află lagărul democrației, expresie a zilei de mâine a omenirii, expresie a socialismului desrobitor, simbolizat de cea mai puternică din forțele sale, Uniunea Sovietică.

În frunte cu Uniunea Sovietică statele lagărului antiimperialist se dovedesc

„campioni fermi ai luptei pentru realizarea consecventă a principiilor democratice de după război“²⁾, spune Jdanov. Sarcina lor este

„...lupta pentru o pace democratică, pentru lichidarea rămășițelor fascismului și pentru împiedicarea renașterii agresiunii imperialiste fasciste, pentru afirmarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și respectul suveranității lor, pentru reducerea generală a înarmărilor și interzicerea celor mai distrugătoare genuri de armament, destinate distrugerii în masă a populației pașnice“³⁾.

De aici, o dublă sarcină, de proporții istorice, care incumbă democrației în general, celei sovietice în special: o aprigă luptă politică de o parte, o complexă luptă ideologică de altă parte.

De felul în care aceste sarcini vor fi duse la îndeplinire depinde,

1. A. A. Jdanov: „Despre situația internațională“. Ed. P. C. R., pag. 17.

2. Ibidem. Pag. 20.

3. Ibidem. Pag. 20.

nu numai existența statului sovietic și a democrațiilor celor noi, dar însuși drumul spre progres socialist al omenirii.

Nicăcând omenirea nu s'a aflat într'un moment de mai covârșitoare gravitate, care impune o misiune ideologică de proporții mai ample decât oricând.

Așafiind, știința și literatura statului care reprezintă prin excelență progresul — știința și literatura sovietică — au, în acest moment istoric, sarcina de frunte.

În două lucrări, a căror însemnătate, în lumina constatărilor de mai sus, grăește dela sine, exprimă Jdanov aceste sarcini, din însărcinarea și pe baza directivelor Comitetului Central al P. C. (b) U. S.

Ele sunt: „Cuvântarea în jurul lucrării lui G. F. Alexandrov „Istoria filosofiei occidentale“ și „Raport asupra revistelor „Zvezda“ și „Leningrad“.

Discuția în jurul lucrării de istorie a filosofiei a lui Alexandrov reprezintă mult mai mult decât o discuție în jurul unei oarecari lucrări greșite, căci spune Jdanov :

„a elabora un bun manual de istorie a filosofiei înseamnă a înarma intelectualitatea noastră, cadrele și tineretul nostru, cu o nouă și puternică armă ideologică și, în acelaș timp, a face un mare pas înainte pe drumul dezvoltării filosofiei marxist-leniniste“¹⁾.

Dacă perioada actuală este perioada luptei aprige dintre două forțe, a forțelor progresului cari reprezintă în istoria contemporană *ceeace e nou*, împotriva forțelor unei faze istorice depășite, expresie a *ceeace e vechi*, atunci precum ne învață marxism-leninismul aceeași luptă se va desfășura și în domeniul ideologic care reflectă lupta de pe frontul social.

Știm că dacă ideologia este progresistă, dacă merge în pasul evoluției sociale, dacă astfel ea cuprinde masele, ea devine, după expresia lui Marx *o adevărată forță materială*; ea grăbește atunci întreg procesul de transformare și construcție socială și are un rol hotărîtor în acțiunea de dărîmarea a ceeace e vechi, adică a relațiilor sociale învechite, perimate, și a expresiilor lor ideologice și ele, în mod necesar, învechite și perimate. Or, forțele ideologice în luptă se concentrează și pe terenul filosofiei, pentru că aici suntem pe terenul celor mai generale legi ale naturii, pe terenul unde, se, constituie concepția științifică, adică materialistă, despre lume și despre legile acesteia, cum caracterizează Jdanov filosofia.

De felul deci în care se va lupta în domeniul acesta, al concepției despre lume în ansamblul ei, va depinde fixarea pozițiilor în toate domeniile speciale ale științei și ale cunoașterii în general, va depinde, într'un cuvînt, acțiunea de luptă de pe întreg frontul ideologic. Aici, pe acest teren s'a format în luptă cu ideologia burgheză ideologia forței celei noi, a clasei muncitoare, ideologia clasei progresiste din istoria contemporană. Aici s'a format concepția generală științifică despre lume și societate a clasei muncitoare — materialismul dialectic — luptînd împotriva concepțiilor despre lume și societate ale burgheziei.

1. A. A. Jdanov. În jurul lucrării lui G. F. Alexandrov, „Istoria filosofiei Occidentale“. Ed. P. C. R., pag. 5.

Dacă nu înțelegem formarea filosofiei marxiste ca expresie a luptei de clasă, atunci nu putem înțelege nici rolul ei actual în complexul luptei de clasă. Și atunci subliniind arătarea lui Lenin — citat de Jdanov — că nu poate fi vorba de „o filosofie care să se plaseze deasupra tuturor celorlalte științe” trebuie scos în evidență că istoria filosofiei nu este decât istoria acestei lupte desfășurate pentru constituirea *concepției științifice despre lume și societate*, adică a materialismului dialectic.

Alexandrov nu observase că materialismul dialectic al lui Marx și Engels era calitativ altceva decât oricare sistem filosofic anterior. Omitând tocmai substratul de luptă de clasă al istoriei filosofiei, el prezenta apariția marxismului ca apariție a unei filosofii care s'ar deosebi de celelalte anterioare doar prin „consecvență și caracter științific”.

În realitate, odată cu Marx și cu Engels se termina cu întreaga filosofie — așa cum fusese concepută până la ei — ca un șir de sisteme apriorice, născute fiecare în capul unui alt om, și menite să dea lumii o explicație absolută. Cu Marx și cu Engels filosofia devenea *știință*.

În adevăr, reflectând apariția și dezvoltarea proletariatului ca clasă instrument de creare a unei lumi noi, apărea marxismul ca

„filosofie nouă, calitativ deosebită de toate celelalte sisteme filosofice, chiar progresiste din trecut”. Era o „revoluție provocată în filosofie, care era astfel transformată în știință”¹).

Apare deci limpede, în lumina celor de mai sus importanța unei definiții specific marxiste a istoriei filosofiei, definiție în care fundamentul de clasă al ideologiei să apară cu claritate. Este marele merit al lui Jdanov de a fi dat primul o asemenea definiție — singura consecvent științifică.

„Istoria științifică a filosofiei, spune Jdanov, este prin urmare istoria zămisirii, apariției și evoluției concepției materialiste științifice despre lume și despre legile acesteia. Întrucât materialismul a crescut și s'a dezvoltat în lupta împotriva curentelor idealiste, istoria filosofiei este prin urmare și istoria luptei dintre materialism și idealism”²).

Dacă nu înțelegem că reflexul ideologic al luptelor de clasă nu poate fi altfel examinat decât în lumina luptelor de clasă înșiși, pe planul lor cel mai larg, atunci ajungem să împărțim istoria ideilor după criterii arbitrare precum sunt criteriile geografice — apusene-răsăritene! — sau criteriile naționale — „rus” și „nerus”!

Dacă materialismul dialectic, ne explică Jdanov, se constituie ca ideologie a forțelor progresiste ale lumii contemporane, este limpede că va trebui să-l studiem în lumina dezvoltării tuturor acestor forțe progresiste, indiferent de locul unde s'au dezvoltat ele.

Nu poate fi deci vorba de „Apus” și „Răsărit”, de o filosofie occidentală separată de cea rusă. Întâi pentru că atât în Occident cât și în Rusia există gândire progresistă și gândire reacționară: există Marx și Engels dar și Hegel, Proudhon și Dühring; există Herzen, Cernișevski și Dobroliubov dar și Careev, Mihailovski și Bogdanov. În al doi-

1. Ibidem, pag. 11.

2. Ibidem, pag. 9.

lea rând, pentru că materialismul dialectic s'a constituit atât în Apus cât și în Răsărit, ca expresie a forțelor progresiste din Apus și din Răsărit; materialismul dialectic este Marx și Engels, dar și Lenin și Stalin, iar istoria lui cuprinde și pe Feuerbach, dar și pe Cernișevski; ba chiar Cernișevski a dus materialismul mai departe decât chiar Feuerbach.

A exclude deci filosofia rusă din istoria filosofiei, este a accepta punctul de vedere burghez, idealist, al împărțirii culturii într'una apuseană și alta răsăriteană, a admite, odată cu ideologii burghezi, că „marxismul este un curent „apusean“, a neglija valoarea gândirii progresiste ruse, a adopta în știință criteriile geografico-naționaliste, trecând peste punctul de vedere marxist-leninist al unei filosofii de clasă, de partid.

A face aceasta, este în general fals și dăunător atât obiectivității istorice, cât și luptei politice. Dar a o face azi, când lupta politică este la apogeu, înseamnă a scăpa din mână arma ideologică și a lăsa frontul descoperit în fața ofensivei mentalității burgheziei care folosește orice prilej spre a lua partidelor progresiste arma din mână, spre a le împinge astfel în împasul naționalismului și al apolitismului.

Jdanov reafirmă cu tărie unitatea de partid dintre Apusul progresist și Răsăritul progresist.

Dar nu numai atât. Jdanov amintește că în lumea burgheză de pretutindeni, dar mai ales în cea americană, ideologii imperialismului se află în acțiune. Pe toate fronturile teoriei și practicii științifice ei sprijină imperialismul și încearcă să slăbească frontul ideologic de stânga. Se pot da numeroase exemple pentru a confirma constatarea lui Jdanov. De pildă: în fizică, un Eddington proclamă mistica incognoscibilului, izbind în materialism, în biologie un Darlington atacă darwinismul spre a slăbi evoluționismul în general, și pe cel social prin consecință; un Trevelyan contestă istoriei caracterul de știință, ale istoriei care anunță revoluția; economistul Keynes luptă să salveze capitalismul dela pieire „reformându-l“; în filosofie, sartrienii, neokantienii, teologii și alții chiamă atenția omului spre introspecție sau spre negarea cunoașterii, distrăgându-l dela analiza critică a faptelor și a fenomenelor din natură și societate.

„Acesta este arsenalul întrebuițat de filosofii lachei ai imperialismului pentru a sprijini pe stăpânul speriat“¹⁾.

Dacă arma ideologică burgheză funcționează activ, atunci cum este posibil ca marxistul să prezinte opera tuturor acestora fără a-i demasca, fără a arăta substratul antiștiințific, antimaterialist, antiprogresist, anti-revoluționar al teoriilor lor, fără a-i stigmatiza ca pe factori de conservare ai burgheziei mondiale și implicit — conștient sau nu, aceasta e indiferent — pioneri ai imperialismului? Sau, scriind istoria ideilor, cum este posibil să vorbești de Lamarck fără a arăta că doctrina lui exprimă contradicția dintre tendințele revoluționare și cele conservatoare ale burgheziei dela începutul secolului al XIX-lea? cum poți expune ideile lui Hegel fără ca în idealismul său să vezi reflexul ideologic al monarhiei reprezentative pe care o încerca în Prusia Frederik Wilhelm al III-lea, și fără a-l aprecia ca atare? Procedându-se astfel

1. Ibidem, pag. 26.

nu se pierde oare din nou din mână arma ideologică împotriva burgheziei ?

Înainte de toate, ne învață Jdanov, lupta pe frontul ideologic presupune demascarea filosofului burghez în poziția lui de clasă. Nu putem face

„expunerea concepțiilor filosofice în mod abstract, obiectivist neutru”¹⁾.

Precum arată Jdanov, la Alexandrov în mod greșit :

„școlile filosofice sunt plasate, în carte una după alta, sau una alături de cealaltă, dar nu una în luptă împotriva celeilalte. Și aceasta este un „tribut” plătit curentului academic, de catedră. Prin urmare, nu este întâmplător că, privită prin prisma acestei legături, autorului nu i-a reușit deloc expunerea principiului de partid în filosofie”²⁾.

Obiectivismul care nu ține seama de indicația lui Lenin, după care trebuie „la orice apreciere a unui eveniment să ne plasăm deadreptul și deschis pe punctul de vedere al unei anumite grupe sociale”, adică să ne conformăm „spiritului de partid”, un asemenea fel de obiectivism este neștiințific, pentru că presupune existența unor așa zise poziții obiective, în afara cadrului lor social care, la orice analiză atentă, se arată a fi un cadru de clasă, deci *de partid*, ce determină poziții de clasă, deci *de partid*.

Omul de știință marxist-leninist, care gândește și creează în condițiile concrete ale vieții sociale, ale luptei sociale, ale luptei dintre forțele noi și cele vechi, antagoniste, din societate, trebuie să se conformeze celor de mai sus și să se plaseze deci deschis pe poziția *de partid*. De pe această poziție el apără, dar și atacă. Fără îndoială că, de pe această poziție el nu poate fi conceput altfel decât ca exponent și militant intrasigent al

„Ideilor și teoriilor noi înaintate cari servesc interesele forțelor de avangardă ale societății cari... înlesnesc dezvoltarea societății, progresul ei”³⁾.

Este marele merit al lui Jdanov de a fi aplicat această teză a lui I. V. Stalin, în faza actuală, de extremă ascuțire a luptei ideologice întărind poziția marxismului militant.

În primele linii ale frontului ideologic se află intelectualitatea sovietică.

Continuând ideea expusă anterior, Jdanov aplică principiile de mai sus societății sovietice.

„Când se vorbește despre frontul filosofic ni se impune de îndată imaginea unui detașament organizat al filosofilor militanți, înarmați la perfecțiune cu teoria marxistă, care conduc o largă ofensivă împotriva ideologiei dușmane din străinătate, împotriva rămășițelor ideologiei burgheze în conștiința oamenilor sovietici

1. Ibidem, pag. 24.

2. Ibidem, pag. 24—25.

3. I. V. Stalin: „Despre materialismul dialectic și materialismul istoric” ed. P. C. R., pag. 30.

înlăuntrul țării noastre, avem imaginea filosofilor cari contribue la progresul neîncetat al științei noastre și care înarmează pe oamenii muncii din societatea socialistă cu conștiința necesității drumului pe care pășim și cu încrederea nestrămutată, fundată pe știință, în victoria finală a cauzei noastre" ¹).

Așadar, lupta ideologică are două aspecte: lupta împotriva ideologiei adverse, din lagărul burghezo-capitalist, aspect care a fost menționat mai sus și acțiunea care, în această luptă, luminează și întărește conștiința oamenilor sovietici înșiși.

Observând că în societatea sovietică subsistă încă unele influențe ale ideologiei burgheze, Jdanov pune problema modului în care se dezvoltă, în general, ideile, în societatea sovietică.

E vorba așadar, de progresul ideilor în societatea socialistă în general, problemă cu cadru larg, în care fenomenul rămășițelor burgheze nu este decât un aspect izolat.

Societatea socialistă sovietică se dezvoltă și evoluează. Desvoltându-se ea se transformă, transformându-se ea dă naștere unor noi instituțiuni sociale. Acest proces de transformare antrenează după sine și progresul formelor ideologice. Idei noi apar și vor apare mereu, ca reflex al noilor forme de viață socială, al noilor instituțiuni.

Idei noi și idei vechi, se află deci și se vor afla față în față. În ce raport stau ele și în ce fel se transformă ele, se întreabă Jdanov?

În societatea capitalistă, antagonismul ideilor oglindește antagonismul claselor. Dacă, în societatea capitalistă, lupta care se duce împotriva ideii reacționare ca atare, nu s'ar sprijini pe lupta politică desfășurată împotriva poziției de clasă din substrat, contra clasei înșiși care-i servește de fundament, atunci o asemenea luptă ar fi ineficace și iluzorie. Ea ar isbi în trunchi, fără să se atingă de rădăcină.

În societatea socialistă însă, antagonismul de clasă a dispărut. Aici lupta dintre ceea ce este nou și ceea ce este vechi nu poate avea deci aspectul de luptă între partide. Atât elementul nou cât și elementul vechi trăesc, ambele, pe terenul social al colaborării dintre forțele sociale, pe terenul prieteniei dintre clase. Așa fiind, aici lupta dintre nou și vechi se poate duce și se duce *direct pe planul ideologic*. Această luptă ideologică desfășurată direct pe plan ideologic — conformă specificului societății socialiste, — prin analiza și cântărirea de către fiecare teoretician a poziției celorlalți ca și a propriei sale poziții, este forma nouă în care se desfășoară progresul ideilor în lumea socialistă. Ea constă în combaterea, pe plan direct ideologic, a ceea ce este influență burgheză sau a ceea ce s'a învechit în însuși arsenalul ideologic sovietic; deasemeni ea constă în definirea, promovarea, extinderea și propagarea a ceea ce a apărut nou.

I. V. Stalin arătase că:

„În fiecare moment moare câte ceva. Dar ceea ce moare nu vrea să moară pur și simplu, ci luptă pentru existența sa, își apără cauza, deși pierdută. În orice moment se naște ceva nou. Dar ceace se naște, nu se naște pur și simplu, ci se sbate apărându-și dreptul la existență. Lupta dintre ceea ce este vechi și ceea ce este nou,

1. A. A. Jdanov: Id. pag. 42.

dintre ceea ce moare și ceea ce se naște — iată baza dezvoltării noastre⁽¹⁾).

Aplicând această analiză a lui Stalin momentului actual, Jdanov formulează legea de dezvoltare a ideologiei sovietice, legea criticii și a autocriticii, „o nouă lege dialectică”, cum spune el; lui Jdanov îi revine meritul de a fi formulat, îmbogățind astfel teoria marxist-leninistă.

Se poate spune că tezele lui Jdanov referitoare la revistele „Zvezda” și „Leningrad”, teze prin care se respinge curentul literar reprezentat de Zoscenco, de Ana Ahmatova și de alții, nu sunt decât o ilustrare a celor de mai sus, constituind critica unor rămășițe burgheze în domeniul literaturii sovietice și formularea caracterului specific al literaturii sovietice de azi și de mâine, a sarcinilor și a obiectivelor ei istorice.

Discuții despre problema „tendinței” în artă sau a „artei pentru artă”, s’au dus de multe ori în istoria literaturii.

Discuții sterile, pentru că ignorau întotdeauna substratul politico-social al problemei.

Altfel pune problema marxism-leninismul.

În numeroase articole, printre cari menționăm „Organizația de partid și literatura de partid” din 1905, Lenin denunțase cu obișnuită forță a ironiei lui nimicitoare, fățărnicia celor ce vorbesc despre o așa-zisă libertate absolută a scriitorului în societatea împărțită în clase.

„Noi, socialiștii — spune Lenin în acest articol — demascăm această fățărnicie, smulgem firmele false, nu militând pentru o literatură și o artă în afară de clase (asta va fi posibil doar în societatea socialistă, fără clase), dar pentru a opune literaturii fățărnic-libere, în realitate legată de burghezie, o literatură într’adevăr liberă, legată în mod deschis de proletariat”⁽²⁾.

Jdanov aplică tezele lui Lenin literaturii sovietice și formulează sarcinile literaturii sovietice în această epocă, în funcție de condițiile concrete ale luptei de pe frontul ideologic.

Cari sunt aceste sarcini?

În primul rând, literatura sovietică trebuie, spune Jdanov, citându-l pe Dobroliubov:

„Să slujască societății, ea trebuie să dea poporului răspuns la cele mai acute probleme actuale și să fie la înălțimea epocii sale”⁽³⁾.

Ea trebuie să contribuie la ridicarea conștiinței de muncă și de luptă a omului sovietic, să-i călească forța de acțiune și să-i întărească, încrederea în isbândă. Într’un cuvânt, literatura trebuie să fie militantă.

„Scriitorii sunt inginerii sufletului omenesc” spusese I. V. Stalin. În epoca actuală, misiunea acestor ingineri este să formeze pe oamenii cari zidesc o nouă orânduire socială, o nouă societate.

Dar nu numai atât. Omul sovietic zidește, dar trebuie să și apere;

1. I. V. Stalin: citat de M. Leonov în „Critica și autocritica”, ed. P.C.R., pag. 8—9.

2. „V. I. Lenin despre literatură”. Ed. P. M. R., pag. 11.

3. A. A. Jdanov: „Raport asupra revistelor „Zvezda” și „Leningrad”. Ed. P. C. R., pag. 28-29.

Într-o mână el ține mistria cu care toarnă cimentul, în alta el ține arma cu care își apără construcția.

De aici, o a doua sarcină, a inginerului de suflete, a scriitorului sovietic.

Aceea de a apăra, de a apăra *combativ*.

„Sunteți puși în prima linie a frontului ideologic, — spune Jdanov scriitorilor. În fața voastră stau sarcini uriașe de însemnătate mondială... Lumii burghize nu-i sunt pe plac succesele noastre atât înăuntrul țării noastre cât și pe arena internațională... Imperialiștii, agenții lor ideologici, literații și ziariștii lor, politicienii și diplomații lor se străduiesc în toate chipurile să calomnieze țara noastră, s'o prezinte într-o lumină falsă, să calomnieze socialismul.

În aceste condițiuni sarcina literaturii sovietice constă nu numai în a răspunde la lovituri prin lovituri, în a răspunde la aceste calomnii și atacuri josnice la adresa culturii noastre sovietice, la adresa socialismului, dar și în a biciui cu temeritate și în a ataca cultura burgheză, aflată în stare de marasm și descompunere“¹).

Formulând aceste principii, Jdanov, face aplicarea unui principiu fundamental al materialismului dialectic. Să ne oprim puțin asupra acestei probleme.

Literații reacționari, îmbrăcați uneori în costume socialiste, acei falsi apologeti ai falsei libertăți a scriitorului, pe care-i ridiculizează Lenin, spuneau și spun că opera literară, opera de artă în general, este în funcție de libera inspirație a creatorului de artă. Dacă li se pune problema unei arte noi, artă a unei orânduiri sociale noi, exprimând suletul și năzuințele unui om nou, a omului socialist, ei se prefac a accepta transformarea artei burghize într-o artă a socialismului, dar insistă pentru o dezvoltare „liberă” în care intervenția conștiință a omului de partid, să nu aibă dreptul a influența. Un asemenea fel de a pune problema nu e nou în istoria luptelor pentru triumful ideilor marx-leniniste. Pe planul luptelor sociale, reformiștii vorbeau și vorbesc și ei de o transformare a capitalismului în socialism, respingând rolul activ revoluționar al omului.

Reformiștilor, marxiiștii le-au răspuns de mult, că printre acele forțe sociale a căror dezvoltare spontană ei o așteaptă pasivi, se află și forța de muncă adică oamenii înșiși, cu conștiința și voința lor, conștiință și voință cari pot și trebuie să fie educate și ajutate spre a grăbi formarea edificiului social.

Tot astfel, așazisa liberă inspirație, isvorăște, nu din sfere transcendente, ci din viața socială, din conștiința oamenilor. Această conștiință a oamenilor poate și trebuie să fie influențată în acelaș sens în care e influențată societatea însăși, adică în sensul indicat de mersul legilor ei interne. Așadar, izvorul inspirației poetice poate și trebuie să fie îndrumat, influențat, de noi.

Oare cuvântul partidului, exprimând năzuința maselor sovietice și reflectând acțiunea lor istorică, nu influențează el oare, în speță, *prin chiar glasul lui Jdanov*, în măsură covârșitoare, conștiința colectivă a societății sovietice și, implicit, pe aceia a scriitorilor, contribuind în măsura hotărâtoare la orientarea liberei lor inspirații? Putem uita oare că atunci când e vorba de idei noi.

1. Ibidem, pag. 41.

„...apărute pe baza sarcinilor arzătoare ale dezvoltării vieții materiale a societății... ele acționează asupra existenței sociale... creind condițiuni necesare pentru a duce până la capăt rezolvirea sarcinilor arzătoare ale vieții materiale a societății și a face posibilă dezvoltarea ei ulterioară...”¹⁾

Această idee a lui I. V. Stalin întâlnește din nou, în acest punct teza lui Marx cu privire la caracterul de forță materială pe care îl capătă ideea atunci când cuprinde masele.

În domeniul literaturii, concepția unei opere literare care servește idealurile poporului și contribuie la înălțarea etică a omului, corespunzând sensului în care se dezvoltă societatea omenească și omul însuși, devine, *atunci când pătrunde masa scriitorilor și a cititorilor*, o forță uriașă care poate determina un avânt literar încă necunoscut, străbătut de cea mai pură inspirație.

Este meritul de neprețuit al lui Jdanov, de a fi aplicat aceste teze ale lui Lenin și Stalin, în domeniul literaturii concepția relativă la rolul ideii în transformarea oamenilor, de a fi contribuit în mare măsură la constituirea unei teorii estetice marxist-leniniste, de a o fi propagat în masa scriitorilor sovietici și de a fi contribuit astfel la determinarea unui nou curent în literatura sovietică, curent care se află în plină înflorire.

Influența pe care opera științifică a lui Jdanov a avut-o asupra lumii științifice sovietice, ca și a culturii sovietice în general, a fost bogată în consecințe.

Lucrările lui, prin care se exprimă gândirea partidului condus de I. V. Stalin, au fost studiate în numeroase adunări de oameni ai științei și ai artei și folosite ca îndreptar de acțiune. Nu se poate da în cadrul prezentului articol o imagine cât de cât exactă despre amploarea mișcării pe care au stârnit-o lucrările lui Jdanov.

Ne vom mărgini doar la unele mențiuni cu caracter ilustrativ.

Pe primul plan, era desigur istoria filosofiei. Curând după sfârșitul discuțiilor în jurul lucrării lui Alexandrov, s'a constituit un mare colectiv care a întreprins redactarea prospectului viitoarei istorii a filosofiei pe baza directivelor fixate de Jdanov. După câteva luni de lucrări, prospectul a apărut, publicat în revista „Probleme de filosofie” și supus discuției publice¹⁾.

Academia de Științe Pedagogice din R. S. F. S. R., prin persoana lui I. Svadovski și-a pus problema aplicării directivelor lui Jdanov în domeniul teoriei și istoriei pedagogiei. Precum arată Svadovski, o nouă istorie a pedagogiei urmează să precizeze

„...care dintre teoriile trecutului împingeau în adevăr înainte gândirea științifică și care o frânau”²⁾.

1. I. V. Stalin: „Despre materialismul dialectic și materialismul istoric”, ed. P. M. R.

2. Prospectul a fost publicat în românește în al II-lea No. al revistei „Studii”.

3. I. Svadovski: „Chestiuni pedagogice în lumina discuției filosofice” reprodus în „Studii” II, pag. 231.

Aceasta trebuie să scoată în evidență teoriile progresiste, să pună în lumină concepțiile pedagogice ale gânditorilor progresiști ruși, precum Radișcev, Hierzen, Ușinski și alții, și să analizeze toate teoriile pedagogice în funcție de luptă de clasă, în funcție cu rolul de clasă pe care ele l-au avut. Academismul „obiectiv” în tratarea materialului istoric omite faptul că acest material istoric poate avea o legătură strânsă cu înșși problemele zilei de azi. Atunci când se vorbește, de pildă, de pedagogia catolică din Evul Mediu, nu trebuie să se uite că principiile ei continuă a avea ființă și azi în familia apologetilor capitalismului, mai ales în U. S. A. unde există universități catolice și unde o serie de „sisteme” filosofice reacționare se sprijină pe dogmele catolice medievale. Dacă e așa, atunci teoriile unor Ieronim, Augustin, Alcuin, sau Toma de Aquino

„...trebuesc cercetate și criticate în cursul de istorie, nu ca fragmente de antichități ci ca izvoare ale ideologiei reacționare contemporane”²⁾.

În sfârșit, Svadcovski arată concluziile ce se desprind pentru pedagogi din critica pe care o face Jdanov cercetătorilor sovietici din domeniul filosofiei.

Vi discuții au stârnit lucrările lui Jdanov printre istoriografii sovietice. „Analele Româno-Sovietice” redau în caetul al 12-lea unele din aceste discuții, prilejuite mai ales de apariția cărții lui N. L. Rubinstein: „Istoriografia rusă”. S'a arătat că autorul nu a știut să folosească criteriul de clasă și principiul de partid în definirea obiectului istoriografiei și a omis cercetarea luptei dintre materialism și idealism în evoluția teoriilor istoriografice. Analizând aceste critici și altele, Rubinstein își însușește în întregime concepția expusă de Jdanov și arată că problema de bază a istoriografiei constă în faptul de a arăta, în procesul de dezvoltare a științei istorice, lupta împotriva concepțiilor idealiste nobliaro-burheze în știința istoriei, cum și lupta în favoarea unei înțelegeri științifice, materialiste, marxist-leniniste, a istoriei. De asemenea școlile și curentele istoriografice fiind bazate pe contradicții de clasă, ele urmează a fi studiate în cadrul raporturilor de clasă corespunzătoare.

„Ele există și se dezvoltă în sistemul evoluției ideologice din timpul lor reflectând dezvoltarea și succesiunea formațiunilor social-economice”²⁾.

Recunoscând în fine că nu a dat istoricilor progresiști ruși locul cuvenit în lucrarea sa, Rubinstein indică un plan nou pentru lucrarea sa, arătând că o va reface în întregime.

În domeniul dreptului: caetul din Martie 1948 al revistei „Statul și dreptul sovietic” publică un articol al lui M. D. Șargorodski, în care se trag concluzii din aplicarea direcțivelor date de Jdanov în domeniul dreptului penal. Între altele, autorul arată lipsa de spirit critic în care este tratată istoria dreptului penal într-o serie de manuale, lipsa de înțelegere a faptului că și școlile de drept penal au apărut în luptă una cu alta.

1. Ibidem, pag. 237.

2. N. L. Rubinstein, citat de V. Mariu: „Discuții asupra istoriografiei în URSS” în „Analele Româno-Sovietice”-12, pag. 991.

Aportul în domeniul dreptului al reprezentanților gândirii înaintate ruse — Radișcev, Ușacov, decembriștii, Cernișevski, etc., este neglijat. Aprecierea obiectivistă a concepțiilor juridice a unora din filozofii burghezi ca de pildă, Fichte, duce la o totală neînțelegere a pozițiilor lor social-istorice și la o caracterizare cu totul eronată a teoriilor lor. Deasemeni, penaliștii sovietici omit să cerceteze evoluția criminalității în condițiile societății socialiste, arătând în ce fel progresul ei elimină, în cursul evoluției, rămășițele din acest domeniu ale societății burgheze. În sfârșit, autorii nu se preocupă îndeajuns de cercetarea critică și prezentarea în justa ei lumină a literaturii juridice burgheze contemporane.

„Or, spune Șargorodski, aproape fiecare lucrare străină, de drept penal, ne oferă material suficient, mărturisind devotamentul cu care criminologii burghezi slujesc capitalismul și felul în care reacțiunea utilizează dreptul penal”¹⁾.

El citează lucrări recente în care tratarea problemelor crimei și ale criminalului se face cu ajutorul argumentelor teologice, altele în cari se enunță teoria unei criminalități particulare, accentuate, a negrilor, în cari, paralel, sunt slăvite însușirile etice ale rasei anglo-saxone. Această pătrundere a misticismului, a naționalismului, a rasismului, în pseudo-știința burgheză a dreptului cată a fi demascată de autorii sovietici, reprezentanți ai științei înaintate.

Precum spuneam, exemplele de mai sus nu dau decât o palidă imagine a influenței pe care a avut-o și o are opera lui Jdanov. Știința și literatura sovietică se pătrund neconținut, tot mai adânc, de principiile formulate de el. Marea discuție recentă dela Academia de Științe Agricole²⁾, în jurul *mendelo-morganismului*, trebue și ea privită ca o consecință a acestui vast proces de adâncire ideologică, în care sunt angajați savanții, scriitorii și artiștii sovietici.

Dar influența lui Jdanov nu se oprește la granițele țării sovietice. De curând, într-un articol publicat „Lettres françaises”, Aragon sublinia căt au de învățat dela Jdanov reprezentanții culturii progresiste franceze și-i chema să-și însușească ideile lui.

În cadrul vast al luptei politice și ideologice internaționale, manifestările oamenilor de știință și ale intelectualilor progresiști în general trebue să se inspire astăzi — când știința și cultura în general înfrunta atleții moderni ai războiului și ai destrămării sociale — din principiile de intransigență ideologică, de demascare a tot ce este putred, inuman și anti-social, formulate de Jdanov.

Dar aceste manifestări nu pot avea vigoarea în luptă și consecvența necesară dacă nu se concentrează în jurul celui centru de orientare ideologică care este Uniunea Sovietică, cu savanții, scriitorii și artiștii

1. M. D. Șargorodski: „Bilanțul discuției filosofice și unele probleme ale dreptului penal” în „Statul și dreptul Sovietic” 3 — 1948 — Moscova, pag. 20. (Tradus din Institutul de Studii Româno-Sovietic).

2. În acest No. din „Studii” se publică raportul lui Lăsenko asupra acestei probleme. N. R.

ei, exponenții cei mai profunzi ai ideologiei marxiste, progresiste, victorioase.

Nicărei în lume nu se mai poate face azi ideologie fără a se ține seama de aceste principii.

Precum spune Jdanov,

„Țara marxismului victorios și a filosofiei ei trebuie să fie în fruntea luptei împotriva ideologiei burgheze descompuse și mârșave“¹⁾.

Ea ajută pe toți aceia cari, în toată lumea duc aceeași luptă,

„să-și lumineze lupta lor cu conștiința socialismului științific... și-i înarmează cu arma ideologică a marxismului“²⁾.

---

1. A. A. Jdanov: „In jurul lucrării lui Alexandrov . . .“, pag. 52.

2. Id., pag. 53.

LIMBI MIXTE ȘI LIMBI AMESTECATE

de Acad. Prof. AL. ROSETTI

Introducere. Problema amestecului de limbi a preocupat în mod constant pe linguiști, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Numeroasele lucrări ale lui Hugo Schuchardt (1842—1927), consacrate graiurilor vorbite în regiunile de graniță dintre Italia și Austria precum și limbilor creole din America, au ținut trează atenția cercetătorilor asupra acestei chestiuni. A urmat o epocă în care linguistica s'a îndreptat spre alte probleme, și chestiunile debătute de Schuchardt au trecut pe planul al doilea al preocupărilor linguiștilor. De curând, însă, lingvistul sovietic N. I. Marr, fără a relua problema pentru ea însăși, s'a servit de noțiunea de limba amestecată pentru a explica crearea de stadii sau de sisteme lingvistice noi.

În stadiul actual al cercetărilor este deci necesar de a reconsidera faptele în lumina datelor recente, chestiunea amestecului de limbi constituind una dintre problemele fundamentale ale lingvisticii.

Diversele aspecte ale problemei. Se cuvine, mai întâi, să facem deosebirea între două categorii de fapte, operație care ne va permite să precizăm terminologia noastră :

1. Limbă mixtă. Acest termen se aplică acolo unde există interpenetrație a două morfologii, de exemplu în norvegiană sau în limbile creole din America (Vendryes, 20, p. 348).

Cauza procesului este bilinguismul: acel care vorbește două limbi amestecă cele două sisteme. Lucrul se produce cu atât mai ușor, cu cât sistemele sunt mai apropiate; e cazul norvegienei și danezei, din amestecul cărora a ieșit așa numitul riksmål (limba daneză întrebuițată în Norvegia în secolul al XIX-lea, ca limbă literară).

2. Limbă amestecată. O limbă amestecată conține împrumuturi dela alte limbi, dar morfologia ei e neamestecată sau conține elemente streine izolate. Windisch (21, p. 104) a arătat cu dreptate că prin limbă „amestecată“ trebuie să înțelegem o limbă care a suferit o influență streină, și nu limba streină însăși.

Ca exemple de elemente morfologice împrumutate, cităm vocativul în *o* al numelor feminine din română (*soro*, etc.), care vine din slavă, sau dezinența *-s* a pluralului numelor în galeză (dialect celtic vorbit în zilele noastre în Țara Galilor), care vine din engleză.

În privința sufixelor — numărul sufixelor de origine slavă din limba română este foarte mare, — ele sunt, la origine, fapte de vocabular; sufixul a fost recunoscut în cuvântul slav cu sufix, și a devenit productiv în română. Astfel, de exemplu, *-iște* (*iniște*, *porumbiște*), formează, în vechea slavă, nume care arată locul: *greb.šte* „loc de mormânt” etc.

Și aci bilinguismul este cauza procesului, dar, în regulă generală, împrumuturile de vocabular nu implică cunoașterea limbii din care se face împrumutul.

Bilinguismul vorbitorului explică așa numitul „calc” lingvistic („împrumut de traducere”, după expresia lui Mohl, 11), adică reproducerea formei interne a unui cuvânt străin: astfel germ. *Eindruck*, *Ausdruck* sunt calchiați după franc. *ex-pression*, *im-pression*, vechi slavul *crunilo* „cerneală”, reproduce lat. *atramentum*, iar rom. *unt-de-lemn* e format după modelul bulg. *dărveno maslo*, cu același înțeles.

Un German vorbind franțuzeste, un Slav vorbind limba romanică din provinciile dunărene, un Român vorbind bulgărește au calchiat expresiile din limba străină

Distincția pe care am stabilit-o între aceste două categorii de fapte este capitală.

Ea are avantajul de a soluționa diferendul dintre acei care admit existența amestecului de limbi și acei care îl neagă.

Max Müller (Schuchardt, 15, p. 5) și F. Geo Mohl au afirmat că nu există limbi mixte. „Nu există, de fapt”, afirmă Mohl, „limbi mixte; nu pot exista limbi mixte” (12, p. 53). Iată ce ne spune, în această privință, Meillet (7 p. 80, 104): „Franceza este latina și anume latina vulgară adoptată către secolul I al erei noastre de populațiile Galiei, ca urmare a cuceririi romane. Dar oricât de mare ar crește divergența, franceza nu va înceta din cauza aceasta să fie limbă latină transformată, atât timp cât se va vorbi această limbă. Ceea ce importă, nu este de a determina proporția cutărui sau cutărui element, ci de a ști ce limbă au crezut și au vrut să vorbească acei care au asigurat transmiterea continuă între cele două date considerate”.

H. Schuchardt (15 p. 5=16, p. 13) a susținut, dîmpotrivă, că nu există limbi cu totul lipsite de amestec. Aceasta e și părerea lui N. I. Marr și a lui Meșcaninov (9), care constată că toate limbile, în momentul apariției lor, sunt amestecate.

Marr face diferența între limbi „hihside” — după terminologia noastră, limbi „mixte” — și limbi amestecate („jazyki mesanogo tipa”. cea dintâi, ca, de exemplu, limba svană (vorbită în sudul Caucazului), provin din reunirea a două tipuri lingvistice diferite, în cazul de mai sus sistemul abhoz (limbă caucaziană occidentală) și sistemul tual (dialect sudic al osetiei, care face parte din grupul iarnic

septentrional, vorbit în Caucazul meridional) ca tip de limbă amestecată, Marr citează armeană. (4, I, p. 55-56; III, p. 5-6; I, p. 23, 27, n. I; III, p. 5, 4-a).

Aceste teorii iau în considerație limba văzută din afară (Șcerba, 14, p. 7); lingvistul se pronunță dela caz la caz, în baza analizei limbii date.

Dar există și o altă perspectivă: limba e considerată din interiorul sistemului, făcându-se apel la sentimentul vorbitorului.

Meillet a întrebuințat această metodă pentru a afirma că vorbitorul are sentimentul de a vorbi o singură limbă: „în toate cazurile observate până în prezent”, zice dânsul, „există tradiția continuă a unei limbi”. D-na Sjoestedt-Jonval, care a cercetat graiurile celtice vorbite în zilele noastre, își rezumă impresiile în modul următor: „nu am întâlnit niciodată bilingvi puri; toți acei pe care am avut ocazia să-i observ posedă o limbă privilegiată, transmisă” (17).

Totusi Meillet admite că, în cazuri speciale, de exemplu în limbile din Extremul Orient, vorbitorul poate împrumuta proceduri morfologice dela o altă limbă. „Pentru limbile din Extremul Orient”, ne spune Meillet, „care au un minimum de morfologie și unde fraza se face cu ajutorul unei ordine de cuvinte definite și a unor cuvinte accesorii, se poate concepe mai ușor ca vorbitorul să împrumute proceduri dela două limbi” (8, p. 81).

* * *

Iată-ne deci în situația de a decide care din cele două teze e cea justă: cea care susține că există limbi mixte — căci toată lumea e de acord asupra existenței limbilor amestecate —, sau cea care neagă existența lor?

S'a afirmat cu dreptate că e periculos să ne sprijinim pe conștiința lingvistică a vorbitorului (Martinet, 5, p. 36 sq.).

Intr'adevăr, pericolul psihologismului este de a ne duce la concluzii legate de subiectivismul vorbitorului. Dacă, pentru a cunoaște un obiect, este necesar să-l identificăm, rezultă de aci că trebuie să întrebuințăm criterii obiective pentru a răspunde la întrebarea care a fost pusă.

Dacă, prin urmare, mijloacele obiective de analiză de care dispunem ne permit să recunoaștem, în morfologia unei limbi date, elemente de origine diferită, care provin din două sisteme vom fi obligați să ne dăm adeziunea primei teze, care afirmă existența limbilor mixte.

Limbă mixtă. Limba mixtă este produsul bilinguismului. Creația unei limbi mixte este cu atât mai ușoară, cu cât cele două sisteme puse în prezență sunt mai apropiate. Influența unei limbi străine afectează fonetica, morfologia și vocabularul limbii date.

Schimbările aduse limbii adoptate sunt cu atât mai mari, cu cât limba care împrumută este mai puțin cultivată (de exemplu, creola).

Limba maternă a acelor care împrumută o limbă nouă, degenerază. E ceea ce s'a întâmplat cu germana din America; sub influența englezei, această limbă a devenit mixtă (Wundt, 22, p. 404 sq.).

În Franța, graiurile locale s'au retras cu încetul, pentru a dispărea, în cele din urmă, sub presiunea limbii comune. Morfologia cedează ultima iar sistemul vechi, după ce a opus o rezistență mai mult sau mai puțin lungă, dispare dintr'odată. Oscar Bloch, care a studiat astfel de fapte la fața locului, în nord-estul Franței (Vosgii meridionali), spune următoarele: „morfologia graiurilor locale e puțin atinsă. Sistemul formelor, în primul rând al formelor verbale, constituie un tot coerent care rezistă la atac într'un mod aproape surprinzător și care nu dispare decât deodată, dimpreună cu graiurile ele înșile, prin extincție, nu prin invazie” (1, p. 135). Riksmålet norvegian e o limbă mixtă al cărei sistem fonetic este norvegian și danez; repartitia fonemelor se explică prin daneză; morfologia este mixtă, daneză și norvegiană, iar vocabularul conține elemente provenite din cele două limbi (Sommerfelt, 18).

În privința limbilor creole (negro-portugheza, negro-engleza sau negro-franceza), caracterul lor de limbi mixte a fost recunoscut de mult (Schuchardt, 16, p. 135 sq; Delafosse, 2, p. 559); gramatica acestor limbi este negro-africană, amestecată cu elemente portugheze, etc.: *ma-stone* (engl. *stone* „piatră”), de exemplu, este format după duala (limbă negro-africană din grupul bantu) *ma-dale* „piatră”. Așa zisa „lingua franca”, numită și *sabir*, întrebuințată în relațiile comerciale dintre porturile Mării Mediterane și Africa, este o limbă romanică (franceză, italiană, spaniolă), cu o gramatică arabă sau turcă.

În felul acesta, așa dar, ia naștere un sistem linguistic nou, o limbă nouă (Meșcaninov, 9).

* * *

Am văzut mai sus că bilinguismul este responsabil de crearea limbilor mixte; dar sunt cazuri când două limbi coexistă în conștiința vorbitorului, fără a se interpenetra, Fiecare limbă rămâne izolată, și vorbitorul se servește separat de ele. În acest caz, trecerea dela un sistem lingvistic la altul e laborioasă sau chiar imposibilă. Cităm în această privință, cazul următor: în satul ei natal din Transilvania, o femeie învățase concomitent, de mic copil, româna și ungara și întrebuința în mod curent cele două limbi, dar nu era în stare să traducă o frază dintr'o limbă într'alta: cele două limbi formau în conștiința ei două sisteme perfect separate.

Cazul acesta e extrem. De cele mai deseori, în astfel de cazuri, vorbitorul întâmpină greutăți pentru a trece dintr'un sistem într'altul. (Șcerba, 14, p. 7 sq.).

* * *

Mai există un al treilea caz de înregistrat: când cele două sisteme lingvistice coexistă și formează în conștiința noastră un singur sistem de asociație; în acest caz, fiecare element al uneia din

limbi își are echivalentul în cealaltă limba. Aci trecerea dela un sistem la altul se face cu ușurință.

Este cazul limbii sorabe (limbă slavă vorbită în Lusacia, Germania, pe cursul superior al Sprei); aci vorbitorii întrebuințează în mod indiferent cuvântul sorab sau cuvântul german corespunzător (Scerba a denumit acest sistem „limbă mixtă cu doi termeni”, 14, p. 7 sq.).

Limbă amestecată. Nu există limbă cu totul lipsită de amestec, ceea ce înseamnă că toate limbile sunt, într-o măsură oarecare, amestecate.

Amestecul interesează, în primul rând, vocabularul. Fonetica, sintaxa și morfologia unei limbi date, pot și ele să sufere amestecul, sub influența unei limbi streine, dar într-o măsură mai mică, întrucât vocabularul unei limbi poate fi înlocuit cu totul — e cazul țiganei vorbite în Armenia: ea are un vocabular țigănesc, dar sistemul ei morfologic este armean (Vendryes, 20, p. 344), sau al țiganei spaniole, limbă spaniolă cu un vocabular țigănesc (Schuchardt, 15, p. 10) — pe când morfologia primește numai în cazuri extrem elemente streine. Mohl (12, p. 54) spune următoarele, în această privință: „morfologia, care este ca și sufletul și inima limbii, în afară de unele rămășiți pe ici pe colo, câteva corecțiuni ușoare și fără importanță, rămâne întotdeauna neatinsă și intactă în marile ei linii” (Schuchardt) 15. p. 9) a observat că în regiunile de contact între limba germană și italiană, se spune, de exemplu, *er wohnt nella Heinrichstrasse* „locuiește pe H”, și nu *sie ist nella Küche* „e în bucătărie”; ital. *nella* e întrebuințat, așa dar, numai cu un nume local.

Dar să luăm ca exemplu româna. Fonetica limbii române poartă urmele influenței slave (de exemplu, pronunțarea iodizată a lui *e* inițial: *el*, pronunțat *iel*, etc.); regăsim urme ale influenței slave în sintaxa limbii române (astfel, de exemplu, crearea formei reflexive a verbelor, care a luat o mare dezvoltare: *a se ruga*, etc., iar, la numeral, sistemul numărătoarei dela 11 în sus, cu *spre*, calchiat după cel slav, cu *na*: *un-spre-zece*, *vechi slav jedinu na desete*, adică „unu pe zece”; de asemenea numărătorea dela 20 la 90); morfologia, care constituie sistemul închis al unei limbi, — sistem impenetrabil pentru o influență străină, după unii linguști (Tesnière. 19, p. 87 sq.) — conține câteva elemente venite din slavă (desinențele vocativului: *soro*, *poate*, *omule*, prefixe, sufixe, numeralul *sută*); dar influența slavă s’a exercitat fără restricție în domeniul vocabularului limbii române: o statistică sumară a vocabularului limbii române, făcută în 1879 de A. de Cihac, a stabilit că dintr’un total de 5765 de cuvinte, 2/5 sunt de origine slavă (vezi prefața la lucrarea sa *Dictionnaire d’étymologie daco-romane*, II, p. 8).

Luată în bloc, morfologia limbii române a rămas însă neatinsă de influențe streine.

Lucrul e ușor de constatat: pentru a construi o frază în română, trebuie să facem apel la elemente latine.

Să luăm câteva cuvinte de origine slavă și să construim cu ele o frază, de exemplu: *iubesc prietenii mei dragi*. Fraza conține trei

cuvinte slave: iubi (vb), prieten și drag. Dar iubi a căpătat o desinență latină (-esc), pe reprezintă lat. per și se construiește cu acuzativul numelor de persoane, mel, pluralul lui meu. vine din lat. meus, iar i din prietenii și dragii reprezintă pe lat. illi.

Concluzie. După cum vedem, bilinguismul este cauza amestecului de limbi; crearea unei limbi mixte este deci chestiune de grad: dacă amestecul nu e împins dincolo de limitele care mențin o limbă fidelă tradiției sale istorice, reprezentantă, în cursul anilor, a unui singur sistem gramatical, atunci morfologia acestei limbi rămâne ferită de amestec.

Dar dacă sistemul morfologic al unei limbi cedează la presiunea unei limbi străine, atunci limba care împrumută devine o limbă mixtă, care își ia elementele gramaticale din două izvoare deodată și reprezintă două sisteme lingvistice.

Prin aprofundarea mecanismului bilinguismului în fiecare caz și pentru fiecare limbă în parte, se ajunge la precizarea proporției amestecului și se poate stabili apartenența fiecărui element.

Există, așa dar, un număr limitat de limbi mixte, pe când faptul, pentru o limbă, de a fi mai mult sau mai puțin amestecată, constituie norma.

Vom reține deci ca un fapt câștigat că nu există limbă care să fie cu totul lipsită de amestec.

LISTA LUCRARILOR CITATE

1. Oscar Bloch, *La pénétration du français dans les parlers des Vosges méridionales*, Paris, 1921.
2. Maurice Delafosse, *Les langues du Soudan et de la Guinée*, *Les langues du monde*, Paris, 1924, p. 463 sq.
3. Louis Duvau, *Expressions hybrides*, *Mém. de la Soc. de linguistique de Paris*, VIII (1894), p. 190 sq.
4. N. I. Marr, *Izbrannye raboty*, I, II, III, V, Moskva-Leningrad, 1933, 1934
4. a. N. I. Marr, *Clasificarea limbii și teoria jafetita* (trad. din limba rusă), *Analele româno-sovietice*, II, nov.-dec. 1947, p. 255 sq.
5. André Martinet, *Où en est la phonologie?* *L'oua*, I, p. 34 sq.
6. A. Meillet, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, von Dr. Erich Berneker, *Rocznik slawistyczny*, II, Cracovia, 1909, p. 57 sq.
7. A. Meillet, *Linguistique historique et linguistique générale*, Paris, 1921.
8. A. Meillet, *La méthode comparative en linguistique historique*, Oslo, 1925.
9. I. Mescaninov, *Das neue in der Sprachwissenschaft*, *Sowjet-Literatur*, II, 1946, p. 126. sq.
10. F. Geo Mohl, *Le mécanisme grammatical peut-il s'emprunter?*, *Mém. de la Soc. de linguistique de Paris*, VII, 1892, p. 196.
11. F. Geo Mohl, *Observations sur l'histoire des langues sibériennes*, *Mém. de la Soc. de linguistique de Paris*, VII, 1892, p. 389 sq.
12. F. George Mohl, *Introduction à la chronologie du latin vulgaire*, Paris, 1899.
13. Max Müller, apud Hugo Schuchardt, *Slawo-deutsches und Slawo-italienisches*, Graz, 1884, p. 5.

14. L. Scerba, Sur la notion de mélange de langues, Jafeticeskij Sbornik, IV, Leningrad, 1926, p. 1 sq.
15. Hugo Schuchardt, Dem Herrn Franz von Miklosich zum 20. November 1883. Slawo-deutsches und Slawo-italienisches, Graz, 1884.
16. Hu'o Schuchardt-Brevier, ...zusammengestellt und eingeleitet von Leo Spitzer, Halle, 1922.
17. M. L. Sjoester-Jonval, Bilinguisme populaire et bilinguisme cultivé, Réponses au questionnaire (suite), Vme Congrès International des linguistes, 28 août-2 septembre 1939, Eruges, p. 12.
18. Alf Schimmerfelt, Un cas de mélange de grammaires, Oslo, 1925 (extr. din Avhandlingar utgitt av det norske Videnskaps-Akademi i Oslo, II, Hist.-filos. Kl., 1925, Nr. 4).
19. Lucien Tesnière, Phonologie et mélange de langues, Travaux du Cercle linguistique de Prague, VIII, 1939, p. 83 sq.
20. J. Vendryes, Le langage, Paris, 1921.
21. Windisch, Zur Theorie der Mischsprachen und Lehnwörter, Berichte über die Verhandlungen der königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig, phil.-hist. Cl., XLIX, 1897, p. 101. sq.
22. Wilhelm Wundt, Völkerpsychologie. I. Die Sprache, I⁴, Stuttgart, 1921

LINGVIȘTII SOVIETICI ÎȘI INSUȘESC TEORIA MARXISTĂ-LENINISTĂ¹⁾

de Prof. Ruben AVANESOV

Teoria marxistă-leninistă reprezintă o ramură de știință a cărei cunoaștere este necesară pentru toate ramurile științei, dacă ele vor să miște știința înainte. Fizicianul și chimistul, geologul și biologul, istoricul și economistul, profesorul de literatură și lingvistul — fiecare din ei găsește în teoria materialistă, în metoda dialectică, un sprijin, o bază teoretică pentru lucrările sale de cercetare.

Insușirea teoriei marxiste-leniniste este una din cele mai importante laturi ale pregătirii științifice a savantului sovietic și succesele științei sovietice din domenii speciale ale cunoașterii sunt determinate nu în mică măsură de ridicarea permanentă și constantă a nivelului ideologic al savanților, de stăpânirea teoriei marxiste-leniniste. Savanții sovietici lucrează mult în direcția studierii operilor lui Marx, Engels, Lenin, Stalin. În ultimul timp, în legătură cu apariția treptată a colecției în 16 volume a operilor lui I. V. Stalin, se duce o muncă deosebit de mare cu studierea acestor opere. În această colecție de opere își găsesc loc pentru prima oară în ordine cronologică lucrările lui Stalin, dintre care multe, publicate în curs de câteva decenii în presa curentă sau specială, în parte în limba gruzină, erau de fapt necunoscute în cercul larg al cititorilor. În fața cititorilor se ridică din ele chipul genial al teoreticianului și savantului, al conducătorului militar și al conducătorului de popoare, al organizatorului și constructorului Statului Sovietic, al propagandistului și al agitatorului.

Savanții universității din Moscova au ținut deja a doua conferință științifică generală universitară de studiere a operilor lui I. V. Stalin. La această conferință s'au făcut peste 40 de referate de către profesorii și personalul superior ai universității. La discutarea lor au luat parte până la 100 de muncitori de pe tărâmul științei. Conferința a arătat încă odată cât de strâns legată este munca de cercetare științifică din diferite domenii ale științei cu prelucrarea chestiunilor teoriei materialiste, cât de importantă este stăpânirea teoriei marxiste-leniniste pentru dezvoltarea mai departe a științei sovietice.

În acest articol vom încerca să arătăm foarte pe scurt, cu câteva exemple, ce importanță are pentru autorul acestor rânduri, lingvist-istoric al limbii ruse, dialectolog și fonetist prin specialitatea cea mai apropiată, posedarea bazelor marxism-leninismului.

---

1) Articol scris pentru revista „Studii”

Teoria marxistă-leninistă dă atât de mult lingvistului, încât este greu de a descrie pe scurt cum pot fi folosite tezele ei în prelucrarea științifică a problemelor de știință a limbii. Pentru aceasta cel mai bine ar fi să ne adresăm cercetărilor însăși ale savanților sovietici. Doctrina determinării sociale a dezvoltării limbilor și dialectelor, de aci și doctrina privitoare la limbile naționale, problema limbii și gândirii, problema stadialității dezvoltării limbii, doctrina privitoare la construcția limbii și la sistemul de limbă — iată câteva din cele mai importante probleme ce se rezolvă de știința sovietică, pornind dela tezele fundamentale ale marxism-leninismului.

Mă opresc la două probleme — la problema dezvoltării dialectelor și a limbilor naționale și la problema fonologiei.

Pornind de la tezele fundamentale ale marxism-leninismului, știința lingvistică sovietică susține că dezvoltarea limbii omenești, ca fenomen social, este determinată de dezvoltarea societății. Dialectele și limbile naționale sunt categorii istorice. Aceasta însemnează că ele nu au existat totdeauna, că ele au luat forme diferite în condiții social-economice diferite. Fondatorii marxism-leninismului au dovedit că legile de dezvoltare a societății în formații social-economice diferite, care se înlocuiesc una pe alta, sunt foarte deosebite: unele sunt cele din societatea de dinaintea claselor, altele în societatea cu clase; ele sunt foarte deosebite în diferitele formații ale societății de clasă — în aceea sclavagistă, în cea feudală, în cea capitalistă. Relații calitativ noi apar în epoca socialismului. Legile diferite de dezvoltare socială din epoca diferitelor formațiuni social-economice au ca consecință legi calitativ-diferite de dezvoltare a limbii. Unele epoci provoacă o fărâmițare a limbii, formarea unei mulțimi de dialecte apropiate unele de altele; în alte epoci, dimpotrivă, are loc o unificare, o concentrare a acestor dialecte pe o scară mai mare sau mai mică. În concordanță cu aceasta în unele epoci apar mai ales diferențe de dialect, iar în altele are loc o nivelare, o aplanare, o unificare a dialectelor. Foarte adesea au loc în același timp ambele procese: în unele cadre, mai restrânse, are loc o unificare a dialectelor, iar în altele, mai largi, dimpotrivă, are loc o diferențiere a lor mai departe, formarea de noi diferențe dialectale.

În unele condițiuni dialectele sunt o categorie productivă, adică sunt născute de către relațiile social-economice existente în acea epocă; în alte condițiuni, dimpotrivă, ele sunt o categorie de relict, de reminescentă, degradantă, adică o categorie care nu este născută de către relațiile social-economice existente în acea epocă, ci, dimpotrivă, continuă să mai existe cu toată că în acea epocă există deja alte relații social-economice, care nivelează diferențele dialectale, care tind să unifice dialectele. Așadar, în aceste din urmă condiții dialectele persistă pentru că noile relații social-economice încă nu au reușit să le niveleze complet sau în măsura posibilității. În fața noastră avem unul din cazurile particulare de rămânere în urmă a

suprastructurii față de bază: dialectele, ca o categorie de suprastructură, în dezvoltarea lor rămân în urmă față de dezvoltarea relațiilor social-economice și adesea nu corespund pe deplin lor. Așa sunt, de exemplu, dialectele din epoca capitalismului, fără a mai vorbi de epoca socialismului. Relațiile capitaliste în sine nu provoacă de loc dezvoltarea dialectelor, și dacă acestea există în societatea capitalistă aceasta se datorește relațiilor feudale ce au domnat înainte. Cu atât mai mult nu dă naștere dialectelor noi societatea socialistă, care este chemată să niveleze complex dialectele și să facă din limba națională un bun al întregii națiuni. Și dacă în zilele noastre, în epoca socialismului, mai există încă dialecte, ele chiar în stare de degradare, aceasta se întâmplă pentru că viața limbii rămâne în urmă față de dezvoltarea relațiilor social-economice. Analiza științifică ne arată că deosebiri dialectale prezente în cea mai mare parte a lor oglindesc structura feudală a societății, iar în parte apar chiar în epoca încă mai veche a relațiilor tribale.

Dacă dialectele nu au existat întotdeauna, acest lucru se poate spune într'un grad încă mai mare despre limbile naționale, o categorie din timpul foarte recent. Limba națională este una din caracteristicile națiunii și națiunea, cum a fost stabilit de către I. V. Stalin în celebra sa lucrare „Marxismul și problema națională”, se formează în procesul de lichidare a feudalismului și de dezvoltare a capitalismului. „Națiunea, — spune Stalin, — nu este simplu o categorie istorică, ci o categorie istorică din o epocă anumită, din epoca, capitalismului ascendent. Procesul de lichidare a feudalismului și de dezvoltare a capitalismului este în același timp un proces de strângere a oamenilor în națiuni”. (I. V. Stalin, Opere, Ediția rusă, vol. II, 1946, pag. 303). După cum se știe, conform definiției lui Stalin, comunitatea de limbă este una din caracteristicile fundamentale ale națiunii.

Așa dar, limbile naționale sunt caracteristice pentru epoca capitalismului, pentru societatea burgheză. Comunitatea de limbă însă, care servește drept bază pentru formarea limbii naționale, deobicei se formează în decursul unui timp îndelungat, adesea mult înaintea epocii victoriei capitalismului asupra feudalismului.

V. I. Lenin și I. V. Stalin arată în lucrările lor cum căile de formare a limbilor naționale sunt foarte variate, în funcție de condițiile istorice concrete, de timpul trecerii la capitalism. Unele procese au fost caracteristice pentru formarea limbilor naționale în Europa Occidentală, unde formarea națiunilor însemna totodată transformarea lor în state naționale independente. În alt mod și în alt timp se formează limbile naționale la popoarele care în epoca feudalismului și-au pierdut independența politică și în epoca formării națiunilor au intrat ca popoare supuse poporului dominat în compunerea statelor mari ce s'au format. Astfel de state multinaționale au fost în răsăritul Europei în sec. XIX. Rusia și Austro-Ungaria. Ca urmare

a mișcărilor de eliberare națională se formează ca națiuni polonezii și cehii, românii, bulgarii și sârbii, letonii și lituanienii, izezii și estonii, ucrainenii și bielorușii, armenii și gruzinii, etc. Mișcarea națională întotdeauna este legată cu lupta pentru cultura națională și înainte de toate pentru dezvoltarea limbii proprii naționale ca instrument al acestei culturi, ca mijloc de unificare națională.

Limba națională în epoca capitalismului are o structură foarte complexă: ea cuprinde limba întregii națiuni și înainte de toate a straturilor largi ale poporului, cuprinzând în ea nu numai limba literară națională, ci și toate variantele locale și sociale ale limbii. Însă forma literară, generală, a limbii naționale este de obicei sub capitalism un bun al claselor dominante și al cercurilor apropiate de el.

Aplicarea teoriei marxist-leniniste dă posibilitate nu numai de a se aborda just problema formării popoarelor slav-orientale ca națiuni, ci și de a se rezolva problema formării limbilor rusă, ucraineană și belorusă ca limbi naționale. Opoziția dintre limbă și dialect ca opoziție dintre general și particular, după cum se știe, datează încă din epoca descompunerii orânduirii de comunitate primitivă: încă de pe atunci alături de varietatea multiplă a diferitelor dialecte particulare de trib existau și limbi unificatoare ale uniunilor de triburi. Comunitatea de limbă se intensifică în epoca următoare. Nu încape nici o îndoială că istoria găsește pe slavii din răsărit unificată într-o singură populație — rusă cu o singură limbă, cu toată varietatea multiplă dialectală și etnică a lor, care apare în timpurile mai vechi. Aplicată la această epocă noțiunea de „popor rus”, de „limbă rusă”, cuprinde pe toți slavii de răsărit, toate dialectele lor. Limba rusă-veche este limba pe terenul căreia s’au dezvoltat limbile contemporane rusă, ucraineană și belorusă. Numai în timpurile următoare, de adâncire a fărâmițării feudale, de dezvoltare a statelor mari mai mult sau mai puțin centralizate pe teritoriul Europei Orientale, începe să se formeze treptat comunitatea diferită de limbă, de viață economică și de fizionomie psihică, manifestată în comunitate de cultură, ce duce la formarea popoarelor rus, ucrainean și belorus ca națiuni și la limbile naționale respective.

Din acest punct de vedere se dovedește complet fără de obiect vechea dispută cărei dintre popoarele slave de răsărit îi aparține „Slovo o Igoreve”, geniala operă literară din sec. XII, în care dintre cele trei limbi slave de răsărit a fost scrisă: ea a fost scrisă în limba rusă-veche și aparține în măsură egală tuturor celor trei popoare slave de răsărit contemporane.

* * *

Patria fonologiei, una din cele mai tinere ramuri ale științei limbilor, este Rusia: dup cum se știe această învățătură a fost propusă pentru prima oară de către vestitul lingvist, profesor al univer-

sității din Petersburg, I. A. Baudouin de Courtenay, ea a fost apoi prelucrată de către Krușevski precum și de reprezentanții altor școli lingvistice ruse, învățătura privitoare la fonem a fost preluată și de către fondatorul noii doctrine privitoare la limbă, academicianul N. Marr, care a definit fonemul ca „un sunet elaborat în mod social”. Tocmai din Rusia fonologia și-a început drumul triumfal prin țările Europei și Americii, cucerindu-și o recunoaștere mondială.

Dar, cu tot „fermentul” comun Baudouin-ian, prelucrarea problemelor de fonologie, pe de o parte în Uniunea Sovietelor și pe de altă parte în Europa și America, n’a mers pe același drum. Aceasta se și înțelege dacă se ține seama de pozițiile metodologice de plecare, principialmente diferite, ale științei sovietice a limbii și ale științei lingvistice din străinătate. În Occident doctrina Baudouin-iană a fonemului s’a încrucișat cu schematismul abstract al înțelegerii Saussure-iene a sistemului de limbă și cu noțiunile lui mecanice și metafizice de synchronie și diachronie ca „două lingvistice”. Totodată ea a fost în mare măsură ruptă de terenul viu al studierii materialului concret de limbă. Din această cauză doctrina privitoare la fonem a mers adesea în direcția teoretizării fără material suficient, a creerii nepotrivite de termeni, a schematismului abstract, care duce în mod inevitabil la un fel propriu de dogmatism și scolastică.

În Uniunea Sovietică problemele de fonologie care sunt prelucrate de academicianul L. Scerba, prof. N. Iacovlev, prof. A. Suhotin, prof. P. Kuznețov, prof. S. Bernstein, de autorul acestor rânduri și de mulți alții, au luat alte forme. Înainte de toate prelucrarea lor a avut o importanță mare, vitală. În Uniunea Sovietică multinațională era necesar să se elaboreze alfabete și sisteme de ortografie pentru multe limbi ale unor popoare care înainte nu aveau scris sau aveau un scris puțin accesibil maselor largi ale populației pe baza unei limbi străine și a unei grafice grele, imperfecte. Se știe însă că teoria modernă a ortografiei se poate baza numai pe doctrina fonemului, pe fonologie. Fonologia sovietică a trecut proba practică și a eșit din această verificare întărită, o disciplină științifică care s’a format complet.

Împreună cu aceasta zeci de popoare au căpătat pentru limbile lor naționale alfabete și ortografii elaborate rațional. Lingviștii și fonologii sovietici au contribuit în mod simțitor la dezvoltarea culturilor naționale ale popoarelor Uniunii Sovietice, cu care pe drept cuvânt se mândrește U.R.S.S. Rusiștii sovietici și-au îndreptat privirile spre studierea atentă a limbii vii ruse, atât sub forma ei literară național-generală, cât și în toată varietatea dialectelor ei. Cercetarea unui material de limbă foarte bogat în toate amănuntele lui a intensificat gândirea teoretică, a dat posibilitatea să se consolideze fonologia ca disciplină științifică. Fonologia sovietică caută să cruțe noțiunea fonem-ului psihologism (o incursiune a psihologismului a existat și la Baudouin-de-Courtenay; iar mai târziu chiar s’a intensificat

la unii dintre discipolii lui) și să treacă pe punctul de vedere consecvent funcțional, care este singurul ce corespunde naturii sociale a limbii ca fenomen de ordin suprastructural. Filosofia marxist-leninistă, consideră natura nu ca o îngrămădire întâmplătoare de lucruri, de fenomene, rupte unul de altul, izolate unul de altul, ci ca un întreg unitar legat, în care lucrurile, fenomenele, sunt legate organic unul de altul, depind unul de altul și se condiționează unul de altul. De aceea fonologia sovietică privește întotdeauna fenomenul fonetic separat particular în legătură cu toate celelalte fenomene coexistente, adică cu tot sistemul de limbă. După cum se știe fenomenul fonetic particular separat determină de obicei într'un grad sau altul și sistemul însuși al limbii, dar în același timp el însuși adesea este condiționat de sistemul de limbă. Numai ținând seamă de legătura reciprocă permanentă dintre „particular“ și „general“, ținerea în seamă a condiționării lor reciproce asigură cunoașterea lucrului, a realității celei mai adecvate.

Problema cercetării fonologice s'a complicat pentru dialectologi în mod simțitor atunci când ei s'au găsit față în față cu problema descrierii nu a unui dialect oarecare, a unui singur sistem, ci în principiu cu toate dialectele unei anumite limbi, cu toate aspectele particulare variate ale ei. Cu prilejul unei atari cercetări s'a lămurit că limba rusă în forma ei literară, general-națională, împreună cu dialectele locale formează un sistem complicat ierarhic, cu multe trepte, cuprinzând în el trăsături comune întregii limbi și particulare, proprii dialectelor deosebite, trăsături de unitate și deosebiri de diferite grade ale fărâmițării dialectale. În legătură cu aceasta în fața cercetătorilor s'a pus o problemă nouă, privitoare la structura fonetică a limbii ruse în toată varietatea multiplă a dialectelor ei ca un fel de sistem de limbă de ordin mai general, un așa zis „sistem al sistemelor particulare“.

Varietatea multiplă teritorială a dialectelor ruse în raport cu structura lor fonologică nu reprezintă altceva decât o istorie vie a limbii în proiecția ei spațială. Deaceia fonologii sovietici resping în mod hotărât ruptura mecanică și antidialectică din doctrina lui F. de Saussure între synchronie și diachronie. În dezvoltarea limbii, ca și a oricărui alt fenomen, în orice moment, alături de prezent coexistă rămășițe ale trecutului și mlădițe ale viitorului. Fonologia sovietică, în concordanță deplină cu indicațiile clasicii marxism-leninismului, pornește dela faptul că „în viață întotdeauna există nou și vechi, ceea ce crește și ceea ce moare“ (Stalin).

Cel mai important în chestiunile de știință socială este să nu se uite legătura istorică fundamentală, să se privească la fiecare chestiune din punctul de vedere al apariției unui anumit fenomen în istorie, care sunt etapele principale prin care a trecut acest fenomen în dezvoltarea lui, și din punctul de vedere al acestei dezvoltări a lui să se vadă ce a devenit lucrul dat în prezent (Lenin, Ediția rusă, opere,

ed. 3-a, vol. XXIV, pag. 364). Iată pentru ce sistemul de limbă dintr'o epocă anumită împreună cu aspectele variate particulare dialectale este privit de către savanții sovietici ca o etapă determinată în comparație cu sistemul de limbă al epocii precedente. Împreună cu aceasta în el se separă pe de o parte trăsăturile a ceea ce moare și pe de altă parte cele a ceea ce crește, adică se observă într'un grad sau altul conturile sistemului de limbă al epocii următoare. Aspectele variate teritoriale și sociale ale unui sistem de limbă, dintr'o anumită epocă, ele înșile conțin în sine un material din cel mai bogat care este o mărturie a drumului istoric, parcurs, și fonologiei sovietici nu evită interpretarea istorică a fenomenelor de limbă, pornind dela faptele epocii, ci, dimpotrivă, își saturează cercetările prin comentarii istorice. O astfel de întreprindere organică a fenomenelor de limbă ale prezentului și trecutului ajută unei înțelegeri mai bune a naturii proceselor de limbă.

* * *

În încheiere vreau să remarc că savanții sovietici au luptat în totdeauna împotriva dogmatismului în știință, care consideră noțiunile noastre ca absolute și epuizante. Adevărata știință a fost întotdeauna împotriva stagnării și opririi pe loc a gândirii, împotriva transformării noțiunilor științifice în dogme moarte. „Știința tocmai de aceea se numește știință, spune I. V. Stalin, — pentru că ea nu recunoaște fetișe, nu se teme să ridice mâna împotriva a ceea ce trăiește în viață, împotriva a ceea ce este vechi, și își apleacă urechea cu luare aminte la glasul experienței, glasul practicii” (I. V. Stalin „Problemele leninismului”, ediția II-a rusă, pag. 502).

Marxism-leninismul este adversar al oricărei dogmatism, el este teoria vecinic vie, creatoare, ce se dezvoltă, care ținând seamă de experiența nouă se perfecționează permanent și se îmbogățește cu teze noi.

Știința sovietică se dezvoltă în atmosfera luptei împotriva oricărui dogmatism, în atmosfera criticii și autocriticii bolșevice, în aceea a discuțiilor largi și multilaterale. În acestea se găsește cauza succeselor ei serioase și garanția succeselor viitoare.

DESPRE MUZEUL ISTORIC PETÖFI-BĂLCESCU DIN ORADEA

de S. ȘTIRBU

La Oradea există un muzeu istoric, întemeiat în anul 1889. Acest muzeu a servit, timp de mai multe decenii, propagării ideilor: reacționare, șovine. După primul război mondial, această instituție culturală a fost expropriată de episcopia romano-catolică din Oradea și folosită pentru răspândirea obscurantismului clerical. În timpul celui de al doilea război mondial, muzeul a suferit mult din cauza bombardamentului și a unui incendiu, care a avariat o parte a clădirii. În momentul instaurării regimului democrat, atât expoziția cât și clădirea se aflau într-o stare deplorabilă.

Odată cu reînvierea vieții culturale a orașului, s'au creat posibilitățile pentru renașterea din ruine a muzeului. În urma inițiativelor Comitetului Județean al P.C.R., un grup de muncitori și intelectuali, cu sprijinul Filialei A. R. L. (U. S. din localitate, și-au luat sarcina de a introduce o viață nouă în acest așezământ științific. La a XXX-a aniversare a Marelui Revoluții Socialiste din Octombrie, muzeul, complet renovat, și-a deschis porțile.

Acest muzeu reprezintă o încercare de a documenta și ilustra, anumite etape mai importante din dezvoltarea societății omenești, pe baza colecțiilor rezultate din săpături, colecțiilor de relicve, unelte de muncă și obiecte de artă, unele găsite în inventarul muzeului, altele strânse sau achiziționate ulterior.

Scopul acestei expoziții, precum și a întregii activități științifice a muzeului, este de a documenta cu obiecte autentice și a ilustra în imagini legile de bază ale dezvoltării societății omenești. În acest scop a fost folosită, în limita posibilităților locale, experiența muzeelor sovietice.

Cu toate lipsurile și defectele care sunt încă numeroase, expoziția s'a dovedit a fi folositoare în lămurirea politică a tineretului școlar și a maselor largi populare, ce vizitează muzeul în număr din ce în ce mai mare. În mai puțin de un an, numărul vizitatorilor a fost mai mare decât în timp de câteva decenii dinainte. Pentru îndrumarea vizitatorilor, pentru înlesnirea schimbului de experiență în munca muzeelor cât și pentru a contribui metodologic la încercările de ilustrare și documentare, prezenta lucrare oferă o scurtă descriere, însoțită de lămuriri sumare asupra expoziției muzeului din Oradea.

SOCIETATEA PRIMITIVĂ

SALA Nr. 1:

Prima sală a muzeului reprezintă societatea primitivă.

În prima vitrină, putem observa diferite oase, denumite științific „paleontologice”. Ele aparțin unor animale străvechi, care au dispărut cu desăvârșire. Numai după aceste rămășițe mai avem posibilitatea să le reconstituim și să studiem felul lor de viață.

Deosebit de interesante sunt obiectele din vitrina a doua, unde întâlnim rămășițele animalelor din perioada glacială, („Diluvium”). Această perioadă corespunde din punctul de vedere al istoriei globului pământesc, cu sfârșitul celei de a treia ere a formării pământului, denumită în geologie „terțiară”. În această cră, în urma scăderii temperaturii scoarței pământului, s’au produs evaporări mari în regiunile acoperite de mări. Ploi îmbelșugate au căzut atunci în părțile neacoperite de apă ale globului. Din cauza schimbării brusce a temperaturii, au rezultat în aceste regiuni ghețarii veșnici. În jurul ghețarilor au rămas în viață numai animale cu piele groasă și acoperite cu blănuri. Aceste animale au reprezentat produsul unui proces de evoluție neînchis de lung, care a început cu viețuitoarele unicelulare și a continuat, prin numeroase specii intermediare, până la acelea ale căror rămășițe le vedem expuse aici.

În vitrină putem vedea un fragment din femurul unui mastodont, un animal gigantic, din familia elefantidelor, mai mare decât mamutul. De altminteri, spre deosebire de mamut și de elefant, mastodontului îi lipsea trompa și avea patru degeturi drepte. Aici se mai găsesc și oasele dentale, precum și alte rămășițe din scheletul mastodontului. Interesantă este apoi o scoică împietrită, de o mărime neobișnuită. La fel și alte fosile, între care cea mai importantă este piatra cu întipărirea completă a unui pește obișnuit. Organele și oasele fragile ale peștelui au dispărut de mult. Totuși, întipărirea rămasă în urma petrificării lui, ne arată în mod precis nu numai scheletul, ci și organele peștelui respectiv.

La sfârșitul erei terțiare a intervenit un moment de foarte mare însemnătate în evoluția naturii. E vorba de apariția omului, dar nu în zonele glaciare ci undeva prin zona tropicală. Omul însuși este tot un produs al transformărilor calitative ale anumitor specii de animale și anume ale unor specii de maimuțe antropomorfe. După cum o parte din speciile elefantidelor s’au transformat în mamuți și în elefanți de astăzi, în timp ce alte specii ca aceea a mastodonților au dispărut cu desăvârșire, tot așa s’a petrecut un proces de evoluție și în cazul maimuțelor. Printre acestea unele specii s’au transformat în strămoșii oamenilor de astăzi (*Homo sapiens*), altele în maimuțele de astăzi, iar altele au dispărut cu totul.

Pământul răcindu-se apoi treptat climatul acestuia a devenit mai umed, iar oamenii au învățat să se servească de foc. Acesta îi apăra de frig, dar le servea și la prepararea alimentelor mai nutritive (pește, carne, etc.) și totodată îi apăra de fiarele sălbatice. După perioada glacială, pământul s’a acoperit de ierburi mărunte, iar prin topirea ghețarilor s’au format rețele de ape și oamenii au fost siliți să-și caute peșteri.

Într-un colț al sălii e construită macheta unei peșteri a omului primitiv, iar pe pereți câte o ilustrată în culori reprezintă viața omului de peșteră. Din aceste ilustrații se vede clar că oamenii, care se ascundeau din fața forțelor înfricoșătoare ale naturii și luptau în cete împotriva animalelor sălbatice, ajunseseră să se deosebească de celelalte soiuri de animale. Ei dobândiseră statura dreaptă și astfel, labele lor de dinainte, fiind eliberate de umblat, puteau fi folosite pentru a apuca pietre etc. cu care puteau să lupte mai bine împotriva animalelor înconjurătoare.

Oamenii și-au transmis experiența câștigată cu atâta trudă și au început să-și facă arme și unelte de piatră și os, iar mai târziu arcuri și săgeți cu care loveau animalele de la distanță.

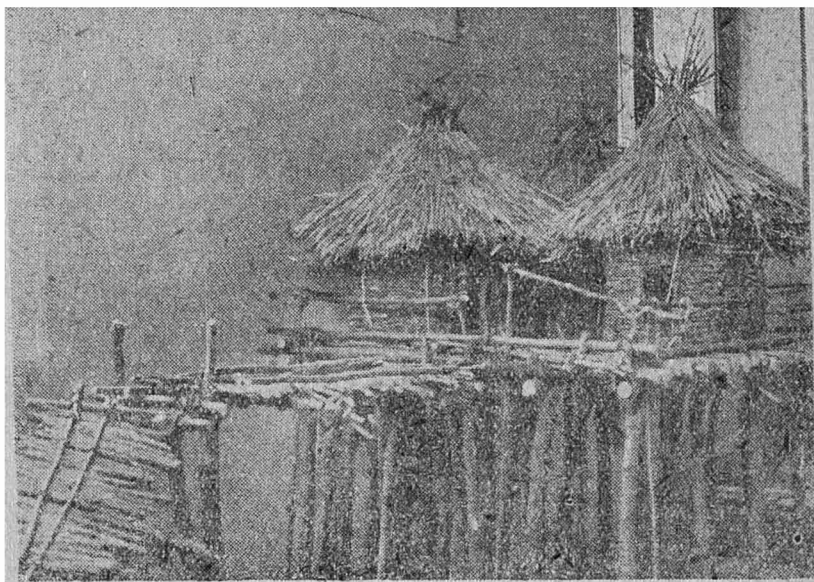
Vedem totodată din ilustrate că oamenii, în lupta lor au devenit ființe sociale, fiindcă izolați n’ar fi putut să ducă lupta aceasta crâncenă, împotriva unor forțe care trebuiau cu orice preț învinse. Forțele acestea, dușmane ale oamenilor, erau nenumărate. O contradicție puternică s’a dezvoltat între forța omului primitiv, pe de o parte și forța naturii înconjurătoare pe de altă. Procesul de dezvoltare a societății omenești nu a avut loc într-o formă armonioasă și pașnică ci sub forma desvuluirii contradicțiilor interne ale fenomenelor naturii, în planul luptei tendințelor opuse, care acționează în baza acestor contradicții.

În vitrina — masă ce urmează, vedem rămășițele acelor animale cu care omul trebuia să lupte. Alături de coasta mastodontului sunt expuse oasele și dinții unui mamut și scheletul capului unui urs de peșteră (*Ursus spelaeus*). găsit în peștera din Onceasa jud. Bihor în anul 1895. De asemenea, sunt expuse aici și alte, asemenea rămășițe paleontologice.

În vitrina următoare vedem organele cele mai puternice ale acestor animale. E vorba de dinții și grupurile de dinți ale acestora, care ating uneori o lățime de un sfert de metru.

În colțul celălalt pietrele expuse ne lămuresc felul în care omul primitiv și-a făurit armele și unelte de piatră.

În vitrina de pe peretele din dosul ușii de intrare vedem primele unelte ale omului și anume unelte de piatră cioplită grosolan, neșlefuită încă. În despărțiturile vitrinei sunt unelte din paleoliticul inferior, din prima fază a uneltelor de piatră, denumite și unelte „cheleene”. Aceste unelte au fost găsite la

Modelul satului palustru din sala Nr. 1.

Ioșia-Bihor. Ele fac parte dintre primele unelte care n'au mai fost întrebuințate de oameni în chip întâmplător, ci au fost sfărâmate din pietre mai mari, cu scopul de a se servi de ele ca unelte sau ca arme, în lupta împotriva naturii. Aceste unelte au dus la înlocuirea pumnului omenesc (nu a degetelor). Ele erau ținute în pumnul strâns (în franceză sunt chiar denumite „coups de poing”) și sporeau cantitativ forța brațelor omului, adăugând la aceasta forța mecanică a uneltelor.

În vitrina de după colț găsim unelte paleolitice mijlociu ca lame, săre-dele și cuțite care încep să înlocuiască munca degetelor.

În vitrinele așezate pe jos se află unelte paleolitice superioare, care au adesea forma unor frunze și a căror cioprire este mult mai fină. De obicei, ele erau întrebuințate cu mână.

În ultimele două ferestre ale vitrinei de pe perete întâlnim unelte pe care se văd urmele șlefuirii. Ele poartă denumirea științifică de unelte „neolitice” și

sunt făurite din piatră șlefuită. În felul acesta, depășind perioada sfărâmării în bucăți a pietrelor mari și a copleșii groșolane a acestor bucăți și trecând la clopirea din ce în ce mai îngrijită a pietrelor, omenirea a înregistrat un progres destul de mare. După experiențe și dăruiri îndelungate oamenii au ajuns să-și construiască unele superioare, prin șlefuirea fină a pietrelor frecate unele de altele.

Concomitent cu procesul acesta de evoluție a uneltelor, s-au dezvoltat și relațiile sociale ale oamenilor. Oamenii și-au procurat tot mai multă hrană, precum și alte produse necesare pentru trai. Deoarece munceau colectiv și luptau colectiv, ei își și împărțeau în mod colectiv produsele dobândite. Nimeni nu putea să-și adune pentru sine atâtea bogății, ca să poată deveni stăpânul celorlalți.

Muncind în comunitate, oamenii au obținut din ce în ce mai multe victorii asupra naturii, au reușit să iasă din culcușurile găsite în mod întâmplător prin pesteri și să-și construiască primele așezări, făurite prin munca lor personală. Printre acestea, cea mai caracteristică a fost „satul palustru”, construit în mijlocul lacurilor sau al bălților și legat cu țărnul numai printr-o punte mobilă (Un model de sat palustru este expus în colțul dintre vitrinele uneltelor de producție). Satele palustre ofereau o siguranță mai mare împotriva fiarelor sălbatice. Coșbele sateelor palustre erau construite după un model identic, — dovadă neîndoioasă despre egalitatea locuitorilor lor. Cu toate că aceste construcții de nule erau încă foarte slabe și primitive, totuși ele reprezentau o victorie colosală a muncii omului. Acesta a izbutit astfel să-și făurească singur unelele de producție, e drept primitive să-și asigure mijloacele necesare pentru trai și să-și asă în mod definitiv din rândul animalelor, devenind om și întemeind societatea omenească. Această primă perioadă din dezvoltarea societății omenești a fost denumită de Engels „perioada sălbăticiei”. Ea este caracterizată prin vânat. După faza sălbăticiei a urmat, potrivit clasificării lui Morgan și Engels, faza barbariei, când oamenii s-au deprins cu agricultura și s-au specializat în anumite diviziuni ale muncii. Aceste două faze principale ale orânduirii comunității primitive au durat multe sute de mii de ani și abia în mileniul V-lea înainte de era noastră a apărut noua orânduire socială, orânduirea sclavagistă.

BARBARIA ȘI INCEPUTURILE SCLAVIEI

SALA Nr. 2.

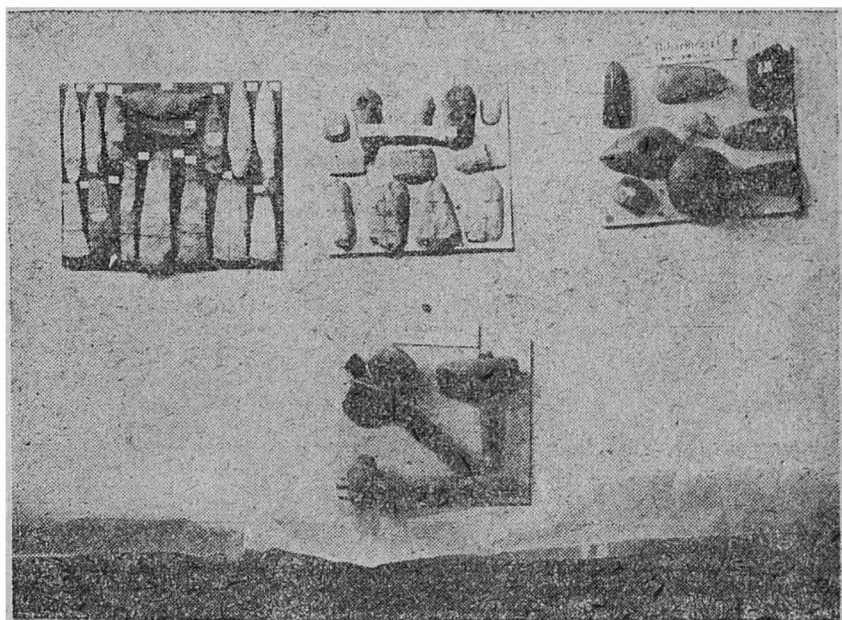
În sala următoare se desfășoară în fața noastră procesul evolutiv al dezvoltării uneltelor de muncă din perioada barbariei, care a dus la descompunerea orânduirii comunității primitive, și a dat naștere orânduirii sclavagiste. Trecerea la sclavagism a avut loc mai întâiu în țările Asiei și Africei și abia mai târziu pe continentul nostru. În timp ce în anumite țări exista deja orânduirea sclaviei, la noi predomina încă orânduirea comunei primitive. Acest lucru reiese în mod deosebit din aranjamentul săliilor. Pe pereții din dreapta sunt expuse urmele civilizației din țările mai avansate ale antichității. În timp ce pe pereții din stânga sunt expuse urmele culturii materiale din regiunile noastre.

În prima vitrină, din partea stângă, sunt expuse unele neolitice. Examinându-le în ordine, începând de la rafturile de jos până la cele de sus, ne putem destul de bine seama de perfecționarea evolutivă a uneltelor de piatră. Diferite unele (lame, cuțite, sfredele, ciocane, dălți) (au și primit, prin clopire mărunță, forma dorită). Putem însă observa la ele și părți șlefuite, din ce în ce mai mari și mai perfecte. La unelele din rafturile de jos clopirea era încă precumpănitoare și numai marginile uneltelor, care serveau, cel mai mult în procesul muncii, sunt șlefuite. Astfel, la lame și cuțite au fost șlefuite numai părțile care serveau pentru tăiat la sfredele numai vârful, la dălți și la topoare cele două părți care serveau pentru despicarea lemnului sau a altor obiecte, iar la ciocane numai capetele, care serveau la bătut. În rafturile care urmează, întâlnim

unelte șlefuite și în alte părți ale lor, prezentând totodată și încercări de găurire. În rafturile mijlocii și superioare întâlnim unelte complet șlefuite și cu găuri transversale, ba vedem chiar cum au fost prinse mânerule, care la unele unelte intrau în găuri, ca la ciocanele de astăzi, în timp ce la altele erau prinite în icuri și fixate prin legături.

În vitrinele următoare sunt expuse în ordine unelte care ne dovedesc că începuse să existe o diviziune a muncii, bine precizată.

De la culesul fructelor care era făcut de femei s'a trecut la cultura cerealelor, lucrându-se pământul cu sapa sau hârlețul. Agricultură primitivă era practică de femei, al căror rol în comuna primitivă a fost foarte mare. Femeia mamă și cultivatoare a pământului avea rolul preponderent în societate (matriarhat).

Unelte neolitice din sala Nr. 2.

În vitrina a doua sunt unelte cu deosebire agricole. Astfel sunt vârfuri de coarne, mai ales de reni, care serveau pentru brăzdarea pământului sau pentru făcut găuri și cuiburi în pământul moale, în care se așezau semințele. Se găsesc de asemenea topoare și sape de os, care serveau pentru săpatul și prășitul plantelor cultivate. Bine înțeles că în agricultură erau folosite și unelte din vitrinele precedente și altele din vitrinele următoare, însă acestea din urmă erau cele mai caracteristice.

Urmează vitrina a treia, unde ne întâlnim cu meșteșugurile trecutului cel mai îndepărtat. Fuzele de piatră și de lut ne arată că operațiunea toarcerii era bine cunoscută chiar de primitivii din faza barbariei. La primele războaie de țesut s'au folosit diferite greutăți, mai mari și mai mici, cu găurile în partea de sus. Firele erau legate, înșiruite unele lângă altele, pe un băț rotund, fixat pe doi stâlpi laterali, iar greutățile erau suspendate de fire, pe care le trăgeau în jos. Impletiturile au fost făcute din răchiță, iar mai târziu din fibre de plante și în felul acesta s'a înființat producția textilă. Acest prim model pe care l-am

descrie al războiului de țesut primitiv se poate studia dealtiminteri și din desenul așezat pe peretele de deasupra vitrinei.

În vitrina a patra de după colț, sunt unelte de pescuit. Observăm diferite greutăți de plase, undițe de os, precum și vase de lut pentru prăjitul peștelui.

În partea din mijloc a vitrinei următoare se găsesc unelte de tăiere. În atara de lamele și cutitele care serveau la curățirea rămășițelor carnoase, cât și la modelarea pieilor, mai interesante sunt acele și sulele din os, cu găuri la un capăt și cu vârfuri ascuțite la celălalt.

În vitrinele următoare, este expusă o întreagă colecție de vase de lut, care, deocamdată, nu erau executate pe roata olarului, ci numai de mâna omului. În afara de tot felul de vase de întrebuințare găsim urme de tencuire a locuințelor, care dovedesc un progres însemnat față de construcțiile de muiele din perioada precedentă.

În ultimele vitrine de după colț sunt expuse diverse oase, rămase de la animalele domestice de oamenii primitivi (boi, cai, etc.). De astfel de animale, oamenii începuseră să se servească tot ca de înainte unelte. Domesticirea animalelor a adus schimbări importante în viața economică a cîmului. Creșterea vitelor a asigurat de asemeni omului rezervă de hrană și l-a ajutat la lucrarea pămîntului, care a început să se facă prin întrebuințarea plugului de lemn.

Prin domesticirea caprei, taurului și oilor, s'a născut și producția derivatelor laptei, ca brînză, și iaurtul, iar din blana animalelor oamenii și-au făcut fire și țesături calde.

Creșterea animalelor era o ocupație specială a bărbaților, care cu încetul înlocuiau pe femei în agricultură.

De aici înainte, înrudirea în linia maternă începe să fie înlocuită prin înrudirea în linia masculină. Matriarhatul se descompune treptat și este înlocuit cu patriarhatul, adică unirea rudelor care descind dintr'un strămoș masculin comun.

În rafturile de sus se află oasele unor animale sălbatice, pe care oamenii le vanau. Cele mai însemnate dintre acestea sunt coarnele zimbriilor, o specie din familia bovinelor, care era destul de răspândită și pe teritoriul nostru. Zimbrii atingeau câteodată lungimea de cinci metri, însă neputându-se acclimatiza noilor condițiuni, a dispărut chiar în era noastră. Câțiva zimbri mai există în părțile sudice ale Europei, (în Caucaz) însă sunt pe cale de dispariție. Cazul zimbriilor confirmă în chip neîndoios concepția evoluționistă a lui Charles Darwin. El constituie un proces de evoluție, care se desfășoară în zilele noastre și sub ochii noștri. Acest proces ne servește ca o ilustrare puternică a legii fundamentale a materialismului dialectic, după care oricel fenomen se naște, se dezvoltă și pe urmă moare. Aceasta, fie vorba de o ființă, de o specie de ființe sau, după cum vom vedea mai jos, de o societate întreagă. Astfel s-a întâmplat și cu societatea primitivă, care a dispărut și a cedat locul unei noi orânduirii sociale, orânduire sclavagistă. Acest proces istoric, s'a petrecut la noi mai târziu, iar în alte țări mai devreme.

În prima vitrină din partea dreaptă vedem rămășițele culturii materiale a unuia dintre primele state cu regim sclavagist: Egiptul antic. În partea de jos se află modele din gips ale uneltelor metalice de muncă, care au iucat un rol hotărîtor în transformarea orânduirii sociale. Agricultură, apărută încă pe treapta mijlocie a barbariei, cum am văzut în vitrinele precedente, a fost efectuată cu ajutorul sapeilor și al altor unelte primitive. Aceste unelte se puteau întrebuința cu un rezultat efectiv, mai mare sau mai mic, numai prin munca colectivă a lucrării pămîntului. Cu trecerea la treapta superioară a barbariei, când au apărut uneltel metalice și au încenut să fie folosite animalele în agricultură, metodele anterioare s'au schimbat fundamental. Lucrarea pămîntului s'a făcut cu ajutorul plugului primitiv, tras de boi. (Un model al unui asemenea plug primitiv îl putem vedea pe peretele de lângă vitrină). În urma ridicării productivității muncii, pămîntul a dat mai multă recoltă. Forțele de producție și mai ales latura lor cea mai importantă, uneltel de muncă, s'au dezvoltat. Apare proprietatea particulară asupra mijloacelor de muncă.

În perioada aceasta apare şi sclavia. Pentru oamenii primitivi, din lăza sălbăticiei şi a barbariei, sclavii nu puteau fi de nici un folos, de vreme ce munca omenească era atât de neproductivă, încât nu putea crea nici un surplus peste minimul necesar pentru existenţă. Cu trecerea la creşterea vitelor şi la agricultură, situaţia s'a schimbat radical. Munca omului a început să dea un surplus de produse, iar nevoia braţelor de muncă s'a ivit foarte accentuat. Pentru îngrijirea vitelor era nevoie de mai mulţi oameni. Prizonierii de războiu, care înainte vreme erau primiţi în trib, ucişi sau mâncaţi, puteau fi folosiţi în acest scop. Familiile mai înstărite au început să transforme în sclavi mai întâi pe prizonieri, iar mai târziu şi sărăcimea din propriile lor triburi. Comunitatea primitivă s'a descompus în clase: în exploataţi şi exploataitori, în sclavi şi proprietari de sclavi. Omenirea a intrat într'o nouă şi îndelungată epocă, în epoca claselor sociale antagoniste.

Un vas antic grecesc din sala Nr. 2.

Îndărătul geamurilor superioare ale vitrinei, vedem colecţii întregi de figuri de zei egipteni. Pe pietre „scarabee” sunt reproduse în miniatură figuri de zei, precum şi mumii de morţi.

Aceste obiecte ne dovedesc că nu numai structura dar şi suprastructura societăţii, adică ideologia oamenilor, a trecut printr'o continuă dezvoltare şi transformare. Înainte vreme, oamenii îşi închipuiau că forţa cea mai puternică a naturii se ascunde în fiarele sălbatice. De aceea le-au zeificat şi se închinau lor. Această credinţă poartă numele de felişism. Mai târziu, ei au crezut că forţa atotputernică se află în fenomenele naturii: soarele, luna, vântul, trăsnetul, etc. Credinţa corespunzătoare se numeşte „animism”. Totodată s'a dezvoltat credinţa că viaţa omului nu ia sfârşit odată cu moartea trupului, ci continuă în lumea de dincolo de mormânt. Clasa dominantă îşi credea asigurată situaţia sa privilegiată şi dincolo de mormânt graţie ritualului religios al mumificării şi al îmbălsămării. La moartea stă-

pănilor erau uciși și îngropați în același mormânt un număr mare de sclavi, ca să le servească și în viața de după moarte.

În vitrină, — masa ce urmează, sunt expuse monedele străvechi ale Statelor antice, eline și romane. Monedele acestea au circulat și la alte popoare care se aflau într'un stadiu mai înăpoiat de dezvoltare. Moneda a apărut ca un efect al comerțului. Nu anumiți regi și împărați, care și-au bătut chipul lor pe monede, au determinat dezvoltarea relațiilor economice, ci inverse, dezvoltarea relațiilor de producție și de schimb a adus cu sine posibilitatea existenței acestor regi și împărați, care și-au întipărit chipul lor pe aceste monede. Banii au apărut tocmai fiindcă circulația mărfurilor a devenit necesară.

În ultima vitrină din această sală, întâlnim arta cea mai perfectă a acestei epoci: arta grecească. În Grecia antică au înflorit odinioară unele dintre cele mai prospere state sclavagiste. Clasa stăpânitoare, ajungând prin munca robilor, la o bogăție excepțională, a pus să se creeze, pentru desfătarea ei, obiecte de artă, rămase nemuritoare. Vasele expuse, atât prin forma lor, cât și prin frumusețea picturilor de pe ele ne arată că în acele vremuri omeneșii erau în stare să producă lucruri mărețe.

În vitrina din mijlocul sălii, facem cunoștință cu structura și suprastructura societății sclavagiste, în faza sa de formare. În primul raft sunt expuse piese, care reprezintă unelele de muncă din perioada dezvoltării lor, dela treapta barbariei până la cea a sclaviei. Aici găsim și rămășițele de case ale vitelor, care au fost introduse abia în perioada aceasta în producție. În mijlocul raftului sunt craniile omenești găsite fără ornamente și împodobiri, în gropi comune. Sunt deci rămășițe ale sclavilor, ale acelor oameni care reprezentau a doua latură principală a forțelor de producție. Pe raftul al doilea întâlnim relațiile de producție, mai bine zis relațiile sociale. Craniul din mijloc, găsit într'un mormânt bogat, împreună cu o patină de os (care de altfel era prima formă a încălțămintei) și cu podoabe îngropate lângă schelet, ne dovedesc că omul respectiv aparținea clasei stăpânitoare. Modele de arme, rănduite îndărătul craniului acestui om ne arată pe ce se răzma puterea lui, iar obiectele de lux expuse, oricât de primitive, ne arată ce fudoase personale trăgea acesta din aspirarea sclavilor.

Pe raftul al treilea vedem aspecte ale suprastructurii sociale ale orânduirii sclavagiste. Figura zeului egiptean, reprezintă nivelul ideologic și religios al acestei perioade. Vasul de piatră cu hieroglife, exprimă stadiul corespunzător al științei, iar statuile și tablourile ne arată dezvoltarea artei. Tabloul expus deasupra vitrinei demonstrează, în trei planuri, aceeași compoziție a structurii sociale: în primul plan forțele de producție, în al doilea relațiile sociale și, în al treilea, ideologia, știința și arta. Oricât unii au vrut să ne facă să credem că aceste fenomene sunt absolut diferite, nelegate între ele, independente, toate aceste manifestări ale vieții omenești stau totuși în strânsă legătură unele cu altele, formând un tot unit, coerent și condiționându-se reciproc având la baza dezvoltări schimbarea forțelor de producție. Ele se găsesc într'o stare de neîntreruptă mișcare și schimbare, de neîntreruptă reînnoire și dezvoltare, întotdeauna născându-se ceva, iar altceva distrugându-se și dispărând. Procesul acesta de dezvoltare trece dela schimbări cantitative, neînsemnate, la schimbări radicale, la schimbări calitative. Modificările calitative nu mai survin în mod treptat, ci în mod rapid, brusc și revoluționar. Dezvoltarea aceasta se produce prin lupta elementelor care se află în contradicție prin înțelegerea dintre ceea ce e vechiu și ceea ce e nou, dintre ceea ce pierie și ceea ce se naște, dintre ceea ce dispare și ceea ce se dezvoltă. Contradicțiile acestea constituie conținutul intern al procesului de dezvoltare, conținutul intern al transformării schimbărilor cantitativ în schimbări calitative.

SOCIETATEA SCLAVAGISTA

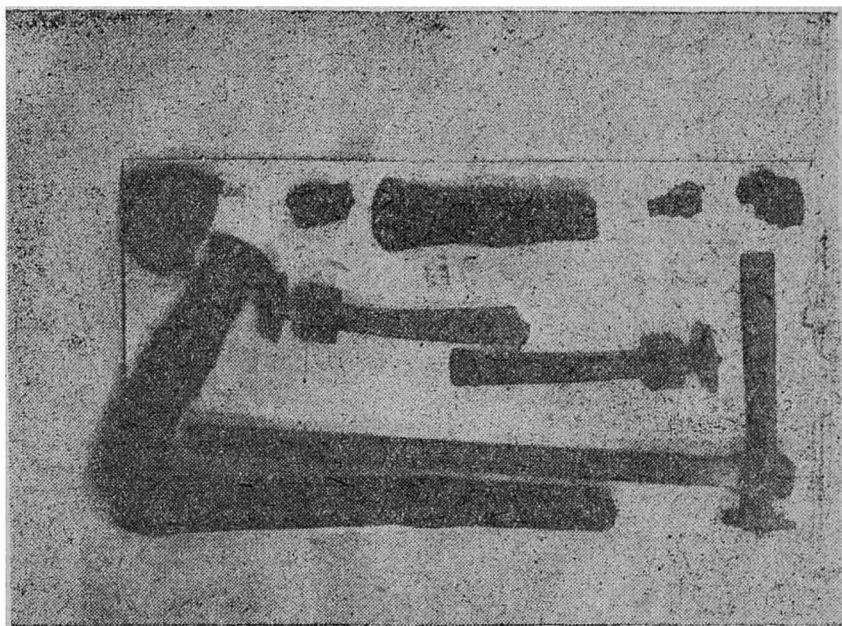
Sala No. 3.

Intrând în sala a treia, vedem pe partea dreaptă, dinspre fereastră, obiecte caracteristice civilizației romane, care a fost prototipul clasic al regimului sclaviei.

Pe peretele din stânga se poate urmări evolutiv dezvoltarea culturii materiale pe teritoriul țării noastre, începând cu neoliticul și până la cea caracteristică regi-

mului sclaviei. Acest aranjament exprimă clar faptul că în această perioadă de vreme, când la anumite popoare începuse decăderea orânduirii sclavagiste, la noi abia începuse dezvoltarea ei.

În vitrina Nr. 1 sunt expuse rămăşiţe de vase de lut. Între ele, se văd piese din diferite perioade, începând cu perioada neolitică şi sfârşind cu perioada cea mai dezvoltată a sclavagismului. Prin studierea lor amănunţită, putem să ne dăm seama nu numai de schimbările petrecute în însăşi munca olăritului (trece-rea de la olăritul cu mâna la olăritul cu roata), dar şi de cele petrecute în condiţiunile de trai ale oamenilor. Oalele, fiind obiecte de utilitate primordială, orice schimbare, atât în formă cât şi în compoziţia lutului, ne evocă un anumit stadiu de dezvoltare în viaţa oamenilor. Totuşi, treptele urmate în evoluţia vieţii strămoşilor noştri, le vedem rând pe rând abia în vitrinele următoare.

Unelte de bronz din sala Nr. 3.

În vitrina Nr. 2 sunt numai unelte de aramă (cupru). Între acestea se află topoare, toporaşe, fierăstraie şi lame, vârfuri de cuţit şi fragmente de ine'e. Ele au fost găsite în diverse localităţi din jud. Bihor, ca de pildă: Bors, Kentida, Berechiu, Satu Nou, Krainik, Sarkad, Săcuieni şi Sănnicolaul Român. Primul pas şi cel mai important era făcut. Oamenii s'au deprins cu folosirea metalelor pentru făurirea uneltelor. Arama fiind însă un metal moale, uneltelile făcute din acest metal nu erau destul de rezistente la lucru. De aceea, în scurt timp, arama a fost înlocuită cu bronzul, un aliaj din diferite metale, mult mai dur.

În vitrina nr. 3 se află unelte de bronz, a căror folosire a caracterizat o perioadă mult mai îndelungată, pe care unii istorici au denumit-o chiar epoca bronzului. În Dacia, această epocă începe de la mijlocul mileniului II înaintea erei noastre. Aici, în afară de uneltelile susamintite, mai vedem şi seceri găsite în anul 1876 la Kősmő-Patak. Vedem dar că în Dacia, cu mult încă înaintea ocupa-

(iei romane, existau nu numai meșteșuguri, dar și o agricultură relativ destul de dezvoltată pentru acele vremuri.

Obiectele de olarie, expuse în vitrinele de jos, aparțin perioadei în care se întrebuița și fierul. Acest lucru reiese nu numai din formatul și culoarea ceramicii expuse în aceste rafturi, dar și din compoziția acestora. În compoziția vaselor intră într-un procent din ce în ce mai mare, materiale utilizate și la construcția cuptoarelor pentru topitul fierului. E greu de precizat de la cine vor fi învățat acești locuitori faurirea uneltelor de fier, de la Sciti sau de la Celți. Este probabil că atât de la unii, cât și de la alții. Obiectele despre care am vorbit mai sus datează din secolele VI și III, dinaintea erei noastre.

Rămășițele care aparțin perioadei ocupației romane a Daciei, sunt expuse în vitrinele ce urmează (nr. 4—5). Aici vedem cărămizi de calitate superioară, care poartă și emblema acestora care le-au fabricat și le-au folosit. Pe unele, de pildă, sunt imprimate literele LVM (Legio Quinta Macedonica — Legiunea a cincea, Macedoniană). Pe altele se văd însemnele Legiunii a XIII-a ș. a. m. d. Ele au fost găsite la Alba Iulia (Apuium) și Turda (Potaissa). Mai putem vedea, între altele, funduri de cuptoare pentru topit sticlă, precum și roți masive, întrebuițate în l'ferle scopuri.

Ultimile vitrine ale acestui perete (6—7), conțin obiecte și unelte și mai perfecte decât cele precedente. Suntem în perioada întăririi sclaviei pe teritoriul țării noastre. Unelte și armele expuse aici, evocă vremuri când clasele dominante, proprietare de sclavi, aveau la dispoziția lor totul, pentru asigurarea majorității imense a oamenilor. Baionetele, cuțitele, sulitele și săgețile, precum și brățelele de luptă (găsite în 1896 la Săcuieni) au asigurat posesorilor lor o mare putere și „dreptul” de a exercita cea mai inumană exploatare. Vedem deasemenea obiecte și unelte metalice care nu sunt turnate, ci bătute din plăci de metal (exponatele nr. 2353—2360, găsite la Bihor-Kösmö).

Ultima vitrină ne oferă un exemplu foarte interesant de evoluția uneltelor de producție. Este vorba de perfecționarea secerilor din bronz. Secera provine probabil dintr'un simplu cârlig ascuțit (care de altfel se întrebuițează la smulsul pailor și în zilele noastre). Prin mărirea continuă a dimensiunilor sale, el putea fi întrebuițat la strângerea recoltei, prin tăierea spicelor. Acest lucru îl dovedește dealtămintă și un tablou de pe Columna lui Traian, unde se văd Romanii secerând spice. Numai mărirea continuă a dimensiunilor secerii, putea să asigure tăierea deodată a mai multor spice. La început, desigur, putea fi tăiat în acest chip numai un număr restrâns, de cinci până la zece spice, câte puteau fi prinse în pumnul omului. Prin mărirea dimensională a uneltei, s'a mărit productivitatea muncii. În același timp însă s'a accentuat și procesul de exploatare a robilor, au sporit și contradicțiile sociale și s'a intensificat și lupta de clasă. Datorită multor factori regimul sclaviei a intrat în stadiul de decădere. Relațiile de producție ale regimului de sclavie au devenit frâna și obstacolul cel mai însemnat, în calea creșterii mai departe a productivității muncii.

În vitrina No. 8 sunt expuse obiectele care caracterizează stadiul cel mai avansat al uneltelor de lucru din regimul sclavagist. Aceste unelte de fier, cum sunt o minunată sapă sau o secere mare și altele, au pretins de la cei ce lucrau cu ele pricepere și inițiativă în muncă. Acestea însă le lipseau cu desăvârșire sclavilor subjugăți. Ajunge să ne uităm la desenul caracteristic de deasupra vitrinei, ca să ne dam mai bine seama că sclavii, abrutizați și îndobitociți de tratamentul aplicat lor ca unor vite de povară, nu erau în stare să presteze o muncă de calitate. Această gravă contradicție și lupta creată în jurul ei, a adus cu sine, nimicirea relațiilor de producție vechi, adică a orânduirii sclavagiste. Imprejurarea aceasta s'a manifestat în forma cea mai clocentă tocmai în cazul Imperiului Roman, sub care civilizația sclavagistă a cunoscut odinioară apogeul ei.

Peretele din partea dreaptă a sălii adăpostește obiecte care ne oglindesc atât triumful, cât și decăderea și nimicirea acestui imperiu mareț și, odată cu a regimului sclavagist.

Pe etajera dintre ușa și fereastră (nr. 9) sunt reproduse în copii de gips diverse plăchete romane, iar în rafturile de jos e reprezentată ceramica.

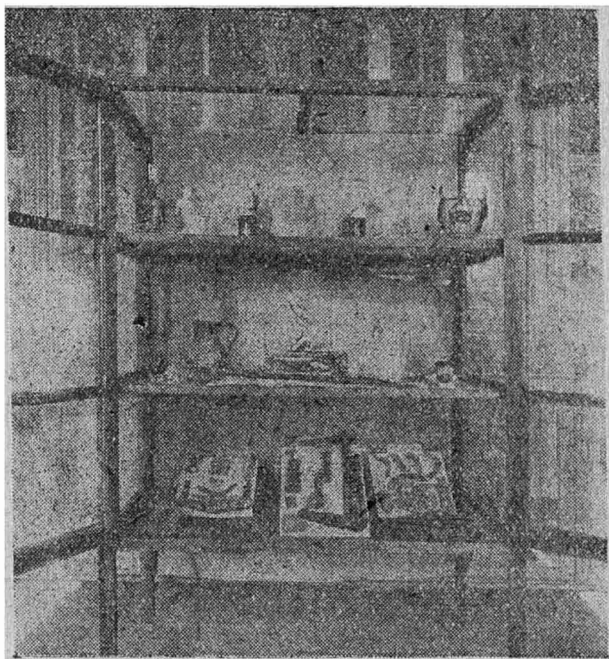

În vitrina dintre ferestre se află obiecte care caracterizează condiţiunile de viaţă a claselor stăpânitoare romane. Pe rafturile de jos vedem mozaicuri de tot felul, din care erau făcute padimentele palatelor. Tot acolo vedem tot felul de obiecte de întrebuinţare casnică între care şi oate de gătit.

În vitrina-masă de deasupra sunt diferite obiecte mici de lux: numeroase felinare, flacoane de sticlă pentru parfumuri, apoi amfore şi urne de bronz şi ceramică.

Vitrina aceasta reprezintă, prin urmare, atât tehnica construcţiei în rafturile de jos, cât şi obiecte de întrebuinţare şi ornament din timpurile Romanilor (în rafturile de sus).

Deasupra vitrinei, o gravură autentică ne demonstrează neomenia şi cruzimea clasei stăpânitoare romane. Vedem cum unui împărat i se prezice viitorul,

Vitrina din mijlocul sălii a cărei aranjament exprimă anumite aspecte ale structurii şi suprastructurii speciale a orânduirii sclavagiste în faza de decădere.

prin examinarea măruntaielor unui sclav, ucis anume în acest scop. Tablourile în ulei din partea de sus a peretelui reprezintă scene din mitologia romană, completând astfel ilustrarea întregii suprastructuri sociale.

În colţ se află un vas mare de lut care servea la păstrarea rezervei de cereale şi, probabil, reprezintă şi o măsurătoare în procesul schimbului care s'a dezvoltat apreciabil în urma intensificării exploatării. Dedesubt se află o serie de cărmizi, menite să ne amintească stadiul arhitecturii, — o caracteristică a lumii antice.

În mijlocul sălii întâlnim structura şi suprastructura socială a orânduirii sclavagiste în faza sa de decădere. Pe primul raft se desfăşoară în faţa noastră întregul aspect al stării forţelor de producţie. În mijloc, craniul unei vite arată că forţa motrice era oferită deocamdată tot de energia animalelor. Dar formatul uneltelor metalice, dela cupru până la fier, dovedeşte că dezvoltarea lor a trecut prin schimbări

calitative. Calitativ, caracterul uneltelor de muncă este altul decât al uneltelor precedente. Ele pretindeau nu numai o forță motrice mai puternică decât cea organică (animalică), dar cereau ca și relațiile de producție, (reprezentate în raftul din mijloc), să treacă printr-o schimbare corespunzătoare.

Figurile de ceramică ale stăpânilor de sclavi romani, expuse în raftul din mijloc, înfățișează antagonismul de clasă în forma sa cea mai încordată, iar armamentul de metal (dintre ele și o frumoasă sabie romană), pe care se rezema puterea clasei dominante, ne arată că lupta de clasă ajunsese într'un stadiu extrem de acut. Obiectele de lux de pe acest raft scoate și mai mult în evidență antagonismul dintre exploatarea și exploatați. Suprastructura din raftul de sus arată această contradicție. De o parte este treapta de dezvoltare a științei și a tehnicii, care poate fi apreciată după țeava din lut de apeduct și cea de încălzit a locuințelor, precum și produsele de sticlărie din perioada romană. Acestea ne demonstrează că știința și tehnica tindeau în mod automat spre progres. Obiectele de artă din planul al doilea, care înfățișează statui mitologice sau lupte de gladiatori, ne arată că în viața și în felul sau de gândire, vechea clasă stăpânitoare a proprietarilor de sclavi voia să mențină cu toată puterea ei orânduirea cea veche, atât în viața spirituală cât și în cea economică. Desenul de deasupra vitrinei evocă în mod intuitiv aceeași compoziție a structurii sociale, reprezentând jos forțele de producție, în mijloc relațiile de producție, iar, în planul de sus suprastructura, cu ideologia, știința și arta respectivă.

Se poate desne înțelege cum locuitorii, odinioară oameni liberi, ai numeroaselor țări supuse de Romani, fiind transformați în sclavi sau creându-li-se o viață asemănătoare cu a sclavilor, au căutat să se sustragă soartei lor penibile cultivând idei de reformă și organizând răscoale. Creștinismul partianhal, reprezentat el însuși o asemenea tendință.

Numeroasele răscoale ale sclavilor, precum și atacurile popoarelor migratoare au dat lovitură de grație orânduirii sclavagiste.

În timpul orânduirii sclavagiste nu mai era necesare multe zeci de mii de ani de dezvoltare, ca în orânduirea comunei primitive; au fost de ajuns mai puțin de cinci mii de ani pentru ca forța determinantă, — dezvoltarea uneltelor de producție, — să sufere o schimbare calitativă și, pe baza acestei schimbări să se schimbe în mod radical și întreaga orânduire socială.

Schimbări petrecute în unelte de producție au influențat, în aceeași măsură și pe oamenii care le pun în mișcare. Pe de o parte, prin dezvoltarea uneltelor, exploatarea a devenit mai intensă și la fel și istovirea fizică, iar pe de altă parte lupta de clasă a devenit mai crâncenă. Ajunge să amintim de revoltele sclavilor, sub conducerea fraților Grachus, a lui Spartacus, Savinac și alții. Contradițiile sociale se maresc în proporția creșterii imperiilor sclavagiste, și în cele din urmă, au devenit atât de acute, încât vechile relații de producție stăteau în calea posibilității de dezvoltare a forțelor de producție. Sclavi, nefiind deocă interesăți în producție, nu s'au purtat cu grijă cu noile unelte, deseori neproducând, din cauza istovirii, nici atâtă cât era necesar pentru întreținerea lor minimă. (Acest act de fapt era o formă pasivă de manifestare a luptei de clasă). Oricâte evenimente istorice ar fi contribuit la descompunerea regimului de sclavie (ca de exemplu migrațiunea popoarelor), cauza principală a descompunerii acestei orânduirii este forța determinantă a dezvoltării uneltelor de producție și, concomitent cu aceasta, lupta de clasă, care a creat posibilitatea făuririi unei ordine sociale în care producătorii să fie în oarecare măsură cointeresați în producție și să aibă prin urmare și o oarecare inițiativă în procesul muncii.

Această nouă orânduire s'a și născut și este cunoscută sub denumirea de orânduire feudală.

Toți istoricii recunosc că viața socială din evul mediu se deosebește cu totul de viața socială a perioadei antice și a celei moderne. Ei recunosc că orânduirea socială a trecut printr-o schimbare calitativă. E și natural ca o orânduire socială, ca și orice alt fenomen al naturii sau al societății, să aibă un început

și un sfârșit, dar fiindcă societatea însăși nu se nimicește, sfârșitul unei orări du'ri sociale reprezintă totodată începutul alteia. Spre deosebire însă de schimbarea calitativă de la regimul comunității primitive la regimul de sclavie, când s'a sfârșit totodată o epocă lungă a relațiilor de colaborare și de ajutor reciproc, la care oamenii au fost împinși instinctiv de către forțele teribile ale naturii și când s'a început, odată cu regimul de sclavie, o epocă având ca baza relații de dominație și de supunere, — trecerea de la orânduirea sclavagistă la orânduirea feudală nu schimbă temelia relațiilor sociale de producție, ele rămânând bazate și mai departe pe dominație și supunere. Omenirea a intrat într-o nouă perioadă a istoriei ei, reprezentată prin orânduirea feudală. Structura socială anterioară se schimbă radical, odată cu ascensiunea feudalismului. Clasa proprietarilor de sclavi cedează locul seniorilor feudali, iar în locul sclavilor, apar iobagii. Dar oricât de mare este schimbarea calitativă a societății, formația antagonistă a clasei rămâne în picioare. Civilizația, care a luat locul comunității primitive, va mai trece prin numeroase schimbări calitative, până va ceda locul unei societăți noi, fără de clasă.

ORANDUIREA FEUDALA

Sala No. 4.

În sala nr. 4 ne întâmpină din capul locului vitrina din mijloc, menită să ne sugereze particularitatea structurii sociale a regimului feudal, cu toate schimbările calitative petrecute în răstimp în sânul societății omenești.

În mijlocul primului raft, un cap de om lucrat artistic în gips, exprimă toată suferința și istovirea unui iobag, care deși nu mai poate fi ucis de stăpânul său, n'are o situație mult mai bună decât a sclavilor. În afară de dijma pe care trebuia să o dea din produsele lor, seniorilor feudali iobagii mai trebuiau să aibă grijă de uneltele de lucru de care se foloseau și care constituiau numai nominal proprietatea lor. De fapt însă, nu numai uneltele, ci iobagii însăși aparțineau juri dic feudalului, pe al cărui pământ trăiau. De jur împrejur, vedem unelte de muncă, atât agricole cât și meșteșugărești, care diferă cu totul de cele văzute mai înainte. Uneltele mai perfecționate s'au răspândit repede, iar pentru producerea lor în cantități mai mari oamenii au fost nevoiți să găsească o sursă mai puternică de energie, pe care au obținut-o prin captarea energiei oferită de masa mișcătoare a vântului și a apei. Modelele mici ale roatei de apă și ale aripilor de vânt, executate de un muncitor al fabricii Carmen din Oradea, ilustrează stadiul acesta al forțelor de producție.

Pe raftul din mijloc, bustul de gips, reprezintă fața surzătoare și muțu-mită a unui nobil feudal. Lângă el este expus un armament variat, începând de la biciu, până la pistoale și de la buzdugane, până la ghiulelele de tun, cu care își asigura și își menținea dominația. Nobilul feudal trăia la adăpost de orice lipsuri, bucurându-se de toate bogățiile. El avea și multe obiecte de lux, de aur și argint. Acestea sunt reprezentate prin câteva piese în adevăr artistice, așezate pe același raft, în spatele seniorului.

Deasupra vitrinei se vede suprastructura societății feudale, exprimată prin manifestări ale științei, artei, dreptului și religiei. Un megafon primitiv (tocer) sugerează stadiul rudimentar al științei, cetera medievală ne amintește arta tuburilor din evul mediu. Un volum în limba latină, „Tripartitul” lui Verboczy, vorbește despre familiile și grozăviile judiciare din evul mediu, iar Biblia, cu crucifixe așezate deasupra celor două volume, evidențiază că această întreagă structură socială a fost binecuvântată de biserică și de conducătorii ei. Acvarela așezată deasupra vitrinei, caută să ilustreze acest complex a structurii sociale. În primul plan se văd forțele de producție, în al doilea cetațea cu oastea feudală și în partea de sus întreaga ierarhie feudală, începând cu cavalerii și sfârșind cu capul bisericii catolice, Papa.

De altfel, rolul adevărat al religiei, în evul mediu, este cel mai bine exprimat în grandiosul tablou de pe peretele din fund, pictat de N. Kovacs în mijlocul sec. trecut. Acest tablou reprezintă următoarea scenă: Isus Christos împacă pe un sărac în zdrențe cu un bogătaş îmbrăcat în vestimente somptuoase. Noi nu știm

care va fi fost intenția autorului, atunci când a plasmuit această operă. E sigur însă că religia, începând din evul mediu, și-a fixat ca unul din principalele sale scopuri să inducă în eroare masele largi ale săracilor și să le abată de la drumul drept de clasă, promițându-le un viitor mai fericit în lumea cea altă și propovăduindu-le totodată să suporte în liniște și supunere nedreptățile și nenorocirile cu toate acestea poporul deseori se răscula. Ajunge să aruncăm din acest loc o privire spre fundul sălii ce urmează și ne apar în față toate dovezile materiale ale răscoalelor țărănești, care au avut loc în aceste regiuni ale României.

Ca și în sălile precedente, lângă peretele din partea dreaptă a sălii sunt așezate exponatele care caracterizează evenimentele istorice de însemnătate internațională, iar la peretele din partea stângă numai cele ce au o însemnătate locală.

În vitrina Nr. 1, dintre ușă și fereastră, se văd urmele migrațiunii popoarelor. În partea de jos a vitrinei sunt expuse diferite obiecte de ceramică, găsite în localități din Bihor. Dintre acestea unele aparțin culturii popoarelor nomade, care au trecut prin părțile noastre, iar altele, fiind tipice culturii slave, aparțin poporului băstinaș, care în perioada aceasta a suferit multe influențe slave. Pe rând, din partea de sus a vitrinei, se văd unelele de lucru din perioada migrațiunii popoarelor (secolele IV-IX). Între unele putem deosebi două tipuri: tipul nomad „barbar” și tipul băstinaș, al populației stabile într-un anumit loc. Din punct de vedere științific, cele mai interesante sunt acelea care au fost găsite împreună într-un aceeaș loc, indicând suprapunerea a două culturi care s'au influențat și s'au recunoscut reciproc. În rândul al doilea, sunt expuse obiecte de întrebunțare și de ornamentație. Influența reciprocă se observă și aici. Dacă ținem seama că pe teritoriul nostru s'au succedat, începând de la Goți și până la Unguri, popoare diferite, se poate înțelege clar amestecul evident al acestor obiecte. În rândul de sus se văd crani, care provin din morminte avarice.

Sub geam, în vitrina masă, este o colecție numismatică, cu monezi din diverse țări și perioade ale evului mediu. Trebuie să ținem seama că economia feudală s'a bazat pe economia naturală, în care fiecare gospodărie consuma numai produsele sale casnice. Circuitul mărfurilor n'a luat de aceea un avânt mare și astfel nici moneda nu avea o importanță deosebită.

În vitrina Nr. 3, sunt câteva expozate ale feudalismului apusean. Deosebită atenție merită cele două fibule merovingiene, care sunt de fapt niște broșe de o mărime neobișnută, ce serveau totodată și ca ace de siguranță. Pe perete, vedem un tablou în ulei, reprezentând încoronarea lui Clovis rege și întemeietor de stat feudal occidental, pe teritoriul Franței de astăzi. Aceasta corespunde perioadei descompunerii Imperiului Roman, în a doua jumătate a secolului V.

În vitrina Nr. 4 se află o colecție de armament medieval, alcătuită din zate de fier, arcuri dintre cele mai diferite, precum și săgeți și buzdugane. Acestea sunt caracteristice atât feudalismului apusean, cât și celui local. Pe perete este așezat un tablou mare în ulei, al unui pictor necunoscut, care reprezintă stadiul primitiv al științei medicale, când rănilor erau arse cu fierul roșu.

Vitrina Nr. 5, din partea stângă a sălii, conține rămășițele mormintelor din cetatea Biharia și este în strânsă legătură cu procesul de creare a statului feudal maghiar. Săpăturile au fost făcute în 1903 de către „Asociația Arheologică și Istorică din Bihor”, dar studierea colecției s'a făcut în mod tendențios, conform cerințelor școlii istorice șoviniste maghiare. Pe de o parte a existat în legătură cu această cetate, o tendință directă de a se nega orice fel de comunitate cu cultura slavo-vlaho-cazare de pe timpul domniei lui Menomoruș, iar pe de altă parte a existat o tendință bine precizată încă mai dinainte de către fostul președinte al asociației, de a se pune în legătură cu cetatea Biharia numai statul maghiar, fondat după așezarea poporului maghiar în regiunile acestea.

Având în vedere că însăși denumirea Bihor este de origine slavă, că existența cetății cu mult înainte de perioada creerii statului maghiar, nu este negată nici de către școala istorică susamintită, precum și de faptul semnificativ că în colecția expusă aici, printre obiectele găsite într-un singur mormânt se află și obiecte de proveniență nomadă-oavălerească, alături de obiecte care au caracteristica unei culturi a populației stabile, trădând încă o influență romană, putem ajunge la concluzia că marele cronicar ungur „Anonymus”, a avut o bază reală când a susținut în nenumărate rânduri că cetatea Biharia era a lui Menomoruș. Este, probabil că și descrierea lui despre luptele ce au decurs între Arpad și

Menţionat, precum şi despre aşă-zisă cetăţie, care a durat după el douăsprezece zile, reprezintă de asemenea adevărul istoric. Din punct de vedere ştiinţific toate obiectele din mormintele acestea sunt interesante. Zăbălele şi toate celelalte unelte metalice pentru înhamat calul, armamentul diferit, vârfuri de săgeţi şi topoare de luptă, precum şi obiectele de ornament, toate sunt extrem de valoroase din punct de vedere istoric. În special tăbliţele nr. 3983 din mormântul nr. 2, ne arată clar îmbinarea celor două culturi în regiunea aceasta.

Din punct de vedere istoric, principala este studierea ambelor culturi. Cum prezintă foarte just unul din istoricii unguri, bun cunoscător al acestor perioade, Molnar Erik: în secolul IX., pe teritoriul Ungariei, producţia slavă a ajuns prin propria sa putere la treapta cea mai înaltă a barbariei. Slavii continuau exploatarea unor mine romane, iar în agricultură şi meşteşuguri au preluat anumite unelte şi procedee tehnice ale lor. Aceste obiecte, de influenţă romană, pot fi văzute la tăbliţele susamintite, împreună cu uneltele pur nomade ale ungarilor, care s-au stabilit în regiunile acestea.

Obiectele mormintelor din cetatea Biharia reprezintă un material foarte preţios pentru continuarea cercetărilor ştiinţifice, în legătură cu cultura slavă din regiunile noastre.

SALA Nr. 5

Trecând în sala a cincea, nu mai găsim aceeaşi separare strictă a expozitelor locale de cele străine. Cu toate acestea, observăm că lucrurile expuse de-a lungul ambilor pereţi dela capetele sălii au un caracter mai mult local, iar celelalte un caracter mai mult străin, reprezentând dezvoltarea uneltelor, armelor şi a artei, după etapele principale comune majorităţii ţărilor civilizate.

Pe partea dreaptă vitrinele reprezintă evoluţia armelor şi uneltelor de lucru în a doua jumătate a evului mediu. În prima vitrină sunt arme şi unelte de înhamat cal, dispuse cronologic până la secolul XV. Aici vedem săbii drepte, aşă-zise apusene, zăbăle, scăriţe şi pînjeni ai cavalerilor medievali. Deasupra vitrinei sunt casti de luptă din fier, iar pe perete, o acvarală ilustrează ierarhia societăţii feudale. Pe primul plan de jos se văd iobagii executând diferite lucrări; pe al doilea plan se văd ostaşii şi cavalerii feudali; pe al treilea plan nobilimea feudală, iar pe al patrulea plan cea mai înaltă treaptă a ierarhiei, reprezentată prin cler şi regalitate.

Vitrina Nr. 2 conţine arme şi obiecte de întrebuinţare din secolul XVI. Aici, în afară de săbiile curbe, aşă numitele iatagane, care proveneau dela Turci, se văd şi primele modele de arme de foc, făcute în atelierele fierarilor. Aceste arme funcţionau cu ajutorul pietrei de scăpărat scântei, care pune în acţiune praful de puşcă. Sunt aici şi tocure de pubere de corn şi câteva forme pentru turnarea gloanţelor.

Lângă peretele dintre vitrinele Nr. 2 şi 3 sunt aşezate cinci lăzi lucrate de meşteri din bresle, în perioada cea mai înfloritoare a acestui sistem de organizare a diferitelor meşteşuguri. Pe ele sunt aşezate instrumente metalice pentru pregătirea azei în cultul romano-catolic, precum şi o broască mare de poartă, făcută din fier, confecţionată în sec. XVI-lea într-un atelier de bresă. Lăzile sunt fâncate din ambele părţi de pietre de mormânt din această perioadă, cu inscripţii ungureşti.

În vitrina Nr. 3 sunt arme şi obiecte de întrebuinţare, din secolul XVII, diferite puşti şi pistoale, o colecţie de pipe în stil turcesc, din lut şi diferite alte obiecte de ceramică. Deasupra vitrinei sunt cărămizi de sobă şi o tigă răşie, care poartă inscripţii cu litere turceşti.

În ultima vitrină (nr. 4) de lângă acest perete, se află atât arme cât şi unelte de muncă, provenind din ateliere mai mari, manufacturere, în care se lucra încă fără maşini, deci cu mâna, dar care erau organizate nu după sistemul breslor, ci după sistemul de diviziune a muncii. Aceasta reiese clar din faptul că obiectele expuse sunt lucrate în serii, de către meşteri specializaţi în anumite ramuri de producţie din cadrul unor anumite meserii. Sistemul manufacturii trece drept formă de producţie cea mai avansată a feudalismului şi totodată drept punctul de plecare al producţiei capitaliste.

Pe perețele de deasupra acestei vitrine, un tablou în acvareă, înfățișează istoria descoperirilor geografice. E vorba de o hartă a globului, pe care se pot vedea portretele descoperitorilor de pământuri noi și călătoriile acestora.

Pe perețele din primul capăt al sălii se află diferite tablouri și gravuri cu vederi ale orașului și cetății Oradea din secolele XV-XVII. Se vede aici aspectul cetății Oradea, în timpul ocupării acesteia de către Turci și un fragment mic de frescă din catedrala veche a cetății.

În fața peretelui sunt diferite arme medievale: lănci, sulite, haiebarde, etc., iar pe pământ ghiulele de tun de diferite calități, forme și dimensiuni.

Vitrinele din partea stângă conțin obiecte de artă ce reflectează diferitele stiluri, care s-au succedat unul după altul dealungul evului mediu. Majoritatea obiectelor nu sunt autentice, din perioadele respective, însă deoarece au anumite trăsături vădind influența specifică a anumitor stiluri, sunt expuse la secțiunile de artă corespunzătoare.

În vitrina Nr. 5 se găsesc obiecte care, prin genul ornamentației lor, se încadrează în stilul bizantin, fără ca să aibă însă finețea proprie acestui stil. Dintre ele trebuie menționată o casetă de bronz, ornamentată cu figuri, care singură e și caracteristică și autentic bizantină.

În vitrina Nr. 6 sunt obiecte de artă, în stil roman. Ornamentațiile de aici nu numai că sunt specifice, dar sunt și foarte fine. Remarcăm, între altele, fildeşurile sculptate și un ceas de masă de argint dintr-o perioadă mult mai târzie însă, ornamentat în acest stil cu multă artă.

Urmează vitrina Nr. 7, care conține obiecte de artă ce au anumite trăsături gotice. Formatul lor, cu ogive (ornamentații în arcuri ascuțite) este specific acestui gen de artă. Între ele remarcăm păcie în relief, bogat ornamentate și copia capului unui rege normand necunoscut. Toate sunt turnate în gips.

Vitrina următoare (nr. 8) prin obiectele de artă expuse în ea, înfățișează o perioadă de tranziție de la stilul gotic la cel al Renașterii.

Vitrina Nr. 9 are două casete mari, în stilul Renașterii, una italiană, ornamentată cu emali și cealaltă probabil de proveniență locală, ornamentată în piele.

Cele mai mari și mai frumoase obiecte în stilul Renașterii se află în vitrina Nr. 10. Pe raftul de sus sunt trei pocale, din oală de struț, cu suport și ornamentații pompoase în argint aurit. Ele provin din colecția episcopului Ipoly. În raftul de jos se află niște vase de argint, care au fost date ca dar de nuntă principelui Gheorghe Bathory.

În vitrina Nr. 11 sunt obiecte de stil turcesc. Remarcăm în special câmile de cupru. Urmează vitrina Nr. 12, cu obiecte de artă în stil baroc, între care au o valoare deosebită cele două capete de înger, sculptate în lemn. Ultima vitrină (nr. 13), ne arată trecerea de la stilul baroc la stilul Empire.

În partea de sus a întregului perete, vedem galeria de portrete ale personajilor istorice transilvăneni.

Ultimul perete, din fundul sălii, este consacrat răzcoalelor țărănești, din Transilvania. Pe de o parte se văd portretele conducătorilor mișcărilor țărănești, ridicați din sânul poporului maghiar: Budai Nagy Antal, Dozsa Gheorghe și Martynovics Ignat. În partea cealaltă sunt conducătorii țărănimii, ridicați din sânul poporului român: Horia, Coșca și Crășan. În mijloc se află două portrete în ulei ale reprezentanților dinastiei habsburgice, care stătea în fruntea nobilimii asupritoare. Sunt portretele împărătesei Maria Tereza și soțului ei, printul Lotaringiei. Sub portrete se află o diplomă mare scrisă pe pergament și iscălită personal de Maria Tereza, prin care se acordă titlul de nobil familiei române Oprea. Familia aceasta înobilată a exploatat în decursul secolelor sute de iobagi din satele din împrejurime. Acest document reprezintă o dovadă că exploatarea, indiferent de naționalitate, s'au înțeles reciproc în lupta lor contra țărănimii. Celelalte ilustrate expuse aici mărturisesc că și țărănimia, indiferent de naționalitate, s'a unit în lupta de clasă, îndreptată împotriva orânduirii feudale. În aceste ilustrate ni se înfățișează starea mizerabilă a iobagilor sub monarhia austriacă. Deosemeni executarea lui Gheorghe Dozsa, care a fost așezat pe un tron de fier încins în foc și încoronat cu o coroană de fier roșu, și tragerea pe roată a lui Horia și Coșca. În fața ilustratelor sunt anumite modele de arme țărănești: coase drepte și cromege. Răzcoalele țărănești au avut loc în repetate rânduri, dar n'au putut să aducă rezultatul dorit până când n'a apărut acea clasă, care este în stare să

conducă în mod organizat şi cu o ideologie bine precizată lupta pentru o viaţă mai bună şi mai fericită a tuturor asupriţilor. Această clasă este proletariatul care s'a născut odată cu orânduirea capitalistă şi s'a dezvoltat şi întărit paralel cu aceasta.

Odată cu dezvoltarea accentuată a producţiei se simte nevoia unui număr din ce în ce mai mare de oameni, care să nu fie legaţi de pământ şi de un stăpân anumit, ci să fie lipsiţi de orice proprietate, chiar şi de petecul jalnic de pământ îngăduţ de stăpânul feudal, pentru a fi nevoiţi să intre în manufacturi. Pe de altă parte, concomitent cu dezvoltarea mijloacelor de producţie, se intensifică exploatarea din partea feudaului, care concurează prin toate mijloacele cu clasa burgheză în dezvoltare, neţinând seama de nicio restricţiune, care să modereze cruzimea exploatarei. Soarta iobagilor devine insuportabilă. Răscoalele ţărăneşti se în lanţ. Relaţiile vechi de producţie devin o frână a dezvoltării mai departe a forţelor de producţie, devin contradicţii insolubile pentru ele. Clasa burgheză, interesată în dezvoltarea forţelor de producţie, intră în luptă deschisă împotriva clasei feudale. Ea foloseşte în acest scop şi masele ţărăneşti, care nu trag însă nici un folos din lupta lor revoluţionară. Subjugarea şi exploatarea feudală se transformă în subjugare şi exploatare capitalistă. Aşa s'a întâmplat mai întâi în Anglia, după revoluţia burgheză a lui Cromwell, din anii 1643—1649, pe urmă în Franţa şi ulterior, în toate celelalte ţări. Orânduiri feudale i-a luat locul orânduirea capitalistă. Pentru această schimbare n'a mai fost nevoie de aproape cinci mii de ani, ca pentru transformarea regimului sclavagist în cel feudal, ci a fost de ajuns ceva mai mult de un mieniu pentru ca forţele de producţie să se dezvolte într-o asemenea măsură, încât să poată da naştere noii orânduiri capitaliste.

În sala care urmează putem urmări procesul nou, dezvoltarea capitalismului. În alte ţări, regimul capitalist a înlocuit regimul feudal în decursul secolului XVIII. În ţara noastră însă, care a rămas în urmă în raport cu ţările occidentale, feudalismul s'a mai prelungit şi a apăsător greu mult timp încă asupra vieţii noastre economice şi politice.

ORÂNDUIREA CAPITALISTĂ

SALA Nr. 6

În sălile următoare expozitiile care caracterizează evenimente internaţionale se află pe pereţii din partea ferestrelor, iar pe pereţii ceilalţi se găsesc expozitiile de importanţă locală. În ordine cronologică, figurează pe primul perete ilustrate referitoare la instaurarea regimului capitalist în Anglia. Sunt expuse tablouri, gravuri şi litografii, care ilustrează atât procesul de instaurare a puterii a burgheziei, cât şi procesul de formare a clasei muncitoare, din sânul, ţărănimii jefuite şi izgonită de pe pământurile sale.

Marx în „Capitalul” volumul I, capitolul XXIV, descrie aceste evenimente istorice şi împrejurările în care s'au desfăşurat ele. În urma descoperirii geografice şi a formării armatelor moderne, cererea produselor textile s'a mărit în mod considerabil. Era nevoie astfel de o cantitate din ce în ce mai mare de materii prime, adică de lână, pentru îndestularea manufacturilor de textile. Interul magnatilor era, de aceea, să transforme pământurile arabile în păşuni, în scopul de a servi creşterii oilor. Totodată era nevoie de asigurarea braţelor de muncă, pentru manufacturile abia apărute. Acest dublu scop a fost atins prin măsuri foarte drastice şi infame. Ţăranii au fost izgoşi de pe pământurile lor, pe care le cultivau cu cereale, prin arderea şi distrugerea a nenumărate sate şi case ţărăneşti. Pentru a asigura instaurarea definitivă a regimului capitalist, revoluţia burgheză s'a folosit de masele ţărăneşti nemulţumite, dar sprijinul acordat de ele n'a fost răsplătit decât prin noi lanţuri. Aceste evenimente în legătură cu revoluţia burgheză din Anglia (1642-1649), sunt ilustrate în felul următor:

Gravura Nr. 1 reprezintă harta contemporană a globului cu înfăţişarea aproximativă a continentelor recent descoperite.

Tabloul Nr. 2 este o pictură contemporană, care înfățișează navigația pe corabii cu pânze, foarte răspândite în acele timpuri.

În ilustrata Nr. 3, îl vedem pe regele Carol I, al Angliei, sub domnia căruia a izbucnit revoluția, condamnat la moarte și executat în anul 1649.

Ilustra Nr. 4 ne înfățișează aristocrația engleza, reazimul regimului feudal în declin.

În ilustrata Nr. 5 putem vedea junkeri bețivi, proprietari ai moșilor acaparate dela țărani.

Ilustrata Nr. 6 ne înfățișează arderea și distrugerea gospodăriilor țăranimii. În vederea transformării pământurilor lor în pășuni pentru oi.

Ilustrata Nr. 7 înfățișează un grup de țărani nenorociți, siliți să plece în pribegie.

Ilustrata Nr. 8 ne arată cum un țaran englez declarat vagabond, ca zeci de mii alți țărani, își caut adapost pentru sine și copilul său. (Cei declarați ca vagabonzi au fost urmăriți drastic, chiar și executați, conform legislației din acele timpuri. Sub domnia unui singur rege au fost executați, pentru crima de vagabondaj, 72.000 de oameni).

Ilustrata Nr. 9 ne înfățișează un țaran în pribegie.

Ilustratele Nr. 10 și 11 ne înfățișează participarea la revoluție a maselor populare, conduse de burghezie, împotriva regimului feudal.

Ilustrata Nr. 12 ne înfățișează munca în atelierele de manufactură. Aceasta ne arată că revoluția burgheză le-a dat muncitorilor o nouă sclavie, în manufacturile patronilor capitaliști.

Ilustrata Nr. 13 ne prezintă: a) aspectul Londrei în secolul XVII; b) portretul lui Cromwell, conducătorul revoluției burgheze; c) o corabie cu pânze din secolul XVII.

Ilustrata Nr. 14 ne înfățișează un capitalist exploatator din secolul XVII, care se reazemă pe puterea banilor.

În vitrina de lângă perete se află o colecție numismatică din perioada acumulării primitive a capitalului.

Vitrina masă ce urmează conține diferite unelte de lucru, pentru meșteșugurile manufacturiere. Mai departe, putem observa câteva ilustrate, care prezintă Revoluția burgheză din Franța, în ordinea cronologică a desfășurării evenimentelor istorice, Thermidorul, și se încheie cu ridicarea și căderea imperiului lui Napoleon.

În vitrina Nr. 4, în raftul de sus, putem vedea diverse obiecte de artă în stilul „Empire”, caracteristice burgheziei în dezvoltare. Pe rafturile de jos sunt diverse obiecte etnografice, specifice acestor timpuri. În rafturile din partea de sus ale vitrinei Nr. 5 sunt diverse obiecte de artă de stil Biedermaier, caracteristice patrii burgheze mijlocii, iar în rafturile de jos obiecte etnografice din epoca respectivă.

Obiectele de pe peretele Nr. 5 demonstrează supraviețuirea. În monarhia austro-ungară, a sistemului de organizare în bresle a meșteșugurilor, cu mult după dispariția lor în țările apusene. Sunt expuse diverse obiecte și lăzi, lucrate de bresle, documente din secolul XIX și alte rămășițe feudale din timpul orânduirii capitaliste în regiunile noastre și în special în regiunea Oradei. Este de remarcat articolul 3 din statutul breslei expus în vitrină: timpul de lucru obligatoriu ținea dela orele 4 dimineața și până la orele 21 seara. Deasupra vitrinei sunt canii mari de vin de-ale breslelor, diferite unelte, precum și steaguri ale breslelor din secolul XIX.

Vitrina din mijlocul sălii înfățișează structura și suprastructura societății capitaliste. Pe raftul de jos vedem unele obiecte care caracterizează starea înaintată a forțelor de producție, precum urmează:

- 1) Modelul mașinii cu aburi în secțiune transversală.
- 2) Modelul mașinii cu aburi în secțiune orizontală.
- 3) Figuri în miniatură lucrate artistic în interiorul unei sticle de apă, reprezentând: la parter, munca în mine; în centru, prelucrarea metalelor și sus distracțiile exploatatorilor.

4) Modelul produselor şi uneltelor agricole, lucrate în interiorul altel sticle de apă, tot în miniatură.

Raftul din mijloc ne înfăţişează anumite aspecte ale relaţiilor sociale şi anume:

5) Un bust în miniatură, care exprimă figura unui exploatator.

6) O figură de bronz (vulturul cu două capete încoronate), simbolul monarhiei austro-ungare, una din autocraţiile cele mai mârşave ale acelor timpuri.

7) Reliefe militare (sculptate în bronz) ce au fost folosite ca unelte de subjugare (în miniatură).

8) Reliefe religioase, mijloace de îndulcire a subjugării (între ele şi biblia în limba engleză, fostă proprietatea amiralului Nelson, cu semnătura sa originală)

Partea de sus a vitrinei ne oglindeşte suprastructura din acele vremuri.

9) Carte de legislaţie din sec. XVIII care conţine deja elementele dreptului burghez.

10) Manuscrisul unui roman, scris în 1833 la Bucureşti, de baronul Wesseleényi, care exprimă ideile clasei dominante.

11) Alte obiecte de artă. Deasupra vitrinei, un tablou demonstrativ ne înfăţişează pe planul de jos forţele de producţie, în mijloc relaţiile sociale şi sus aspecte morale.

Vitrina aceasta din mijloc ne arată că structura societăţii capitaliste diferă calitativ de cea feudală. Forţele de producţie au fost concentrate în fabrici mari şi în uzine, care aveau nevoie de o forţă muncică mai puternică decât aceea a roţilor de apă şi a aripilor de vânt. Omenirea a intrat în stăpânirea unei noi surse de energie şi anume a aceleia bazate pe dilatarea moleculară, care şi-a găsit expresia în maşinile cu aburi, al căror model îl vedem în vitrina centrală. Aceasta schimbare calitativă a forţelor de producţie a avut ca rezultat ascuţirea contradicţiilor şi luptelor sociale, a căror desfăşurare o vedem pe pereţii din sala ce urmează.

Sala Nr. 7

În sala ce urmează, pe pereţele din partea dreaptă putem urmări felul în care societatea capitalistă a evoluat înspre faza ei cea mai înaltă şi totodată ultima, înspre imperialism. În partea stângă a sălii se află exponatele locale din această perioadă, cronologică, începând cu apariţia capitalismului în regiunile noastre.

Schiţele şi desenele expuse în primul colţ din partea dreaptă ne arată chipuri de muncitori şi ţărani, din perioada cea mai înaltă a capitalismului. Sunt de remarcat cele două schiţe în tuş, în care autorul, în câteva linii vrea să demonstreze că fierarul de lângă instalaţia de înviorare a focului din atelier, a devenit de fapt numai o simplă piesă a maşinii, lucrând în acelaşi ritm cu ea, iar muncitorii de lângă gaterul (fierăstrăul rotativ) dela întreprinderile de cherestemă s'au transformat în piese auxiliare ale acestei maşini, fapt exprimat în aceste desene atât prin înfăţişarea, cât şi prin mişcările lor.

Mai departe urmează o serie de statui şi în faţa lor modele de arme din secolul XIX şi dela începutul secolului actual. Toate acestea ne aduc aminte de războaiele imperialiste, atât de frecvente în veacul nostru. Atragem atenţia asupra bustului aşezat pe un postament, care ne înfăţişează un invald de război orb, simbolizând într-o formă artistică desăvârşită toate suferinţele şi necazurile ce le aduce după sine războiul pentru masele populare. Pe acest perete vedem şi o serie de grafice cu hărţi, care demonstrează scopurile adevărate ale războaielor imperialiste. Fiecare din aceste hărţi ne arată prin cifre producţia şi rezervele aproximative de materii prime mai importante, specificând totodată în mâinile căror puteri se aflau ele. De jur împrejur se află ilustrate care reprezintă marea industrie şi în special industria de război. Ultimul colţ, de după fereastră, este consacrat jertfelor nevinovate provocate de imperialism în ţările coloniale şi în deosebi în

șările căzute sub teroarea fascistă. Câteva ilustrate reprezintă cum populația colonială înlocuște și până în prezent vitele de muncă.

O serie de reproduceri, care înfățișează chinurile milioanelor de oameni exterminați în lagărele de deportare hitleriste, sunt cele mai srgduitoare ilustrate din toate cele vazute până acum. Din ele vedem cum copii îmbrățișați laolaltă, își găsesc moartea în camerele de gaze. Se remarcă îndeosebi cadavrul unei fete sufoate, slăbită până la oase, cu limba însângărată. Nenumărate scene vorbesc aici despre acte de sadism criminal, săvârșite împotriva oamenilor bătrâni și tineri, a bărbaților și femeilor care nu aveau o altă vină decât de a aparține unei alte „rase” decât aceea „ariană”.

Pe partea celalaltă a sălii sunt obiectele care ne înfățișează anumite momente din desfășurarea luptei de clasă, în perioada dezvoltării capitalismului în regiunile noastre.

O parte specială este destinată aniversării revoluției din 1848.

Lângă primul perete din partea stângă sunt expuse relicve din revoluția dela 1848. În vitrina de pe masă sunt documente originale, manifeste din acele timpuri între care și proclamația fruntașilor revoluției din Ungaria, cu cele 12 puncte, dela 15 Martie. Figurează și câteva manuscrise originale, dintre care cele mai importante sunt cele scrise de Kossuth. Mai departe vedem portretul lui Petőfi cât și bustul său, sculptat minunat la capătul unui baston. Pe perete se mai află o serie de bancnote austro-ungare, atât din timpul revoluției, cât și din deceniile anterioare și ulterioare.

În vitrina lungă, care ocupă jumătatea ambilor pereți, ce urmează, sunt expuse pe rafturile de sus, obiecte de artă în stilul Biedermeier, foarte caracteristic pentru burghezia locală din această perioadă, iar în rafturile de jos sunt obiecte etnografice de utilitate, lucrate unele în stilul artel populare maghiare, iar altele în stilul artei populare române. Sus, pe perete, sunt tablouri care reprezintă scene din viața țăranilor, cât și a muncitorilor din perioada aceasta de dezvoltare a capitalismului în regiunile noastre.

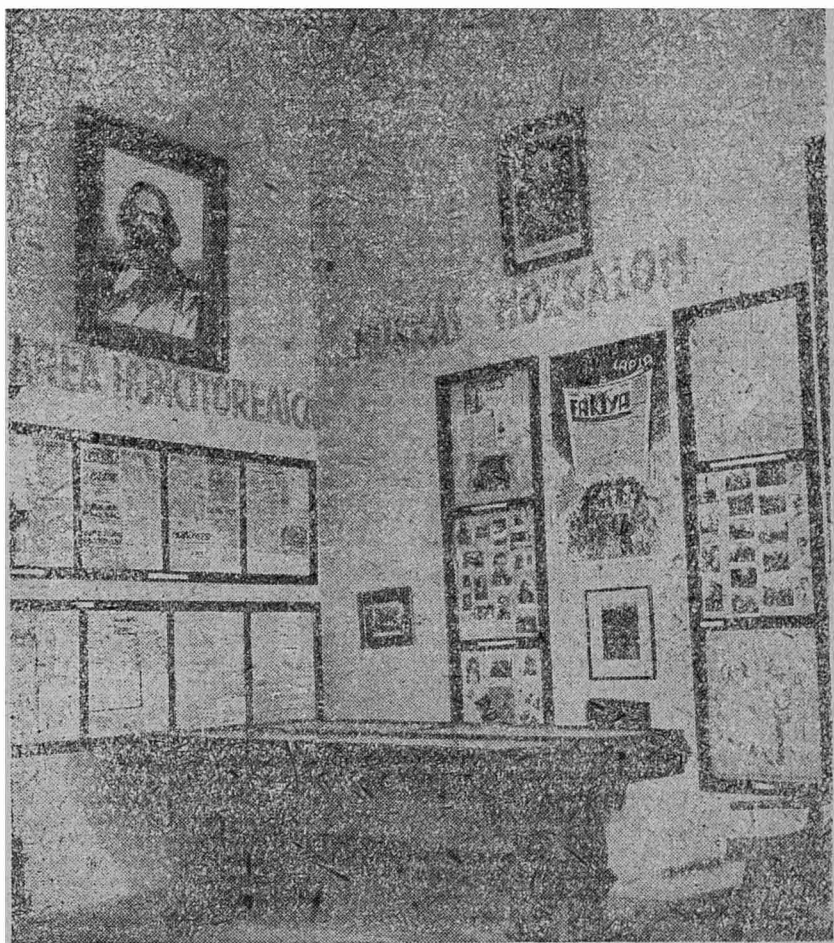
Ultimul colț, care ocupă jumătatea acestui perete și întregul perete ce urmează, este consacrat mișcării muncitorești din Transilvania și în special din județul Bihor. Această mică expoziție încep cu o serie de gazete sindicale și politice ale primelor organizații muncitorești. Sunt foarte interesante anumite exemplare din timpul revoluției din 1919. Toate sunt expuse în rame cu sticlă. În aceeași formă sunt expuse mai jos câteva exemplare ale manifestelor și broșurilor editate de Partidul Comunist, alfat încă în ilegalitate și de Uniunea Tineretului Comunist, care se afla în aceeași situație. Sunt de remarcat documentele care conțin anumite hotărâri și directive de Partid din timpul ilegalității. În vitrina-masă sunt expuse relicve referitoare la organizația ilegală a Ajutorului Roșu între care putem remarca diferite obiecte lucrate artistic de către deținuții politici, în închisorile faimoase dela Doftana, Aiud, Jilava, etc., obiecte care au servit pentru strângerea unor fonduri de ajutorare prin tovarășii aflați încă în libertate. Prima fotografie de pe peretele ce urmează reprezintă conferința delegaților sindicatului metalurgist, care a avut loc în anul 1928 la Cluj. În rândurile participanților putem remarca și pe muncitorul metalurgist, actualul secretar al Partidului Muncitoresc Român și Ministru de Finanțe, Vasile Luca.

Pe standul ce urmează sunt expuse fotografiile celor căzuți eroic în lupta de clasă, din timpul teroarei partidelor istorice. În partea de sus sunt expuse fotografiile documentelor personale și portretul lui Brainer Bela, fost membru al Comitetului Central P. C. R. din ilegalitate, un muncitor din Oradea care și-a închinat întreaga sa viață cauzei sfinte a celor ce muncesc și care a murit cu sănătatea sdrcuninată în anul 1940, după ce a zăcut ani îndelungați în închisori. El a fost acela care, în afară de nenumărate tipografii clandestine, a organizat și primul post ilegal de radio-emisiune al Partidului Comunist Român.

În mijlocul acestui stand se află portretele altor tovarăși, căzuți pentru aceeași cauză, a căror amintire le este foarte scumpă Orădenilor. Aceștia sunt: Szabo Ladislau (în colțul de sus), Herbak Janos (centru), Ciordaș Janos (centru) și Krezsinek Iuliu (colțul de jos al diagonalei) etc. De remarcat este, între altele

și portretul tânărului comunist Minszki Ludovic, ucis în beciurile siguranței din Oradea în Decembrie 1934, care a fost unul dintre cei mai buni și cei mai însuflețiți organizatori ai tineretului comunist din Oradea.

În partea de jos sunt fotografiile unor tovarăși care au fost ținuți în evidență permanentă de Siguranța locală. Cei mai mulți dintre ei au petrecut ani îndelungați în închisori.

Colțul consacrat mișcării muncitorești.

Un alt stand conține documente și fotografii referitoare la perioada care a urmat după eliberarea orașului de către Armata Roșie. În despărțitura de sus se păstrează foi cu mii de semnături, exprimând recunoștința populației pentru eliberarea sa. Fotografiile din mijloc reprezintă momente din reconstrucția și renașterea vieții politice democratice în orașul Oradea. Partea de jos conține un desen care exprimă creerea Partidului Muncitoresc Român.

În vitrina-masă de lângă acest perete sunt expuse unele cărți teoretice și broșuri ilegale, care au servit la educarea marxistă. Printre ele se remarcă o mică broșură deteriorată, privitoare la congresul al V-lea al Partidului Comunist din România, ținut în ilegalitate.

Vitrina din mijloc demonstrează prin câteva exponate structura și suprastructura socială a capitalismului, în perioada imperialismului. Modelul unui motor electric, expus pe raftul de jos, servește pentru caracterizarea stării uneltelor de producție. Desvoltarea uneltelor de producție la acest nivel pretinde muncitorii mai culti și mai experimentați. Statuia unui muncitor, admirabilă ca realizare artistică, ne înfățișează cealaltă latură a forțelor de producție — omul care muncește cu ajutorul acestor mașini. Această statuie reprezintă pe muncitorul care a devenit conștient de faptul că producția este și va fi bazată numai pe munca socială a maselor proletare, a devenit conștient că a sosit timpul când trebuie ca produsul și câștigul muncii sociale să nu mai intre în posesia și să nu mai folosească exclusiv unui număr restrâns de persoane. O statuie frumoasă de bronz a unei țărance, exprimă faptul că clasa muncitoare are în această luptă o aliată puternică, țărănimea muncitoare.

SOCIETATEA SOCIALISTA

SALA Nr. 8

Cele două săli care urmează sunt consacrate orânduirii socialiste, realizată deocamdată numai în U. R. S. S. Prin urmare toate exponatele se referă, în mod firesc, numai la această țară.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917

Colțul din partea dreaptă reprezintă anumite momente din desfășurarea Marelui Revoluției Socialiste din Octombrie 1917. Conducătorul și inițiatorul revoluției a fost marele geniu al omenirii V. I. Lenin, iar tovarășul său de luptă cel mai apropiat a fost I. V. Stalin, marele hărbat de stat care a devenit arhitectul și realizatorul orânduirii socialiste. Este firesc, deaceia, ca expoziția să înceapă cu portretele lor. Iată ordinea ilustrațiilor, aranjate și numerotate după cum urmează:

1. V. I. Lenin, portret.
2. În preajma revoluției, Lenin se întoarce în patrie.
3. Lenin vorbind în curtea unei fabrici, în timpul revoluției.
4. Lenin la tribună, în fața maselor, după tabloul lui Gherasimov, artist al poporului.
5. I. V. Stalin, portret.
6. Lupte de stradă.
7. Lenin vorbește din balcon poporului.
8. Raportul lui I. V. Stalin la al VI-lea congres al Partidului Comunist (bolșevic).

RAZBOIUL CIVIL ȘI INTERVENȚIA STRĂINĂ (1918—1922)

În colțul celălalt este ilustrată lupta eroică pentru apărarea cuceririlor revoluției. Regimul sovietic a început înfăptuirea epocalor sale realizări concomitent cu o luptă înverșunată, atât militară cât și politică. Ilustrațiile expuse reprezintă câteva scene și hărți din timpul luptelor tinerei armate roșii, abia create, împotriva celor „14 puteri”, care s-au năpustit împotriva țării sovietelor. Ordinea vederilor este conformă cu numerotarea lor:

9. Lenin și Stalin la Institutul Smolnăi, Octombrie 1917.
10. a) Partizani din Dagestan, b) V. Orlova: Ostașii la fântână.
11. Coloană roșie, mărșăluind prin Cuban.
12. Hartă reprezentând consolidarea puterii sovietice în 1918.
13. Lenin, Stalin și Molotov în redacția Pravdei.

14. Debarcarea marinarilor d'n Kronstadt la Petrograd.
15. Hartă reprezentand consolidarea puterii sovietice în 1919.
16. Lupta artileriei călărete (episod d'n războiul civil).

REALIZĂRILE REGIMULUI SOCIALIST

Pe peretele din mijloc sunt redată unele dintre cele mai importante realizări ale orânduirii socialiste. Schimbarea calitativă a orânduirii sociale, în raport cu orânduirile precedente, se exprimă prin faptul că toate uneltele de producție au ajuns în proprietatea socialistă a celor ce muncesc cu ele și puterea politică se găsește tot în mâinile lor. Prin această realizare epocală s'a înfăptuit visul de milenii al celor exploatați, care în nenumărate rânduri au luptat pentru schimbarea soartei lor, pentru o viață mai bună și mai fericită. Aceste cuceriri de bază ale revoluției socialiste sunt reduse în 2 tablouri caracteristice.

17. Acvarela: Clădirea socialismului.
18. Acvarela: Toate uneltele de producție sunt în proprietatea celor ce muncesc.

Celealte ilustrate se succed în ordinea următoare:

19. Diagrama — Sumele cheltuite de U. R. S. S. în scopuri sociale.
20. Diagramă — Mărirea producției în U. R. S. S.
21. Ilustrată — Muncitoare după muncă.
22. Medalion în gips: Lenin și Stalin.
23. O tânără sovietică exercitându-și dreptul de vot.
24. O ședință a Sovetului Suprem U. R. S. S.
25. Decorarea unei mici pionere.
26. Copii bine îngrijiți d'n leagănele sovietice.

INDUSTRIA SOVIETICĂ

Concomitent cu lupta politică s'a dus și lupta economică pentru a se pune baze sigure noului regim sovietic. Ilustratele de pe acest perete reprezintă aspecte d'n industria sovietică. Un desen în cretă, așezat deasupra, ilustrează cum clasa muncitoare a înfăptuit construcția gigantică a industriei sovietice, cu resursele ei proprii și numai prin forța sa de muncă. Un alt tablou în acvarela ne arată, că odată cu ridicarea fabricilor și uzinelor, în munți îndepărtați sau în deșerturi, apar lângă ele și construcții moderne de locuințe muncitorești, cluburi, cinematografe, teatre, biblioteci și terenuri sportive. Ilustratele enumerate reprezintă câte un moment din diferite sectoare ale realizărilor industriale:

27. Tablou în cretă; muncitori într'o mină de cărbuni.
28. O fabrică de textile.
29. Acvarela, cum se ridică centrele industriale și culturale în munți.
30. Intr'o fabrică de motociclete.
31. Marele centru petrolifer Bacu.
32. O mare rafinărie de petrol.
33. Turnarea fontei într'un cuptor din Staîno
34. Cărbunele, pâinea industriei.
35. a) O rotativă uriașă care împărește un milion gazete pe zi; b) Sinenelul fluieră înmul muncă; c) Hața interioară a unei uzine metalurgice d'n Caucaz.
36. Sonde submarine în Marea Caspică.

AGRICULTURA SOVIETICĂ

Desvoltarea agriculturii sovietice este reprezentată prin câteva ilustrate, oglindind numai trei factori principali din viața colhozurilor sovietice. Pe planul superior este reprezentată mecanizarea agriculturii, în planul central transformarea deșerturilor în terenuri fertile cu ajutorul canalelor de irigație, iar ilustratele din planul inferior ne vorbesc despre o seamă de transformări însemnate în viața colhoznicilor:

37. Semănătoare mecanică.
38. Combina în funcție la secerat.
39. Arătură de primăvară cu tractorul, într'un colhoz gruzin.

40. Strângerea recoltei în colhozul „Jdanov” din raionul Geak Tepiscov.

41) a) Kara Kalpakia, țara pusturilor fără sfârșit. b) Invingerea pustului prin canale de irigație.

42. a) Colhoznicii din Leninabad și Krasnodarșk își primesc cotele de grâu din recolta nouă; b) cules de portocale într-un colhoz din Abazia.

43. În U. R. S. S. recolta este mereu îmbunătățită prin aportul științei — un colhoznc analizează la microscop calitatea semințelor.

EDUCAȚIA POPORULUI

Educația socialistă este înfățișată sumar, prin latura sa teoretică profesională și sportivă:

44. Progresul învățământului universitar în U. R. S. S.

45. Generația tânără predă și învață.

46. Progresul învățământului primar în U. R. S. S.

47. Studenții de toate naționalitățile în biblioteca și holul universității din Moscova.

48. Elevii și elevele școalei profesionale în atelier.

49. La concursul de patinaj.

50. Parada frumuseții (1946).

51. Un corp sănătos, suflet sănătos. (sportivi sovietici).

ARTA SOVIETICĂ

Din cauza spațiului foarte restrâns, realizările artei sovietice, inspirată de realismul socialist, sunt redată numai prin câteva reproduceri în culori ale unor opere plastice, pe care le completează două vederi privitoare la activitatea artiștilor de teatru și balet.

52. Tablou în cretă reprezentând celebrul grup „Muncitorul și colhoznica”: lucrare de dimensiuni uriașe a sculptorilor Vera Muhina, care a figurat la intrarea în pavilionul sovietic dela Expoziția Internațională dela Paris.

53. Sculptură sovietică, mama și copilul.

54. Arhipov, pe fluviu.

55. Gherasimov, lan de orz.

56. Bustul unei tinere fete.

57. Sișkin; peisaj.

58. Concert pe front.

59. Socolov; dimineata.

60. Spectacol de balet la Teatrul Mare

61. Crâlov; Toia în hamac.

62. Gherasimov: portretul a patru pictori ai poporului

63. Nastratin: peisaj vânătoare.

64. Ialta: peisaj.

VITRINA CENTRALĂ

Vitrina din mijloc exprimă, ca și în celelalte săli, structura și suprastructura socială a orânduirii socialiste. Starea avansată a uneltelor de producție este redată prin modele în gips ale tractoarelor și combinelor, care stau la baza mecanizării agriculturii socialiste și prin modele în miniatură ale uzinelor gigante din industria prelucrătoare și extractivă.

În mijlocul vitrinei meritoasa compoziție a pictorului Miklosi, din localitate, ne înfățișează prin 18 miniaturi progresul uimitor al forțelor de producție, unele aspecte ale relațiilor de producție și caracterul suprastructurii sociale la începutul și ultimii ani ai construirii socialismului. Cele trei miniaturi din planul de jos al tabloului ne arată Munca agricolă a țărănimii sovietice pe pământurile primite dela Puterea Sovietică (1). Redresarea uzinelor distruse în urma războiului civil (2) și începerea construirii nouilor întreprinderi industriale (3). Cele trei miniaturi din planul de mijloc reerezintă relațiile sociale, care au devenit relații de colaborare a celor ce muncesc. În centru, un aspect a adunării sovietelor ne arată

că țara este condusă de adevărații reprezentanți ai oamenilor muncii (4). Pe partea dreaptă se află o scenă din lupta tinerei Armate Roșii, pentru apărarea cuceririlor revoluției (5), iar în stânga vedem educația sovietică care se dă în școală, unde se creiază cadrele noii societăți (6). Pentru ilustrarea susprastructurii ni se înfățișează tot trei miniaturi, care reprezintă răspândirea culturii prin instituțiile sociale (7). Artă în slujba poporului (8) și știința care servește progresul (9). În partea cealaltă, aceași idee își găsește exprimarea în perioada când socialismul a devenit în U. R. S. S. un fapt îndeplinit. Pe planul de jos vedem agricultura socialistă mecanizată (10). Industria ușoară în plină activitate (11) și industria grea metalurgică, înzestrată cu cele mai moderne instalații tehnice (12). Relațiile sociale din această perioadă sunt redată prin 3 tablouri: în centru ședința Sovietului Suprem (13) organul legislativ și executiv care cărmușește țara conform celei mai democratice legislații din lume, — Constituția Stalinistă; într-o parte un aspect al învățământului în școlile superioare (14). Această exprimă funcțiunea educativă a statului. În cealaltă parte, o scenă de luptă exprimă funcțiunea statului în organizarea apărării Patriei Sovietice (15). Compoziția este încheiată prin cele trei miniaturi de sus care simbolizează instituțiile sociale, prin interiorul unui sanatoriu ultra modern (16) știința printr'un laborator înzestrat cu aparatele cele mai perfectă (17) și apoi arta, prin capod'opere caracteristice realismului socialist (18). E indiscutabil că, odată cu realizarea regimului socialist, s'au deschis toate drumurile către înfăptuirea societății în care dispare definitiv diferența între populația rurală și cea orășenească, între muncitorii manuali și cei intelectuali și va fi realizată cu desăvârșire lozinca: „Dela fiecare după capacitatea sa, fiecăruia după necesitățile sale”. Acest început de tranziție spre societatea comunistă a fost înmădiat de războiul pentru apărarea Patriei, ale cărui etape le vom vedea în sala următoare.

RAZBOIUL PENTRU APARAREA PATRIEI SOCIALISTE, PENTRU ELIBERAREA POPOARELOR

Întrând în ultima sală, vedem pe peretele din partea dreaptă ilustrate, care reprezintă pe de o parte eroismul poporului sovietic, iar pe de altă parte barbaria hoardelor hitleriste. O ilustrată ne arată clipa când I. V. Stalin rostește d'scursul istoric prin care face apelul către poporul sovietic în vederea apărării patriei și eliberarea popoarelor din Europa ce gem sub hitlerism. În alte ilustrate vedem cum tinerii și bătrânii iau armele în mâini și se încadrează în lupta pe viață și pe moarte împotriva cötropitorilor. Vedem apoi portretul generalului Pamfilov, care cu cei 28 gardiști ai săi a apărât porțile Moscovei, în lupta neegală cu 30 de tancuri germane. Toți au pierit, însă amintirea lor este sfântă poporului sovietic și întregii omeniri progresiste. Se află și ilustrate privitoare la transformarea industriei de pace în industrie de război, precum și la distrugerile săvârșite de cötropitorii fasciști. Pe o ilustrată o vedem pe tânăra eroină de 17 ani Zoe Kosmodemianskaia, care a părăsit băncile școlii pentru a lupta în rândurile partizanilor. Căzând în mâinile călăilor fasciști, nici după chinuri de luni de zile, n'a divulgat nimic despre tovarășii ei de luptă. Cuvintele ei din urmă, înainte de a fi spânzурată, au exprimat credința întregului popor sovietic în victorie. Ilustrațiile sunt expuse în următoarea ordine:

76. Mulțimea ascultă cuvântarea lui I. V. Stalin la 6 Nov. 1941.
77. Eroul Uniunii Sovietice, Generalul Maior Pamfilov, apărătorul Moscovei.
78. Montarea tancurilor într-o uzină din Moscova.
79. Montarea tunurilor grele.
80. Partizanii s'au dovedit cei mai vrednici patrioți.
81. Tablou de Meșcov: Bătălia dela Kriukov.
82. Odințov: Luptă la baionetă.
83. a) Pe aici au trecut hoardele hitleriste, b) ruinele Stalingradului
84. Moartea eroică a partizanei Zoe Kosmodemianskaia.
85. a) Matei Kuzm'in, un bătrân partizan, b) O tânăra partizană.
86. a) Marinarii petrecând în timpul liber, b) Generalul Jukov, c) Soldați

de pe front primind daruri, d) Eliberarea unui oraș sovietic, e) Berlin, 25 Aprilie 1945, f) Sărbătorirea victoriei.

U. R. S. S. IN TRECERE TREPTATA SPRE COMUNISM PLANUL CINCINAL 1946-1950.

După terminarea celui de al doilea război mondial țara sovietică începe să se reclină, spre a restabili nivelul antebelic și a-l întrece cât mai curând, trecând treptat spre comunism. Această marea sarcină începe cu cel de al patrulea plan cincinal, care trebuie să fie înfaptuit între anii 1946-1950. Principalele obiective ale acestuia sunt ilustrate pe pereții ce urmează. Placate mari, care înfățișează cifrele măririi consecutive a producției se succed unele după altele, în următoarea ordine: transporturi, industria energetică, industria extractivă, industria metalurgică grea, agricultura. Placatele de pe peretele din stanga înfățișează progresul industriei ușoare de consum, precum și avântul nou pe care îl va lua asistența socială și învățământul poporului.

Fundul sălii este ocupat de o machetă uriașă, care se întinde dela un perete până la celalalt și care reprezintă, în miniatură, cea mai modernă uzină hidro-electrică din Europa. Aceasta a fost clădită încă în cursul primului plan cincinal, pe fluviul Nipru, dar a fost distrusă de nemți în decursul războiului. Macheta este opera sculptorului Fekete din localitate și a fost executată conform planului de reclădire, întocmit de Academia din Moscova. Lucrările de reconstrucție ale acestei gigantice uzine se află în prezent în stadiul final, fapt care rezultă și din câteva ilustrate expuse în fața machetei. Grandioasă uzină hidro-electrică de pe Nipru reprezintă un simbol al realizării condițiilor esențiale ale bazei materiale a socialismului. Cuvintele lui Lenin: „electricitatea plus puterea sovietică este egal cu socialismul” s’au adevărit pe deplin.

Nu încapă nici o îndoială că au apărut bazele materiale și ale fazei superioare, a societății comuniste.

Înainte de toate, oamenii cari produc sunt cointeresați la ridicarea continuă a producției, fiindcă surplusul producției nu este însușit de un grup restrâns de capitaliști, ci este folosit în scopul ridicării nivelului de trai al întregii populații. În al doilea rând masele largi de oameni ai muncii eliberate de sub jugul exploatarei, au obținut din partea statului socialist posibilitatea de a-și însuși, pe lângă pregătirea de specialitate, o cultură generală. Deosebirea dintre muncitorii manuali și cei intelectuali, și dintre populația orășenească și cea rurală devine, încetul cu încetul din ce în ce mai mică, tinzând să dispară cu desăvârșire. Într’un timp destul de scurt, toate regulile de bază — dealminteri nu prea complicate — necesare noii conviețuirii sociale, se vor fixa în obicei, vor deveni deprinderi. „Și atunci se va deschide drumul înspre trecerea dela prima fază a comunismului, la faza lui superioară”. (Lenin, Statul și revoluția. Edit. R. K. P., Cluj, 1945, pag. 95).

„Prin ce fel de faze de dezvoltare vom trece și ce fel de măsuri practice vor fi luate, pentru ca omenirea să ajungă la acest scop mare, nu putem ști dinainte. Dar e important să clarificăm în prezent, în ce măsură nelimitată este mincinoasă concepția burgheză, atât de răspândită, după care socialismul ar fi ceva mort, înghețat, ceva dat odată pentru totdeauna, când în realitate abia cu socialismul se va începe progresul rapid, adevărat, care va cuprinde masele majorității populației, ulterior, întreaga populație, iar aceasta în toate domeniile, atât ale vieții sociale, cât și ale celei individuale”. (Lenin, Stalin și Revoluția. Edit. R. K. P. Cluj, 1945, pag. 93).

Nu se poate ști exact cât timp va dura până la înfăptuirea societății comuniste. În nici un caz nu vor mai trebui trei secole, cât i-au fost necesare orânduirii capitaliste, până la apariția primului stat socialist. Noi avem tot dreptul să evaluăm intervalul necesar nu în secole, ci în decenii. Ritmul direct proporțional al dezvoltării forțelor de producție nu poate să se încetinească în raport cu trecutul, ci, dimpotrivă, avem toate temeiurile să credem că el se va accelera și mai mult. În anul 1926, când unii trădători au susținut că, pentru întărirea statului socialist, vor fi necesari circa cincizeci sau o sută de ani, marele dascăl al prole-

tariatului I. V. Stalin a arătat că „postularea unor asemenea perspective trădează cea mai mare nerușinare”. (Stalin, Raport la Plenara largită a CEIC, 7, XII, 1927, edit. Partizdat, Moscova, pag. 165-166).

„Pentru ca sistemul economic feudal să dovedească superioritatea sa asupra sistemului economic sclavagist, se pare că au trecut aproximativ trei sute de ani, probabil și mai puțin. Pentru ca sistemul economic burghez să-și dovedească superioritatea asupra sistemului economic feudal, au trecut aproximativ numai o sută de ani sau și mai puțin. Diferența intervalelor se explică aici prin ritmul mai rapid de dezvoltare și prin tehnica superioară a sistemului economic burghez. De-a-tunci încoace, tehnica a trecut prin succese nemaipomenite, iar ritmul dezvoltării a devenit deadreptul uluitor... Nu este clar din toate acestea că a opera aici cu termeni de cincizeci și o sută de ani, înseamnă a fi contaminat de credința superficială în atotputernicia sistemului capitalist a micului burghez alarmat?” (Stalin, op. cit. pag. 165-166). Sistemul socialist, în decurs de câteva zeci de ani, nu numai că s'a întărit peste limitele închipuite, dar a și dovedit, la proba cea mare a celui de al doilea război mondial, superioritatea sa asupra sistemului capitalist. Independent de cât timp vor mai exista state muribunde capitaliste înconjurătoare, sistemul socialist pășește spre faza superioară a comunismului. Se înșeală amarnic imperialiștii, cari cred că aceasta este o poveste lungă, de multe generații, dar cu atât mai mare va fi bucuria acelor mase imense muncitoare care luptă însoțite de încrederea și convingerea înfăptuirii societății comuniste. Fericite sunt popoarele care nu rămân în urma dezvoltării istorice, țările care, astăzi pășesc hotărât pe drumul progresului, asigurându-și pacea cu ajutorul Uniunii Sovietice și făurindu-și regimurile democrației populare și condițiile spre a începe construcția noului orânduiri socialiste. Vechea societate moare, iar cea nouă s'a născut și crește repede.

Trăim perioada celor mai mărețe transformări din istoria omenirii. În generația noastră, noi punem temelii nu numai unei noi orânduiri sociale, ci a unei noi ere. Trăim într'un veac când toate drumurile duc spre comunism.

MIHAI VITEAZUL ȘI RUSIA

O SCRISOARE INEDITĂ

de Alexandru GRECU

Se știa nu demult că Mihai Viteazul a avut relații cordiale cu statul din Moscova. Aceste legături se explică prin situația politică a țărilor române și fac parte dintr'o serie istorică de relații pe același plan.

Se încheiaseră de mult relații între principatul Moldovei și cu al Țării Românești și Rusia. Ștefan cel Mare scria cuscruului său, Ivan III dela Moscova în 1498, vestindu-l de pregătirea unei cruciate împotriva Turcilor, „cu toți craii și toți domnii creștini, câți sunt în toate părțile apusului și în toate părțile Italiei”, îndemnându-l să se alăture la această ligă¹⁾. Rușii nu aveau atunci contact direct cu Turcii, dar lupta lor cu Tătarii, aliații sultanului, făcea ca ei să fie priviți cu drept cuvânt apărători ai lumii civilizate împotriva barbariei și domnii români precum și poporul aștepta dela depărtata Moscova sprijin și alianță.

În luptele împotriva Poloniei, stat feudal cu o aristocrație ce urmărea o expansiune spre Marea Neagră, deasemenea Româniilor, în special statul moldovenesc, s'au găsit în mai multe rânduri alături de Ruși.

În primii ani ai domniei sale Mihai Viteazul ajutat de stăpânitorii din Moldova și din Transilvania, începuse războiul împotriva Turcilor, luptă pentru independență, care avea un caracter popular din pricina asupririi turcești pe țărâm economic, care la sfârșitul veacului al XVI-lea începea să se simtă tot mai greu.

În acel moment Rusia era guvernată de ultimul membru al dinastiei Ruricovici, Fedor Ivanovici (1584—1598), un om slab, care era întru totul sub influența cumnatului său Boris Gudunov, reprezentantul marii nobilimi. Deaceia actele lui, chiar și scrisoarea pe care o publicăm mai jos, trebuiesc considerate ca acte politice pornite din inițiativa lui Boris. Politica Moscovei era favorabilă lui Mihai din cauza luptei domnului român împotriva Turcilor, puși a'ături cu Tătarii și din cauza dușmăniei ce exista, pe de altă parte împotriva lui Mihai din partea Poloniei, condusă de marele cancelar Zamoyschi, ce urmărea o apropiere de Turci și asigurarea influenței polone în Moldova.

---

1) I. Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare, II, p. 410-411.

În 1596 sosește la Moscova solia lui Miha¹ Viteazul în frunte cu episcopul Luca de Buzău. Alegerea acestui sol de către domnul muntean se explică prin aceea că el era de origine grec d.n Cipru, cunoscând limba greacă, destul de răspândită atunci la Moscova, în special în cercurile bisericești. Ca ierarh al bisericii, Luca cunoștea desigur și limba slavă folosită pe atunci în biserica română, limbă ce-l va fi ajutat la Moscova.

Originalul scrisorii adresate de țarul Fedor lui Mihai Viteazul în Iunie 1596 în rusește (cu influențe ale limbii bisericești) se află în arhivele de stat din Viena, seria intitulată *Rossica*, serie cronologică. O fotografie a fost executată pentru noi de direcția arhivelor. Prezența acestui aot în arhivele Vienei se explică prin aceea că la moartea sinică a lui Mihai Viteazul pe câmpia dela Turda în 1601, corespondența lui secretă a fost luată de generalul George Basta și trimisă stăpânului său, împăratului Rudolf II la Viena. În cele următoare dăm o traducere a textului scrisorii lui Fedor Ivanovici către Mihai Viteazul, iar fotocopia textului original și a foi cu adresa se află anexată la acest articol.

* * *

„Din mila lui Dumnezeu, dela marele împărat, domnul țar și mare cneaz, Fedor Ivanovici, autocrat al Vladimirului, Moscovei, Novgoroduui, țar al Cazanului, țar al Astrahanului, domn al Psco-vului și mare cneaz de Smolensc, Iver, Iuguria, Viatca, Bolgari și altora, domn și mare cneaz al țării Novgorodului Nizovski de Cernigov, Rezan, Rostov, Iaroslav, Beloozer, Litlanda, Udor, Obdor, Kondin și a toată țara Siberiei și poruncitor al părților dela Miază Noapte și al altor mari domni și oblăduitor, către Mihail Voevodul Țării Muntenestei”.

„Ai trimis mării noastre imperiale pe episcopul Luca cu scrisoarea ta și cu alte treburi, pentru a se închina măriei noastre imperiale și cu acele treburi pe care ai poruncit să le spună prin viu grai. Și cele pe carele-ai scris în scrisoarea ta și cele pe cari părintele episcop Luca le-a vorbit prin viu grai către măria noastră, domnul țar și mare cneaz Fedor Ivanovici autocrat a toată Rusia, despre acelea am luat știință. Și noi, marele domn țar și marele cneaz Fedor Ivanovici autocrat a toată Rusia, am miluit pe episcopul Luca, am poruncit să vadă ochii noștri imperiali și l-am miluit cu mila noastră imperială și l-am trimis înapoi către tine și printr'însul am răspuns prin viu grai către tine despre toate trebile. Și tu, Mihail voevod, să fii sub înalta noastră mână și să fii păstrat în grația noastră imperială și în viitor măria noastră imperială vrem să te ținem sub protecția noastră imperială și să te păzim și să te apărăm de toți dușmanii tăi fără excepție. Și acum am trimis către tine cu episcopul,

cu Luca, darul nostru, două sute de (galbeni) și cinci perechi de blăni de samur și de vulpe neagră”.

„Scrisă la domnia noastră, în cetatea imperială a Moldovei. În anul 7104 (1596), luna Iunie”.

Pe verso: „Voevodului Țării Munteneste, Mihail”.

(Insemnarea Arhivelor din Viena, în limba germană): „1596 în Iunie, Moldova. Țarul Fedor Ivanovici scrie ca răspuns la solia domnului Moldovei Mihail prin episcopul Luca, că îl va apăra și-l va păzi împotriva tuturor dușmanilor. Altele le va spune verbal episcopul, care aduce și darul de samur și vulpi negre”.

Precum se poate constata din text, scrisoarea are o deosebită importanță istorică. Scrisă în stilul pompos și umflat dela curte, ea vădește totuși preocuparea Rusei de atunci de a colabora cu sprijinul ei la lupta lui Mihai Viteazul pentru independența țării lui. Este o prețioasă știre istorică despre acest sprijin al Rusiei față de statele și poporul românesc, ceea ce constituie deci un fapt istoric de prima însemnătate. Este limpede că tratările episcopului Luca la Moscova nu s’au mărginit la cele cuprinse în scrisoare, adică făgăduiala de ajutor și darurile trimise. Precum spune Țarul, atât solul muntean a transmis o comunicare verbală, cât și Țarul pe lângă cele scrise în scrisoare, a comunicat prin viu grai solului o serie de chestiuni secrete. Diplomația vremii folosea scrisorile numai ca acte de acreditare și pentru chestiunile generale, iar toate comunicările secrete se făceau numai verbal. Ce cuprindeau în cazul soliei episcopului Luca acele tratări secrete, care se comunică numai verbal, nu este prea greu de înțeles. Mihai Viteazul avea nevoie de ajutorul Moscovei pentru a opri pe Tătari, cari chiar în acel an, 1596, năvăliseră în Muntenia și, pe de altă parte politica ostilă a Poloniei și a cancelarului Zamoyschi îl neliniștea. Probabil că Țarul l-a încredințat că va opri pe Tătari, atacându-i deasemenea îl va sprijini și în eventualitatea unei agresiuni polone prin Moldova. În adevăr, în anul următor, un raport al agentului raguzan Ioan de Marini Polli către împărat scris din Alba Iulia vestește în legătură cu tratările diplomatice ale lui Mihai cu Moscova că Țarul a trimis oastea lui împotriva Tătarilor și a anunțat acest lucru lui Mihai Viteazul.

La această epocă, în anul 1597, are loc a doua solie a lui Mihai trimisă la Moscova. Raportul amintit al agentului raguzan din Alba Iulia din 15 August 1597 spune: „S’au primit scrisori dela voevodul din Valahia, spunând că un om al său, trimis de dânsul la Moscova, s’a întors. Voevodul îl rugase pe Țarul moscovit să-l ajute cu bani pentru apărarea creștinilor împotriva Turcilor. Țarul Moscovit l-a ajutat în adevăr cu bani, pe cari i-a trimis cu acel om al său, dar în ce cantitate nu știm. Acel om a adus știrea că Țarul a pornit în campanie împotriva hanului”.²⁾

2) Hurmuzachi, Documente, XII, p. 1261-1262.

Așa dar se poate afirma că a fost o a doua solie a lui Mihai trimisă la Moscova un an după cea dintâi. Solul de astă dată nu mai era episcopul Luca, deoarece raportul din Alba Iulia nu l-ar fi numit simplu, un om. Mihai Viteazul primește de astă dată o sumă de bani: ca ajutor dela Moscova, ca să poată continua lupta împotriva Turcilor. Se știe că domnul muntean lupta cu armata de mercenari, care, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea începuse să ia locul armatei feudale, oastea de țară. Intre mercenarii lui Mihai Viteazul se aflau Sârbi, Bulgari și un număr însemnat de Cazaci din Ucraina. Acești lefegii trebuiau plătiți, cu bani, ceea ce era destul de greu pentru stăpânitorul unei țări a cărei economie era mai mult naturală și cu comerț extern limitat. Deaceia Mihai a apelat la suveranii streini, care sprijineau lupta împotriva Turcilor, să-i înlesnească plata mercenarilor. Până acum se știa că împăratul Rudolf II a fost sprijinitorul lui în această direcție, dar nu se arătase că și Moscova a sprijinit cu bani lupta poporului român împotriva Turcilor. Faptul reiese clar din aceste solii.

De altfel, în afară de plata mercenarilor, mai era nevoie de bani și pentru refacerea țării, pustiite și prădate de Turci și de Tătari din ani precedenți. Orașele și satele, biserici, palate și case tuseseră arse și prădate de conținutul lor. Pentru dregerea pagubelor se cerea și ajutor bănesc.

În adevăr, într-o cerere a lui Mihai Viteazul către regele Poloniei în primăvara anului 1597, deci în preajma celei de a doua solii, el roagă să se dea trecerea liberă prin teritoriul Poloniei solului său care se duce la Moscova, „ca să ceară ajutor pentru refacerea bisericilor stricate de Turci și de Tătari“, lăsându-se sub tăcere însă rolul politic al soliei³⁾.

După moartea lui Fedor Ivanovici, stingându-se dinastia, coroana a fost atribuită la Moscova lui Boris Gudunov (1598). Țarul cel nou trimite în anul următor după urcarea în scaun o solie la Praga, la împăratul Rudolf II. Solul Ivan Vlasiev aduce daruri însemnate, asemănătoare cu cele trimise lui Mihai: o sumă de bani în ruble, piei de zibelină, de samur și de vulpi negre și o pereche de șoimi pentru vânătoare. Scopul soliei era o alianță împotriva Turcilor, Tătarilor și Polonilor. Cronicarul ungar al vremii, Istvanfii, observă cu acest prilej, că rubla era o monedă de argint foarte pură, adică se deosebea de monetele europene de atunci în mare parte devalorizate prin corumperea aliajului argintului⁴⁾.

La această dată, adică la sfârșitul anului 1599, se afla la Praga și solul lui Mihai Viteazul, cunoscutul diplomat Petre Armeanul, originar din Liov. Petre Armeanul, care trata cu împăratul chestiunea Transilvaniei cucerite de curând de Mihai Viteazul, pe care

3) Cf. Isopescu în Memor. secției istorice. Acad. Rom., X, 1929, p. 63.

4) Istvanfii, Rerum Hungaricarum libri XXXIV, Colonia, 1719, p. 45

domnul refuza s'o predea împăratului, așa cum cerea acesta, află de sosirea soliei moscovite și se întâlnește cu solul țarului. Petre Armeanul îi dă de știre, cu rugămintea de a vesti pe stăpânul său, că domnul român a cucerit Transilvania și tot odată se folosește de acest prilej pentru a mulțumi Rusiei și a arăta recunoștința lui Mihai pentru ajutorul trimis cu doi ani înainte din visteria împărătească „ca sprijin în lupta împotriva Turcilor“. Solul Vlasiev răspunde că Rușii se bucură de izbândeile lui Mihai împotriva Turcilor și a lui Andrei Bathory din Ardeal. 5).

Precum se vede relațiile între Mihai Viteazul și Moscova erau din cele mai bune și erau îndreptate în direcția luptei împotriva Turcilor și Tătarilor, dar și împotriva Poloniei. Acest fapt dedea de bănuț Poloniei și deaceia, când la 1600, Mihai ceru a treia oară Poloniei să îngăduie trecerea unui sol al său trimis la Moscova, cancelarul regatului se opuse și nu permite trecerea soliei.

Am arătat că, în parte, banii și darurile venite de la Moscova pentru Mihai erau destinate refacerii și înzestrării bisericilor distruse de Turci și Tătari în năvălirea lor din anii 1595-1596. O urmă a acestor ajutoare rusești se vedea la mănăstirea Bistrița în Oltenia. În biserică de acolo se păstra un aer (epitrafii) cu inscripție rusească. Acest obiect de artă, țesut cu fir de argint, fusese al mănăstirii rusești de lângă lacul Ladoga, Tihvin. Inscripția în limba rusă bisericească din anul 1601, amintește că țesătura e executată din porunca țarului Boris

Gudunov de către meșterul Istom Osipovici Bezobrazov. Istoricul rus Alexandru Iațimirschi a descris acest obiect într'un studiu al său. Este foarte probabil că avem aface cu un dar rusec pentru Țara Românească, destinat să împlinească pierderile suferite cu prilejul prădăciunilor turcești și tătărești.

Din aceste câteva fapte și mai ales din scrisoarea până acum inedită a lui Fedor Ivanovici către Mihai Viteazul reiese în chip luminos, faptul puțin cunoscut al unei colaborări politice între Ruși și Români într'un moment culminant al luptei împotriva Turcilor și în clipa când se izbuteste pentru scurtă vreme să formeze pentru întâia oară o unitate politică din Moldova, Țara Românească și Transilvania. Scrisoarea țarului Fedor atât de sugestivă în forma folosită pe vremea aceia este o pagină strălucită a istoriei relațiilor ruso-române.

---

5) -Hașdeu, *Arhiva istorică a României*, II, p. 47-48.

REALIZĂRILE PSIHOLOGIEI SOVIETICE

de Prof. Alexandru ROȘCA-Cluj

Psihologia nu s'a putut încheia într'un sistem cu adevărat științific decât pe baza materialismului dialectic și istoric. Pe baza concepției întocmită de Marx și Engels continuată și dezvoltată de Lenin și Stalin această operă a fost realizată de către psihologia sovietică.

„Numai în urma măreței răsturnări revoluționare în filosofie, în urma apariției marxismului a fost creată baza teoretică pentru construirea psihologiei științifice. Principiile unei explicații într'adevăr științifice a vieții psihice a omului, știința le-a primit pentru întâia dată dela materialismul dialectic creat de Marx și Engels și dezvoltat de Lenin și Stalin.

„Pe de altă parte Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a creat pentru prima dată condiții obiective pentru dezvoltarea psihologiei științifice.

„Numai sub socialism devine posibilă și indispensabilă cunoașterea științifică obiectivă a psihicului omului, înțelegerea legilor de dezvoltare a conștiinței, descoperirea motivelor reale ale comportării oamenilor“. (7, pag. 4).

Teplov, din care cităm aceste rânduri, arată că regimul capitalist nu numai că nu este interesat în rezolvarea justă a acestor probleme, dar că este vital interesat să nu se admită o asemenea rezolvare. Pentru dovedirea acestui fapt dă ca exemplu problema aptitudinilor și talentelor. La câteva luni după stabilirea puterii sovietice, Lenin scria că în popor se găsesc o mulțime de talente organizatorice, printre muncitori și țărani, pe care capitalismul le-a apăsât și distrus. Noi nu știm încă, scria Lenin, să le găsim, să le încurajăm, să le punem în picioare, să le evidențiem, dar noi o vom învăța dacă vom porni la lucru cu tot entuziasmul revoluționar, fără de care nu se întâmplă revoluții victorioase.

„In aceste directive ale lui Vladimir Ilici și în fața psihologiei științifice se ridică o problemă de o însemnătate excepțională: să scoată la iveală acea mulțime de aptitudini, talente și capacități, care sub capitalism rămân ascunse printre milioanele celor ce muncesc ale oricărui popor, să găsească legile adecvate ale dezvoltării acestor aptitudini, să arate căile și mijloacele cele mai bune prin care această dezvoltare poate fi realizată.

„Poate oare știința burgheză să rezolve just, obiectiv această problemă, fără a deforma realitatea? Nu, pentru că rezolvând-o ea trebuie să arate în mod inevitabil că regimul capitalist apasă și distruge talentele din popor cu miile, că în societatea cu clase situația oamenilor nu se determină de loc pe baza aptitudinilor personale, că reprezentanții

claselor dominante, în marea majoritate a cazurilor, nu posedă acele aptitudini pe care și le arogă, că accesul spre învățământ în țările capitaliste nu este deloc determinat de aptitudini. Dar a arăta toate acestea înseamnă a înceta de a servi clasele dominante. Mai mult de cât atât, înseamnă a merge împotriva lor". (7, pag. 4).

Se poate afirma fără rezerve că psihologia burgheză a intrat în impas fără a se fi putut constitui într'un sistem științific. Și este necesar să subliniem că în timp ce psihologia sovietică a realizat acest sistem, psihologia din țările capitaliste continuă să fie fărâmițată în școli și curente. În căutarea, fără succes, a unui sistem științific unitar. Pentru a dovedi aceasta este suficient să cităm primele două propozițiuni cu care K. Bühler își începe lucrarea sa „Die Krise der Psychologie", apărută în 1927. „Atâtea psihologii alături una de alta ca astăzi, atâtea încercări pe cont propriu n'au fost niciodată în același timp împreună. Te face să te gândești la povestea construirii Turnului Babel".

Psihologii sovietici pornind la reconstrucția psihologiei și la transformarea ei într'un sistem științific au înlăturat, în primul rând, separarea conștiinței omului de acțiunile sale, din psihologia idealistă. Psihologia sovietică pleacă dela unitatea organică a conștiinței cu acțiunea. Acțiunile omului nu pot fi izolate și înțelese separat de conștiința sa și nici invers. În acțiunile omului conștiința nu numai că se manifestă ci se și dezvoltă. Omul curajos înfăptuiește acțiuni îndrăznețe. Dar numai îndeplinind astfel de acțiuni omul devine curajos. Conștiința și activitatea omului constituie o unitate dialectică. În care cauza și efectul își schimbă mereu locurile. Conceperea conștiinței și a psihicului ca unitate organică cu activitatea omului ne arată că psihicul se poate cunoaște nu numai subiectiv ca o stare de conștiință a omului, ca o trăire a sa, ci și obiectiv, prin acțiunile sale. Dacă ar fi fost justă teza idealistă, după care psihicul există independent de modificările materiale din organism și poate fi studiat izolat de activitatea omului, noi n'am fi putut niciodată studia și cunoaște, în mod științific, psihicul omului, pentru că trăirile sale nu pot fi simțite și percepute nemijlocit de către alt om. Numai prin recunoașterea psihicului omului unitar cu activitatea lui se crează baza cunoașterii științifice a psihicului.

În linii generale principiile psihologiei sovietice pot fi caracterizate după Ananiev (1, pag. 8-10) în felul următor:

1. În locul dualismului filosofic tipic pentru curentele dominante din psihologia burgheză. În locul rupturii dintre fizic și psihic, dintre spiritual și material, în care se păstrează conceperea idealistă a sufletului ca o substanță de sine stătătoare și nemuritoare, în psihologia sovietică este stabilit principiul unei concepții unitare psihofizice. Conceperea unității psihicului cu organicul, conceperea psihicului ca o însușire a materiei, a creierului — care reprezintă forma superioară a materiei organizate — stau la baza psihologiei sovietice. Determinantă în această unitate este materia.

2. Insușirile psihice ale creierului dau naștere la reflectarea subiectivă a lumii din afară, a materiei. Astfel teoria marxistă-leninistă a reflecției stă la baza psihologiei sovietice.

3. Activitatea psiho-nervooasă este determinată de felul de viață, de felul de trai și se modifică odată cu modificarea felului de viață. Dezvoltarea animalelor este determinată de legea biologică a selecției na-

turale, iar originea și dezvoltarea conștiinței umane sunt determinate de legile dezvoltării modului de producție a vieții materiale a societății, adică de modificarea forțelor de producție și a relațiilor de producție.

4. Conștiința fiind determinată de modul de producție, de felul de trai în societate, rezultă dela sine caracterul istoric de clasă al conștiinței omenеști și al proceselor psihice.

5. Psihologia sovietică întemeiată fiind pe materialismul filosofic marxist, permite să se descopere contradicțiile principale în dezvoltarea psiho-nervoasă, permite să se descopere și acele treceri dintre diferitele forme de existență ale conștiinței, care au rămas mereu ca o piatră de încercare pentru toate concepțiile filosofice și psihologice, care au părut secole de-a rândul ca nerezolvabile pentru filosofie și psihologie și care sunt pe deplin rezolvate numai pe baza filosofiei marxiste-leniniste. Astfel una din probleme este aceea a trecerii dela materie la conștiință, despre care Lenin spunea că rezolvarea ei nu stă nici în puterea materialismului metafizic și nici în aceea a dialecticei idealiste. Nu materialismul dialectic și știința bazată pe acest materialism sunt capabile să rezolve caracterul dialectic al trecerii dela materie la conștiință. O altă problemă este aceea a trecerii, în activitatea cunoașterii dela senzație la gândire. Tot ca o problemă ce părea de nerezolvat pentru concepțiile filosofice și psihologice ale trecutului, dar care este aproape de rezolvare în condițiile științei sovietice, este problema dialecticei raporturilor reciproce ale conștiinței individuale și a celei sociale.

6. Psihologia sovietică pleacă dela principiul unității conștiinței și activității. Ruptura dintre obiectiv și subiectiv, dintre lumea interioară a omului și comportarea sa practică, trece ca un fir roșu prin toată istoria psihologiei. Numai în psihologia sovietică este temeinic dovedit că psihicul, conștiința se formează prin activitatea practică a oamenilor de aceea conștiința se descoperă în procesul activității oamenilor. Între conștiință și activitate există nu o legătură formulă, întâmplătoare, ci o legătură adânc interioară, genetică, care determină dezvoltarea conștiinței. Prin organizarea vieții practice se poate acționa asupra structurii interne a conștiinței, asupra formării conștiinței.

ETAPELE DE DESZOLTARE ALE PSIHOLOGIEI SOVIETICE

În Rusia, înainte de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie — pe la mijlocul secolului XIX — un număr însemnat de fruntași democrați revoluționari, reprezentanți ai gândirii științifice progresiste, s'au preocupat de psihologie. Concepțiile lor psihologice aveau un caracter materialist. Astfel Bielinski, în articolul său „Privire asupra Literaturii Ruse din 1846”, scria: „Dacă știți să prețuiți la om mintea, să știți să prețuiți și masa creierului omenesc, în care se petrec toate operațiunile mintale; să știți să prețuiți sistemul nervos, care ne transmite senzațiile. Psihologia este baza educației, dar ea trebuie să se reazime pe fiziologie, după cum aceasta din urmă se reazimă pe anatomie”. Hertzen și Cernășevski militau pentru înțelegerea științifică a conștiinței și pentru dezvoltarea psihologiei ca știință independentă. Cernășevski, care pleacă dela Feuerbach, consideră conștiința ca o proprietate a creierului. El respinge dualismul în înțelegerea naturii omenеști și consideră materia ca dat primat, iar spiritul ca un produs ulterior. Aceiași opoziție față de dualismul corp-suflet o manifestă și Dobroliubov. „Să simți și să gân-

deși fără creier, spune Dobroliubov, este tot așa de posibil ca și să auzi fără urechi și să vorbești fără limbă". Trebuie să adăugăm, însă, că acești progresiști, deși au militat pentru o știință avansată nu s'au putut ridica până la o concepție materialistă dialectică a fenomenelor naturii și vieții sociale.

Înainte de a trece la psihologia academică din preajma Revoluției din Octombrie, mai amintim pe marele pedagog rus Ușinski, care — înainte cu aproape opt decenii — milita pentru psihologie ca bază a educației. El socotea imposibilă dezvoltarea operei de educație și instrucție fără dezvoltarea multilaterală a științei psihologiei.

„Totuși în ultimele decenii înainte de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, tradițiile progresiste ale psihologiei ruse au fost în mare măsură uitate. Psihologia oficială care beneficia de sprijinul statului și se predă dela catedrele universitare, era o 'psihologie idealistă'". (7, pag. 7). Această psihologie mergea pe linia concilierii cu capitalismul și nu pe linia luptei cu el. Este interesant să amintim, în această privință, că primul institut de psihologie din Rusia întemeiat de Celpanov la Moscova, purta numele soției unui comerciant din ale cărui fonduri exista.

Reprezentantul cel mai de seamă al psihologiei academice dinainte de revoluție a fost Celpanov. În calitate de titular al catedrei de filosofie dela Universitatea din Moscova, a înființat — prin donații particulare, de natura celei amintite — în anii 1910-1912, pe lângă această catedră un institut de psihologie, care prin proporții, utilaj și organizare a lucrărilor, putea să rivalizeze cu cele mai bune institute din lume, din acel timp. Mulți dintre reprezentanții de seamă ai psihologiei sovietice au trecut prin acest institut.

Celpanov era idealist prin opiniile sale filosofice, îndreptate polemic împotriva materialismului. În același timp însă el cultiva experimentul psihologic. În această privință el era un reprezentant tipic al psihologiei experimentale burgheze. Deși cultiva tehnica experimentală, el se străduia să limiteze importanța experimentului în construirea sistemului psihologiei, aceasta pentru că el înțelegea că psihologia experimentală duce spre materialism. Celpanov era de părere că psihologia experimentală poate numai să strângă material, date fragmentare, dar că adevărata psihologie trebuie considerată psihologia teoretică, generală sau filosofică, pentru că ea cercetează, spune Celpanov, legile de bază ale spiritului. Sunt foarte semnificative cuvintele pline de ironie ale lui Timiriazev, care, în 1915, deci la puțin timp după înființarea Institutului de Psihologie din Moscova, scria despre acest institut: „Mi se pare că știința cultivată sub forma filosofiei în această clădire, se aseamănă cu un jalnic cățeluș, pe care-l duce de zgardă „sevitorea teologiei“.

Un alt centru important al psihologiei experimentale era Petersburg. În fruntea acestei școli psihologice era Neceaeș, care a adus însemnate contribuțiuni la tehnica psihologiei experimentale. El are meritul de a fi susținut necesitatea de a pune psihologia în serviciul practicei, în deosebi în serviciul pedagogiei. Realizările școlii sale, în acest domeniu, sunt însă cu totul nesatisfăcătoare, și aceasta pentru motivul că el credea că rezolvarea celor mai complexe probleme de psihologie și pedagogie se poate face cu mijloace cantitative simple.

Ineficacitatea acestui punct de vedere, în rezolvarea problemelor ridicate de practica pedagogică — punct de vedere caracteristic psihologiei burgheze experimentale — s'a dovedit mai târziu, pe o scară mai mare, cu ocazia demascării — prin rezoluția CC PC (b) al U.R.S.S. — a caracterului pseudoștiințific al pedagogiei și a metodei testelor pe care se bazează. Asupra acestui lucru vom reveni.

Teplov este de părere că o importanță științifică incomparabil mai mare a avut opera unor psihologi izolați, care nu se bucurau de recunoaștere oficială și care nu întâlneau sprijin în munca lor. Astfel a fost de ex. opera lui N. Langhe din Odesa, cel mai de seamă reprezentant al psihologiei experimentale prerevoluționare din Rusia. Cercetările sale experimentale și cursul său de psihologie generală și-au păstrat actualitatea până astăzi. Tot aici trebuie să-l amintim și pe Lazurski, cunoscut mai ales prin studiile sale asupra caracterului. În acest domeniu el s'a dovedit mult mai progresist decât autorii străini din timpul său.

O mare influență asupra dezvoltării psihologiei din Rusia au avut fiziologii ruși. În primul rând trebuie amintit Secenov, continuatorul liniei lui Cernășevski în științele naturale, mare reformator al fiziologiei, și în același timp mare deschizător de drumuri pentru psihologia științifică din Rusia. În celebra sa lucrare „Reflexele creierului” apărută în 1863, Secenov caută să dea o explicație naturalistă vieții psihice a omului și în deosebi gândirii. Desigur, Secenov n'a putut da problemelor psihice o soluție corectă, căci el nu se afla pe pozițiile materialismului dialectic, ci pe acelea ale materialismului mecanicist. Totuși tendința de a da fenomenelor psihice o explicație materialistă a fost deosebit de prețioasă pentru dezvoltarea ulterioară a psihologiei. Dezvoltarea inițială a psihologiei științifice experimentale în Rusia, este legată de dezvoltarea curentului secenovist în psihologie. Intemeietorii psihologiei experimentale ruse — Behterev, Langhe, Kșoracov, ș. a. — sunt tocmai acei savanți care, direct sau indirect, au dezvoltat tendințele secenoviste. „În acest fel materialismul filosofic clasic rus, deschizând drumul științelor naturale progresiste, a asigurat diferențierea psihologiei într'o știință independentă, cu metodele ei speciale de cercetare, printre care și cea experimentală. Aceasta a fost numai prima treaptă, a așezării psihologiei ca știință pe baza științelor naturale” (1, pag. 6). Desăvârșirea acestui proces de diferențiere a psihologiei într'o știință independentă n'a fost însă cu puțință decât mai târziu, pe baza înțelegerii științifice a legilor de dezvoltare a societății și a personalității umane. Numai pe baza materialismului istoric a fost posibilă opera construirii psihologiei ca știință adevărată.

În fiziologie curentul materialist al lui Secenov a fost continuat de către marele fiziolog Pavlov. Cercetările lui Pavlov au făcut epocă în fiziologia nervoasă a animalelor și au avut o importanță excepțională și pentru înțelegerea multor procese psihice umane. Legile reflexelor condiționate, stabilite de Pavlov, constituie un temeinic fundament fiziologic pentru înțelegerea legăturilor de bază dintre fenomenele psihice.

Este însă interesant de observat faptul semnificativ că în ultimele două decenii înainte de Revoluția din Octombrie psihologia oficială, care se bucura de sprijinul statului și se preda dela catedrele universitare, uitase în mare măsură tradițiile progresiste ale psihologiei ruse. Psihologia din acest timp era o știință idealistă, care nu avea ce face

cu o concepție care pune procesele fiziologice la baza vieții psihice. Reprezentanții acestei psihologii, în frunte cu Celpanov și Neceaef, n'au înțeles valoarea deosebită ce o prezintă pentru construirea psihologiei științifice, cercetările lui Pavlov asupra activității nervoase superioare, începute în primii ani ai secolului nostru și asupra cărora Pavlov a făcut o primă comunicare în 1903.

Un loc deosebit în psihologia rusă prerevoluționară îl ocupă marele neurolog și psihiatru Behterev, care a acordat, încă dela începutul activității sale științifice, o mare importanță experimentului psihologic de laborator. În cartea sa „Psihologia Obiectivă” apărută în 1907, el se ridică împotriva psihologiei idealiste, dar în același timp restrânge studiul psihologiei la manifestările externe ale comportării și renunță la studiul psihicului și al conștiinței, așa cum va proceda șase ani mai târziu americanul Watson. Psihologia lui Behterev a avut o însemnătate și valoare pozitivă, în măsura în care a reprezentat un protest împotriva psihologiei idealiste, dar prin faptul că a căutat să reducă viața psihică a omului numai la reflexe, la fel ca și curentul comportamentist, Behterev nu oferea nici o perspectivă pentru dezvoltarea psihologiei științifice. Behterev privește comportarea omului numai din punct de vedere biologic, iar legile biologice sunt reduse la cele mai simple legi fizice și mecanice. Psihologia lui Behterev reduce conștiința omului la o sumă de reflexe, care nu se deosebesc calitativ de reflexele animalelor. El nu vedea posibilă cunoașterea științifică a psihicului și a conștiinței. Caracterul mecanicist al școlii lui Behterev s'a evidențiat și mai mult când a înlocuit denumirea de psihologie obiectivă, dată de el curentului ce îl inițiasă, cu aceea de „reflexologie”. „Acest mecanicism grosolan se unea la Behterev, cum aceasta se întâmplă adeseori, cu idealismul. În cartea sa „Bazele generale ale reflexologiei”, apărută în 1918, poziția filosofică a lui Behterev s'a definit clar ca un energetism în spiritul lui Oswald, a cărui esență idealistă a fost strălucit arătată de Lenin în cartea sa „Materialism și Empiriocriticism” (7, pag. 8—9).

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a adus o răsturnare radicală în psihologie. Reclădirea și transformarea psihologiei într-o știință adevărată a fost posibilă numai pe baza filosofiei marxist-leniniste. Acest lucru nu s'a înfăptuit încă dintr-o dată, ci numai în măsura în care psihologii sovietici își însușeau materialismul dialectic, instrumentul de cercetare științifică, fără de care nu era posibilă o explicare științifică justă a activității psihice a oamenilor. Dezvoltarea psihologiei sovietice nu s'a făcut în mod neted, ci printr-o luptă continuă între ceea ce era nou și progresist și ceea ce era vechi și perimat, printr-o utilizare din ce în ce mai mare a criticii și autocriticii.

În primii ani după Revoluție psihologia idealistă tradițională a continuat să ocupe câțva timp poziții dominante în psihologie. Unicul ei adversar era, la început, reflexologia lui Behterev. Întrucât psihologia lui Behterev reprezenta materialismul mecanicist, lupta între aceste două psihologii poate fi socotită ca o luptă în sânul psihologiei burgheze. Cel dintâi psiholog care deschide o luptă fățișă împotriva psihologiei idealiste tradiționale și militează pentru construirea psihologiei pe baza materialismului dialectic este P. Blonski, în lucrarea „Șchița Psihologiei Științifice, apărută în 1921. Blonski, elev al lui Celpanov,

a fost și el idealist la început, dar după revoluție a devenit unul din intelectualii de frunte care și-au legat soarta de construirea statului socialist. Blonski a văzut defectele psihologiei idealiste pe care le-a atacat viguros, dar punctul de vedere pe care-l reprezenta nu avea nimic comun cu materialismul dialectic pe care nu și-l însușise încă. El era pe pozițiile materialismului mecanicist, considera psihologia, ca și behavioriștii americani, ca o știință a comportamentului, a totalității mișcărilor ființei vii. Față de behaviorismul american Blonski se deosebea totuși printr-o trăsătură esențială și anume prin scoaterea în primul plan a naturei sociale și de clasă a omului.

Un an mai târziu, în 1922, un alt elev al lui Celpanov, R. N. Kornilov — în cartea sa despre „Reacțiunile omului” — manifestă aceeași atitudine față de psihologia idealistă, inclusiv aceea a lui Celpanov, care rupea experimentul psihologic de problemele vieții. Cartea lui Kornilov conține un bogat material experimental, despre care Kornilov credea că poate să răspundă problemelor de bază ale științei și necesităților construirii socialismului. El cerea separarea completă a psihologiei de filosofie și așezarea ei în rândul științelor naturii.

Dar nici psihologia idealistă nu s'a dat învinsă fără luptă. În 1923 a avut loc la Moscova primul congres de psihoneurologie. Raportor principal la acest congres a fost Kornilov, care în raportul său „Psihologia și marxismul” lansează lozinca că psihologia trebuie construită pe baza materialismului dialectic. Celpanov a făcut și el un raport în care apăra pozițiile idealiste. Această luptă a fost continuată și la al doilea congres ce a avut loc cu un an mai târziu la Leningrad, unde un succes aparent a obținut școala lui Behterev. După acest congres psihologii sovietici progresiști și-au fixat ca sarcină lupta nu numai împotriva psihologiei idealiste, reprezentată și apărată de Celpanov, ci și împotriva psihologiei mecaniciste a școlii lui Behterev, care evolua tot mai mult spre un idealism fățiș.

Port drapelul tinerei psihologii sovietice devine Kornilov, care la sfârșitul anului 1923 trece în fruntea Institutului de Psihologie din Moscova, în locul lui Celpanov. În studiile sale publicate între anii 1923-25 el arată că psihologia trebuie reaclădită pe marxism, ceea ce înseamnă eliminarea dualismului spirit-materie și considerarea psihicului ca însușire a materiei celei mai organizate. În același timp demască materialismul naiv sau mecanicist, care duce la idealism și arată că fenomenele psihice nu pot fi nici negate și nici confundate cu fenomenele fizilogice. De asemenea a scos în evidență rolul relațiilor sociale și de clasă, fără de care personalitatea umană nu poate fi înțeleasă. În sfârșit atât la congresul din 1924 cât și în alte studii apărute câțiva ani mai târziu (de ex. „Psihologia în lumina materialismului dialectic”, studiu apărut în limba engleză în volumul „Psychologies of 1930” editat de psihologul american Murchison) caută să arate pe baza materialului experimental adunat, valoarea ce o prezintă pentru cercetarea psihologică principiile de bază ale dialecticei: al conexiunii dintre fenomene, al transformării calității în calitate și al luptei între contrarii.

Toate aceste studii reprezintă o contribuție însemnată la reaclădirea psihologiei, dar ele nu sunt încă suficiente pentru construirea unei psihologii marxiste. Psihologia idealistă a lui Celpanov a fost scoasă

din luptă iar reflexologia lui Behterev puternic zdruncinată. Trebuiau însă găsite metodele și conținutul psihologiei care se clădea. Prima încercare a lui Kornilov în această direcție n'a fost încununată de succes. El considera ca obiect al psihologiei studiul reacțiunilor omului la stimulenți externi, studiul rapidității și intensității acestor reacțiuni. El și denumește psihologia nou creată „*Reacțiologie*”. Kornilov și elevii săi vedeau în fiecare reacțiune a omului o manifestare obiectivă — comportamentul exterior — și una subiectivă — trăirea omului. În felul acesta ei urmăreau să dea o sinteză organică a psihologiei obiective și subiective. Ei însă n'au reușit să înlăture defectele acestor psihologii și multe dintre erorile materialismului mecanicist au rămas și în sistemul lui Kornilov. În plus, studiarea rapidității și intensității mișcărilor se dovedea un program extrem de sărac în raport cu sarcinile ce se puneau psihologiei.

În afară de lucrările lui Kornilov încep să mai apară și altele: Krovkov „*Schiță a psihologiei*” 1925. L. S. Vâgotski „*Psihologia pedagogică*” 1926, P. P. Blonski „*Schițe psihologice*” 1927, N. F. Dobrânin „*Introducere în psihologie*” 1929. La baza tuturor acestor lucrări stă afirmația că psihicul este o însușire a materiei celei mai organizate, ceea ce constituie o cucerire temeinică a psihologiei sovietice. În deosebi Dobrânin și Krovkov dezvoltă mai deaproape acest principiu, utilizând imensul material științific al lui Pavlov, cuprins în lucrarea apărută în 1923 „*Douăzeci de ani de experiență în studiul obiectiv al activității nervoase a animalelor*”. Ei caută să arate valoarea pe care o prezintă descoperirile geniale ale lui Pavlov pentru lămurirea mecanismelor fiziologice ale proceselor psihice. A reduce însă întreaga viață psihică la reflexe condiționate este, desigur, greșit. Acest lucru îl dovedesc în deosebi Dobrânin, Vîgotski și ceva mai târziu, elevul acestuia din urmă, I. M. Soloviev. Utilizând descoperirea eminentului fiziolog rus A. A. Uhtomski a legii „rominantei”, despre care Uhtomski începe să publice studii începând din 1923, ei arată cum poate fi explicată pe baza acestei legi fiziologice, care determină activitatea de ansamblu a centrelor nervoase, acele acte ale comportării care sunt dirijate activ de om, cum este de ex. atenția. Această descoperire arată că este greșită concepția „*reacțiologilor*” despre reacțiunile omului ca răspunsuri pasive la stimulentele din afară.

Cu toate aceste progrese ale psihologiei sovietice ea nu putea încă, în acel timp, să rezolve problemele centrale ale psihologiei. A recunoaște numai că psihicul este o însușire a materiei nervoase, a creierului nu este destul. Psihologia nu putea încă să răspundă în ce constă această însușire. Psihologia nu putea răspunde la această întrebare înainte ca psihologii să-și fi însușit teoria leninistă a reflecției. În manualul de psihologie al lui Kornilov — începând cu ediția I din 1926 până la ediția V din 1932 — se consideră psihicul, conștiința ca o reflecție subiectivă a proceselor fiziologice. Acest înțeles dat reflecției este complet greșit. Din acest motiv psihologii sovietici s'au menținut mult timp pe un punct de vedere mecanicist, socotind ca obiect al psihologiei conduita omului, comportamentul său și nu psihicul, conștiința sa.

Problema conștiinței nu putea fi însă ocolită. Încă din 1925 se ivesc divergențe asupra acestei probleme chiar în sânul colaboratorilor

Institutului de Psihologie din Moscova. În timp ce unii elimină conștiința din câmpul de cercetare al psihologiei, alți, printre care Vâgotski, aduc conștiința în primul plan. Vâgotski considera că ignorând problema conștiinței psihologia își închide singură calea deschisă spre cercetarea problemelor mai complexe ale conduitei.

Problema conștiinței va primi însă o rezolvare justă mai târziu, pe baza interpretării juste a teoriei reflecției — în sensul că psihicul este reflecția existenței reale a obiectelor și fenomenelor lumii materiale — și pe baza cunoașterii rolului ideilor în istorie, arătat de către Stalin. Pentru psihologii crescuți în școala idealistă, și încă puțin stăpâni pe doctrina materialismului dialectic și istoric, nu era clar cum se poate așeza conștiința alături de materialism.

Începând din 1928 un grup de cercetători (Vâgotski, Luria, Leontiev, ș. a.) preocupați de gândul de a așeza la baza sistemului de psihologie ce se forma, principiul dezvoltării, adică de a explica psihicul omului ca produs al dezvoltării social-istorice, inițiază curentul cunoscut sub numele de „teoria dezvoltării cultural-istorice”. Din aceste preocupări au ieșit lucrările lui Leontiev „Desvoltarea memoriei” (1931) și Vâgotski „Gândirea și limbajul” apărută în 1934, după moartea autorului. Cercetătorii din acest grup au reușit să elaboreze metode originale de cercetare experimentală și să adune un număr însemnat de fapte deosebit de interesante, dar ei au greșit când au încercat să construiască sistemul psihologiei dezvoltării din fapte și legi izolate, când au pierdut din vedere mersul concret al dezvoltării sociale, inclusiv lupta de clasă, precum și legătura dintre dezvoltarea naturală, organică a unei însușiri psihice și dezvoltarea culturală a acelei însușiri. Teplov consideră că cel mai însemnat defect al acestei concepții, dezvoltată de Vâgotski și Luria este împrumutarea necritică a tot felul de teorii din psihologia burgheză. El mai observă că în acel timp (1929) tendința spre asemenea împrumuturi se observa și la alți psihologi sovietici. Acest lucru nu e greu de înțeles dacă ne gândim că psihologia sovietică era încă definită ca știință a comportamentului, ceea ce arăta înrudirea ei cu psihologia americană a comportamentului. Totuși erau și diferențe esențiale între aceste două psihologii. Aceste diferențe Blonski le semnalase încă din 1925 și se refereau la neputința psihologiei burgheze de a da o interpretare justă conduitei burgheze și motivelor reale ale conduitei reprezentanților ei politici.

„Deasemenea a existat, cam în același timp, și un mare interes pentru psihologia germană a configurației, care părea înrudită cu psihologia sovietică, înainte de a se fi descoperit esența ei idealistă.

Mai păgubitoare a fost acceptarea de către psihologii sovietici, în deosebi de către Blonski și Basov, a concepțiilor și metodelor pedologiei burgheze, al cărui caracter pseudostiințific a fost demascată prin rezoluția CC PC (b) din 4 Iulie 1936. Acelaș este și cazul psihotehnice, care exista oarecum independent de psihologia sovietică, în mersul ei progresist. Trebuie să subliniem că au fost și psihologi care au prezentat vederi critice față de metoda testelor, care este atât la baza pedologiei cât și la baza psihotehnice. Astfel Kornilov scria în 1928 că în lipsa unei temeinice pregătiri prealabile, metoda testelor se transformă într-un joc științific, care poate cauza un mare rău, căci pe baza examinării cu ajutorul testelor se schimbă adeseori din rădă-

cină, iar uneori pur și simplu se strică viața copilului sau a adultului examinat.

În acelaș timp (al doilea deceniu al secolului XX) psihologia sovietică a obținut și succese deosebit de însemnate, în elaborarea unor metode cu adevărat științifice. Astfel este metoda lui Luria, pentru studiul stabilității emotive. Zaharov, Leontiev, Zancov și alți elevi ai lui Vâgotski au elaborat metode pentru studiul memoriei, gândirii și limbajului. Basov a elaborat o metodă de observare a copiilor de vârstă preșcolară, care întrece tot ce s'a scris în literatura mondială în această privință. Răbnicov obține rezultate deosebit de valoroase prin utilizarea metodei biografice în psihologie.

În primii ani ai celui de al treilea deceniu al secolului nostru au loc discuții psihologice aprinse privitoare la reflexologie, la reacțiologie și la teoria dezvoltării cultural-istorice, discuții care au dus la o răsturnare în istoria psihologiei sovietice. Vom menționa câteva din consecințele mai importante ale acestor discuții.

Una din consecințe a fost schimbarea fundamentală cu privire la atitudinea față de psihologia burgheză. În urma discuțiilor s'a putut constata că toate curentele mai mari ale psihologiei din țările burghize — de ex. behaviorismul, psihologia configurației — intraseră în impas și că încercările psihologiei burgheze de a ieși din acest impas erau neputincioase.

O altă concluzie a fost aceea că psihologia nu poate deveni o știință marxistă-leninistă, decât rezolvând problemele pe care le ridică viața, practica.

În sfârșit s'a constatat că un rol decisiv trebuie să-l aibă în reclădirea psihologiei orientarea ei spre moștenirea filosofică leninistă, cuprinsă în primul rând în „Materialism și Empiriocriticism” și în Cătele Filosofice, care sunt publicate întâia dată în anii 1929-30.

Ca un rezultat direct al înțelegerii juste a teoriei leniniste a reflecției s'a renunțat la „Comportament” ca obiect al psihologiei. Obiectul psihologiei nu-l poate constitui comportamentul omului, ansamblul reacțiunilor sale externe, ci procesele psihice, care constituie forma cea mai înaltă de reflecție a lumii obiective, a lumii materiale. Renunțarea la conștiință — așa cum face behaviorismul american — înseamnă considerarea omului ca un automat care reacționează. O astfel de concepție care vede în oameni automate, ființe fără conștiință, fără gândire care pot fi îndrumate în orice direcție, este o concepție reacționară care convine lumii capitaliste, dar este în contradicție cu concepția marxistă-leninistă-stalinistă despre lume și este în contradicție și cu practica socialistă.

Aceasta fiind noua orientare a psihologiei este evident că reacțiologia lui Kornilov ca și reflexologia lui Behterev devin concepții învechite și sunt părăsite. În legătură cu reflexologia trebuie subliniat că faptul de abandonare și depășire a ei s'a întâmplat în urma unei vii critici și autocritici printre elevii lui Behterev. O parte din acești elevi au mai mers câțva timp pe linia mecanicistă a reflexologiei, dar cealaltă parte în frunte cu Ananiev, au renunțat la reflexologie în urma revizuirii critice a întregului fundament metodologic al reflexologiei.

Ca o consecință a scoaterii conștiinței pe primul plan, se schimbă radical modul de a concepe și cerceta majoritatea problemelor de psihologie. Astfel, pentru a da un singur exemplu, problema formării de-

prinderilor începe să fie văzută cu totul diferit, ținându-se seama de rolul conștiinței în formarea lor.

Înțelegerea psihicului în lumina teoriei leniniste a reflecției a scos în primul plan al cercetărilor psihologice problema senzației și percepției, care constituie treapta de plecare în cunoașterea lumii. Ca un rezultat al acestei munci apare lucrarea lui Krovkov „Ochiul și munca lui” (prima ediție din 1932, a doua din 1936) care este cea mai bună lucrare de psihofiziologie a văzului din literatura mondială. Mai ales trebuie subliniat faptul că datorită acestei munci psihologii sovietici ajung să creeze un capitol cu totul nou în psihologie, acela al acțiunii reciproce dintre senzații. Aceste cercetări sunt continuate cu mare succes și astăzi. Printre cercetătorii acestui domeniu al psihologiei se numără Krovkov, Lebedinski, Kekcieiev ș. a. Conform teoriei formulate de ei acuitatea sensorială poate fi sporită prin excitație simultană sau inducție dela alte organe sensoriale. Această descoperire a fost aplicată și în timpul războiului pentru ridicarea acuității sensoriale a soldaților observatori sau în misiune de recunoaștere în deosebi noaptea. Asupra cercetărilor privitoare la senzații și percepții vom mai reveni.

Tot pe linia noiei orientări apar (în 1935) și lucrările, de mare însemnătate, ale lui Blonski „Memoria și Gândirea” și „Desvoltarea Gândirii Școlarului”.

Un aport însemnat în desvoltarea psihologiei, în deosebi în prelucarea problemelor teoretice ale psihologiei, îl aduce studiul lui Rubinstein „Probleme de psihologie în lucrările lui Marx” (apărut în 1934), Rubinstein scoate în evidență ideile lui Marx asupra unor probleme de bază ale psihologiei, ca problema personalității, a trebuințelor, a aptitudinilor, a conștiinței în raportul ei cu activitatea, etc. În deosebi este scoasă în primul plan concepția marxistă despre formarea psihicului omenesc în procesul activității, de care Rubinstein se va ocupa mai de aproape în lucrările sale ulterioare. În deosebi în lucrarea sa „Bazele Psihologiei” (apărută în 1935) desvoltă Rubinstein această teză.

În legătură cu orientarea psihologiei spre problemele ridicate de practică, principala orientare s'a făcut spre problemele pedagogiei. Un fel nou de cercetare își face loc în câmpul muncii psihologiei pedagogice. Psihologia iese din laborator pentru a studia copilul în condițiile vieții lui școlare, utilizând în largă măsură experiențele adunate de învățători și profesori. De unde psihologia pedagogică burgheză pleca dela concluziile psihologiei teoretice și dela experiențele de laborator, pe care le aplica problemelor de educație și instrucție, psihologia pedagogică sovietică, dimpotrivă, caută să descopere legile psihologice care se manifestă în însuși procesul pedagogic de educație și instrucție, bazându-se pe practica pedagogică, pe experiența celor mai bune școli. Acest nou fel de a munci științific a fost trasat în decizia CC PC (b) din 5 Septembrie 1931, cu privire la școala elementară și medie. Din rândul acestor lucrări face parte monografia lui Ananiev „Psihologia Evaluării Pedagogice” (1935), bazată pe cercetări făcute în școală prin metoda observației și conversație.

O nouă etapă în desvoltarea psihologiei sovietice este legată de decizia CC PC (b), din 4 Iulie 1936, despre denaturările pedagogice decizie care a demască caracterul pseudoștiințific al pedagogiei. Această pseu-

do-știință s'a născut în statele burgheze și a fost adoptată și în URSS, fără a fi supusă, dela început, unui examen critic. Introducerea în practica școlară a teoriilor pedologice — condiționarea fatalistă a soartei copiilor de către factori ereditari și mediul inferior — a atras îndepărtarea în masă a copiilor din școlile pentru copiii normali și transferarea lor în școli pentru înapoiți mintali. Această concepție este în vădită contradicție cu marxismul și cu întreaga practică a construirii socialismului, care reeducă pe oameni cu succes în spiritul socialismului, lichidând rămășițele capitalismului atât în viața economică cât și în conștiința oamenilor. Metoda de bază a pedologiei, precizează decizia, adică pretenția de a examina prin teste dotarea copiilor, reprezintă o bătaie de joc la adresa copiilor, contrazicând scopurile școlii sovietice. Decizia CC PC (b) a pus capăt activității pedologilor. Din această decizie a decurs și soarta psihotehnicii care avea aceeași bază metodologică. Psihotehnica mai avea și neajunsul că având un rol de psihologie auxiliară închidea psihologiei calea spre rezolvarea unei serii de probleme ridicate de practică. Această opunere antimarxistă a psihologiei teoretice celei practice a fost lichidată.

În urma deciziei CC PC (b) din 4 Iulie 1936 psihologia copilului, eliberată de principiile pedologiei, ia un avânt deosebit. Se scoate la lumină concepția că procesul concret al vieții copilului, activitatea lui determină, în primul rând, mersul dezvoltării sale psihice. Educația are un rol decisiv în viața și activitatea copilului. „În procesul dirijat conștient, al educării și învățării, supus unor scopuri pe care le crează societatea, se desfășoară activitatea copilului, se împlinește dezvoltarea lui psihică, formarea conștiinței sale” (7, pag. 24).

De problemele motivelor activității copilului și dezvoltarea conștiinței în procesul de învățare se ocupă Leontiev, Bojovici ș. a. De dezvoltarea la copil a percepției, memoriei, gândirii și limbajului se ocupă Smirnov, Zankov ș. a. Aceste cercetări arată vastele posibilități de educare a proceselor psihice enumerate. Se studiază de către Smirnov, Șevarev, Menciskaia ș. a. rolul gândirii elevilor în condițiile concrete ale muncii școlare: în memorizarea materialului de învățat, în rezolvarea problemelor matematice, etc. Cu problema deprinderilor în legătură cu munca școlară (cetitul, ortografia, aspectul caligrafic al scrisului, etc.) se ocupă Egorov, Gurianov, Bojovici, Bogoiavlenski. În timpul din urmă psihologii sovietici (Levitov, Kolbanovski, ș. a.) au început să se ocupe intensiv de problema educării voinței, caracterului și a sentimentelor morale.

Stadiul avansat al psihologiei este oglindit în manualele de psihologie de învățământ superior care apar după 1938. În 1938 apare întâia ediție, iar în 1941 a doua ediție a manualului de psihologie scris de colaboratorii Institutului de Psihologie din Moscova, redactorii fiind Kornilov, Teplov și Schwartz. În 1939 a apărut manualul de psihologie scris de colectivul psihologilor ucraineni, redactor fiind Kostiuć.

În 1940 apare cartea lui Rubinstein „Bazele Psihologiei Generale” care, după cum scrie Teplov, a atras atenția cea mai susținută a psihologilor, filosofilor și pedagogilor sovietici. În această lucrare Rubinstein a căutat să generalizeze lucrările psihologilor sovietici și să înfățișeze principiile progresiste cele mai importante ale acestei psihologii. Rubinstein consideră că sarcina esențială care stă în fața psihologilor sovie-

tici este aceea de a transforma psihologia într-o știință concretă, reală, care studiază conștiința omului în condițiile activității lui și rezolvă problemele pe care le pune practica. Problema dezvoltării vieții psihice este tratată pe larg în lucrarea lui Rubinstein, în deosebi pe baza cercetărilor din domeniul psihologiei animale (zoopsihologie), lucrări de excepțională valoare științifică. Aci sunt de amintit lucrările lui Wagner despre instincte, ale lui Borovski și elevilor săi despre formarea deprinderilor la animale, dar mai ales lucrările savantei cu renume mondial Ladâghina-Kots, privitoare la aptitudinile de cunoaștere ale cimpanzeilor (1923) și la raportul dintre copilul cimpanzeului și copilul omului. Cercetările acestei savante au arătat atât elementele comune la maimuțele antropoide și la om cât și condițiile speciale ale dezvoltării sentimentelor și reprezentărilor în formă embrionară la antropoide, care se deosebesc calitativ de sentimentele și reprezentările omului. Tot la această grupă de cercetări trebuiesc amintite importante lucrări, de dată mai recentă, ale lui Voitonis și Rojinski.

În legătură cu problema dezvoltării trebuie deasemenea amintite și cercetările privitoare la dezvoltarea vieții psihice a copilului, care am văzut că au început pe un plan vast imediat după lichidarea pedagogiei. Aceste cercetări ne arată „cum se naște, în dezvoltarea individuală, psihicul omului, cum se formează senzațiile și în ce relații se găsesc ele, cum apar pe baza acestora acțiunile asupra obiectelor și în felul acesta o anumită pregătire pentru actele conștiente de muncă” (1, pag. 17). În ultimii zece ani în psihologia sovietică a copilului s’au format două discipline, a copilului de vârstă preșcolară și a copilului de vârstă școlară. Rubinstein, Leontiev, Smirnov ș. a. ajung să stabilească principii care se deosebesc de acelea ale psihologiei burgheze, care insistă asupra existenței dezvoltării psihice a copilului, ce pleacă din interiorul lui, ceea ce-i duce la concluzia despre rolul neînsemnat al educației și la o teorie despre o condiționare fatalistă a dezvoltării copilului de către ereditate și mediu. Psihologia sovietică, dimpotrivă, pe baza materialului ce l-a adunat dovedește rolul conducător al educației, care este forța motrică a dezvoltării psihice a copilului. Aceste concluzii duc la o schimbare radicală a atitudinii față de instrucție și învățământ. Dacă vechea psihologie a copilului, care considera cunoștințele numai ca un oarecare cerc de reprezentări, care se largesc în volum, dar rămân calitativ aceleași, psihologia nouă sovietică demonstrează faptul că procesul de însușire al cunoștințelor este procesul de dobândire a funcțiunilor mintale, care dezvoltă aptitudinile și noile calități intelectuale. Instrucția și educația apar ca forțe creatoare motrice ale dezvoltării mintale și morale ale copilului” (1, pag. 17). Bine înțeles nu toate aceste date sunt cuprinse în lucrarea lui Rubinstein, ci numai acelea care au apărut până în 1940, când apare cartea de care ne ocupăm. Lucrările mai recente de psihologia copilului sunt cuprinse în lucrarea lui Leontiev „Schița Dezvoltării Psihicului” (1947).

O altă problemă care se găsește pe primul plan în lucrarea lui Rubinstein, este problema unității conștiinței și activității. Rubinstein consideră această problemă ca un punct nodal. Insușirile psihice ale omului — aptitudinile sale, trăsăturile sale de caracter, etc. — nu numai că se manifestă în activitatea sa, dar se și formează, se transformă, deaceia nu se poate studia și înțelege psihicul omului, conștiința sa

fără studierea activității sale. Această temă, care constitu^e însăși miezul lucrării lui Rubinstein, se găsește expusă în articolul „Problema Conștiinței și Activității în Sistemul Psihologiei Sovietice”.

Un loc poate și mai important, scrie Teplov, trebuie să ocupe în sistemul psihologiei sovietice, problema personalității, care după părerea sa, în lucrarea lui Rubinstein a primit o lumină neîndestulătoare. Scopul cercetărilor este, în cele din urmă, omul concret, care trăește și acționează în condițiuni sociale determinate. Pe psiholog nu trebuie să-l intereseze percepția, memoria, gândirea, sentimentele, prin ele înșile, ci numai faptul că oamenii percep, memorizează, gândesc și simt, având fiecare particularitățile sale. Teplov adaugă că însemnătatea centrală a problemei personalității a fost mult înțeleasă de psihologia sovietică, dar cu cercetarea ei sistematică savanții sovietici au început să se ocupe numai în timpul din urmă. Acest studiu al personalității este urmărit de psihologia sovietică pe trei laturi: a aptitudinilor, a orientării personalității (trebuințe, interese, idealuri) și a caracterului. În deosebi problema aptitudinilor este radical diferit înfățișată de psihologia sovietică față de psihologia burgheză. În timp ce aceasta din urmă caută să arate rolul hotărîtor al eredității și a superiorității de înzestrare a claselor exploatoare și a unor rase pretinse superioare, psihologia sovietică ne arată că nu se poate vorbi de aptitudini înăscute. Înăscute pot fi numai înclinările, adică particularitățile anatomo-fiziologice, care stau la baza dezvoltării ce se înfăptuește în deosebi în procesul instrucției și educației. Aptitudinea există numai în dezvoltare. Ea nu există fără o activitate concretă corespunzătoare. Deaceia nu se poate vorbi despre o aptitudine cum a existat ea la începutul dezvoltării ei și nici despre o aptitudine care și-a terminat dezvoltarea. Intrucât aptitudinea nu se poate separa de activitate este greșit să se spună că aptitudinea există înainte de a se începe activitatea corespunzătoare. Numai încercând să cânte sau să depună o activitate muzicală putem spune despre cineva dacă are sau nu auz muzical. Auzul muzical nu numai că se manifestă în activitatea muzicală, dar ea se și crează. Numai muzica, scria Marx, trezește simțul muzical al omului. **NU NE PUTEM DA SEAMA DESPRE APTITUDINILE CUIVA PRIN SIMPLA MĂSURARE CU UN TEST OARECARE, AȘA CUM CRED PEDOLOGII ȘI PSIHOTEHNICIENII**, ci numai după ce a început munca de educare a aptitudinei. Nu măsurarea, ci stimularea, întrecerile, exercitarea reală scot în evidență aptitudinile și talentele.

Inclinările — adică baza antomo-fiziologică a aptitudinilor — nu prezintă o orientare precisă, determinată. Aceleași înclinări în condiții sociale diferite, supuse la mijloace de educare și învățare diferite, pot duce la dezvoltarea cu totul diferită a aptitudinilor. Mai mult, absența unei aptitudini oarecare nu poate constitui un obstacol în realizarea celor mai însemnate succese în activitatea respectivă, pentru că o aptitudine insuficient dezvoltată poate fi compensată într-o foarte largă măsură cu altele bine dezvoltate, căci aptitudinile nu coexistă separat și independent una de alta. Fiecare aptitudine se schimbă, primește un alt caracter calitativ în raport cu prezența și gradul de dezvoltare al altor aptitudini. Deaceia în locul măsurării aptitudinilor izolate din psihologia burgheză, psihologia sovietică își pune drept sarcină principală analiza particularităților calitative a dotării copiilor și adulților și elaborarea celor mai eficace mijloace de dezvoltare a aptitudinilor.

Dealtfel răsturnarea completă în felul de a privi problema aptitudinilor se datorește nu atât cercetărilor psihologice, ci mai ales înfloririi în masă a talentelor în URSS în urma doborârii regimului țarist de exploatare. Falsitatea concepției burgheze despre aptitudini și talente a fost dovedită în primul rând și în mod decisiv de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

În ultimii ani psihologii și fiziologii sovietici au realizat succese deosebite în cercetarea mecanismelor fiziologice dela baza vieții psihice. În paginile anterioare, ocupându-se de contribuția psihologilor sovietici la studiul senzațiilor și percepțiilor, am arătat câteva mari realizări. Numărul acestor realizări, în acest domeniu a sporit considerabil în ultimii ani. Astfel Ghersuni ș. a. aduc contribuțiuni însemnate la psihofiziologia auzului; cu problema auzului muzical se ocupă Teplov, Harbuzov ș. a.; cu auzul limbajului fonematic se ocupă Luria, Șvacikin ș. a. Un grup de cercetători sub conducerea lui Ananiev, au întreprins vaste cercetări asupra senzațiilor tactile, olfactive, gustative și de durere. Teplov, Kaufman, Gusev ș. a. arată cum puterea de diferențiere sensorială este determinată de viața practică, înlăturând concepțiile învechite despre stabilitatea pragurilor sensoriale.

Foarte interesante sunt cercetările psihologilor sovietici ce se ocupă cu descoperirea condițiilor de spațiu-timp care schimbă senzațiile. Cele mai multe din aceste cercetări privesc senzațiile vizuale. O mare contribuție a adus Teplov și colaboratorii săi stabilind pragul de distingere vizuală a spațiului și în aplicarea datelor stabilite asupra percepțiilor de formă și culoare, la arhitectură și pictură. Un număr de cercetători, sub conducerea lui Ananiev au întreprins studii deosebit de importante privitoare la schimbarea percepției culorii în raport cu distanța. Lucrările au fost întreprinse la cererea Administrației Construcției Palatului Sovietelor. Rezultatele sunt cuprinse într'un atlas de culori percepute la distanțe diferite, pentru a servi la pictarea de mari compoziții. Aceleași cercetări au furnizat date pentru camuflarea clădirilor din Leningrad, în timpul primelor luni de război. Kekceev a scris o lucrare specială privitoare la psihofiziologia văzului aplicată la camuflaj. În problema auzului de cel mai mare interes sunt lucrările lui Teplov, Blagonodesina și Kaufman asupra auzului muzical. De psihofiziologia senzației de gust se ocupă Gusev, dovedind caracterul ei dual, reflectând nu numai proprietățile fiziochimice ale obiectului, ci și starea funcțională a organelor interne.

Autorii sovietici nu sunt însă preocupați numai de senzații și percepții, ca date primare ale lumii externe, ci și de tranziția dela senzație la gândire. Astfel sunt cercetările întreprinse de Teplov, Soloviev, Blonski ș. a., privitoare la reprezentări și la procesele de memorizare. Schvartz, Gurianov, Egorov ș. a. studiază problema deprinderilor în raport cu procesele de gândire și atitudinea față de activitate.

Un loc important ocupă în psihologia sovietică cercetările asupra limbajului și gândirii. Sunt studiate atât legile generale ale gândirii (Ruminstein, Vâgotski, Blonski, ș. a.), cât și formele speciale, ca gândirea matematică (Mencinskaia), tehnică (Osipov), militară-strategică (Teplov), precum și stadiile gândirii copilului. Cu desintegrarea gândirii se ocupă Vâgotski, Luria ș. a., Artenov se ocupă cu analiza psihologică

a conexiunilor dintre limbajul fonetic și semantic. Uznadze, Ananiev ș. a. se ocupă de limbajul interior.

Cu problema voinței se ocupă Kornilov, Levitov, Leontiev, Zapo-rojeț, ș. a.

În ultimul timp în centrul atenției psihologilor sovietici s'a așezat problema mecanismelor creierului în activitatea psihică. Lucrările eminenților fiziologi sovietici au pus bazele pentru elaborarea unei psihofiziologii cu adevărat științifice a creierului. Metoda patopsihologică, adică studierea turburărilor proceselor psihice în urma rănirii unor sectoare izolate a creierului, a primit, după cum observă Teplov, o aplicare strălucită în lucrările lui Luria și colaboratorilor săi. Ananiev, Vorobiev și Beriteașvili au făcut un studiu comparativ (psihologic și electro-encefalografic) privitor la legătura dintre modificările în activitatea psihică (gândire, memorie, limbaj, etc.) și schimbările bioelectrice a scoarței cerebrale în cazurile de leziuni ale scoarței.

De o excepțională importanță sunt metodele elaborate de psihologia sovietică pentru restabilirea funcțiilor neuropsihice (văz, auz, limbaj, memorie, gândire, etc.). Aceste metode noi de restabilire a funcțiilor psihice au adus refacerea completă a mii de soldați suferinzi de leziuni și contuziuni cerebrale. Lucrările au fost inițiate la începutul războiului de către Luria și colaboratorii săi. Lucrări similare, utilizând alte mijloace, au efectuat Kogan, Zancov ș. a., pentru restabilirea limbajului, Kolodnaia pentru restabilirea facultății de orientare în spațiu și Ananev pentru restabilirea funcțiilor optico-spațiale ale scrisului.

Aceste cercetări ne arată că în urma unei activități special organizate, este posibilă, în decursul unui anumit timp, formarea unor regulatoare dinamice ale proceselor psihice, a unor noi centre dinamice, care se elaborează în urma activității însăși a individului. Aceste cercetări ne mai arată că între centru și periferie, între organele de simț, căile detransmisiune și centrul cerebral există alte relații decât s'a crezut până acum". ...noi vedem acum că există o corelație dialectică sui generis între activitatea analitică și cea sintetică a creierului. Dacă activitatea sintetică a creierului este posibilă în urma desvoltării activității analitice, atunci, la rândul său, activitatea sintetică a creierului influențează asupra reconstruirii, asupra dinamicei desvoltării funcțiilor analitice izolate. Cu alte cuvinte aceasta înseamnă că dacă funcțiunile analitice ale creierului sunt într'adevăr singurul izvor al proceselor mintale complexe, a reprezentărilor generale și a proceselor de gândire, în care se realizează activitatea sintetică a creierului, atunci acest sistem atât de complex, al reprezentărilor generale, al proceselor de gândire este capabil la rândul lui să transforme orice sistem de senzații, este capabil să înlocuiască orice defect de senzații" (1, pag. 14).

În 1947 a apărut a doua ediție a lucrării lui Rubinstein „Bazele Psihologiei Generale”. Această lucrare constituie o generalizare a realizărilor psihologilor sovietici. Viile discuții asupra acestei cărți au arătat nu numai progresele, ci și lipsurile și noile sarcini ale psihologiei sovietice. Astfel se constată apropierea încă abstractă de om. Cercetările trebuie să se apropie încă mai mult de psihologia omului sovietic, de transformarea psihicului omului în epoca desăvârșirii construirii societății socialiste și a trecerii spre comunism, de lichidarea rămășițelor

trecutului din conștiința oamenilor. Psihologia trebuie să se apropie mai mult de viața oamenilor din producția industrială, colhozuri, instituții și organizații sociale, politice și culturale, etc.

Psihologia și-a câștigat în URSS, în urma studiilor psihologilor sovietici, rangul și demnitatea unei adevărate științe. Ca urmare la sfârșitul anului 1946 CC PC (b) a luat hotărârea de a introduce predarea psihologiei (și a logicei) în ultimele clase ale școlii medii. „Psihologia a intrat, prin aceasta în rândul științelor a căror cunoaștere este obligatorie pentru orice om instruit... Numărul psihologilor cu fiecare an crește și va crește mai târziu încă mai mult”. (1, pag. 30-31). La 4 Universități din URSS există secții de psihologie care pregătesc psihologi specialiști cu înaltă calificare. În afară de aceasta peste 30 de universități și școli superioare din URSS posedă secții de psihologie și logică, la facultățile de filosofie și filologie. La Moscova, Leningrad, Kiev, Tbilisi există institute mari de cercetări științifice a vieții psihice. Deasemenea există secții de psihologie pe lângă Academia de Științe Pedagogice și pe lângă Academia de Științe Sociale a CC PC (b)

REZUMAT ȘI CONCLUZII

Psihologia burgheză, la puțin timp după întemeierea ei, a intrat în impas. Toate încercările de a ieși din acest impas, de a depăși această „criză” s’au dovedit infructuoase. În locul unui sistem științific unitar, în psihologia burgheză găsim o mulțime de școli și curente, ce se înșiră dela cel mai subiectiv idealism la materialismul mecanicist cel mai grosolan. Contradicția de neîmpăcat dintre teoria idealistă și practica experimentală extrem de materialistă a făcut să apară, pe de o parte școli psihologice care tind să elibereze psihologia de orice urme de materialism, iar pe de altă parte școli mecaniciste care elimină conștiința din studiul psihologiei, ocupându-se numai cu conduita exterioară. În psihologia burgheză conștiința este ruptă de activitatea omului viu, concret.

Inchegarea psihologiei într’un sistem cu adevărat științific a fost posibilă numai pe baza materialismului dialectic și istoric și numai în URSS, în urma răsturnării regimului capitalist și a concepțiilor idealiste legate de el.

În sistemul psihologiei sovietice în locul dualismului spirit-materie se așează la bază concepția unitară psihofizică a unității proceselor psihice și nervoase, și a unității conștiinței cu activitatea. Activitatea psihonervoasă este determinată de felul de viață și se modifică odată cu modificarea felului de trai. Insușirile psihice ale creierului dau naștere la reflectarea subiectivă a lumii obiective, a materiei.

În afară de reclădirea întregii psihologii pe baza materialismului dialectic și istoric, psihologii sovietici au îmbogățit știința psihicului cu metode și fapte deschizătoare de epocă. De ex. metoda lui Luria pentru studiul desintegrării psihice; metodele lui Kogan, Luria, Zancov ș. a. pentru restabilirea funcțiunilor neuropsihice; metodele elaborate de Kravkov, Lebedinski ș. a. pentru mărirea acuității sensoriale prin stimularea reciprocă a sensațiilor externe dovedirea de către Ananiev și alții a influenței condițiilor externe de spațiu-timp asupra sensațiilor. De o valoare excepțională sunt și cercetările savantei Ladăghina-

Kots, asupra cimpanzeilor, începute înaintea lucrărilor similare ale lui Köhler, Yerkes ș. a. Metode cu totul noi au elaborat savanții sovietici în studiul vieții psihice a copilului, prin coborîrea dela cercetările de laborator, în mijlocul activităților școlare, activități de instrucție și educație. Aptitudinile, caracterul, voința, deprinderile, etc., sunt radical diferit văzute de psihologii sovietici ca urmare diferite sunt și mijloacele de a le studia și mai ales de a le influența. Științele pedagogice, printre care se numără și psihologia umană, obțin succese din ce în ce mai mari în educarea și schimbarea omului, potrivit scopurilor și idealurilor socialiste.

Reconstrucția psihologiei, elaborarea unui sistem cu adevărat științific pe baza materialismului dialectic și istoric, nu s'a făcut însă dintr'o dată și neted, ci printr'o luptă ascutită între concepțiile învechite care apuneau și concepțiile progresiste ce se nașteau, prin utilizarea din plin a criticii și autocriticii. În luptă cu psihologia idealistă a lui Celpanov a biruit întâi materialismul mecanicist (reflexologia) lui Behterev, împotriva căruia s'a ridicat reacțiologia lui Kornilov, mai progresistă decât reflexologia, dar nu eliberată complet de mecanicism. Sistemul psihologiei sovietice s'a dezvoltat pe măsură ce psihologii și-au însușit concepția marxistă-leninistă-stalinistă.

Psihologia din țara noastră are și ea nevoie să fie reclădită. Fiind, dela formarea ei, sub influența psihologiei burgeze, și lipsind legăturile cu știința avansată din URSS, psihologia din țara noastră a perseverat pe linie idealistă, accentuată în timpul războiului hitlerist la cei care au făcut cauză comună cu fascismul.

Urmând exemplul psihologilor sovietici care au știut să dărâme ceea ce era vechi și perimat și să construiască un sistem cu adevărat științific, psihologii noștri trebuie să înceapă și ei această muncă.

BIBLIOGRAFIE

1. ANANIEV, B. G.: Uspechi sovetiskoi psihologi (Progresele psihologiei sovietice) Stenograma lectiei publice ținută la 12 Decembrie 1947 la Leningrad. Leneditura, 1948.
2. ANANIEV, B. G.: Achievements of soviet psychologists (Realizările psihologilor sovietici) The Journ. of General Psychology, vol. XXXVIII, 1948, p. 257—262.
3. KORNILOV, K. N., TEPOV, B. M. și SCHVARTZ, L. M.: Psihologia Moscova, 1941.
4. ROGHINSKI, G. Z.: Razvitie mozga i psichiki (Desvoltarea creierului și a psihicului). Leneditura, 1948.
5. RUBINSTEIN, S. L.: Problema activității și a conștiinței în sistemul psihologiei sovietice (trad. din l. rusă). Revista de psihologie, volumul XI, 1948, p. 1—22.
6. RUBINSTEIN, S. L.: Problema soznaia v svete d'alekticeskogo materializma (Problema conștiinței în lumina materialismului dialectic). Bull. de l'Acad. d. Sciences de l'URSS. Tom. II, Nr. 3, 1945, p. 148—158.
7. TEPOV, B. M.: Sovetskaia psichologiceskaia a nanka z a 30 let. (30 ani de psihologie sovietică) Stenograma lecției publice ținută la 13 Octombrie 1947 la Moscova. Editura „Pravda”, Moscova, 1947.

PROGRAMUL CURSULUI¹⁾ MATERIALISM DIALECTIC ȘI MATERIA- LISM ISTORIC PENTRU INVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR PE ANUL 1948-1949

MATERIALISM DIALECTIC

PARTEA I. MATERIALISMUL DIALECTIC. — CONCEPȚIA DESPRE LUME A PARTIDULUI MARXIST-LENINIST.

Tema I. Crearea materialismului didactic și istoric de către Marx și Engels.

Concepția despre lume ca un sistem determinat de a privi natura și societatea. Caracterul de clasă al concepției despre lume în societatea antagonică. Două clase de bază în societatea capitalistă, două concepții despre lume — proletară și burgheză, — opoziția lor radicală și caracterul lor inconciliabil.

Noțiunea despre știință ca sistem de cunoștințe despre legalitățile în dezvoltarea naturii, societății, gândirii și despre modurile de acționare planificată asupra lumii înconjurătoare. Obiectul științelor naturii — legalitățile dezvoltării naturii, diferite însușiri și forme ale materiei în mișcare, obiectul științelor sociale — legalitățile în dezvoltarea vieții sociale, diferite forme de relații sociale. Caracterul de clasă al științei.

Obiectul filosofiei ca știință în mersul dezvoltării istorice până la Marx: dela privirea filosofică în „știința” generală a lumii antice către filosofia burgheză ca „știința științelor”. Apariția filosofiei marxiste ca știința celor mai generale legi a dezvoltării naturii, societății și gândirii umane, ca marele instrument de cunoaștere și de transformare revoluționară a lumii în mâinile maselor proletare, cari luptă pentru eliberarea lor de capitalism, ca metodă, care străbate toate științele despre natură și societate și care se îmbogățește prin datele acestor științe în mersul dezvoltării lor.

Două metode, două moduri de tratare a fenomenelor, moduri de cunoaștere a realității-dialectic și metafizic. Locul istoric, limitarea de clasă și științific cognoscibilă a metodei metafizice.

Două orientări fundamentale, două linii fundamentale în filosofie — materialismul și idealismul. Rădăcinile de clasă și gnoseologice ale idealismului, reacționarismului și inconsistența lui științifică.

---

1) Program provizoriu pe anul școlar 1948—1949,

Dialectica idealistă a lui Hegel. Materialismul metafizic a lui Feuerbach. Limitarea lor istorică de clasă, unilateralitatea, inconsecvența și inconsistența lor științifică.

Condițiile istorice ale apariției materialismului dialectic. Dezvoltarea modului capitalist de producție. Succesele în dezvoltarea științei naturii în veacul al XIX. Formarea proletariatului ca clasă, creșterea contradicțiilor de clasă a societății burgheze și creșterea mișcării muncitorești. Lupta de clasă a proletariatului și marile descoperiri în științele naturale ca premise ale apariției înțelegerii dialectice — materialiste a dezvoltării naturii și vieții sociale în filosofia marxistă, care a scos la iveală caracterul de clasă, reacționarismul și falimentul științific al filozofiei burgheze, a concepției burgheze despre lume. Materialismul dialectic ca expresie științifică a intereselor fundamentale ale clasei muncitoare și generalizarea întregii experiențe a dezvoltării istorice a omenirii pe baza realizărilor gândirii științifice înaintate și a experienței luptei proletariatului împotriva regimului capitalist. Prelucrarea critică de către Marx și Engels a tot ce e înaintat și progresist, ce a fost realizat de știința burgheză — materialismul francez al veacului al XVIII, dialectica idealistă a lui Hegel, materialismul metafizic al lui Feuerbach în filosofia germană, economia politică engleză, socialismul utopic.

Unirea într-o unitate organică a metodei dialectice de cunoaștere și a teoriei materialiste de interpretare a fenomenelor naturii și a societății în filosofia lui Marx și Engels. Apariția filosofiei marxiste — o revoluție, un salt calitativ în dezvoltarea filosofiei, care a pus bazele materialismului dialectic și istoric ca știință filosofică revoluționară, ca concepție activă despre lume a partidului comunist și a clasei muncitoare.

Elaborarea de către Marx și Engels a dialecticei revoluționare materialiste ca învățătura cea mai complexă, bogată în conținut, adâncă și liberă de unilateralitate despre legile generale ale dezvoltării naturii, societății și gândirii umane: 1. a dezvoltării care se petrece în legătura reciprocă și condiționarea tuturor fenomenelor, 2. a dezvoltării ca mișcare, schimbare și reînnoire, 3. a dezvoltării ca trecere dela schimbări cantitative la radical calitative pe calea saltului a trecerii dela simplu la complex, dela inferior la superior, 4. a dezvoltării ca luptă a contrariilor. Crearea de către Marx Engels a teoriei științifice a materialismului filosofic ca formă superioară a materialismului, care recunoaște: 1. că lumea prin natura ei este materială și se dezvoltă după legile mișcării materiei, 2. că factorul prim este materia, secund — conștiința, 3. că lumea și legalitățile ei sunt cunoscibile.

Marx și Engels au extins în mod consecvent tezele materialismului dialectic asupra domeniului vieții sociale și au arătat „calea către studiul științific al istoriei, ca al unui proces unic, legal în multilateralitatea și contradicția sa enormă (Lenin).

Marx și Engels — creatorii concepției despre lume a proleta-

riatului, întemeietorii socialismului științific, care au dat învățătura despre lupta de clasă și cari au făcut descoperirea genială a rolului istoric — mondial al proletariatului, ca eliberator din robia economică și spirituală și ca creator al societății socialiste.

Caracterul parținic, militant al filosofiei marxiste, care se forma și desvolta în lupta cea mai aprigă împotriva concepției burgheze despre lume. Lupta lui Marx și Engels cu diferite teorii antiprolétaire în mișcarea muncitorească, iar în domeniul filosofiei — împotriva diferitelor forme ale idealismului, ale materialismului metafizic și vulgar. Ateismul militant al filosofiei marxiste.

Deosebirea radicală a filosofiei marxismului ca armă de luptă ideologică a clasei muncitoare de „școalele” vechi filosofice și de sistemele filosofilor — izolați, nelegați de mișcarea maselor populare „Marx și Engels nu sunt pur și simplu întemeietorii unei școli care „școli” filosofice — ei sunt conducătorii viii ai mișcării proletare vii, care crește și se întărește cu fiecare zi” (Stalin).

Tema 2. Desvoltarea filosofiei marxiste de către Lenin și Stalin

Rădăcinile istorice ale leninismului. Leninismul — marxismul epocii imperialismului și a revoluțiilor proletare, epocii victoriei socialismului în URSS. Leninismul — treaptă nouă, superioară în desvoltarea concepției marxiste despre lume, realizarea superioară a culturii ruse și mondiale, rezultatul experienței mondiale a mișcării revoluționare a clasei muncitoare și a generalizării politicii partidului bolșevic.

Desvoltarea materialismului dialectic și istoric de către Lenin și Stalin ca concepția despre lume a partidului marxist-leninist, a partidului de tip nou, ca temelie teoretică a comunismului.

Desvoltarea mai departe de către Lenin și Stalin a materialismului filosofic marxist și a dialecticei materialiste. Unitatea metodei dialectice și a teoriei materialiste în lucrările leniniste-staliniste ca expresia monolitismului concepției marxist-leniniste despre lume. Generalizarea materialistă de către Lenin a tot ce este important și esențial din ceea ce s'a dobândit de știință în perioada de după Marx și Engels. Elementul nou în lucrările lui Lenin și Stalin în soluționarea marxistă a problemei de bază a filosofiei. Teoria leninistă a oglinzirei; teza lui Lenin despre veracitatea cunoștințelor științifice și rolul practicei în cunoaștere. Lucrările lui Lenin asupra dialecticei. Elementul nou în lucrările lui I. V. Stalin despre trăsăturile fundamentale ale materialismului, filosofic marxist și ale dialecticei materialiste.

Elaborarea problemelor materialismului istoric de către Lenin și Stalin. Concretizarea și desvoltarea de către Lenin a învățăturii despre formațiunile social-economice, despre stat, revoluție și dictatura proletariatului, despre formele și rolul conștiinței sociale. Crearea de către Lenin a teoriei despre posibilitatea victoriei socialismului în-

tr-o singură țară. Teoria leninist-stalinistă relativ la problema națională. Marxism-leninismul despre război.

Tezele staliniste despre condițiile vieții materiale a societății, despre cele trei particularități ale producției, despre contradicțiile forțelor de producție și a relațiilor de producție în formațiile antagoniste, despre deplina corespondență dintre forțele de producție și relațiile de producție sub socialism, despre baza economică și suprastructuri, despre clase și lupta de clasă, despre revoluție și dictatura proletariatului — este noua treaptă în dezvoltarea teoriei materialismului istoric.

Crearea de către Lenin și Stalin a teoriei societății socialiste sovietice și a legalităților dezvoltării sale.

Elaborarea mai departe, îmbogățirea și dezvoltarea de către Stalin a materialismului dialectic și istoric aplicat la problemele construcției socialismului, a statului socialist în condițiile luptei împotriva forțelor reacționare ale încercuirii capitaliste și a trecerii treptate a Uniunii Sovietice dela socialism la comunism.

Caracterul creator și militant al teoriei filosofice marxist-leniniste ca știință despre legile dezvoltării naturii, a societății umane și a gândirii, despre rolul istoric al clasei muncitoare, despre revoluția proletară, despre dictatura proletariatului, ca știință despre construcția societății comuniste.

Partinitatea filosofiei marxist-leniniste ca forma cea mai înaltă de manifestare a ideologiei sale. Lenin și Stalin despre partinitatea filosofiei. Lupta lui Lenin și Stalin împotriva obiectivismului burghez. Lenin despre nepartinitate în societatea burgheză. Demascarea de către Lenin a partidului de mijloc disprețuit și josnic în filosofie.

Lupta consecventă cu toți dușmanii materialismului — este conținutul cel mai de seamă al principiului bolșevic al partinității, „Materialismul și empiriocriticismul” de Lenin — model de partinitate și spirit militant bolșevic de luptă pasionată, neîmpăcată, cu adversarii marxismului.

Partinitatea filosofiei marxiste este expresia unei tratări cu adevărat științifice a fenomenelor realității. „Partinitatea este o idee socialistă” (Lenin) Unitatea teoriei și practicei — trăsătura esențială a partinității filosofiei marxiste.

Elaborarea și dezvoltarea de către Lenin a filosofiei marxiste în lupta împotriva sociologiei subiectiv-idealiste a narodnicilor, împotriva revizuirii neokantiene a marxismului și împotriva obiectivismului burghez al „marxiștilor legali” în Rusia.

Dezvoltarea de către Lenin și Stalin a filosofiei marxiste în lupta împotriva idealismului și a materialismului vulgar al „econo-miștilor” și al mensevicilor.

Lupta lui Lenin și Stalin împotriva anarhismului și materialismului, împotriva mecanicismului buchariniștilor și a idealismului mensevisant al troțkiștilor. Însemnătatea principiului marxist-leninist al

partinității filosofiei în lupta împotriva obscurantismului burghez contemporan.

Filosofia contemporană a burgheziei imperialiste — este servitoarea democrației atomice a dolarului. Teoria rasistă anglo-americană și predicarea naționalismului animalic de către ideologii burgheziei.

Apărarea fideismului și a clericalismului de către științele naturale burgheze contemporane și sarcinile luptei noastre în domeniul științelor naturii. Problema primordială a filosofiei marxist-leniniste este de a conduce lupta împotriva ideologiei burgheze corupte și de a-i da lovitura zdrobitoare.

Tema 3. Materialismul dialectic și istoric — baza teoretică a comunismului

Materialismul dialectic și istoric ca metodă revoluționară de cunoaștere și transformare a realității. Materialismul dialectic și istoric este sistemul filosofic, din care decurge dela sine comunismul științific al lui Marx-Engels-Lenin-Stalin.

Filosofia marxist-leninistă este baza teoretică a partidului marxist. Fondarea de către dialectica marxistă a strategiei și tacticei bolșevismului. Însemnătatea filosofiei marxism-leninismului pentru activitatea partidului comunist.

Desăvârșirea construirii societății socialiste fără de clase și trecerea treptată la comunism. Rolul și însemnătatea filosofiei marxiste în ofensiva desfășurată împotriva rămășițelor capitalismului în conștiința oamenilor. Materialismul dialectic și istoric este arma ideologică în lupta poporului sovietic pentru construcția comunismului, Triumful filosofiei marxist-leniniste.

Generalizarea experienței construcției socialiste este condiția cea mai de seamă a dezvoltării filosofiei marxiste.

Însusirea materialismului dialectic și istoric este una din sarcinile principale a pregătirii ideologice a cadrelor noastre

PARTEA II. METODA DIALECTICA MARXISTA:

Tema 4. Dialectica materialistă ca metodă științifică

Intemeietorii marxism-leninismului despre dialectica materialistă și însemnătatea ei.

Apariția și dezvoltarea dialecticei materialiste marxiste în lupta împotriva ideologiei burgheze — împotriva metodei metafizice și a dialecticei idealiste.

Perioada metafizică în dezvoltarea științei, condițiile sale istorice. Esența metodei metafizice și aplicarea ei de clasă reacționară, Meta-

fizica în filosofia burgheză actuală. Unilateralitatea, limitarea științifică și inconsistența metodei metalizice.

Dialectica idealistă a filosofiei germane dela sfârșitul veacului al 18 și începutul veacului al 19 — este oglindirea reacțiunii aristocratiei din Germania asupra revoluției burgheze franceze și materialismul francez.

Dialectica lu Hegel ca parte componentă a concepției sale burghezo-iuncheriste despre lume a ideologiei sistematizate a reacțiunii aristocratice și a pregătirii „drumului prusac” al dezvoltării Germaniei. Logica lui Hegel este dialectica idealistă a noțiunilor îndreptată spre trecut, iar nu către prezent și viitor. „Sâmburele rațional” în metoda dialectică hegeliană. Contradicția dintre metoda și sistemul filosofiei hegeliene. Caracterul reacționar și inconsistent, științific al dialecticei idealiste a filosofiei germane.

Dialectica în filosofia rusă înaintată din veacul al 19. Critica de către clasicii filosofiei ruse a dialecticei idealiste a lui Hegel. Dialectica în lucrările clasicilor filosofiei ruse și legătura ei cu democratismul revoluționar. „Dialectica este algebra revoluției” (Herzen).

Caracterul mărginit al dialecticei clasicilor filosofiei ruse

Elemente dialectice în cugetarea lui N. Bălcescu.

Marx și Engels — întemeitorii dialecticei materialiste revoluționare a învățăturii celei mai consecvente multilaterale și adânci despre dezvoltare.

Marx, Engels, Lenin și Stalin despre opoziția radicală între metoda dialectică marxistă și dialectica idealistă a lui Hegel.

Metoda dialectică marxistă — este rezultatul, concluzia din dezvoltarea științelor, generalizarea experienței dezvoltării societății umane și a luptei de clasă a proletariatului. Dialectica materialistă — este un instrument al cercetării științifice, metodă care pătrunde toate științele despre natură și societate.

Dialectica marxistă ca teorie a cunoașterii. Dialectica obiectivă a societății și subiectivă; categoriile dialecticei ca oglindire a legăturilor obiectiv reale și a legilor de dezvoltare a naturii și societății.

Lenin despre unitatea dialecticei, logice și teoriei cunoașterii. Logica dialectică și formală (elementară). Caracterul mărginit al logice formale.

Dialectica materialistă — este o metodă revoluționară de cunoaștere și activitate practică, îndreptată spre o radicală reconstrucție a societății. Dialectica materialistă este sufletul marxismului. Lupta marxismului împotriva metafizicei, evoluționismului, sofisticii, ecleticei.

Concluziile revoluționare care decurg din dialectica materialistă.

Dezvoltarea metodei dialectice marxiste de către Lenin și Stalin.

Importanța generalizării teoretice a experienței construcției socialiste în URSS. și a realizărilor celor mai noi ale științei pentru dezvoltarea viitoare a dialecticei marxiste.

Dialectica materialistă a lui Marx, Engels, Lenin și Stalin — este o armă de luptă teoretică în lupta pentru comunism.

Tema 5. Legătura generală reciprocă și condiționalitatea fenomenelor în natură și societate.

• Critica concepției metafizice asupra naturii și istoriei ca o îngrămădire întâmplătoare de obiecte, rupte unele de altele și independente unele de altele.

Înțelegerea dialectică a naturii, ca un tot întreg coerent, în care obiectele, fenomenele sunt legate organic unele cu altele, depind unele de altele, se condiționează unele pe altele. Legătura reciprocă și acțiunea reciprocă a fenomenelor. Condiționarea și legătura cea mai strânsă, indestructibilă a tuturor aspectelor a fiecărui fenomen.

Două feluri de legături dintre fenomene: legătura în spațiu și legătura în timp. Legăturile externe și interne a fenomenelor. Singularul, particularul și generalul.

Cauza și efectul. Caracterul obiectiv al cauzalității. Dependența cauzală a fenomenelor în natură și societate. Critica înțelegerii metafizice a cauzalității. „Cauzalitatea... este numai o mică părțică a legăturii universale... „(Lenin) Negarea cauzalității obiective în natură și societate de către filozofia burgheză contemporană. Înlocuirea cauzalității prin mistica „libertate a voinței“, prin arbitrarul subiectiv al oamenilor. Legăturile și raporturile esențiale și necesitare și întâmplătoare. Întâmplarea și necesitatea în natură și societate. Legătura reciprocă și trecerea întâplării și necesității una în alta. Întâmplarea ca completare și formă de manifestare a necesității.

Învățătura marxistă despre necesitatea istorică ca bază teoretică a activității practice a partidului clasei muncitoare — baza prezidenției științifice. Legătura reciprocă și condiționalitatea generală și tratarea istorică a fenomenelor. Lenin și Stalin despre „veriga particulară, hotărâtoare“ în lanțul evenimentelor istorice.

Tema 6. Mișcarea și transformarea, înnoirea și dezvoltarea în natură și societate

Critica punctului de vedere metafizic asupra naturii și istoriei ca stare de repaos și nemișcare, stagnare și neschimbare.

Dialectica materialistă este învățătura cea mai multilaterală, bogată în conținut și adâncă despre dezvoltare. Mișcarea și transformarea neîntreruptă, distrugerea și moartea a ceea ce este vechi, apariția și dezvoltarea a ceea ce este nou — este legea obiectivă a realității.

Confirmarea principiilor dialectice ale dezvoltării și transformării prin datele cele mai noi ale științei naturii (teoria actuală a atomului, teoria apariției și dezvoltării vieții etc.).

Mișcarea — este forma, modul de existență a materiei. Formele de bază ale mișcării materiei și a trecerii lor una în alta. Mișcarea ca transformare în genere. Mișcarea și repaosul, raportul lor reciproc.

Neînfrângerea a ceea ce apare și se dezvoltă. Simțul a tot ce e nou o calitate prețioasă a bolșevicului. Esența revoluționară a teoriei dialectice a dezvoltării și caracterul reacționar al teoriei metafizice a stagnării și neschimbării fenomenelor.

Posibilitatea și realitatea. Transformarea posibilității în realitate în procesul dezvoltării fenomenelor. Rolul practicei revoluționare în transformarea posibilității în realitate. Transformarea posibilității construcției socialismului în țara noastră în realitate. Posibilitatea construirii societății comuniste în Uniunea Sovietică și sarcinile poporului sovietic, transformarea acestei posibilități în realitate.

Extinderea tezelor dialectice marxiste despre mișcare și dezvoltare asupra istoriei societății și aplicarea lor la activitatea practică a partidului comunist.

Tema 7. Dezvoltarea ca trecere dela transformările cantitative la cele radical calitative

Critica înțelegerii metafizice a dezvoltării ca a unui proces pur cantitativ, ca a unei creșteri simple.

Transformările cantitative și determinarea calitativă a obiectelor : Dezvoltarea ca trecere dela transformările cantitative neînsemnate și ascunse la transformări calitative radicale, deschise este o legalitate a dezvoltării naturii și societății. Confirmarea acestei legalități prin științele naturale. Sistemul periodic al elementelor lui Mendeleev. Teoriile actuale despre elementul chimic. Variabilitatea și ereditatea în lumea organică. Manifestarea acestei legalități în viața socială. Evoluția și revoluția, raportul lor reciproc dialectic. Caracterul în salturi al dezvoltării. Lenin despre formele multiple și variate ale salturilor. Însemnătatea tezei dialectice despre evoluție și revoluție despre legalitatea salturilor pentru înțelegerea legilor dezvoltării sociale.

Critica reducerii mecaniciste a calității la cantitate și a învățăturii hegeliene despre trecerea calității în cantitate și invers.

Teoria metafizică a dezvoltării cantitative ca bază filosofică a reformismului în mișcarea muncitorească. Negarea etapei revoluționiste ca pregătire a terenului pentru salt — baza filosofică a anarhismului, a aventurismului „stângist”. Critica teoriilor oportuniste și reformiste a dezvoltării societății de către Lenin și Stalin. Critica evoluționismului vulgar.

Concretizarea de către Lenin și Stalin a temei dialectice despre salturi în experiența Marei Revoluții Socialiste din Octombrie. Caracterul nou al salturilor în societatea sovietică. Stalin despre transformarea țării noastre din agrară în industrială ca despre un salt dela înapoiere la progres. Stalin despre colectivizare ca cel mai adânc

salt revoluționar din starea calitativă veche a societății într-o stare calitativă nouă. Problema trecerii treptate dela socialism la comunism în URSS în lumina teoriei marxiste a dezvoltării prin salturi.

Metoda dialectică despre dezvoltare ca despre o mișcare progresistă, o mișcare în linie ascendentă dela simplu la complex, dela inferior la superior. Înțelegerea dialectică a negației stării calitative vechi prin cea nouă în procesul dezvoltării în linie ascendentă. Critica teoriilor burgheze actuale ale regresului și stagnării societății, a teoriei mecaniciste de reducere a formelor superioare ale dezvoltării la cele inferioare. Critica teoriilor reacționare ale social-darwinismului, răsismului.

Tema 8. Dezvoltarea ca luptă a contrariilor.

Critica înțelegerii metafizice a dezvoltării ca unei desfășurări armonioase a fenomenelor fără luptă dintre contrarii. Critica învățăturii lui Hegel despre împăcarea contradicțiilor.

Metoda dialectică marxistă despre contradicțiile interne proprii fenomenelor naturii și societății. Lupta dintre ce e vechi și ce e nou dintre ceea ce moare și ceea ce se naște — este conținutul intern al procesului de dezvoltare, procesului de transformare a modificărilor cantitative în radical calitativ. Lenin despre lupta contrariilor ca esența, sâmburele dialectice.

Învăătura marxist-leninistă despre contradicții ca izvor intern al automișcării. Lenin despre cele două concepții ale dezvoltării. Caracterul relativ al unității și caracterul absolut al luptei contrariilor. Metoda dialectică despre procesul de dezvoltare dela vechi la nou pe calea luptei a ceea ce e nou împotriva a ceea ce e vechi, despre descoperirea contradicțiilor interne și a înfrângerii lor pe cale de luptă. Contradicțiile interne și externe și raporturile lor reciproce.

Contradicțiile antagoniste și neantagoniste. Manifestarea acestei legalități în viața socială. „Capitalul” lui Marx — model clasic al analizei contradicțiilor dezvoltării unei întregi formațiuni social-economice (capitalismului). Analiza contradicțiilor imperialismului făcută de Lenin și Stalin. Ascutirea mai departe a crizei generale a capitalismului după cel de al doilea război mondial. Slăbirea forțelor capitalismului și întărirea forțelor socialismului și democrației. Lupta celor două lagăre opuse — imperialist și antiimperialist.

Critica făcută de Lenin și Stalin teoriei metafizice a echilibrului în lumina învățăturii dialectice despre contradicții.

Ascunderea contradicțiilor de clasă în teoria și practica oportunismului internațional.

Caracterul deosebit al contradicțiilor în societatea sovietică. Contradicțiile perioadei de trecere în URSS și analiza lor făcută de către Lenin și Stalin. Lichidarea contradicțiilor vechi din societatea antagonistă de clase.

Caracterul nou, neantagonist al contradicțiilor în societatea socialistă. Critica și autocritica ca o formă deosebită a descoperirii și a învingerii contradicțiilor societății socialiste.

Dialectica formei și a conținutului. Apariția contradicției dintre forma veche și conținutul nou și nașterea formei, corespunzătoare conținutului nou.

Legătura și unitatea tuturor trăsăturilor metodei dialectice marxiste.

Tema 9. Însemnătatea metodei dialectice marxiste pentru activitatea practică a partidului de avangardă al clasei muncitoare

Caracterul revoluționar al dialecticei marxiste-leniniste și însemnătatea ei ca puternică armă teoretică în lupta pentru comunism. Legătura indestructibilă, unitatea, consecvența logică și istorică a trăsăturilor fundamentale ale metodei dialectice marxiste. Dialectica marxistă în esența ei este îndreptată către prezentul și viitorul societății umane. Dialectica — este baza previziunii științifice marxiste-leniniste.

Negarea dialecticei marxiste de către adversarii marxismului ca mijloc de a toci învățătura revoluționară a clasei muncitoare și a strecura în politică reformismul, oportunismul. Lenin și Stalin în lupta pentru dialectica materialistă, împotriva narodnicismului, menșevismului, anarhismului, troțchismului, buharinismului, devierii naționaliste și a oportunismului internațional.

Însemnătatea extinderii tezelor metodei dialectice asupra studiului vieții sociale și aplicarea lor la activitatea practică a partidului comunist al clasei muncitoare.

Aplicarea dialecticei marxiste la strategia partidului de avangardă al clasei muncitoare. I. V. Stalin despre cele două aspecte ale mișcării muncitorești, obiectivă și subiectivă. Aplicarea metodei dialectice de către I. V. Stalin la problemele construcției socialismului în URSS, la analiza celui de al doilea război mondial, a Marelui Război de apărare a Patriei al Poporului Sovietic la problemele organizării de după război a lumii. Concluziile de bază, cari decurg din aplicarea dialecticei marxiste la istoria societății și la politica partidului comunist al clasei muncitoare; necesitatea unei tratări istorice, față de fenomenele sociale, negarea „neclintirii și veșniciei” principiilor proprietății particulare și a exploatării; necesitatea de a se orienta spre acele straturi și clase ale societății, cari se desvoltă, au viitor; recunoașterea legalității inevitabilității răsturnărilor revoluționare, săvârșite de clasele asuprite, necesitatea de a înfăptui o politică intransigentă de clasă proletară, iar nu politica reformistă a armoniei intereselor proletariatului și burgheziei. Necesitatea de a studia desvoltarea democrației populare în drum spre socialism din țara noastră. Necesitatea de a studia noile legi dialectice

ale dezvoltării societății sovietice pentru rezolvarea cu succes a problemei trecerii dela socialism la comunism.

PARTEA III. MATERIALISMUL FILOSOFIC MARXIST.

Tema 10. Materialismul filosofic marxist forma cea mai înaltă a materialismului.

Materialismul ca unul din cele două curențe principale în filosofie. Esența materialismului filosofic și opoziția sa fundamentală față de idealism. Materialismul filosofic ca concepție despre lume a claselor sociale înaintate, cari au luptat pentru progres și dezvoltarea științei împotriva claselor reacționare, a stagnării și religiei.

Caracterizarea scurtă a dezvoltării materialismului până la Marx, a bazelor lui social-istorice, de clasă și gnoseologice. Materialismul primitiv spontan și materialismul atomist ca ideologie a democrației sclavagiste în lupta ei împotriva idealismului aristocrației sclavagiste. Dominația concepției teologico-idealiste despre lume în condițiile societății feudale. Dezvoltarea tendințelor materialiste și ateiste în cultura cea mai înaintată din această perioadă în țările orientului, între cari la popoarele Caucazului, Asiei Centrale și a Rusiei Chievului.

Renașterea și dezvoltarea materialismului împreună cu formarea și dezvoltarea societății burgheze în învățăturile lui Bacon, Hobbes, Gassendi, Spinoza, Locke, Lomonosov, a materialștilor iluminiști francezi, L. Feuerbach în filozofia germană. Manifestarea concepțiilor materialiste și idealiste în țara noastră.

Intemeietorii marxism-leninismului despre mărginirea istorică, ca și despre lipsurile de bază ale materialismului precedent: 1) materialismul vechi era în special mecanicist nu ținea cont de realizările cele mai noi ale științelor naturale; 2) materialismul acesta nu era istoric, avea un caracter metafizic, nu realiza consecvent și multilateral punctele de vedere ale dezvoltării. 3) în concepțiile materialismului pre-marxist omul era înțeles abstract, iar nu ca o totalitate de determinate relații sociale, concret-istorice și de aceea materialismul avea un caracter contemplativ, numai „explicând” lumea, pe când chestiunea era despre transformarea ei, despre activitatea practică revoluționară. Idealismul în înțelegerea fenomenelor sociale.

Materialismul democraților revoluționari români din prima jumătate a secolului al XIX-lea (Bălcescu).

Materialismul democrației ruse revoluționare din ani 40 — 60 ai veacului 19 ca forma superioară a filozofiei materialiste pre-marxiste. Critica învățăturilor idealiste reacționare a filozofilor și sociologilor germani și a adepților lor în Rusia făcută de către clasici filozofiei materialiste ruse. Filozofia materialistă, încheagată ca un tot, a marelui cugetător rus și revoluționar democrat Cernîșevski ca o expresie luminoasă a rolului progresist al filozofiei materialiste ruse. Mărginirea

istorică a materialismului democrației revoluționare ruse. Marx și Engels întemeietorii materialismului dialectic, ca forma cea mai înaltă a materialismului, ca concepție revoluționară despre lume a clasei muncitoare, a partidului sau comunist, ca un instrument puternic pentru cunoașterea și transformarea lumii. Opoziția radicală și caracterul inconciliabil al materialismului filozofic marxist cu idealismul filozofic cu toate varietățile sale și religia.

Esența marelui răsturnare revoluționare, în filozofia înfăptuită de Marx și Engels. Marx și Engels pentru prima dată au extins materialismul asupra cunoașterii societății, au creat materialismul istoric. Dezvoltarea materialismului filozofic marxist în lupta împotriva filozofiei reacționare burgheze, împotriva idealismului, a materialismului vulgar, a agnosticismului,

Dezvoltarea mai departe a materialismului filozofic marxist de către Lenin și Stalin ca concepție despre lume a partidului marxist-leninist, a partidului de tip nou. Generalizarea genială în lucrările lui Lenin și Stalin a datelor celor mai noi ale dezvoltării științei, a experienței mondiale a mișcării revoluționare a clasei muncitoare și a experienței construcției socialiste în U. R. S. S.

Insemnătatea materialismului filozofic marxist, ca armă de luptă teoretică în lupta pentru comunism împotriva filozofiei imperialiste corupte și mistice.

Tema 11. Materialitatea lumii și legalitatea dezvoltării sale.

Critica înțelegerii idealiste a lumii ca întrupare a „ideii absolute”, a „spiritului universal”, a „conștiinței”. Renașterea învățăturilor mistice ale trecutului în filozofia burgheză actuală.

Materialismul filozofic marxist despre materialitatea lumii. Unitatea lumii în materialitatea ei. Mișcarea — forma existenței, modul de existență al materiei. Dezvoltarea lumii după legile mișcării materiei. Fenomenele multiforme din lume — diferitele aspecte ale materiei în mișcare. Înțelegerea materialistă a legalității naturii și a societății. Spațiul și timpul — formele obiective ale existenței materiei. Întemeietorii marxism-leninismului în lupta împotriva înțelegerii idealiste a spațiului și timpului.

Înțelegerea filozofică și fizică a materiei.

Teoria modernă a structurii materiei.

Legea conservării și transformării energiei.

Concluziile fundamentale ale teoriei relativității și ale mecanicii cuantice în lumina materialismului dialectic.

Insemnătatea cercetării izvoarelor energiei intra-nucleare.

Munca fizicienilor sovietici pentru soluționarea acestei probleme.

Lenin despre relativitatea oricărui tablou științific al lumii și despre adevărul absolut al existenței obiective a materiei.

Folosirea datelor științei burgheze actuale de către filosofia reacționară anglo-americană și clericalism în lupta împotriva progresului științific și a culturii maselor populare. Rolul materialismului

filosofic marxist în dezvoltarea științelor naturale sovietice și de peste hotare.

Confirmarea tezelor materialismului dialectic prin cele mai noi realizări ale științelor naturale. Influența materialismului filosofic marxist asupra cercurilor progresiste de savanți streini. Critica teoriilor filosofice burgheze contemporane în științele naturale.

Tema 12. Caracterul primar al materiei și caracterul secundar al conștiinței.

Problema raportului dintre gândire și existență — este problema de bază a filosofiei. Materialismul și idealismul — două curente fundamentale în filosofie. Varietățile idealismului: idealismul subiectiv și obiectiv.

Rădăcinile de clasă și gnoseologice ale idealismului. Critica leninistă a machismului în problema despre raportul dintre gândire și existență și a legăturii dintre gândire și creier. Critica dualismului lui Kant. Misticismul și iraționalismul în filosofia burgheză contemporană.

Învățătura materialismului filosofic marxist despre materie și conștiință. Caracterul primar al materiei și cel secundar al conștiinței. Materia-izvor de senzații, reprezentări, noțiuni. Senzația ca legătură dintre conștiință și lumea exterioară. Gândirea omului este produsul materiei în organizarea ei cea mai înaltă și produsul istoriei sociale. Critica învățăturii materialismului vulgar și antropologic despre conștiință.

Materialismul dialectic, despre trecerea dela materia neorganică la organică; dela materia insensibilă la cea sensibilă. Teoria științifică contemporană despre apariția vieții pe pământ. Rolul muncii în dezvoltarea conștiinței la om. Gândirea și limba. Teoria lui N. I. Marr despre limbă, lucrările lui Meșceaninov.

Confirmarea de către științele naturale contemporane a învățăturii materialismului dialectic despre materie și conștiință. Teoria lui I. P. Pavlov despre activitatea nervoasă superioară la animale și însemnătatea ei pentru fundarea științifico-naturală a materialismului filosofic marxist.

Tema 13. Cognoscibilitatea lumii și a legalităților sale.

Critica negării idealiste a cognoscibilității lumii și a legalităților sale. Critica agnosticizmului și a scepticismului.

Materialismul filosofic marxist despre cognoscibilitatea lumii și legalitățile sale.

Teoria reflexului, baza teoriei marxist-leniniste a cunoașterii. Critica făcută de Lenin a „teoriei ieroglifelor“

Etapele fundamentale ale procesului de cunoaștere. Dela contemplarea vie la gândirea abstractă și dela aceasta la practică este

ca'ea dialectică a cunoașterii adevărului, a cunoașterii realității obiective. Practica ca izvor și criteriu al veracității cunoașterii realității obiective. Rolul percepțiilor sensibile în procesul cunoașterii. Senzația — imaginea subiectivă a lumii obiective, legătura nemijlocită a conștiinței cu lumea din afară. Unilateralitatea și inconsistența sensualismului și a raționalismului în filosofia premarxistă.

Rolul gândirii în procesul cunoașterii. Teoria lui Secenov și Pavlov despre activitatea nervoasă superioară ca o confirmare a teoriei marxist-leniniste a ogîndirii. Datele psihologiei și filozofiei materialiste actuale despre organele simțurilor și însemnătatea lor pentru teoria cunoașterii. Formarea noțiunilor, judecăților și silogismelor. Unitatea momentelor sensibile și raționale în cunoaștere. Rolul practicii în cunoașterea realității. Critica pragmatismului și altor învățături burgheze actuale în teoria cunoașterii.

Cunoașterea științifică și artistică-imaginativă, unitatea și deosebirea lor. Imaginea ca mijloc artistic specific al cunoașterii realității.

Învățătura materialismului dialectic despre adevărul obiectiv, absolut și relativ. Desvoltarea cunoașterii științifice de la neștiință la știință și de la știința incompletă la una mai completă. Adevărul absolut ca suma de adevăruri relative în desvoltarea lor. Critica relativismului și dogmatismului în cunoaștere.

Esența și fenomenul. Cunoașterea ca proces istoric de adâncire de la fenomen la esență și de la esența de ordinul întâiu la esența de ordinul al doilea etc.

Tema 14. Însemnătatea materialismului filosofic marxist pentru activitatea practică a partidului comunist.

Însemnătatea revoluționară a materialismului filosofic marxist. Lupta lui Lenin și Stalin împotriva revizurii materialismului filosofic marxist de către oportuniști. Unificarea eclectică în teoriile oportuniștilor și reformiștilor a tezelor separate ale materialismului cu premise de bază ale idealismului filosofic, agnosticismlui etc.

Partinutatea materialismului filosofic marxist.

Concluziile fundamentale, cari decurg din extinderea tezelor materialismului filosofic marxist asupra studului istoriei societății, din aplicarea lor la activitatea practică a partidului comunist al clasei muncitoare: istoria societății încetează de a mai părea o adunare de elemente întâmplătoare și devine desvoltarea legală a societății; activitatea practică a partidului clasei muncitoare trebuie să se bazeze nu pe cerințele „rațiunii“ abstracte, ci pe legalitățile desvoltării societății; știința despre istoria societății devine o știință exactă, dând putința să se folosească legile desvoltării societății pentru transformarea sa revoluționară; activitatea practică a partidului trebuie să se sprijine pe cerințele desvoltării vieții materiale a societății; legătura dintre teorie și practică; unitatea lor trebuie să devină principul conducător al activității partidului comunist.

Insemnătatea materialismului filosofic marxist pentru lupta împotriva ideologiei burgheze actuale corupte a imperialismului.

Insemnătatea materialismului filosofic marxist pentru lupta împotriva religiei și a superstiției în toate formele lor.

MATERIALISMUL ISTORIC

Tema I. Materialismul istoric ca știință.

Caracterul idealist al teoriilor despre societate și dezvoltarea socială până la Marx și Engels, Lenin despre lipsurile fundamentale ale sociologiei premarxiste.

Idealismul și metafizica în teoria despre societate și stat a lui Hobbes în Anglia din sec. 17. Concepțiile idealiste și antiistorice despre societate a materialștilor francezi din sec. 18. Concepțiile reacționare social-politice ale filosofiei idealiste germane de la sfârșitul veacului al 18 și începutul sec. al 19. Idealismul lui Feuerbach în concepțiile sale asupra vieții sociale. Concepțiile istoricilor burghezi francezi din perioada Restaurăției (Mignet, Thierry Guizot). Caracterul neștiințific al concepțiilor socialiştilor-utopiști despre societate și a dezvoltării sale (Saint-Simon, Ch. Fourier și K. Owen). Socialismul utopic în România (Teodor Diamant).

Problemele sociologiei în filosofia clasică rusă din sec. 19. Caracterul idealist al concepțiilor filosofilor ruși asupra dezvoltării sociale și elementele înțelegerii materialiste a istoriei la democrați-revoluționari — Belinski, Herzen, Cernâșevski, Dobroliubov.

Rădăcinile de clasă ale dominației interpretării idealiste a istoriei până la Marx și Engels. Incapacitatea întregii filosofii pre-marxiste de a da o teorie științifică a societății și a dezvoltării sociale.

Esența și însemnătatea revoluției efectuată de Marx și Engels în concepțiile despre societate, asupra istoriei societății. Materialismul istoric, creat de Marx și Engels, este o extindere consecventă a tezelor materialismului dialectic asupra studiului vieții sociale, știința despre legile cele mai generale ale dezvoltării societății. Materialismul istoric ca metodă pentru toate științele sociale.

Soluționarea de către marxism a problemei fundamentale a corelației dintre existența socială și conștiința socială și înlăturarea a două lipsuri principale a teoriilor istorice anterioare: a) cercetarea numai a motivele ideologice a activității istorice a oamenilor, b) neputința de a cuprinde acțiunile maselor populare.

Marx și Engels au arătat că studiul științific al istoriei, ca al unui proces unic, legat în procesul unilateral și contradictoriu. Ei au creat învățătura despre formațiile social-economice, despre legile generale și particulare a apariției, dezvoltării și decăderii lor, au descoperit legile particulare ale dezvoltării și pieirii inevitabile a capitalismului.

Invățătura marxismului despre baza economică și suprastructurile politice și ideologice, cari formează în totalitatea lor o formație social-economică sau alta.

Marxismul a dat baza călăuzitoare pentru studiul societăților antagoniste — teoria claselor și a luptei de clasă, a descoperit rolul istoric mondial al proletariatului ca creator al societății socialiste.

Marx și Engels despre socialism ca rezultatul necesar al dezvoltării societății capitaliste și a luptei de clasă a proletariatului, a descoperit rolul istoric mondial al proletariatului ca creator al societății socialiste.

Marx și Engels despre socialism ca rezultatul necesar al dezvoltării societății capitaliste și a luptei de clasă a proletariatului. Materialismul istoric și transformarea socialismului din utopie în știință.

Materialismul istoric ca metodă de cunoaștere științifică a legalităților dezvoltării sociale, ca o călăuză / a acțiunii revoluționare. Critica teoriilor sociologilor burghezi, cari neagă legalitățile în dezvoltarea socială și cari afirmă ruptura completă în dezvoltare între natură și societate (subiectivismii, voluntariștii) sau le identifică între ele (naturalism, școala biologică).

Dezvoltarea ulterioară și îmbogățirea teorii materialismului istoric în operele lui Lenin și Stalin cu aplicare la epoca nouă — epoca imperialismului și a revoluției proletare, epoca luptei pentru victoria și construcția socialismului în URSS.

Lupta lui Lenin și Stalin împotriva revizuirii materialismului istoric din partea oportunismului rus și internațional. Critica lui Lenin a obiectivismului burghez în sociologie.

Fondul reacționar al teoriilor actuale ale rasismului, teologiei, agnosticismului, neokantianismului, neohegelianismului etc.

PARTEA I BAZA ECONOMICĂ A SOCIETĂȚII.

Tema 2. Condițiile vieții materiale a societății.

Noțiunea condițiilor vieții materiale. Rolul mediului geografic ca una din condițiile permanente și necesare ale dezvoltării societății.

Critica teoriilor burgheze de pretutindeni și dela noi din țară despre rolul mediului geografic, a geopoliticii fasciste. Greșala lui Plehanov în aprecierea rolului mediului geografic în dezvoltarea societății.

Influența creșterii populației asupra dezvoltării societății. Critica teoriilor burgheze a populației, a teoriilor reacționare fasciste și anglo-americane a rasismului.

Mijlocul de producție al bunurilor materiale — forța principală determinantă în sistemul condițiilor vieții materiale a societății.

Două aspecte ale modului de producție: forțele de producției ale

societății și relațiile de producție ale oamenilor. Caracterul social al producției. Formele relațiilor de producție: relațiile de producție ca relații de dominație și supunere, ca relații de colaborare și ajutor reciproc al oamenilor liberi de exploatare, ca relații de trecere dela o formă de relații de producție la o altă formă.

Modul de producție — întruparea unității forțelor de producție și a relațiilor de producție în procesul de producție a bunurilor materiale.

Modul de producție determinat istoricește este baza formațiunii social-economice.

Tema 3. Cele trei particularități ale producției.

Modificarea neîntreruptă și dezvoltarea producției. Reconstrucția întregului mod de viață socială și politică în raport cu modificările modului de producție. Modificarea vieții spirituale a societății. Istoria dezvoltării societății — istoria modului de producție, istoria dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor de producție a oamenilor, istoria maselor muncitoare.

Forțele de producție — elementul cel mai mobil, revoluționar și determinat al dezvoltării producției. Raportul reciproc al forțelor de producție. Influența activă inversă a relațiilor de producție asupra dezvoltării forțelor de producție.

Apariția noilor forțe de producție și a relațiilor de producție corespunzătoare lor în sânul regimului vechi. Trecerea dela relațiile de producție vechi la cele noi în societățile antagoniste pe calea răsturnării revoluționare a vechilor relații de producție și afirmarea celor noi. Particularitățile apariției modului socialist de producție. Rolul noilor idei sociale înaintate, a noii puteri politice în desființarea vechilor relații de producție și crearea de noi relații de producție.

Deosebirea radicală a trecerii dela capitalism la socialism de toate formele de tranziție din trecut la un nou mod social de producție.

Tema 4. Dezvoltarea forțelor de producție și a relațiilor de producție în formațiile social-economice presocialiste

Cele cinci tipuri de relații de producție cunoscute istoriei: comunist-primitiv, sclavagist, feudal, capitalist și socialist.

Esența relațiilor de producție în societățile primitivă, sclavagistă, feudală și capitalistă și dependența acestor relații de producție de un nivel determinat al forțelor de producție. Existența proprietății particulare asupra mijloacelor de producție și exploatarea muncii — trăsătura generală a formațiilor antagoniste social-economice. Particularitățile în dezvoltarea forțelor de producție și a relațiilor de producție în formațiile precapitaliste.

Caracterul dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor în societatea capitalistă, caracterul inconciliabil și creșterea contradic-

țiilor dintre caracterul forțelor de producție și al relațiilor de producție în capitalism, exprimarea acestor contradicții în economia politică și ideologică. Crizele economice din țările capitaliste ca una din manifestările cele mai importante ale antagonismului dintre forțele de producție și relațiile de producție.

Particularitățile dezvoltării contradicțiilor capitalismului în diferite țări.

Imperialismul și trăsăturile sale fundamentale. Legea dezvoltării inegale ale capitalismului în epoca imperialismului.

Lipsa de concordanță dintre forțele de producție și relațiile de producție — baza economică a revoluțiilor sociale. Imperialismul ca ultima etapă a capitalismului.

Critica teoriei menșeviste, kautskiene a forțelor de producție, a teoriei reformiste „integrării pașnice a capitalismului în socialism”, a teoriei falimentului automat al capitalismului. Critica „socialismului democratic” al laburiștilor.

Tema 5. Dezvoltarea forțelor de producție și a relațiilor de producție în societatea socialistă.

Apariția și dezvoltarea regimului socialist ca rezultat al victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917. Metoda sovietică de industrializare. Politica de colectivizare a economiei agricole. Victoria socialismului în U.R.S.S. Proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. Baza relațiilor de producție în regimul socialist. Două forme de proprietate socialistă în U.R.S.S. Inexistența exploatarei omului de către om. Principiul socialist al repartizării după muncă. Caracterul relațiilor reciproce dintre oameni în procesul de producție ca relații de colaborare tovarășească și ajutor reciproc socialist al muncitorilor liberi de exploatare. Deplina concordanță a relațiilor de producție cu starea forțelor de producție în societatea socialistă. Ritmul accelerat de dezvoltare al forțelor de producție în regimul socialist.

Legalitățile dezvoltării regimului socialist în U.R.S.S. și avantajele sale față de modul capitalist de producție.

Caracterul planificat al dezvoltării economiei socialiste. Formele și metodele socialiste de muncă. Rolul planurilor cincinale staliniste în transformarea economică a U.R.S.S. Ritmurile fără precedent ale dezvoltării forțelor de producție în U.R.S.S. Victoria Uniunii Sovietice asupra Germaniei hitleriste — mărturia superiorității regimului social sovietic asupra regimului capitalist. Planul cincinal al refacerii și dezvoltării economiei naționale în U.R.S.S.

Rolul partidului comunist și al Statului sovietic în dezvoltarea forțelor de producție ale societății socialiste.

Particularitățile dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor de producție în țările de democrație nouă.

Critica teoriilor oportuniste de dreapta și a celor troțchiste a dezvoltării economiei socialiste.

PARTEA II. TEORIA CLASELOR, A LUPTEI DE CLASĂ ȘI A STATULUI

Tema 6. Teoria claselor și a luptei de clasă

Lenin despre însemnătatea teoriei marxiste a luptei de clasă pentru știința despre societate. Ce este nou și hotărîtor în învățătura lui Marx despre clase și lupta de clasă în comparație cu sociologia anterioară.

Definiția marxist-leninistă a claselor. Originea claselor. Lupta dintre clase — forța motrice a dezvoltării istorice în societățile antagoniste. Clasele și lupta de clasă în societățile sclavagistă, feudală și capitalistă. Lupta de clasă cea mai ascutită dintre exploatatori și exploatați este trăsătura fundamentală a regimului capitalist.

Formele fundamentale ale luptei de clasă a proletariatului. Introducerea conștiinței socialiste în mișcarea muncitorească spontană. Partidul comunist — detașamentul înaintat, organizat, conștient, marxist al proletariatului. Partidul — clasa — massa. Rolul conducătorilor proletariatului în lupta de clasă. Deosebirea radicală a înțelesului marxist și liberal al luptei de clasă. Ducerea de către marxism a învățăturii despre lupta de clasă până la recunoașterea dictaturii proletariatului. Inceputul popularizării învățăturii marxiste în România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (C. Dobrogeanu Gherea).

Însemnătatea analizei leniniste-staliniste a particularităților mișcării muncitorești ruse pentru activitatea revoluționară a partidului bolșevic.

Dictatura proletariatului este continuarea luptei de clasă în forme noi. Clasele și lupta de clasă în U.R.S.S. în perioada de tranziție de la capitalism la socialism. Critica lui Stalin a teoriei oportuniste despre stingerea luptei de clasă în perioada de tranziție. Desființarea claselor exploatatoare în URSS. Victoria socialismului. Modificarea structurii de clasă în URSS. Clasa muncitoare, țărănimea și intelectualitatea din URSS și caracterul lor nou. Crearea unității morale politice a societății sovietice. Ștergerea hotarelor de clasă între clasa muncitoare și țărănime și de asemenea între clase și intelectualitate în URSS. Rolul conducător al clasei muncitoare, ca clasă înaintată a societății socialiste și a avangardei sale, — Partidul Comunist (b) al Uniunii Sovietice — în luptă cu rămășițele a ceea ce este vechi.

Însemnătatea internațională a lichidării claselor exploatatoare în URSS.

Lupta de clasă în țările cu democrație populară.

Lupta de clasă în țările capitaliste în etapa actuală. Rolul par-

tidelor comuniste în lupta de clasă a proletariatului. Lupta a două lagăre opuse — imperialist și antiimperialist. Slăbirea forțelor imperialismului și creșterea forțelor democrației și socialismului, superioritatea forțelor unite ale democrației și socialismului asupra lagărului antidemocratic al imperialismului. Ieșirea din sistemul imperialist al unui șir de țări din Europa Centrală și Sud-Estică. Crearea în țările de democrație nouă a bazelor de tranziție pe calea dezvoltării socialiste. Noi „trăim într'un veac, când toate drumurile duc spre comunism” (Molotov).

Critica concepțiilor actuale burgheze și social democrate asupra claselor și luptei de clasă.

Tema 7. Statul și dreptul. Teoria revoluției și a dictaturii proletariatului

Apariția statului. Statul produs și manifestare a neîmpăcării contradicțiilor de clasă, organ al violenței unei clase asupra alteia. Armele și mijloacele puterii de stat. Două funcțiuni de bază ale statului — internă și externă.

Esența statului în societatea antagonistă și diferite forme ale conducerii de stat. Democrația burgheză ca una din formele dictaturii burgheze însemnătatea progresistă a democrației burgheze în perioada dezvoltării ascendente a capitalismului și reacționarismul ei în epoca imperialismului. Criza democrației burgheze parlamentare actuale. Dreptul și raporturile de drept ca oglindirea condițiilor economice a vieții societății. Dreptul ca unul din mijloacele puterii de stat, este exprimarea voinței clasei dominante ridicată la lege. Esența de clasă a dreptului burghez — întărirea și protecția sistemului de exploatare a clasei dominante. Fetișismul dreptului burghez.

Fascismul cea mai feroce dictatură a celor mai prădători, celor mai hrăpăreți imperialiști. Desființarea de către fascism a celor mai elementare drepturi și libertăți democratice a celor ce muncesc. Lupta popoarelor democratice împotriva despotismului și a tranșei hitleriste. Rolul istoric al URSS în dăruirea fascismului german. Victoria democrației populare într'un șir de state din Europa Estică și Sud-Estică. Particularitățile constituțiilor din țările de democrație nouă.

Imperialismul anglo-american, — dușmanul unei dezvoltări cu adevărat democratice a popoarelor.

Revoluția socială ca un fenomen legal inevitabil în societatea pe clase.

Legea fundamentală a revoluției sociale. Răscoala robilor. Răscoala iobagilor. Revoluțiile burgheze și burghezo-democratice. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și însemnătatea ei istorică mondială. Deosebirea dintre revoluția burgheză și socială. Noua teorie a revoluției socialiste elaborată de Lenin și Stalin.

Lupta lui Lenin și Stalin cu teoriile antimarxiste despre revoluție.

Teoria marxist-leninistă despre dictatura proletariatului. Răsturnarea capitalismului, dărâmarea mașinei burgheze de Stat și crearea dictaturii proletariatului — conținutul fundamental al revoluției proletare. Lupta lui Lenin și Stalin împotriva oportuniștilor Internaționalei II, a anarhismului și troțchismului în problema raportului revoluției proletare față de statul burghez. Cele trei laturi ale dictaturii proletariatului.

Particularitățile trecerii la socialism în țările de democrație nouă. Statul în Republica Populară Română.

Tema 8. Statul socialist sovietic.

Desvoltarea de către Lenin și Stalin a teoriei marxiste a statului. Puterea sovietică ca formă de stat a dictaturii proletariatului, ca o nouă formă a organizației de stat, noul tip de stat. Deosebirea radicală a Sovietelor de forma parlamentară burghezo-democrată a statului. Lenin și Stalin despre particularitățile caracteristice ale puterii sovietice.

Alianța clasei muncitoare cu țărănimea principiul cel mai înalt al dictaturii proletariatului.

Statul socialist sovietic — singurul stat democratic consecvent până la sfârșit. Democrația sovietică — democrație de tip superior.

I. V. Stalin despre statul sovietic. Cele două faze principale ale dezvoltării statului sovietic. Funcțiunile de bază ale statului socialist în prima și a doua fază a dezvoltării sale. Izvoarele de putere ale statului Sovietic.

Marea Constituție Stalinistă. Regimul Socialist Sovietic și Statul Sovietic ca forma cea mai bună a organizării avântului economic și cultural al țării în timp de pace și rezistență față de dușman în timp de război.

Dreptul socialist sovietic, deosebirea lui principală de toate formele de drept cari au existat. Dreptul sovietic — arma statului Sovietic în lupta pentru desăvârșirea construcției societății socialiste și trecerea treptată la comunism. Dreptul socialist-sovietic — este voința clasei muncitoare și a tuturor celor ce muncesc, voința poporului Sovietic înălțată la lege. Democratismul consecvent al dreptului sovietic. Statul socialist sovietic în perioada Marelui război pentru apărarea Patriei. Rolul sporit al statului sovietic pe arena internațională. Statul Sovietic — factorul cel mai puternic al păcii dintre popoare, bastionul forțelor democratice din toată lumea în lupta lor împotriva forțelor reacțiunii. Partidul Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice — este forța conducătoare și îndrumătoare în sistemul statului sovietic. Politica partidului bolșevic — baza vitală a regimului sovietic. I. V. Stalin despre necesitatea Statului în regimul comunist din U. R. S. S. în condițiunile încercuirii capitaliste. Sarcinile întăririi mai departe a Statului sovietic în perioada desăvârșirii construcției societății socialiste și a trecerii treptate dela socialism la comunism.

Tema 9. Problema națională

Aplicarea materialismului istoric față de soluționarea problemelor raselor și națiunilor. Opoziția radicală dintre teoria marxist-leninistă și teoriile burgheze privitor la problema rasei și națiunii. „Teoria” rasistă și bestialitatea rasială a fasciștilor. Definirea stalinistă a națiunii. Națiunea și rasa. Rasele în trecutul îndepărtat și în prezent. Desvoltarea capitalismului, mișcarea națională și formarea națiunilor și statelor naționale. Națiunile și clasele.

Înflorirea culturilor naționale după formă și socialiste după conținut în socialism ca o condiție necesară pentru contopirea lor într-o singură cultură internațională comună, cu o limbă comună după victoria comunismului în toată lumea.

Fundarea și dezvoltarea de către Lenin și Stalin a teoriei și programei bolșevice în chestiunea națională. Rezolvarea chestiunii naționale în URSS. Statul socialist sovietic multinațional.

Prietenia popoarelor ca una din forțele motrice ale dezvoltării societății sovietice, una din bazele tăriei și indestructibilității regimului sovietic. Prietenia popoarelor URSS unul din principalele izvoare a victoriei poporului sovietic în Marele război de apărare a Patriei. I. V. Stalin despre marele popor rus, ca forța conducătoare a Uniunii Sovietice în mijlocul tuturor popoarelor țării.

Prietenia popoarelor ca una din bazele patriotismului sovietic.

Victoria ideologiei sovietice despre egalitatea în drepturi a raselor și națiunilor asupra ideologiei fasciste a rasismului. Lupta ideologiei sovietice împotriva teoriilor burgheze a naționalismului militant și a rasismului în condițiile actuale. Critica cosmopolitismului ca predică fătarnică a nihilismului național a burgheziei imperialiste.

Chestiunea națională în cel de al doilea război mondial. Lupta popoarelor iubitoare de libertate împotriva fascismului, pentru independența lor națională.

Ascuțirea crizei sistemului colonial și avântul mișcării de eliberare națională în colonii și în țările dependente după cel de al doilea război mondial. Uniunea Sovietică bastionul luptei popoarelor împotriva subjugării lor economice și politice din partea imperialiștilor din U. S. A.

Tema 10. Marxism-leninismul despre război

Întemeietorii marxism-leninismului despre originea războaielor. Războiul ca o continuare a politicii uneia sau alteia din clase cu alte mijloace de violență.

Două feluri de războaie: — juste și nejuste. Rolul scopului progresist și just în obținerea victoriei în război.

Caracterul de clasă și rolul armatei în formațiile sociale antagoniste. Armata ca arma cea mai de seamă a clasei dominante, care

fi asigură dictatura sa și ducerea de războaie împotriva altor state. Armata sovietică și deosebirea ei radicală de armatele statelor capitaliste. I. V. Stalin despre cele trei particularități ale armatei sovietice. Critica teoriilor burgheze și fasciste despre natura socială a războiului și armatei.

Definiția stalinistă a artei și științei militare. Factorii de războiu cari acționează permanent și temporar.

Dependența forțelor armate și a mijloacelor de a purta războiul de condițiile economice și creșterea ei în mersul dezvoltării istorice, mai ales în veacul al 20. Incapacitatea statelor capitaliste de a soluționa just problemele economiei de războiu.

Insemnătatea factorului moral în războiu, legătura lui cu regimul social și de stat al țării, cu caracterul social al războiului. Mărginirea manifestării factorului moral-politic în condițiile războaielor statelor burgheze.

Modul de a duce războiul, posibilitățile economice și morale ale statelor beligerante ca cele mai de seamă condițiuni, cari determină mersul și rezultatul războiului actual. Legătura lor reciprocă și condiționarea lor. Elaborarea de către I. V. Stalin a bazelor științei militare sovietice și aplicarea ei strălucită în perioada războiului civil și a intervențiunii și în Marele război pentru apărarea Patriei; al poporului sovietic.

Superioritatea regimului social și de stat sovietic față de regimul capitalist al statelor burgheze și crearea unei puternice baze economice militare, care a asigurat victoria Uniunii Sovietice în cel de al doilea război mondial.

Spiritul înalt moral al armatei și poporului sovietic, ca unul din izvoarele de bază a victoriei asupra Germaniei fasciste și a Japoniei imperialiste.

Superioritatea strategiei și tacticei militare sovietice asupra strategiei și tacticei forțelor armate a statelor capitaliste. Modele de strategie, tactică și artă operativă stalinistă în istoria marelui război pentru apărarea Patriei. Crahul ideologiei militare și a școalei militare a Germaniei fasciste.

Rolul politicii partidului bolșevic și al lui I. V. Stalin în obținerea victoriei în Marele război pentru apărarea Patriei a poporului sovietic.

Lupta Uniunii Sovietice pentru pace, pentru democrație, împotriva ațățătorilor la un nou război mondial.

Marxism-leninismul despre condițiile desfășurării războaielor.

Tema 11. Rolul maselor populare și al personalității în istorie

Marxism-leninismul despre libertatea și necesitatea în dezvoltarea societății. Rolul factorului subiectiv în evenimentele istorice. Creșterea rolului factorului subiectiv în societatea socialistă.

Materialismul istoric despre rolul maselor populare, ca forță fundamentală activă în istorie. Lupta lui Plehanov și Lenin împotriva teoriei subiective a narodnicilor.

Marxism-leninismul despre rolul oamenilor mari în istorie. Marx, Engels, Lenin, Stalin — conducătorii clasei muncitoare. Imbinarea la conducătorii proletariatului a puterii teoretice cu experiența organizatorică practică a mișcării proletare. I. V. Stalin despre Lenin și omul politic de tipul leninist.

Marxism-leninismul despre raporturile reciproce ale masei, clasei, partidului și conducătorilor.

Rolul partidului și al lui I. V. Stalin în construcția socialismului și în organizarea victoriei poporului sovietic în Marele război pentru apărarea Patriei. Poporul sovietic — avangarda omenirii progresiste, creatorul conștiinței, constructorul societății comuniste. I. V. Stalin ca conducător al poporului sovietic și al celor ce muncesc din toată lumea.

Critica teoriilor burgheze reactionare contemporane privitor la problema rolului personalității în istorie.

PARTEA III. FORMELE CONȘTIINȚEI SOCIALE ȘI ROLUL IDEILOR ÎNAINȚATE ÎN DESVOLTAREA SOCIALĂ

Tema 12. Formele conștiinței sociale.

Baza economică a societății și suprastructurile politice și juridice. Formele conștiinței sociale — morala, știința, filosofia, arta și religia. Caracterul de clasă, partinic al suprastructurilor.

Viața spirituală a societății — este oglindirea vieții materiale a societății. Condițiile materiale ale vieții societății ca izvor și bază de dezvoltare a suprastructurilor ideologice și politice. Acțiunea reciprocă a bazei și suprastructurilor.

Rolul suprastructurilor politice și juridice în dezvoltarea bazelor economice. Rolul reacționar al statului și dreptului actual burghez.

Rolul ideilor sociale în dezvoltarea vieții materiale a societății. Ideile revoluționare și ideile reacționare. Ideile reacționare ca o piedică pentru dezvoltarea socială. Rolul ideilor revoluționare în progresul social. Forța organizatorică și transformatoare a ideilor marxist-leniniste.

Știința ca formă a conștiinței sociale. Cunoasterea științifică a lumii — arma reconstrucției practice a societății. Caracterul de clasă al științei în societatea de clasă. Lupta împotriva ideilor reacționare ale științei burgheze.

Filosofia ca formă a conștiinței sociale. Filosofia și științele concrete, legătura și raporturile reciproce ale lor. Partinitatea filosofiei. Falimentul filosofiei burgheze contemporane întoarcerea ei la teoriile învechite ale idealismului și teologiei

Lupta ideologiei socialiste sovietice împotriva ideologiei burgheze în etapa contemporană.

Marxism-leninismul despre morală. Origina moralei în societatea pe clase. Caracterul de casă al moralei. Moralitatea claselor asuprite și a claselor dominante exploatare. Morala animalică a fascismului și a rasismului anglo-american.

Arta și știința, deosebirea între ele. Arta este oglindirea, reproducerea realității sub forma de imagini sensibile. Imaginea artistică — forma specifică a ogîndirii și reproducerii realității.

Origina artei. Dependența artei de relațiile sociale. Critica teoriei „artă pentru artă”. Arta în societatea de clase. Lenin și Stalin despre partinitatea artei și literaturii. Marasmul artei burgheze actuale în putrefacție. Marxism-leninismul despre originea religiei. Rădăcinile sociale și rolul religiei în capitalism; religia ca arma de asuprire și exploatare. Marxism-leninismul este un ateism militant. Lenin și Stalin despre atitudinea partidului muncitoresc față de religie și despre tactica luptei cu religia.

Particularitatea suprastructurilor politice și ideologice în țările capitalismului. Particularitățile suprastructurilor politice și ideologice în țările de democrație nouă.

Baza economică și suprastructurile în socialism. Rolul deosebit al suprastructurilor în dezvoltarea societății socialiste.

Rolul statului și dreptului sovietic în dezvoltarea economiei socialiste. Politica statului sovietic și a partidului comunist, — baza vitală a dezvoltării societății sovietice, a economiei și ideologiei lui.

Rolul ideologiei sovietice marxist-leniniste în lupta pentru construirea societății noi, socialiste.

Marea însemnătate a ideii leninismului despre posibilitatea victoriei socialismului la început într-o singură țară. I. V. Stalin despre rolul ideii prieteniei popoarelor, a unității moral-politice și al patriotismului sovietic. Patriotismul sovietic ca izvor de fapte eroice ale oamenilor sovietici în zilele Marelui război pentru apărarea Patriei, și în zilele muncii pașnice.

Rolul statului socialist sovietic, al partidului bolșevic și al ideologiei marxist-leniniste sovietice în lupta cu rămășițele capitalismului în conștiința oamenilor, în opera de construcție a comunismului în U. R. S. S.

Critica „materialismului economic” care neagă rolul activ al ideilor sociale, și critica teoriilor idealiste antimarxiste despre stat, drept, ideologie.

Însemnătatea internațională și forța mare a ideologiei marxist-leniniste în lupta cu ideologia burgheză contemporană.

Tema 13. Rolul ideilor socialiste înaintate în dezvoltarea socială.

Condițiile apariției ideilor sociale noi. Rezolvarea sarcinilor devenite actuale a vieții materiale a societății pe calea de luptă revolu-

ționară conștiință a claselor înaintate împotriva lumii vechi — legalitatea dezvoltării sociale. Rolul mobilizator și organizator uriaș al noilor idei sociale înaintate în unirea forțelor clasei de avangardă pentru rezolvarea noilor probleme, pentru ușurarea mersului înainte al societății.

Revoluția în domeniul conștiinței, în domeniul ideilor, este un prolog la luptele politice de clasă, la revoluție. Confirmarea acestor legalități de către istoria luptei revoluționare de eliberare a claselor înainte ale societății. Materialismul filozofic și ateismul — teorii înaintate ale democrației burgheze ca o armă ideologică ascuțită a burgheziei revoluționare în lupta împotriva feudalismului în Anglia veacului al 17, în Franța veacului al 18 și în alte țări. Gândirea filozofică socială înaintată a democrațiilor revoluționari din veacul al 19 în luptă împotriva iobăgiei și a monarhiei țariste în Rusia. Gândirea materialistă în Prinsinate în secolul al XIX-lea.

Marxismul ca expresie ideologică-teoretică a situației și luptei clasei muncitoare, fundarea științifică a rolului său mondial istoric. Marxismul ca învățătura maselor proletare, steagul lor de luptă. Marx și Engels conducătorii vii ai mișcării proletare vii, care crește și se întărește în fiecare zi.

Spontanitatea — particularitatea fundamentală a legalităților dezvoltării societății burgheze.

Creșterea și ascuțirea tuturor contradicțiilor capitaliste în epoca imperialismului și cea mai cruntă luptă ideologică a tuturor forțelor progresului și forțelor reacțiunii. Eliberarea maselor populare de sub influența ideologiei burgheze și pătrunderea lor de ideile marxism-leninismului. Rolul partidului bolșevic și al conducătorilor săi Lenin și Stalin în pregătirea ideologică a clasei muncitoare din Rusia pentru Marea revoluție socialistă din Octombrie.

Trecerea la socialism — sfârșitul preistoriei societății umane și începutul istoriei sale adevărate, trecerea din împărăția necesității oarbe în împărăția libertății.

Rolul nemăsurat de crescut al conștiințiozității ideologice socialiste în dezvoltarea societății sovietice și a realizării trecerii treptate dela socialism la comunism. Nimicirea rămășițelor capitalismului în conștiința oamenilor, învingerea religiei în URSS. Știința sovietică. I. V. Stalin despre misiunile științei sovietice de a ajunge și a întrece realizările științifice din țările capitaliste. Sarcinile științei sovietice în îndeplinirea noului plan cincinal. Rolul științei sovietice în construirea comunismului în țara noastră. Materialismul dialectic și istoric — unca filozofie științifică. Rolul filozofiei marxist-leniniste în lupta pentru construcția comunismului. Însemnătatea discuției filozofice organizată de C. C. al PC (b) al U. S. în 1947, în dezvoltarea ideologiei sovietice.

Arta societății socialiste. Realismul socialist ca metodă de bază a artei sovietice. Conținutul socialist și forma națională a artei sovietice. Arta sovietică cea mai ideologică și mai înaintată artă din lume.

Desvoltarea patriotismului sovietic — sarcina de frunte a artei socialiste. Ideologia bolșevică este baza artei sovietice. Rolul artei și literaturii sovietice în întărirea unității morale politice a poporului sovietic, în educarea poporului în spiritul comunismului. Importanța hotărârilor CC al PC (b) al US. privitor la problemele ideologice pentru dezvoltarea artei și literaturii sovietice.

Lupta ideologiei sovietice împotriva ideologiei burgheze în etapa actuală. Lupta împotriva servilismului față de străinătate, lupta împotriva curentului formalist în știință, artă, muzică. Superioritatea culturii înaintate sovietice față de cultura burgheză. Ideologia socialistă — arma puternică în lupta popoarelor frățești pentru socialism.

Tema 14. Marxism-leninismul despre morala comunistă.

Intemeietorii marxism-leninismului despre morala comunistă.

Morala comunistă forma cea mai înaltă a moralității clasei muncitoare.

Construcția socialismului în URSS și crearea unității moral-politice a societății sovietice. Noul chip spiritual și creșterea ideologică a oamenilor sovietici — cucerirea cea mai de seamă a Marelui revoluții socialiste din Octombrie și a construcției socialismului. Drepturile și obligațiile cetățenilor din URSS.

Rolul unității moral-politice a societății sovietice în Marele războiu pentru apărarea Patriei. Lenin și Stalin despre chipul moral al bolșevicului. Dezvoltarea patriotismului sovietic și a mândriei naționale sovietice. Lupta împotriva servilismului față de Occidentul burghez.

Lupta împotriva fenomenelor antistatale și antisociale. Lupta împotriva rămășițelor moralei burgheze în familia sovietică, în viața zilnică sovietică.

Trecerea treptată de la socialism spre comunism și sarcinile educației comuniste a celor ce muncesc.

PARTEA IV. SOCIALISM ȘI COMUNISM

Tema 15. Socialism și Comunism

Descoperirea de către Marx și Engels a legilor dezvoltării societății umane și fundarea de către aceștia a teoriei comunismului științific. Dezvoltarea și îmbogățirea teoriei comunismului științific de către Lenin și Stalin.

Trecerea de la capitalism la socialism ca perioada de transformare revoluționară a primului în cel de al doilea. Dictatura proletariatului ca instrument pentru construirea societății comuniste.

Socialismul și comunismul cele două faze a dezvoltării societății comuniste. Baza materială a socialismului și comunismului.

Trăsăturile comune și distinctive dintre socialism și comunism. Principiul socialismului — dela fiecare după capacitate, fiecăruia după muncă. Principiul comunismului — dela fiecare după capacitate, fiecăruia după necesități.

Condițiile trecerii dela socialism spre comunism

Construcția socialismului în URSS.

Desvoltarea forțelor de producție în URSS în anii planurilor cincinale staliniste.

Nivelul tehnic al industriei și economiei agricole în URSS. Transformările radicale în nivelul productiv tehnic și cultural al clasei muncitoare și țărănimii. Intelectualitatea sovietică. Desvoltarea culturii socialiste după conținut, națională după formă.

Constituția stalinistă a URSS este legea de bază a societății socialiste.

Mișcarea stahanovistă și însemnătatea ei în pregătirea condițiilor pentru trecerea dela socialism spre comunism.

Stalin despre posibilitatea construirii comunismului în Uniunea Sovietică în condițiile încercuirii capitaliste.

Perioada desăvârșirii construirii societății socialiste în URSS și a trecerii treptate dela socialism la comunism. Rezolvarea problemelor economice fundamentale din URSS — condiția de bază a trecerii dela socialism la comunism. Căile de desființare a contradicției dintre oraș și sat, dintre munca intelectuală și fizică.

Educația comunistă a maseilor, lupta cu rămășițele capitalismului în conștiința oamenilor și ridicarea nivelului ideologic și cultural al celor ce muncesc — este condiția politică hotărâtoare a trecerii de la socialism la comunism.

Noul plan cincinal — un pas nou înainte în desăvârșirea construcției societății socialiste și a trecerii treptate dela socialism la comunism.

I. V. Stalin despre forțele motrice ale societății sovietice.

Statul socialist sovietic — instrumentul hotărâtor și principal în opera de desăvârșire a construcției societății socialiste și a trecerii dela socialism la comunism.

Partidul comunist (bolșevic) al URSS. conducătorul și organizatorul poporului sovietic în lupta lui pentru construirea societății comuniste, forța inspiratoare și îndrumătoare în sistemul dictaturii clasei muncitoare.

Unitatea morală-politică a societății sovietice. Prietenia popoarelor din URSS. Patriotismul sovietic. Particularitățile principale ale patriotismului sovietic, care unește armonios tradițiile naționale ale popoarelor și intereselor vitale comune ale tuturor celor ce muncesc din Uniunea Sovietică.

Contradicțiile sub socialism și caracterul lor neantagonist. Critica și autocritica ca forță motrică a dezvoltării societății socialiste, ca o formă deosebită de descoperire și învingere a contradicțiilor sub socialism.

Lupta cu „teoriile” pseudo-socialiste ale socialiștilor de dreapta.

DIN LITERATURA ANTIMONARHICA ȘI ANTIDINASTICĂ

II*)

de Academician Barbu LĂZĂREANU

În prima parte a acestui studiu de Istorie contemporană a României văzută și înfățișată prin literatura ei politico-socială, am arătat că, între anii 1867-1876 scrisul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu și cel al lui Al. Macedonski au predominat, cu beletristica lor tânără, ușoară, polemicile și satirele, în proză și în versuri, cu referire la monarh și la dinastie.

Am parcurs oare, în ce-i privește, toate publicațiile? Și am făcut toate desprinderile necesare?

Din gazetele vremii n'am citat „Perseveranța”. E drept, că a fost una din foile cari au desamăgit din capul locului.

A căutat în întâile paragrafe ale editorialului ei să dea impresia unui organ revoluționar:

„Până la 1848, vechiul edificiu social ca și cel politic domina peste întreaga noastră stare de lucruri: cu un cuvânt, trecutul nu fusese întru nimic jicnit sau atacat.—Mina ideilor democratice izbucnind însă în acea epocă mai în toată Europa, multe ruine s'au grămadit peste acel trecut... Criza continuă, dar, în care se bate continentul de atunci; este o consecvență neștrămutată a altoiului democratic ce pătrunzând încetul cu încetul în sângele corpului bătrânelor Instituții, îl ține fără încetare într'o agitație iebrilă, care nu se va liniști decât când ideile cele noi de libertate și egalitate vor înlocui, în legi ca și în moravuri, ideile cele vechi de despotism și privilegii”.

---

*) Vezi: Studii II.

1) Gazeta își avea titlul „Perseveranța” nu Perseverența, deoarece, excepându-l pe B. P. Hasdeu, redactorii și colaboratorii (prozatori și poeți) pronunțau și aproape ortografiau cuvintele de origină franceză în maniera franțuzită.

Astfel, Directorul foii spunea: „Omăgiu de recunoștință se cuvine acelor domni cari si-au luat de misiune a combate cel mai premedios **enemic** al libertății: „**Ignoranta!**” Iar poetul liric și elegiac al publicațiunii vorbea despre: „o stellă rebela” și de „o jună vergine d'amor”, de o rece sepultură, de o „murmură” care se aude printru vânt”, de „speranțe coșline” ce l-au delăsat, și pentru care a trebuit să recurgă la cupe nu sunt perfide. Poetului îi zicea Mihail Zamfirescu.

Mai târziu cu câțiva ani, când va mânui veacul social și filozofic, — va găsi totuș accente pe care acest vocabular („în infernul turmentării”, „căci aste tempeste funeste...”) n'a fost în stare să le înăbuse.

Dar s'a răsgândit în acelaș articol. Și s'a arătat plin de neînțelegere pentru opera lui Alexandru Ioan I. Cuza, pentru Kogălniceanul acelei epoci și cu deosebire plin de ură pentru anul și ziua încercării de dezbobire a țaranului.

Totuș și în această gazetă (nu se putea altfel; prea era apăsătoare stăpânirea oligarhică a prințului Carol I, de Hohenzolern!) apar în foileton strigăte împotriva unei domnii deprețuitoare de norod.

Autorul e Bogdan Petriceicu Hasdeu. Nu istoricul. Ci dramaturgul. Dramaturgul întovărașit de un adnotator care dă interpretărilor dramatice sprijinul unor acte și documente istorice.

În foița (adică în foletonul) „Perseveranța” dela 23 Martie 1867, începe, așa dar, publicarea lui Răsvan-Vodă dramă istorică în 5 acte în versuri.

„Din cronicarii noștri” — spunea Hasdeu — „noi știm numai atât: că finitul secolului XVI, a fost unul din perioadele cele mai oligarhice din analele României. Această luptă de ură între boeri și popor, între avuți și cei săraci, între cei apăsați și cei ce apăseau, eu m'am încercat a o face pe cât se putea mai plastică, în actele I și II. În zadar ar voi cineva să mă acuze de a face aluziuni la actualitate, mai repet odată, eu am voit a depinge aristocrația și democrația românească din secolul XVI, iar nici de cum mârâiturile partidelor de astăzi”....

Când se apără cineva împotriva unor eventuale învinuiri că scrisul său e o batere a șei pentru întâmplările și oamenii vremii lui înseamnă din potrivă că el vrea cu totdinadinsul să atragă băgarea de seamă asupra actualității celor zugrăvite de el. Și întru aceasta, Bogdan Petriceicu Hasdeu a izbutit. Într'adevăr cunoscătorii de carte ai anului 1868 au știut să dea luarea aminte — comentatoare și răspânditoare — versurilor cuprinse în chiar al treilea dintre foiletoanele consacrate șirului lung răsvanic din *Perseveranța*. Erau stihuri despre care dramaturgul spunea, că mulțimea (poporul veacului al 16-lea) s'ar fi oprit să le asculte din lectura binevoitoare a unui trecător, de pe o hârtie lipită pe un stâlp de lângă biserică:

„....Frunză verde de năgară
Vodă doarme în cămară,
Iar boerii tot furând
Își fac trebele pe rând.

Frunză verde de năgară,
Norodul plânge și sbiară
Dar în cer și pe pământ
Nu-l aude nici un sfânt.

Frunză verde de năgară
Decât un domn de ocară
Iar boeri mișei și hoți,
Mai bine la dracu toți”.

Mulțimea adaugă o întreită afirmare versului final: „Mai bine la dracu toți! Da, da, da!”.

Dar lexicograful, căutător de expresiuni sinonimice, se deșteaptă în dramaturgul Hasdeu, și el pune pe unul dintre ascultători să spue:

— „Fie și la dracu, totuși n'ar strica cuvinte dulci. De pildă: „la cel cu coarne și cu coadă să te duci“.

Se înțelege că-i tot dracul, dar e vorbă mai cioplită.

Și i se răspunde:

— Ba cu coarne și cu coadă poate să fie ș'o vită!

Mai bine dar drept la dracu.

* * *

Când în acelaș an, Hasdeu va scoate, în tipografia Lucrătorilor Asociați, piesa pomenită tot sub titlul Răsvan-Vodă (care în ediția imediat următoare se va numi Răzvan și Vidra), el va da cântului I. („un rob pentru un galbău“) următorul citat din Letopisețele lui Grigore Urechiă:

„În Moldova au cei mici despre mari acest obicei, de pier fără județ, fără vină, și fără samă. Singuri cei mari judecători, singure pâriși, și singuri plinitori legii. Și de acest obicei Moldova nu scană“...

Și ca să arate că nici prin gând nu i-a trecut să atace pe Domn și sfetnicii timpului său, el precizează lângă iscălitura cronicarului că lucrurile zugrăvite de aceste s'au petrecut „sub anul 1564“. Dar lumea cunoscătoare se pricepea să întregească citatul lui Hasdeu din Grigore Urechiă cu lucrurile acestea din care mijeste amenințarea.

„Apoi (cei-mari) dau vina lăcuitorilor că sânt vicleni. Dară cine ar iubi să moară? Cine nu dorește să viețuiască? Cu drag este celor mai mari să aibă viață, cei mai mici încă nu o ar lepăda...“

„Și de s'ar învăța cei mai mari de pre neșce muște fără minte, cum se ține domnia! Că toată albina își apără căscioara și hrana lor cu acele și cu veninul său“....

* * *

Trebue să facem salturi peste zeci și sute de coloane din „Perseveranța“, unde străfulgerări de democrație, gen 1848, sunt covârșite de reflexii și interpretări oportuniste și retrograde, ca să ajungem să citim, în numărul de la 30 Octombrie 1868 al gazetei, o splendidă șarjă împotriva monarhiei în general, a lui Victor Hugo adresată lui Peletan în privința Spaniei.

Genialul poet spune că, poporul spaniol, în Aragon „a instituit omul numit Dreptatea, în locul omului numit Regele; a ridicat în fața tronului redevabilului sino no; a refuzat tributul lui Carol Quintu. Născând, acest popor a ținut în frâu pe Carol cel Mare și murind, pe Napoleon....“

„Nu i-au lipsit decât două lucruri acestul popor: a ști să se păzească de papa și a ști să se păzească de regele... Sufletul nemărginit al acestui popor a împrăștiat pe pământ atâta lumină încât pentru

a putea să o înăbușească a trebuit un Torquemada ; pe această "lumină" papii au pus tiara (mitra papală), grozavul instrument inamic științei. Papismul și absolutismul s'au unit pentru a putea birui această națiune. În urmă toată lumina ei s'a prefăcut în flăcări; și s'a văzut Ispania legată de rug. Acest nemăsurat Quemadero a umplut lumea, fumul ei a fost în timp de trei secole norul hidos al civilizației, și numai după ce supliciul s'a finit, și arderea a încetat cu totul, s'a putut zice : această cenușe este acest popor !

„Astăzi din această cenușe națiunea renaște. Ce este fals cu fenicsul, este adevărat cu poporul.

„Acest popor renaște. Naște-va el mic? Naște-ca el mare?... Ocaziunea este unică. Ispania lăsa-o-va să scape?

„O monarhie mai mult pe continent la ce ar folosi ! Ispania supusă unui rege, supusul puterilor, ce micșorare ! Afară de aceasta, a stabili astăzi, o monarhie, este ași da osteneala pentru puțin timp. Decorul se va schimba.

„O republică în Ispania, aceea ar fi ca un hola în Europa ; și acest hola zis regilor este pacea... perspectiva măcelurilor de oameni înlocuită prin lucru și prosperitate.

....„Dacă Ispania naște monarhie, este mică.

„Dacă însă" naște republică") este mare.

Să-și aleagă !"

Nicolae T. Orășanu printre a sale opere satirice, are o carte intitulată „Dicționarul Politic sau Epoca pro-ciocoiască".

Iată ce spune despre dinastie :

„Domni pe care națiunea adesea nu-i prea voește. Dar pe care-i înzestrează cu domenii și palate. Pentru o nație aceasta e spășire de păcate. Orice dinastie 'n lume crede că-i proprietară.

Pe tron și pe națiune, ba chiar și pe 'ntreaga țară ;

De și, unde 'ntoarcem capul, vedem multe răsturnate

Pribegind din țară 'n țară și plângând a lor păcate.

Dar tot cred în a lor drepturi ș-au speranțe 'n viitor,

Să mai ia în stăpânire liberatul lor popor.

Pe la curțile 'n ființă aști pribegi dau la proteste,

Și la țară ce-i gonește, dau mereu la manifeste"...

2) Prin Republică, Victor Hugo concepea nu o republică oarecare. Modelul unei republici care nu a fost republică i-l dase doară ceea a lui Louis Bonaparte, devenit apoi împărat al Franței, sub numele de Napoleon III, sau — cum îi zicea Victor Hugo — „Napoleon cel Mic".

Poetul cetățean înțelegea o republică cetățescă, democratică în care să fie : „bogație fără parasitism, conștiință fără prejudecată, cuvânt fără căluș, lege fără minciună... fraternitate fără baiu. El spunea că : „Spania cetățescă ar fi o Spanie tare ; Spania democratică, o Spanie citadelă". O asemenea republică ar însemna : „probitatea administrând, adevărul guvernând... ea ar fi promițătoare pentru toți, amenințătoare numai pentru cel rău ; ar fi acel gigant numit dreptul, în pîicare în Europa, înapoia acestei baricade numită Pirinei".

Despre Domnitor :

„Domnitor, persoană care e în capul unui Stat,
Și pe care țara-l ține pe băut și pe mâncat ;
Dintre cei plătiți de țară el are scuibrăie grasă,

Domnitorul nu plătește nici o chirie de casă.
Stă pe capu' națiunii cum stau trântorii în stup,
Ș'are adesea caracterul și nărvul unui lup,
Lumea toată îl cunoaște după mândrele-i livrăle,
După camarila curții, după droaie de lichielee...”

Și despre vestita concesiune Strussberg, care s'a făcut din sugestia, din ordinul și sub ocrotirea domnitorului, N. T. Orășanu scrie :

„Un nou mod de cotețare introdusă de prusaci,
Ca să ne adune banii și să ne lase săraci.
Mai mulți prinți calici, cu haina roasă și cărpile'n coate
Șdrențăroși ca cerșetorii, cu ciobote 'npeticate,

Ca pe taleri și gorșițe și-au vândut ch'ar țara lor
Și slugesc la curți străine unde sug câte-un oscior
S'a format în c mpanie pentru căile ferate
Să ne fure bănișorii prin protecțiuni înalte...”

Cu privire la această companie trebuiește amintită aici și campania dusă de Ioan Ianov. În numărul dela 15 Maiu 1871 al „Convorbirilor Literare” — revistă a grupului conservator al cărui membri aveau, până la adânci bătrânețe să-și zică: junimiști — se tipărește amestecul de proză și versuri intitulat : *Von Kalikenberg Concesionar*, lucrare a lui Ianov, autor de cânticele comice *Pareatca* sau *Asesorul Schiverniseală*, mai târziu și piesetele teatrale polemice și satirice : *Eclesiarhul Colivărescu*, *Avocatul Cărciovescu*, și al monologului : *Stosachi*.

Kalikenberg. Intrând în scenă cu doi pudeli legați cu lanțuiei, „se recomandă în stihuri nemțești alternând cu cele românești sau cu o amestecătură a amândouă limbilor înăuntrul aceluiași vers :

Ich Herr von Kalikenberg
Totmai din Berlin alerg.

El face reclama acțiunilor sale — emise și dănsle mit hohe Protection pe care, cumpărându-le oamenii nu riscă să prăpădească decât 99 la sută. Elogiază guvernul atât de liberal, încât vrea să facă o concesiune (e vorba de concesiunea Strussberg) își alcătuește o cameră și un senat al său care la toate spune : „gut gemacht”. Dar, în acelaș el arată și mijloacele prin mergerea la vot are loc fără crâcneală și în corpore : „wie ein deutsches Regiment”. Istorisește apoi, despre erzaturile de drumuri :

Fer de poduri și stricate,
Tot cu gare și canton,
Coperite cu carton ;

Nu uită nici acele :

Șini, traverse și șosele
Care pârai și plesnesc
Când vagoanele pornesc.

Inchidem paranteza ca să ne întoarcem la Nicolae T. Orășanu.
Intr'al său Peneș Impărat, iată cum Domnitorul își sugrăvește
sfetnicii și Aleșii :

Am miniștrii tot bacele
Buni de ocnă, de Butuc,
Dar cu dâș'i 'n veci mă duc
Că-mi fac chefurile mele.

— ...Ăm senat de vreme veche
Gârbov, putred, ruginit,
La voințe-mi umilit
De n'are 'n lume pereche.

Am o curte de lachel
Și un mare marecal,
Un vătaf oficial
Șef al chelnerilor mei.

Am peruci mândre livrele,
Trăsuri multe și mulți cal...
Am și dresuri din afară
Sprijin bun dela străin.

Peneș Impărat își bate joc de propria-l deviza depe monede :
Nihil sine deo, pe care o găsește, el însuși, înșelătoare.

Căci cum vezi tu lume dragă,
Dumnezeu stă sus în cer :
El nu face drum de fier
Și'n gheșefturi nu se bagă.

Numai un lucru nu s'a petrecut atunci și anume împlinirea do-
rinței poporului, exprimată prin încheierea „Răfuielii” :

„ S'apol se va duce d'aci la spațir
Să se facă iar Prusac Ofițir.

În schimb strofa penultimă din Peneș :

Dar cât sunt d'Impăraț mare
Peneș întâi cel vestit
Rău mi-e teamă c'a cost
Timpul meu de abdicare,

și-a aflat deplina realizare la 30 Decembrie 1947 în persoana Stră-
nepotului.

NOTE SI RECENZII

TEORIA VIBRAȚIILOR ȘI TECHNICA INGINEREASCĂ

Vibrațiile sau oscilațiile sunt cunoscute de multă vreme. Știința le-a examinat cu curiozitate și numeroase figuri ilustre ale trecutului au consacrat o bună parte din timpul lor acestor fenomene interesante.

În afară de pendul, coarda vibrantă sau undele apelor, nu prea se cunoșteau fenomene oscilatorii, iar studiul științei nu permitea încă să se descopere altele.

Secolul XIX introduce mașinismul și electricitatea în întrebuințarea comună. Și odată cu ele apar o serie nesfârșită de incidente supărătoare sau de accidente funeste, cari turbură oarecum elanul industrializării. Printre cauzele acestor accidente, vibrațiile jucau un rol destul de important, însă nepreciziunea execuției mașinilor și necunoașterea exactă a proprietăților materiei au derutat multă vreme cercetătorii și le-au îndreptat atenția spre alte cauze sau soluții decât cele juste. Dacă de exemplu o manivelă de mașină cu aburi se rupea, inginerul hotăra pe considerente de bun simț că dimensionarea era insuficientă, și executa manivela mai puternică. Această îngroșare a axei schimba însă radical caracteristicile mecanice ale acesteia și îndepărta rezonanța de regimul de funcționare, așa că implicit vibrațiile dispăreau iar cauza răului rămânea la fel de ascunsă. În timp ce tehnica încearcă asemenea soluțiuni, lipsită de baze teoretice, teoria continuă a considera vibrațiile ca aparținând domeniului curiozităților științifice, fără valoare practică. Un exemplu: cazul clopotului catedralei din Colonia, care nu voia cu nici un chip să sune, cu toată dezolarea lui Wilhelm II care-l dăruise a pasionat vreme îndelungată pe mecanicienii secolului trecut.

Abia în secolul nostru vibrațiile încep a fi luate în seamă cu toată

seriozitatea. Cauzele sunt două:

1. răspândirea circuitelor oscilatorii în electricitate odată cu apariția radiocomunicațiilor;

2. vitezele mari încep a intra în arenă, atât la vehicule cât și la mașinile de forță sau de lucru. Odată cu viteza apar însă și însoțitorii ei nedespărțiți, vibrațiile, cu toată gama de neplăceri pe cari le cauzează. Vom cita doar câteva pentru lămurirea cititorului: — arbori motori la vapoare, ruși în plin mers; bieșle de motoare Diesel, cari sar afară prin culașă blocului și cauzează accidente grave; explozii de rotoare în turaj mare; salată de palete la turbinele de aburi; frângeri de aripi în plin zbor, la avioane; poduri rupte din cauza rezonanței dintre vibrația proprie și ritmul în care sunt parcurse de pietoni sau vehicule, și altele multe. Și toate aceste neplăceri au loc fără cauză aparentă, la construcțiuni calculate și executate după toate regulile pe atunci consacrate ale științei. Era firesc ca o asemenea stare de lucruri să dea de gândit. Și aceasta cu atât mai mult cu cât în alte domenii vibrațiile se dovedeau salutare. Așa de pildă rezonanța atât de fatală în mecanică realiza performanțe nebănuite în electricitate și acustică și chiar în hidraulică, alături de temutele lovături de berbec, acelaș fenomen al rezonanței permitea transmiterea pe cale sonică a energiei și realiza o serie de dispozitive utile și interesante.

Încercări serioase de stăpânire a fenomenelor se fac deci de astădată de ingineri și în locul teoriilor elegante avem acum rezultate practice.

Astfel Frahm încearcă să suprimă vibrațiile de torsiune la mașinile marine, Watts și apoi acelaș Frahm reușesc să atenueze, grație unui dispozitiv pe cât de simplu, pe atât de ingenios, (tancul anti-ruli) în bună măsură, ruliul vapoarelor. Schlick și apoi Speary, cu ajutorul

giroscopului suprimă aproape cu totul ruliul și tangajul și pun bazele pilotajului automat al vaselor și avioanelor, iar în electricitate radiofonia, iar mai târziu televiziunea și de curând radiolocația exploatează fenomenele de rezonanță și interferență electrică. Față de această extindere neașteptată, nu e de mirare că literatura înșepe să se ocupe serios cu fenomenele oscilatorii și că apar studii, lucrări și cărți cari se consacră exclusiv acestor fenomene.

Grație acestor studii în'unericul dispăre, vibrațiile încep a fi cunoscute, apoi stăpânitu și în cele din urmă suprimate. Sau acolo unde nevoia o cere, se crează, se mențin și se intensifică mișcări vibratorii de oio amploare sau frecvență.

Rolul inginerului nu mai e acum să caute explicațiile unui fenomen asums, ci să studieze și să cunoască a prioric dacă în anumite condiții date, un sistem material intră sau nu în rezonanță, cu o forță periodică externă sau internă și să suprime sau să amplifice, după nevoie, această rezonanță.

Către a eastă problemă și azi încă centrală în studiul vibrațiilor, s'au îndreptat efortările cercetătorilor și se poate constata cu o legitimă satisfacție că roadele acestei munci nu sunt neglijabile.

În recenzia de față, vom încerca să trecem într'o reușită rapidă câteva din lucrările mai de seamă, apărute în cursul ultimilor ani, în domeniul vibrațiilor și să permitem cetitorului să-și facă o idee, măcar sumară, asupra acestei tehnici noui și pe nedrept neglijate în învățământul nostru tehnic.

Vom începe cu o lucrare clasică, apărută recent în ediția franceză. E vorba de lucrarea lui Timošenco: „Teoria vibrațiilor, pentru ingineri” tipărită în 1947 la Paris, în editura Béranger.

Timošenco, al cărui talent didactic este bine cunoscut, atacă progresiv, în această lucrare, toate problemele actuale din tehnica vibrațiilor corpurilor solide. El se limitează la vibrații mecanice, însă rezultatele sale pot fi cu ușurință extinse atât în domeniul electricității cât și în cel al mecanicii fluidelor. Lucrarea

cuprinde 6 capitole și un apendice.

Primul capitol descrie vibrațiile armonice cu un grad de libertate. Sunt examinate vibrațiile armonice libere, sau „naturale” cum le zice autorul, cele forate și apoi cele disipative, cu amortisment hidraulic și prin fricțiune coulombiană. Ca exemple sunt tratate vibrațiile torsionale, montajele pe resorturi ale mașinilor, echilibrul mașinilor rotative, cu aparatele lui Lawaczek, Akimof, etc.

Frumos exemplificată și clar tratată este metoda de aproximații a lui Rayleigh, iar câteva exerciții cu cadre elastice arată importanța vibrațiilor în construcții. Viteza critică a unei arbore rotativ e examinată atât în cazul unui singur disc cât și în cel al mai multora. Formula clasică a lui Dunkerley este dedusă simplu, cu ajutorul metodei lui Rayleigh, egalând energia cinetică maximă cu cea potențială a flexiunilor statice. Metoda grafică a lui Stodola e expusă pe lang cu ajutorul unui exemplu practic. În fine vibrațiile armonice cu auto-excitație, cari cauzează atâtea neajunsuri liniilor electrice și telefonice în timpul iernii, sunt explicate cu multă claritate. Capitolul al doilea se ocupă cu vibrațiile neliniare. Spre deosebire de vechile păreri, cele mai multe vibrații cercetate în tehnică au caracter nelinear. Și era deci de așteptat ca o lucrare de seriozitatea celei pe care o examinăm să acorde atenția meritată acestui grup de vibrații. După o soluție grafică simplă și practică, inspirată din lucrările lui Veivin, autorul trece la expunerea frumcasei metode de aproximații succesive, dezvoltată de savantul sovietic Kriloff și de ajutorul lui Bogolunoff.

În esență metoda aceasta, la care Kriloff lucrează de vreo 25 ani, este următoarea:

Se lasă în membrul I al ecuației diferențiale neliniare numai cei 2 termeni cari determină oscilația liberă a sistemului, iar toți ceilalți termeni sunt treuți în membrul II-lea, alături de funcția perturbatrice. Primul artificiu constă în a considera o soluție armonică simplă, cu o frecvență necunoscută p 1, și de a introduce această valoare numai în membrul

II al ecuației diferențiale, care devine o funcție armonică de frecvență p . I. Al doilea artificiu constă în a anula coeficientul termenului armonic de bază din membrul II-lea, în scopul de a evita rezonanțele. Se obține astfel o relație algebrică între frecvența p . I și frecvența liberă a sistemului, p . Soluția ecuației e acum ușor de calculat după regulile clasice.

În genere această primă aproximație e satisfăcătoare, altfel operația se repetă după același calapod, soluția introdusă în membrul II fiind acum cea obținută prin prima aproximație. Kriloff a arătat în lucrările sale condițiile foarte largi în care soluția apropiată e convergentă rapid către soluția riguroasă.

Capitolul III se ocupă cu sistemele cu elasticitate variabilă, așa zisele sisteme quasi armonice, cu ecuații lineare ale căror coeficienți sunt funcții de variabilă independentă. Vibrațiile mecanismului bielă-manivelă la locomotivele electrice, cari au dat mult de fură tehnicienilor, sunt aici tratate pe larg.

Sistemele mecanice cu mai multe grade de libertate sunt examinate în cap. IV cu ajutorul ecuațiilor lui Lagrange, de speța II-a. Exemple diverse ilustrează metoda, între altele pendulul dublu, regulatorul cu fricțiune viscoasă, fenomenele de ereditate (histerezis), vibrațiile automobilelor, stabilizatorul Frahm cu tank antirulis (Schlingertank), etc. Vibrațiile de torsiune și laterale ale arborilor drepti și cotiți, efectele giroscopice asupra vitezelor critice și alte sisteme cu 2 grade de libertate sunt studiate în Cap. V, iar capitolul VI se consacră vibrațiilor corpurilor elastice. Aici intervin, cum se știe, ecuațiuni cu derivate parțiale, ale căror soluții prin serii trigonometrice, în diferite cazuri precise, sunt studiate până la rezultatul gata pentru întrebuintare. Nenumărate exemple, cazuri speciale, din domeniul construcțiilor (bare, poduri, grinzi, etc.) lămuresc pe cititor asupra căilor de urmat. Merită să fie semnalat faptul că autorul introduce cu exemplifică metoda de aproximație a lui Ritz, însă e surprinzător că omite să pomenească măcar de metoda lui Galerkin, care e mai simplă și duce

exact la aceleași rezultate ca și prima. Între exemplele tratate aici cităm vibrațiile aripioarelor de turbină ale carcaselor de corăbii, vibrațiile cauzate de șocuri de scurtă durată, ale membranelor, inelelor, plăcilor, etc., pentru cari se dau soluții riguroase și apropiate. În fine, un apendice se ocupă cu instrumentele de măsură, dezvoltate pentru controlul vibrațiilor.

În rezumat se poate spune că lucrarea profesorului Timošenko pune în mână inginerului toate mijloacele cunoscute azi pentru a putea ataca cu succes o problemă tehnică de vibrații, iar exemplele nenumărate îi ușurează punerea în ecuație în chip simțitor.

Spre deosebire de Timošenko, profesorul Y. Rocard, dela facultatea de Științe din Paris, tratează în lucrarea sa „Dinamica generală a vibrațiilor” atât sistemele mecanice, cât și pe cele fluide și electrice. Nivelul cărții lui Rocard, e în mod voit altul decât al lui Timošenko. Însă bogăția materialului tratat este imensă. Cartea a apărut la Paris în 1943 la Masson & Co și studiază în prima parte sistemele vibrante, iar în a doua unde acustice.

Fără a evita întrebuintarea matematicilor superioare, autorul caută să se limiteze la un minim de cunoștințe matematice și în acest scop recurge la reprezentarea complexă, cunoscută din electrotehnică, pe care o introduce și în celelalte sisteme vibrante. Noțiunii de impedanță, preluată din teoria curenților alternativi, îi dă un sens mai general și o utilizează nu numai în domeniul electric, dar și în cel acustic și mecanic. Cauculelor apropiate le dă o mare extindere și în mod sistematic rezultatul aproximativ e comparat cu cel riguros, pentru a permite cititorului să aprecieze gradul de apropiere a soluțiilor.

Meritul principal al autorului este că atacă cu metode simple probleme dificile și variate și atât cum rezultate cantitative de o precizie satisfăcătoare, pot fi atinse cu mijloace modeste însă cu judecată clară și discernământ. O enumerare parțială a materialului tratat la sistemele cu 1 grad de libertate va evidenția bo-

gătia neobișnuită a materialului: pendulul, amortizările, rezonanțe, circuite oscilante electrice, rezonatori acustici, microfonul electrodinamic, amortizări hidraulice, teoria membranelor (apropiată și riguroasă), lămpi triode și pentode, unde plane, tuburi sonore, linii electrice, cabluri, cu și fără distorsiune, etc., etc.

Sistemele cu mai multe grade de libertate sunt și aici tratate cu ajutorul ecuațiilor lui Lagrange. Exemplele alese sunt de preferință cuplajele de circuite electrice. Însă și cuplaje mecanice sunt studiate cu atenție, ca și cele elastice de altfel.

Un exemplu interesant este acela al vibrațiilor ionilor în cristali, tratat după lucrările lui Cabannes. Vom reveni mai jos asupra acestei probleme.

Cuplajul giroscopic, cu realizările lui Schlick și Speary în stabilizarea vaselor, este tratat succint dar clar. Cercetările promițătoare dar premature abandonate ale lui Fieus sunt citate în treacăt. Și celelalte aplicații ale giroscopului, la stabilitatea și pilotarea avioanelor sunt examinate aici.

Capitolul destinat aparatelor electromecanice vibrante cuprinde între altele: difuzoarele electro-dinamice și electro-magnetice, microfonul condensator, quartzul piezoelectric, etc. Peste tot autorul nu se mulțumește să stabilească ecuații, ci calculează constantele în cifre care permit aprecierea ordinului de mărime.

Excitațiile prin șoc sunt obiectul unui capitol special; studiul e făcut cu ajutorul calculului operațional al lui Heaviside simplificat la extrem. Fenomenele tranzitorii sunt examinate aici sub aspectul parazitilor în circuite oscilante și o serie de mări de protecție contra lor, sunt expuse. În trecere un fenomen hidrolic asemănător: lovitură de berbec în conducte este cercetată sumar.

Filtrele electrice în lanț sunt cercetate matematic cu ajutorul calculului complex, în diferitele execuții, montaje, etc. Se stabilește și relația lui Thevenin. Fenomenele tranzitorii în filtre sunt examinate cu ajutorul integralei lui Fourier, punându-se în gardă pe celitor de riscurile soluțiilor aproximative cu această metodă.

Și sistemelor nestabile li se consacră un loc important. Pe baza condițiilor matematice ale stabilității, după Routh, se examinează criteriile autoexcitației și se studiază câteva exemple electrice și mecanice cu 2 grade de libertate. Rezultatele sunt apoi extinse pentru oricâte grade de libertate. Și Rocard studiază o serie de sisteme vibratorii nelineare (histerezis, relaxație, confuzie de frecvențe proprii, etc.), însă fără a pătrunde în adâncime fenomenul, el mulțumindu-se cu lămuriri calitative.

Partea 2-a a lucrării e consacrată undelor acustice. Se studiază propagarea undelor sferice, difracția lor și rezistența la radiație; o atenție deosebită se dă radiației undelor, undelor plane în pavilioane și amplificării de către acestea. Date practice referitoare la microfoane completează materialul f. interesant și de actualitate. Aceste enumerări spun destul despre bogăția materialului.

Am vorbit în reacție de vibrațiile ionilor în cristale, pe cari Rocard le studiază bazându-se pe cercetările din 1942 ale lui Cabannes.

Studii interesante în acest domeniu au publicat cercetătorul sovietic M. A. Eliașevici în 1946 la Moscova sub titlul „Mecanica vibrațiilor moleculare” și francezul T. Barriol în 1947 la Paris sub titlul „Aplicațiile teoriei grupelor în studiul vibrațiilor moleculare și cristaline”.

Primul, cu ajutorul unor coordonate lagrangiene speciale pe cari le denumește „coordoanate naturale vibratorii” scrie ecuațiile lui Lagrange de speța II și din ecuația respectivă, pe care o simplifică, deduce valorile apropiate ale vibrațiilor proprii la diferite configurații moleculare. Un sistem de coordonate simetrice îi permite să calculeze până la cifru, cu un grad de exactitate remarcabil, vibrațiile proprii ale unei întregi game de hidrocarburi alifatiche din seria metanului.

Cealaltă lucrare a lui Barriol, tratează aceeași problemă sub un alt aspect. Ca și primul, el urmărește să-și atingă scopul prin exploatarea simplificărilor aduse de simetrie în structura moleculelor sau cristalelor. Metoda e însă diferită. Partea întâi a lucrării se ocupă cu teoria grupu-

rilor finite, a reprezentărilor acestora și aplică rezultatele la grupurile lui Bravais.

Și aici mișcarea moleculară e atacată cu ajutorul ecuațiilor lui Lagrange, însă simetria moleculară și teoria grupurilor permit autorului să introducă un sistem simplificat de coordonate, cari permit o rezolvare apropiată lesnicioasă a ecuației seculare și deci stabilirea vibrațiilor proprii, în mod asemănător se studiază și vibrațiile cristalelor ale căror frecvențe se pot verifica grație efectului Raman. Este foarte instructiv să urmărim cum structura geometrică a cristalelor, permite introducerea grupurilor lui Bravais și cum din relațiuni geometrice și în aparență abstracte, apar caracteristicile fizice ale sistemului. Aceasta e o exemplificare în plus a utilității geometrizării spațiului, care preocupă în largă măsură pe matematicienii contemporani.

Dar să revenim la tehnică. Am arătat mai sus că în aviație vibrațiile au dat mult de furcă inginerilor și că în momentul de față ele nu pot fi neglijate, dacă vrem ca vehiculul sburător proiectat să-și realizeze performanțele.

Această grijă este atât de actuală în aeronautica sovietică, încât în 1948 a apărut în editura Oghiz din Moscova și Leningrad un „ghid pentru calcularea vibrațiilor proprii ale sistemelor solide“, datorat cunoscutului cercetător sovietic I. Ananiev. Deși numele n-o spune direct, lucrarea este întocmită în special pentru găsirea rapidă a tuturor vibrațiilor proprii cari pot lua naștere în structura și în mecanismul de comandă al unui avion.

Acest ghid, primul în felul său în literatura tehnică mondială, în prima parte stabilește soluțiile generale ale diferitelor cazuri tipice pe baza metodelor de aproximație ale lui Rayleigh și Ritz, de cari am vorbit în cursul acestei recenzii și cu ajutorul ecuațiilor integrale, pentru vibrații longitudinale, transversale și torsionale. Restul lucrării studiază cazurile speciale cari se prezintă în industria aeronautică și duce rezultatele până la soluția numerică. Numeroase diagrame, tablouri și formule practice ușurează inginerului

folosirea acestui ghid, pe care îl socotim indispensabil oricărui inginer mecanic sau aeronautic, și pe care am dori să-l vedm completat și cu elelalte domenii în cari vibrațiile treouiesc stăpânite.

Fugara recenzie de față, în care am enumerat mai mult decât am examinat, are un scop precis, și anume să reamenească inginerului nostru proiectant că în orice mașină sau organ de mașină poate apărea, când te aștepți mai puțin, o turburare vibratorie care fie că periclitează viața mașinei, fie că distruge precizia de lucru urmărită, dar în orice caz constituie o piedică în calea realizării urmărite. Dar nu numai atât. Scopul nostru este să atragem atenția că azi știința eș destul de avansată pentru ca asemenea fenomene să poată fi urmărite din biroul de studii analizate în detaliu și pentru ca soluții juste și precise să poată fi determinate teoretic și nu numai ajustate experimental. Aceasta este o importantă economie de timp și de bani, dar pretinde inginerului asimilarea unei serii de cunoștințe științifice, de cari mulți s'au desobișnuit, dar cari pentru viitor devin indispensabile pentru oricine vrea să se ocupe cu munca de concepție.

Iar inginerilor electricieni vrem să le reamintim că fenomenele vibratorii și îndeosebi cele neliniare le vor turbura adesea somnul, dacă nu se vor hotări din vreme să-și însușească cunoașterea lor. În legătura cu acestea, citez numai o frumoasă lucrare originală, din domeniul vibrațiilor neliniare: „Sisteme autovibratorii“ a savantului sovietic Teodor-cic, apărută în 1945, despre care îmi rezerv să vorbesc cu altă ocazie.

L. Hamburger

GASTON CASANOVA: „Matematicile și materialismul dialectic“. (Editions Sociales, Paris 1947).

Impresiile produse de Matematici, asupra celor ce au sau au avut oarecari ațingeri cu ele, fără a le practica, sunt din cele mai variate, dar în marea lor majoritate au un factor comun: impresia de definitiv, de echilibru, de armonie în

concepțiilor, de siguranță și de răceală distantă, produsă de dificultățile unor tehnici de căte.

Ele se înfățișează acestora ca un edificiu imens, cu linii sobre, liniștit ca o instituție cu tradiție, în care activitatea nu atrage niciodată atenția trecătorilor prin șgomote a'armante.

Pentru cei ce practică Matematicile, evoluția lor este plină de evenimente surprinzătoare la care ei participă și pe care trebuiesc să și le explice.

Aceste evenimente, petrecându-se în mintea lor între elemente ale unei lumi abstracte conduc pe unii la convingerea că simbolurile create de ei au o existență ideală independentă de obiectele lumii materiale, condționată exclusiv de legile logicii formale. Aceștia sunt locatarii care trăiesc neîncetat în interiorul unui edificiu închipuit fără a se interesa de relațiile lui cu restul lumii.

Dimpotrivă, alți matematicieni — și istoria matematicilor dovedește că aceștia sunt și cei mai valoroși — păstrează un contact permanent cu problemele realității, cu necesitățile omenești și cu celelalte științe. Aceștia sunt cei care prelucrează în edificiul matematic datele lumii sensibile, dându-le forme abstracte, înapoiind celorlalți cercetători rezultatele lor pentru a fi utilizate la cunoașterea din ce în ce mai profundă a naturii, cei ce stabilesc un flux continuu între realitate și metodele de cercetare și interpretare ale realității.

Evoluția matematicilor arată că nici una din ideile fecunde n'a căpătat o formă definitivă epuizând o direcție de cercetare. Rând pe rând orizonturile surprinzătoare se apropie și descoperă aspecte noi, ce nu mai pot fi atinse cu mijloacele care păreau la un moment hotărâtoare. Probleme noi apar mereu punând în lumină imperfecțiunea celor mai grandioase concepții, scoțând la iveală contradicții pe care logica formală nu reușește să le învingă și impunând revizuirea adeseori revoluționară a punctelor de plecare.

Seninătatea atât de învidiată a vieții matematice este doar aparentă. Majestățile concepțiilor, prestigiul mersului lor spre adevăr, care le-au făcut să apară sub o înfățișare inumană, ascund adevărata structură a Matematicilor, care participă din plin la toate s'ăbiciunile, îndoelele, contradicțiile, curajul, îndrăzneala și ingeniozitatea naturii omenești de totdeauna și de pretutindeni, în lupta sa

pentru înțelegerea și dominarea fenomenelor naturale.

Puțini sunt oamenii de știință și în general oamenii de cultură, care bănuiesc existența unor crize în dezvoltarea ideilor matematice, crize care dovedesc odată mai mult solidaritatea diferitelor domenii de investigație între ele pe deoparte și cu evoluția socială pe de altă parte.

În ceea ce privește matematicienii care le cunosc prin însăși munca lor de formare, unii le acceptă ca pe fenomene ce nu-i ating direct întrucât nu le stănenesc activitatea personală pur tehnică, alții dimpotrivă îndreptându-și cercetările asupra bazelor matematicilor le trăiesc din plin, luptând pentru a depăși vechile poziții prin eforturi creatoare de noi drumuri, adeseori revoluționare.

Cartea d-lui Gaston Casanova are ca scop cercetarea și relevarea acestor crize, prezentându-ne evoluția lor istorică și explicând atât necesitatea existenței lor, cât și modul dialectic în care au fost depășite.

Istoria, cunoștințelor omenești ne arată că matematicile, ca și celelalte științe își au origina în activitatea omenească. Constatarea prezenței obiectelor și indivizilor, deosebirea mulțimilor de obiecte unele de altele, aprecierea calitativă a întinderilor și a formelor au fost desigur primii germeni din care s'a născut nevoia de măsură care a condus la primele noțiuni matematice. Acestea au avut la început un caracter concret, iar relațiile dintre ele au fost stabilite cu scopuri practice și imediate.

Cunoștințele empirice acumulate au scos însă în evidență conexiuni și relații prezentând permanențe relative care au permis cu vremea să se descopere anumite înălțări ce pornesc dela un mic număr de noțiuni și relații simple.

Fundamental în aceste cuceriri ale minții omenești este procesul de abstracție comun tuturor cunoștințelor științifice și pe care îl regăsim totdeauna în explicarea și generalizarea fenomenelor.

Pornind dela un obiect concret și neglijând succesiv anumite caractere particulare putem crea un obiect abstract, un tip cu anumite caractere, reprezentând o schemă incompletă care prin aceste caractere se încadrează într-o familie de noțiuni între care voim să stabilim relații. Așa se procedează în Chimie, în Fizică, în Mecanică, în Biologie etc.

Pentru a face o cercetare matematică

vom reține din caracterele obiectelor numai unele și anume pe cele mai abstracte. Astfel se ajunge la noțiunile de număr întreg, punct geometric, linie dreaptă, plan, etc., „prin limitări succesive, prin negațiuni succesive ale realului”.

Odată recunoscut acest proces se pune întrebarea: în ce mod va putea progresa gândirea abstractă?

Analizând această întrebare, autorul constată că acest progres se va realiza în primul rând, stabilind raporturile mutuale între noțiuni pe baza raționamentului deductiv, dar gândirea matematică nu se oprește numai la o categorie logică ci bine definită de numere sau figuri, ci îmbrățișează numerele și figurile în general.

Ori, în această cercetare a relațiilor reciproce între noțiuni, gândirea matematică se lovește de contradicții, izvorite atât din confruntarea realității obiective cu rezultatele gândirii abstracte cât și din contradicțiile interioare acestei gândiri.

„Ea trebuie la fiecare pas să treacă peste da sau nu, să se angajeze într-o sinteză dialectică ce constituie provizoriu într-un anumit sens, o vedere superioară a realității, un progres al gândirii”.

Materialismul dialectic, elaborat de Marx și Engels, consideră lumea ideilor ca o transpunere și o traducere a lumii materiale în spiritul omenesc.

„Gândirea în ultima analiză nu este decât un produs al lumii exterioare, astfel încât mișcarea sa dialectică nu este decât reflex al mișcării dialectice a materiei. Cum gândirea progresa deci pe cale dialectică și nu exclusiv logică, este necesar să regăsim în evoluția gândirii matematice contradicțiile și discuțiile în jurul problemelor mari și acestea cu atât mai ușor cu cât matematicile sunt cele mai abstracte științe ale naturii”.

Însă în întreaga lucrare d. G. Casanova nu relevă decât apariția unor anumite contradicții în matematici și scoate aproape exclusiv în evidență triada hegeliană, fără a arăta care sunt factorii determinanți ai procesului de dezvoltare și fără a arăta temeinic conexiunea cu evoluția celorlalte științe.

Schimbările ce se petrec în natură sunt în general discontinue, evoluția regulată fiind particulară. Acumularea de mici și numeroase modificări aduce după sine o modificare considerabilă a obiectului de

cercetare, adică o transformare a cantității în calitate. Rezultă o dedublare a entității studiate și din această dedublare opozițiile, contradicțiile menționate. Din lupta între cele două noțiuni contrarii apare una singură realizând sinteza sau unitatea contrariilor.

Această prefacere se poate continua și conduce în acest caz la o nouă sinteză de un ordin superior. Se petrece acest proces în matematici, științe exacte prin excelență? Există posibilitatea unor astfel de contradicții în noțiunile abstracte create de matematician?

Dacă gândirea matematică ar progresa exclusiv pe căile logicii formale ar trebui ca dezvoltarea sa să nu cunoască nici o criză procedând dintr-un număr mic de principii pentru a ajunge la adevăruri absolute incontestabile; și totuși crizele există.

Punându-le în evidență, autorul arată cum reprezentările imperfecte ale noțiunilor matematice inițiale au fost negate prin construcția noțiunilor ideale fondate de un mic număr de principii puse alături de lumea exterioară și în opoziție cu ea.

Justificarea acestor principii, numite axome, s'a căutat în rațiunea pură și în numele evidenței. Totuși, rând pe rând contradicțiile au apărut și rezolvarea lor a condus la sinteze superioare iar „evidența” a trebuit să cedeze în fața progresului.

S'a recurs atunci la crearea unei existențe formale a ființelor matematice. În concepția axiomatică a lui Hilbert și a școlii sale, existența rezultă din definiții și dezvoltarea teoriei se face pornind de la un număr de relații, cu condiția ca propozițiile succesive descoperite să nu fie contradictorii. Ori, încercarea de demonstrație a recontra-dicției geometriei a făcut necesară demonstrația ne-contradicției aritmetice, fapt ce nu a putut fi demonstrat apoi prin aceasta s'a ajuns la necesitatea dovedirii ne-contradicției logice formale, care în această demonstrație ar trebui să se justifice pe sine însăși.

Care trebuie să fie atunci poziția gândirii abstracte în fața acestei imposibilități?

Punctul de vedere exprimat de autor și dezvoltat pe bază de exemple din cele mai importante, marcând marile etape ale istoriei matematicilor este următorul:

„Această gândire, care e negația realității și înainte de orice, a realității geo-

metrice, nu poate decât să nege această negație reunindu-se cu această realitate din care s'a născut pentru a forma o sinteză dialectică".

În această lume sunt cercetate procesele de formare, evoluția, crizele și sintezele realitate în matematici.

Începând cu numerele fracționare pe care împărțirea le-a creat și opus numerelor întregi, apare o sinteză dialectică realizată de școala pitagorică. În același timp tema pitagorică a monadelor care este o primă încercare de fizică matematică simplistă și idealistă conduce la o contradicție. Deoarece raportul între diagonală a unui pătrat și latura sa nu este rațional, noțiunea de număr irațional apare ca o necesitate rezultată din măsuri geometrice și acest lucru contrazice teoria monadelor.

Eșecul acestei teorii a condus la noțiunile de punct fără întindere, linie fără lărgime, etc., și apoi la o teorie a măsurilor geometrice independentă de aritmetică și la geometrizarea aritmeticii.

Autorul, fără a face o legătură dintre stadiul de dezvoltare a societății și științei din epoca lui Pitagora și epoca lui Euclid, trece la analiza concepțiilor axiomatice sintetizate de acesta.

Prin Euclid, geometria capătă o înfățișare vecină cu perfecțiunea. Totuși, ea însăși poartă cu sine germele unui grave contradicție: celebrul postulat al paralelelor, care va conduce la crearea geometriilor neeuclidiene și apoi printr-o sinteză superioară la geometriile kleiniene, riemanniene, etc.

Numerele negative, numerele imaginare dau loc la aceleași contradicții și reușesc să impună de fiecare dată o nouă și fructuoasă sinteză dialectică.

Geometria analitică identifică două noțiuni până atunci opuse: cea geometrică de curbă și cea abstractă de funcție, constituind încă una din marile sinteze, verificând și în acest domeniu principiul transformării cantității în calitate.

Calculul diferențial și integral aduce pe primul plan noțiunea de infinit, sursă considerabilă de contradicții pe care noțiunea de limită le îndepărtează din analiza modernă. Abia în secolul al XIX, două sute de ani după invenția calculului integral și diferențial, au fost date demonstrații riguroase unor teoreme descoperite de Newton și Leibniz.

Cu ajutorul noțiunii de limită se examinează noțiunea de arie — fără a se releva că deseori se ia în matematică

procedul de calcul al unui număr și rezultatul acestui calcul ca definiție însăși a acestui număr, — noțiunea de funcție analitică de o variabilă complexă — fără a se arăta că cercetările în acest domeniu au constituit la un moment dat o adevărată piedică în dezvoltarea matematicilor, depășită însă când s'a trecut la studiul aplicației unei mulțimi de puncte pe o altă mulțime de puncte — și funcțiile continui fără derivată — fără a da un exemplu efectiv în care, în realitatea fizică, astfel de funcțiuni pot interveni.

Vom trece asupra capitolelor de geometrie în care sunt expuse noțiunile de puncte improprii (de la infinit), puncte imaginare, punctul de vedere grupal al lui F. Klein și S. Lie, geometriile neeuclidiene ale lui Lobatchevski-Bolyai și Riemann, sintezele geometriei riemanniene și aceea geometrico-fizică einsteiniană, geometriile lui H. Weyl și E. Cartan. Credem că aceste capitole ar fi trebuit să fie mai strâns legate de evoluția fizicii.

Vom insista asupra felului cum autorul expune problemele filozofice și tehnice în teoria mulțimilor (ansamblurilor). De la început, vom semnala că obiecția lui H. Weyl la teoria tăeturilor lui Dedekind, așa cum este expusă la p. 32-33 este inteligibilă iar calea indicată de autor pentru evitarea obiecției are un caracter pur verbal. Menționăm cu această ocazie că autorul nu va studia poziția școlii intuiționiste a lui Brouwer și că în general cartea nu se referă decât la bibliografie franceză, cu foarte rare excepții.

Se știe că în raport cu atitudinea matematicienilor față de axioma lui Zermelo ei se împart în două mari categorii, empiriști și zermelieni, ținând socoteală de faptul că există diverse feluri de a fi empirist sau zermelian. Autorul delimitează clar poziția empiristă a lui E. Borel și pe aceea nominalistă — foarte înrudită cu prima — a lui H. Lebesgue. Se arată că interdicțiile formulate de Borel relativ la utilizarea totalității numerelor ordinale transfinite de clasa II-a adică utilizarea exclusivă a corpului deschis de mulțimi măsurabile B conduce la un impas pe care analiza îl depășește. „Limitarea impusă de gândirea empiristă este incompatibilă cu generalitatea rezultatelor”. Deasemenea poziția nominalistă a lui H. Lebesgue este

depășită în lucrările lui N. Lusin asupra mulțimilor anactice. Autorul nu precizează destui de clar poziția idealistă și în special nu arată că în cercetările școlii poloneze mai ales rezultatele obținute cu ajutorul axiomei lui Zermelo sunt clasificate aparte și că unele dintre rezultatele găsite cu ajutorul acestei axiome au putut fi demonstrate ulterior fără ajutorul ei. Autorul nu remarcă deasemenea că prin felul preocupărilor lor, empiriștii au descoperit mai multe instrumente matematice imediat aplicabile dar că zermelieneii au produs teorii și chiar instrumente matematice de o remarcabilă profunzime și generalitate.

Expunând punctul de vedere, pe care autorul îl afirmă că ar fi al materialismului dialectic, se spune cu bună dreptate: „Refuzând să pună interdicții a priori și considerând ca posibile existențele zermeliene compatibile cu dezvoltarea dialectică a gândirii abstracte, materialismul dialectic neagă empirismul și conservă într-o anumită măsură „posibilitățile” gândirii zermeliene, dar considerând că orice gândire abstractă trebuie să se combine cu realul într-o sinteză susceptibilă de verificări pozitive, neagă formele zermeliene și conservă a posteriori exigențele gândirii empiriste dându-le un sens concret”.

teoria mulțimilor, sunt măsurate dialectic, D. G. Casanova își pune problema — pag. 175 — dacă noțiunile introduse în teoria mulțimilor sunt născute dialectic, prin dialectică înțelegând însă exclusiv triada hegeliană — așa cum s'a spus mai sus. Din acest motiv cele afirmate la pag. 175-176 relativ la antinomia lui Burali-Forti — despre totalitatea numerelor ordinale transfinite — sau la aceea a lui Russell — despre mulțimea tuturor mulțimilor revine în realitate la interdicția formală enunțată de Russell în teoria tipurilor și mi se pare mai justă poziția adoptată de pildă de F. Hausdorff (Mengenlehre pag. 34 și pag. 61) când utilizează numai numere ordinale transfinite inferioare unui ordinal transfinite anumit.

Deasemenea, — și toată lumea este de acord cu autorul — că „axioma lui Zermelo restituează într-o oarecare măsură corespondența ordinal-cardinal” care există în domeniul finit și că ipoteza tare continuului (doi la puterea alef indice alfa este egal cu alef indice alfa plus unu) simplifică complet gama posibili-

tăților mulțimilor de puncte. (Menționăm în treacăt că afirmația pe care o face autorul la p. 177 că ipoteza tare a continuului implică axioma alegerii este falsă). Autorul are aerul să afirme că naturale aceste propozițiuni din punctul de vedere al „materialismului dialectic”. A cesată poziție este falsă. În primul rând a accepta axioma alegerii înseamnă a fi total de acord cu consecințele ei ceea ce nu este cazul, după cum afirmă însuși autorul în textul reprodus mai sus (pag. 180). Apoi, a prezuma rezolvarea prin afirmație a ipotezei continuului (simplă sau generală) înseamnă a lega poziția materialismului dialectic de adevărul unei propoziții încă nedemonstrate, ceea ce evident este o eroare.

Desigur că poziția care se va adopta va fi aceea care va permite o pătrundere cât mai adâncă în realitatea fizică și teoriile își vor găsi justificarea numai în acordul lor cu realitatea.

Ca o ilustrare a acestui punct de vedere just, autorul ia în considerație noile extensiuni ale noțiunii de spațiu, cercetând spațiile abstracte cu noțiunile de dimensiuni și distanță. Considerând că realitatea nu este numai geometrică ci și fizică, numai teoriile fizice ar putea justifica provizoriu și desigur cu posibilități de revizuire aceste noi concepții. Ori, fizica matematică are chiar de pe acum nevoie de unele din aceste spații abstracte. Aceasta arată că nu se pot exclude a priori niciuna din posibilitățile gândirii abstracte desvoltată pe cale dialectică, dar în același timp chiar această dezvoltare nu se va putea urmări decât în măsura în care va servi la explicarea din ce în ce mai profundă a realității fizice.

În concluzie, foarte multe dintre creațiile gândirii matematice verifică cele spuse de Fr. Engels, că științele naturii sunt plata de încercare a dialecticei.

Opinia unora dintre adversarii materialismului dialectic care nu vor să vadă în dialectică „decât un mijloc comod de a se adora ceea ce s'a ars și de a arde ceea ce s'a adorat”, conduce „la un scepticism care deschide drumul partizanilor misticismului”.

„Nimic mai neexact decât această interpretare idealistă care nu ține seama de fapte și e în dezacord în evoluția istorică”.

Cartea d-lui Casanova scoate în evidență anumite puncte importante din is-

toria matematicilor și este o încercare de prezentare dialectică a evoluției matematicilor. Credem că acest fel important nu a fost atins. Pentru realizarea unei asemenea opere este necesar ca să existe colaborare între un număr însemnat de matematicieni, să fie abtise toate ramurile matematicilor și toate capitolele să fie suficient dezvoltate. Astfel atât matematicianul nespecialist într-o anumită materie cât și matematicianul de forță mijlocie va putea urmări cu folos toate argumentările.

— Ni se pare că este lipsit de sens ca să se indice în josul paginilor felul cum se citesc literele grecești, când părți destul de dificile se trec cu multă ușurință. Autorul are dreptate când afirmă în concluzii că „crizele istorice succesive ne-au arătat că necesitatea de a înțelege realul, pentru a putea acționa asupra lui, a fost elementul motor a acestor generalizări succesive a noțiunilor primitive, a acestei îmbogățiri, a noțiunilor celor mai abstracte”.

Asimilarea concretă a unui proces dialectic justifică acest proces și orice pas înainte este rezultatul unui acord între gândirea abstractă pe de o parte și realitatea geometrico-fizică pe de altă parte.

Crizele împing cunoștințele spre niveluri superioare. „Acesta este sensul profund al progresului științific care cere o luptă și o cucerire continuă”.

Cu toate că autorul nu și-a putut realiza scopul propus și nu a aplicat în tratarea principiilor enumerate în concluzii, totuși lucrarea prezintă interes și va fi desigur urmată de altele, mai ales în domeniul teoriei mulțimilor, unde pozițiile rămân deocamdată aceleași.

N. T. și I. B. B.

DOUA CONGRESE

Telegramele de presă anunță destul de des frământările provocate peste ocean de activitatea faimosului Comitet Thomas însărcinat să ancheteze „activitatea anti-americană”, — în realitate menit să scoată din viața publică pe oricine are sentimente democratice, este bănuie că ar nutri asemenea sentimente, sau după cum s'a văzut de curând, este denunțat că ar avea printre cunoștințele sale persoane din primele două categorii.

Alarma a fost dată încă de acum un an de publicații progresiste ca „New Masses”. Când cercetările Comitetului

Thomas au căpătat amploare s'au emoționat și câteva publicații științifice. Acum când un simplu denunț, citarea în fața Comitetului sau campania de injurii a unui ziar pot distruge cariera unui cercetător de primul rang au început să ia atitudine și marile organizații care s'au păstrat până acum în rezervă.

Ultima alarmată este „American Association for the Advancement of Science”. La mijlocul lui Septembrie Asociația și-a ținut la Washington congresul anual, care a coincis de astă dată cu centenarul Asociației. În fiecare an acest parlament științific ascultă și discută rapoarte asupra celor mai de frunte lucrări teoretice și practice, prezentate cu multă sobrietate și oferind garanția unor nume cu reputație în știință. Anul acesta, principalul subiect de discuție al Asociației a fost persecuția politică la care sunt supuși oamenii de știință americani. Culmea a ironiei, discuția asupra acestui subiect a fost deschisă chiar de Președintele Truman.

Cercetătorii reuniți la Washington au văzut pe Președinte ocupând Trubna și mărturisind că „unul politiceni au creat un climat totalitar pentru știință, persecutând, denunțând și spionând pas cu pas pe slujitorii ei”.

În încheiere Președintele a acordat o strângere de mână d-rului Edward Condon, directorul lui National Bureau of Standards, de curând încă ținta atacurilor Comitetului Thomas.

Intervenția Președintelui în fața Asociației Americane a avut desigur un scop electoral. „Manchester Guardian” comentând cuvântarea lui nu se poate opri să nu observe că Președintele s'a ferit să menționeze în activitatea Comitetului Thomas și observă că discursul său a fost ascultat în tăcere.

În ziua când Președintele își rostea cuvântarea la Washington, d-rul Philip Morse demisiona din direcția lui National Laboratory din Brookhaven, New-York, din cauza „campaniei responsabile de ațărare a cărei țintă este de câțva timp și care îl împiedecă să-și continue lucrările în Laboratoriu pe care îl conducea și unde se studiau posibilitățile aplicării jasnice a energiei atomice”.

La 16 Septembrie David E. Lilienthal, Președintele Comisiei Energiei Atomice, vorbea în fața Congresului Asociației Americane și accentua din nou asupra „lipsei îngrijorătoare de oameni de știință dispuși să lucreze în laboratoarele

Statului". Serviciile Statului — a spus Lillenthal — prezentau din totdeauna o slabă atracție pentru oamenii de știință americani. Astăzi însă aceste servicii prezintă o repulsie în plus: riscul unor injurii anonime al unor atacuri și denunțări răuvoitoare. „Această acțiune primejduiește cele mai adânci, mai importante și mai imediate interese ale acestor țări. Afirmatia că ceea ce am realizat pe tărâmul energiei atomice depinde de o „formulă secretă” închisă într-o casă de bani nu este altceva decât o gigantică păcăleală” — a încheiat Lillenthal.

Poate că nimic nu ilustrează mai bine atmosfera în care trăesc cercetătorii americani decât documentul pe care îl publică în numărul său din 19 Iulie 1948 revista „Chemical and Engineering News” sub titlul „S'a întâmplat cu adevărat”! Revista prezintă ceticitorilor ei o scrisoare de protest semnată de un om de știință care lucrează la uzinele de energie atomică de la Oak Ridge. Autorul scrisorii relatează pe scurt ingerințele la care sunt supuși cercetătorii angajați la Oak Ridge pentru lucrările de fizică Nucleară.

La data de 16 Iunie, 7 oameni de știință au fost acuzați de activitate anti-americană și doi dintre ei au fost concediați imediat. Fiecare acuzat a primit o scrisoare cu lista învinuirilor culese din surse întâmplătoare și lipsite de orice seriozitate. Ei au fost aduși în fața unui tribunal local, care i-a supus unui interogatoriu dar Decizia finală a fost luată de Comitetul pentru cercetarea activității anti-americane din Washington, după citirea raportului întocmit de tribunalul local. Acuzații nu au avut nicio posibilitate de a da ochii cu acuzatorii deoarece acetiia au rămas anonimi.

Reproducem din revista americană câteva din capetele de acuzare:

CAZUL 1. — 1) Un fost proprietar al d-vs ne-a informat că după ce v'ați mutat la găsit în casă câteva Reviste și broșuri, printre care și Revista „New-Masses”. 2) Un vecin a declarat că după părerea lui una din rudele d-vs prin alianță este comunist. 3) Altă rudă prin alianță a activat în Comitetul pentru ajutorarea refugiaților anti-fasciști. Acest Comitet se află pe lista organizațiilor declarate subversive de Procurorul General. 4) Altă rudă prin alianță are legături de prietenie cu membrii unei organizații bănuite de a avea legături cu comuniștii.

CAZUL 2. — O persoană cu care va aflați în strânse legături între anii 1943 și 1947 afirmă că manifestați entuziasm pentru Rusia și că se pare că ați fi fost rusofil.

CAZUL 3. — 1) În preajma angajării la Oak Ridge în 1946 d-vs și soția d-vs erați în strânse legături de prietenie cu persoane care au fost denunțate a fi fost membri ai Asociațiilor politice comuniste în 1943-44-45. 2) În aceeași perioadă ați avut legături cu Blank despre care se afirmă că a fost membru al Tinerețului American Democrat, organizație declarată subversivă de Procurorul General. 3) Se afirmă că ați fi aprobat unele principii ale Partidului Comunist, că sunteți informat despre lucrările lui Marx și Lenin și considerați filozofia lor ca fiind sănătoasă. „Pe acelaș calapod sunt făcute și celelalte acuzații.

Comentariile devin inutile...

Această scurtă privire asupra atmosferei în care se dezvoltă viața științifică americană de astăzi n'ar fi completă fără câteva cuvinte despre pesimismul ce pare să fi cuprins pe oamenii de știință de peste ocean. Unul din rapoartele prezentate Asociației Americane pentru înaintarea științelor a fost intitulat „Care sunt speranțele omului?” Cum au răspuns oamenii de știință americani acestor întrebări se poate vedea din următorul pasagiu pe care îl cităm din „Manchester Guardian”:

„Celor 3000 de americani prezenți și milioanele de ascultători cuprinși de o panică atomică ei le-au oferit doar răspunsul obscur că în vreme ce omul cu cerește natura el este de o ignoranță demnă de milă în ce privește propria lui fire și numai o schimbare în comportarea lui emotivă îl poate salva de la foamă și de la un război de anihilare”.

După d-rul Osborn, criza va fi provocată de creșterea vertiginoasă a populației globului. Psihiatrul Broock Chieshol este de altă părere. Criza omenirii este provocată de refuzul nostru de a recunoaște comportarea primitivă care se află la temelia metodei noastre de supraviețuire prin concurență. Pentru a remedia această stare de lucruri d-rul Chieshol propune ca Guvernele să oară concursul psihiatrilor.

D-rul Sinnoth, decanul Secției Științifice a Universității din Yale a salutat progresele recente ale medicinei și bacteriologiei, lucrările pentru producerea hranei sintetice confortul și conveniența

avioanelor și radarului, fisiunea nucleară și toate celelalte înfrupturi ale omului. Dar această introducere reconfortantă a fost utilizată de d-rul Sinnoth numai ca o prefață ironică la marea criză a civilizației pe care D-sa o denunță. D-rul Sinnoth s'a declarat de acord cu d-rul Chieshol dar, mai pesimist, nu crede în rezolvarea problemei fiindcă nu vede cum s'ar putea desvolta mai multă toleranță și mai multă înțelepciune în rasa umană, nu de mult eșită din junglă. (?)

Oamenii cuprinși de panica atomică — cum li caracterizează „Manchester Guardian” — sunt învățați astfel că mizeria în care se abat este fără eșire, că ei sunt victime ale propriei lor condiții umane pe care trebuie să o suporte fără nici o împotrivire.

Singurul vorbitor care în cursul acestor discuții s'a apropiat de realitate a fost d-rul Harlow Shapley, Directorul Observatorului Astronomic al Universității din Harvard. D-sa a reproșat colegilor săi că au ocolit aspectul social al problemei.

„S'a acordat o atenție prea mică solidarității internaționale — a spus d-sa. Știința poate și trebuie să se îngrijească de siguranța, sănătatea, liniștea și educația omului și să-l ajute în lupta împotriva sărăciei și a bolilor, ca și împotriva propriilor lui scăderi”.

Inercările d-rului Shapley de a risipi confuziile și de a restabili încrederea în forțele creatoare ale omului nu sunt însă bine văzute de cercurile conducătoare americane. Pentru concepțiile sale și pentru „vina” de a fi partizan al d-lui Wallace d-rul Shapley este hărțuit de faimosul Comitet pentru cercetarea activității anti-americane.

Două mii de oameni de știință britanici s'au adunat la începutul lui Septembrie la Brighton, în cadrul celui al 110-lea congres al lui „British Association for the Advancement of Science”. Problemele discutate au fost centrate, în cea mai mare parte, în jurul necesităților naționale britanice. În timp ce peste Ocean oamenii de știință au discutat apărarea științei în fața persecuției politice, cercetătorii britanici s'au văzut solicitați de problemele unei țări care fără sprijin rapid a productivității nu-și mai poate menține standardul de viață.

Semnalul de alarmă a fost dat de Sir

Henry Tizard, Președintele Asociației Britanice, în cuvântarea de deschidere a Congresului. El a declarat că Anglia a pierdut terenul în ultimii ani nu numai în fața unor țări ca Statele Unite și Canada, favorizate de marile lor resurse naturale, dar și în fața unor țări mai puțin favorizate, ca Elveția și Suedia.

Declarațiile pesimiste ale lui Sir Henry Tizard au fost urmate de raportul d-rului W. A. Sanderson asupra îmbătrânirii populației Europei Apusene. Creșterea populației Europei a sporit dela o cincime la un sfert din populația lumii în cei 250 ani care s'au încheiat în 1900. Dar în 1940 populația Europei a scăzut la mai puțin ca o cincime la totalul populației globului și țările ne-europene se află acum într'un stadiu comparabil Europei înainte de război. În actuala configurație a populației Continentului mai puțin ca jumătate din populația Europei Vestice este astăzi de vârstă militară în timp ce în Europa Răsăriteană această proporție depășește jumătatea iar în Uniunea Sovietică două treimi din populație este de vârstă militară. Numărul persoanelor la vârstă de a se retrage la pensie este astăzi în Anglia de 13% din totalul populației țării — o cifră dublă față de cea din 1901. Această cifră va continua să crească în timp ce va scădea mereu cifra populației active.

O atenție specială merită intervenția Lordului Samuel la acest Congres al Asociației Britanice. Declinul societății burgheze se manifestă între altele printr-o tendință de promovare a intuiției și a contingenței, printr-o încurajare a curentelor filozofice mistificante, tăgăduind forța rațiunii omenești și rolul constructiv al științei. Ocolind cu bună știință concepția materialistă a lumii, filozofia reacționară se agață de orice teorie capabilă să semene și în mințile altora confuzia în care ea se complăce. O asemenea teorie, exploatată până la refuz este incertitudinea lui Heisenberg.

„Puțini oameni acordă atenție filozofilor de astăzi — a spus Lordul Samuel; ei au mai multă încredere în oamenii de știință, la care găsesc lucruri noi, semnificative și convingătoare. Succesul științei sugerează că ea ar deține cheia tuturor problemelor și că materialismul este principiul care guvernează cosmosul”.

După cum se vede, Lordul Samuel nu ignorează adevărul. Dar clasa la care

reprezentant este nu poate accepta ca oamenii să înceapă a gândi prin propriile lor forțe și mai ales să gândească științific și materialist. Deaceia Lordul Samuel a îndreptat un atac viguros dar străveziu împotriva spiritului științific. El i-a atribuit toate nenorocirile și toate scăderile lumii: cinismul, războiul, dictatura, filmele poliste, adulterul etc. ca remediu Lordul propune o sinteză între știință, filozofie și religie. Oamenilor de știință le aparțin mijloacele, scopurile activității omenești aparțin eticii, adică filozofiei și religiei, cărora le revine misiunea de a da lumii o morală conducătoare. Despre ce fel de morală este vorba nu e greu de înțeles.

În general rapoartele prezentate anul acesta Asociației Britanice au lăsat impresia că se tem de a spune lucrurilor pe nume, că se izolează de realități. Dar această atitudine a luat o formă curioasă în partea finală a cuvântărilor prezidențiale când Sir Henry Tizard a tras concluzia că lumea este amenințată de o foamete generală. Referindu-se la surprinzătoarele succese ale medicinei preventive și curative, la progresele alimentației raționale și la protecția omului în timp de război, Sir Henry a ajuns la concluzia că războiul a încetat de a mai avea vre-un efect ca factor de limitare a populației globului, iar bolile își pierd repede puterea lor de nimicire în rândul oamenilor. În momentul de față populația lumii crește cu 1% pe an și acest procent crescând la rândul lui odată cu progresele medicinei înseamnă că în aproximativ 70 de ani populația globului se va dubla. De altfel pe alocuri creșterea populației este deosebit de rapidă datorită noulor mijloace de locuit. Deaceia Sir Henry nu mai vede alt factor pentru limitarea populației globului decât foametea și așteaptă ca ea să-și arate colții pe măsură ce populația globului va crește.

O judecată mai simplistă nu era cu putință. Sir Henry Tizard a trecut cu vederea progresele realizate în cultivarea cerealelor de mare randament, metodele noi pentru conservarea solului, succesele agriculturii sovietice.

I. Focșeanu și A. Hîlf.

A. I. VÂȘINSKI: „Dreptul și organizarea internațională” — în „Statul și Dreptul Sovietic” Nr. 1/948.

Recentul studiu — plin de substanță și de remarcabil interes — al

Dlui Andrei Ianuarevici Vâșinski, Ministru Adjunct al Afacerilor Străine în Guvernul Uniunii Sovietice, publicat în „Statul și Dreptul Sovietic” Nr. 1/948, este merit cu drept cuvânt, să atragă atențiunea cercurilor științifice internaționale. Căci acest studiu intitulat: „Dreptul Internațional și Organizația Internațională” (Mejdunarodnoe pravo i mejdunarodnaia Organizacija), reflectează punctul de vedere al unui remarcabil jurist diplomat, chemat prin însărcinările sale, să fie îndrumător în problemele vieții internaționale, puse la ordinea de zi, în urma celui de al doilea război mondial. Acest studiu vine deopotrivă, să ofere cercetătorilor problemelor noi de drept internațional și de organizare internațională, un prețios și adeseori un inedit material, privind în toată amploarea ei, „concepția sovietică”, referitoare la reconstrucția și organizarea noului Comunități Internaționale, precum și la poziția și misiunea dreptului internațional, ca ansamblu de norme juridice, diriguitoare a variațiilor și complexelor raporturi, dintre membrii ei.

Care sunt datele fundamentale ale „concepției sovietice” în materie, în decursul și la sfârșitul celui de al doilea război mondial, ele ne sunt cunoscute. Ele au fost puse în lumină, prin „Declarația comună dela Moscova” din 30 Oct. 1943, prin hotărârile Conferințelor ce au urmat, dela Yalta, Teheran și Potsdam, ca și prin succesive Declarații oficiale ale Generalissimului Stalin și ale Ministrului Sovietic pentru Afacerile Străine, D-l V. Molotov. Ori, din toate aceste documente, rezultă că în „concepția sovietică” apare ca un comandament necesitatea reconstrucției unei „Organizații Internaționale”, care — ținând seamă de învățămintele și experiența defunctei Societăți a Națiunilor, — să fie într-adevăr capabilă de a menține și consolida noua Ordine pacifică, de a condamna și sancționa războiul, și de a desăvârși organizarea unei noi Comunități Internaționale, prin armonizarea și coordonarea legitimelor interese și a drepturilor tuturor membrilor. O asemenea „Organizație Internațională” nu putea lua însă ființă, — în con-

cepția sovietică, — decât prin afirmarea și recunoașterea unor principii fundamentale, care trebuiau să constituie osatura și fundamentul dreptului internațional al viitorului. În centrul acestora, se situa concepția de „suveranitate” și de „independență” (aspectul extern al suveranității adică), „colaborarea internațională între State, cu respectarea „dreptului de egalitate” a lor, sancționarea „criminalilor de război” culpabili de a fi săvârșit crima contra păcii, crime contra umanității, sau acte culpabile de încălcare a legilor și cutumelor războiului, în decursul purtării ostilităților.

Ca o prelungire a acestor principii de bază, era de înțeles condamnarea și sancționarea oricărei propagande războinice în viitor, ca și obligațiunea ce incumbă tuturor membrilor noii Organizații a Națiunilor Unite, de apărare a Statutului ei — Charta dela San Francisco (din 26 Iunie 1945), — și de interpretare în spiritul originarei concepții a autorilor ei, în rândul cărora pe primul plan se situează Generalissimul Stalin și defunctul președinte, Franklin Delano Roosevelt.

Dar, după puțin timp dela intrarea în vigoare a Chartei Națiunilor-Unite, a devenit tot mai evidentă o pronunțată tendință de îndepărtare dela aceste principii, ce trebuiau să constituie „ideile călăuzitoare” ale noii Ordini Internaționale. Uniunea Sovietică s'a situat în poziția juridico-diplomatică de apărătoare a principiilor amintite, și — în esența ea, — acesta este tocmai obiectul pe care urmărește să-l demonstreze D-l A. I. Vâșinski, în studiul de față, ocazionând prin aceasta, cunoașterea documentară a aceleași „concepții sovietice” actuale, în materie de „Organizare Internațională” și de interpretare a noului Drept Internațional.

Desbaterile — adeseori pasionate — urmate în decursul celei de a doua sesiune a Adunării Generale a Organizației Națiunilor-Unite, care a avut loc dela 18 Sept.—29 Noemb. 1947, prilejuiesc astfel D-lui A. I. Vâșinski, să pună în lumină deosebirile principiale dintre două con-

cepții, antagonismul dintre două teze, în care alături de factorul juridic, apare factorul politic.

Acea sesiune a Adunării Generale a ONU-ului într-adevăr, — precizează D-l A. I. Vâșinski, — „... a apărut ca un câmp al luptelor politice pe care s'au întâlnit interesele contradictorii a două lagăre, două linii politice fundamentale contradictorii, două tendințe politice diferite. Unul din lagăre, condus de U.S.A., tinzând la realizarea stăpânirii asupra lumii, și-a găsit exprimarea în așa numita „doctrină Trumann” și „Plan Marshall”. Tendința politicii externe a aceluși lagăr, se concretizează prin tendința unor State, de a impune voința lor altor State, fără să țină seama de independența și suveranitatea lor. Un alt grup de State, condus de U.R.S.S., urmărește prin politica externă, întărirea colaborării internaționale pe baza respectării independenței și suveranității popoarelor egale, pe baza respectului reciproc al drepturilor și intereselor tuturor celor care participă la această colaborare, a tuturor membrilor așa numitei Comunități Internaționale”.

Dreptul internațional, — cu principiile și instituțiile sale de reglementare pacifică a conflictelor dintre State, cu principiul fundamental de condamnare și sancționare a războiului, se găsește onorat în această concepție. Este aici o atitudine de continuitate, dacă observăm că, cu zece ani în urmă, la prima consfățuire internațională cu privire la principiile Statului și dreptului sovietic, același autor (A. I. Vâșinski) preciza: „Plecând dela poziția principială a politicii noastre externe internaționale, noi trebuie să organizăm dela înălțimea celor mai noi și ultimelor succese ale științei și ale metodologiei noastre sovietice marxist-leniniste, cea mai serioasă prelucrare a problemelor care ar servi ca material pentru propaganda luptei contra ațățătorilor la război, care ar servi pentru întărirea Comunității juridice internaționale, care ar servi la întărirea solidarității internaționale. Noi juriștii internaționaliști sovietici trebuie să luăm asupra noastră, rolul de mare răspundere și o-

noare de propagandiști ai dreptului internațional, ai adevăratului drept internațional, care asigură pacea între popoare, care asigură unitatea tuturor acelor care sunt pentru democrație, progres și cultură, contra fasciștilor, contra ucigașilor, contra ațâțătorilor războiului". Încă atunci, în 1938, — când Organizația Internațională exprimată prin Societatea Națiunilor, se apropia de faliment, când politica, rămasă nesancționată sub regimul Pactului genevez, a Reichului național-socialist, de denunțare unilaterală a Tratatelor internaționale trebuia să ducă la un nou războiu de agresiune, — autorul propunea: „...Politicele internaționale banditești fasciste să i se opună forța puternică și neînvinsă a dreptului și justiției socialiste, respectul națiunilor și al libertății și suveranității lor naționale, respectul convențiilor internaționale, respectul dreptului și al legiurilor internaționale“.

Pe aceeași linie, în jurul aceluiași principii cardinale, — cu stabilitate și consecvență, — stăruiește politica internațională a Uniunii Sovietice, sub regimul Chartei Națiunilor Unite.

Călăuzită de concepția „pacifismului constructiv”, ea afirmă cu tărie și convingere, că supremul bun social al popoarelor, este „starea de pace”. Iar pentruca această „pace” să fie profitabilă și binefăcătoare pentru toate popoarele „iubitoare de pace”, ea trebuie să se călăuzească de principiul „egalității de drepturi” și să-și găsească suportul juridic și reglementarea, în dreptul internațional; un drept internațional însă, care să nu mai fie interpretat ca având un primat față de dreptul intern, cîci aceasta ar putea duce la ignorarea sau contestarea „suveranității” și „independenței” popoarelor, — drept *fundamental*, deci imprescriptibil și inalienabil al Statelor, — apărut cu hotărîre, în repetate ocazii, de Uniunea Sovietică; un drept internațional, care să fie definit, — în consecință, — ca „totalitatea normelor, reglementând relațiile dintre State în procesul luptei și colaborării lor, exprimând voința claselor dominante a acestor State, asigurate prin coercițiunea realizată de State, indivi-

dual sau colectiv”. (A. I. Vâșinski).

Această *politică pacifică*, — sprijinită pe o puternică Organizație Internațională, care să împămîntească în nouile realități ale vieții popoarelor, principiile Chartei Națiunilor Unite, interpretate în spiritul concepției originare a făuritorilor ei, sprijinită și pe un drept reînnoit, — rezumă în definitiv, principiile politice externe sovietice: „Noi nu putem avea țeluri de război” — accentua Generalissimul Stalin în 1941, — ca acela de a cotopti un teritoriu strein, de a subjuga popoarele”.... Noi nu avem și nu putem avea un astfel de țel de război, ca acela de a impune voința noastră popoarelor slave sau subjugate ale Europei..

Scopul nostru stă în acela, de a ajuta acestor popoare în lupta lor de eliberare contra tiraniei hitleriste și apoi de a le da libertatea deplină de a se organiza pe teritoriul lor, așa cum vor voi.

Niciun amestec în afacerile interne ale altor State!”. (Despre marele războiu patriotic al Uniunii Sovietice, a. 1941, pag. 31-33).

În antagonism cu aceste principii, constant afirmate, arată d-l A. I. Vâșinski, cum în cea de a doua sesiune a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, — care s'a deosebit astfel foarte mult de prima sesiune, în partea sa dela Londra (Ianuarie-Februarie 1946), — s'a conturat o majoritate de caracter reacționar și imperialist, sub conducerea delegațiilor Statelor-Unite și a Marelui Britanii, cu participățiunea Franței și a Chinei controlată de Ciang Kai Shek, ca și a unui important număr de state mai mici, americane sau europene. Afirmând desigur formal, idei scumpe popoarelor „iubitoare de pace”, ca „libertate”, „independență”, „pace”, autorul vede în manifestările practice ale acestor delegații, de-a lungul acestei îndelungate sesiuni, o dovadă neîndoieabilă, că „...cercurile reacționare militariste din U. S. A., Marea Britanie și alte State, nu sunt deloc interesate în întărirea păcii, a dreptului și a libertății, și că din contră, ele conduc sistematic și consecvent pregătirea opiniei publice a țărilor lor, pentru invadarea țărilor

democratice iubitoare de pace și în primul rând a Uniunii Sovietice, care apare ca sprijin al păcii, sprijin al țărilor antiimperialiste și democratice“.

Cum s'ar explica altfel faptul — se întreabă autorul și o argumentează pe larg, — că din lagărul acestor State a pornit acea campanie împotriva așa numitului „Drept de veto“, ceea ce în drept și în fapt înseamnă încălcarea unei fundamentale concepții, ce a prevalat în momentul elaborării Chartei dela San Francisco, — fiind înscrisă, în termeni de tot clari, în art. 27, par. III — încălcare menită să ducă, în practică, la destrămarea Organizației Națiunilor Unite, la pulverizarea „colaborării internaționale“ ?

De fapt, „victoria Consiliului de Securitate și a principiului unanimității în luarea hotărârilor asupra tuturor chestiunilor, afară de procedură, apare ca un punct negru în fața blocului anglo-american. De aci, încercări de a se descotorosi într'un mod oarecare de principiul așa numit de „veto“, să atragă măsuri care să slăbească Consiliul de Securitate și să transfere centrul de greutate al soluționării celor mai importante probleme politice, legate de problemele păcii și siguranței, asupra altor organe ale Organizației Națiunilor Unite, asupra Adunării Generale. O astfel de operațiune ar prezenta avantajii serioase pentru blocul anglo-american, dat fiind că nici în Adunarea Generală, nici în comitele ei nu se aplică principiul unanimității, ci toate problemele se soluționează cu majoritate simplă sau absolută; și cum în spatele blocului anglo-american este asigurată totdeauna o situațiune de dominație, aceasta îi permite să nu se îndoiască de succesul propunerilor sale, ce se aduc în cercetarea acestor organe“... Se știe astfel, că odată amânată revizuirea principiului „unanimității“ — față de intrinseca delegației Uniunii Sovietice — s'a urmărit golirea de conținut a competenței expres atribuită prin Chartă Consiliului de Securitate, prin instituirea celui Comitet restrâns, emanat din sânul Adunării Generale, cărui să-i revină dreptul de a decide, cu majoritate

de voturi, în problemele privind pacea și securitatea internațională.

Cum s'ar explica apoi faptul că — afirmând formal atașamentul față de ordinea pacifică, — același bloc de State anglo-americane au arătat cunoscutele rezerve față de propunerea delegației sovietice din aceeași Adunare Generală a ONU-lui, privind condamnarea propagandei și a instigatorilor la un nou război ? Atitudinea a apărut desigur surprinzătoare, dacă observăm că această inițiativă era de natură să contribuie la consolidarea ordinii pacifice, și dacă ne amintim că problema fusese pusă pe plan internațional și sub regimul Societății Națiunilor, iar pe plan intern, ea își găsisse o anumită reglementare în legislația unor State. Numai rezonanța înregistrată de această propunere, — precizează d-l A. I. Vâșinski, — a făcut ca „...nici U. S. A., nici Marea Britanie, nici alte State aflate sub influența americană, nu au putut pleca dela desbaterea propunerii sovietice. Ei au trebuit să bea până la fund această cupă amară. Cu atât mai mult, nu s'a realizat dorința sau mai degrabă amenințarea americană anunțată de senatorul Austin, de „a omorî“ propunerea sovietică, privitoare la condamnarea propagandei unui nou război. Dar nu poate exista îndoială, că înfrângerea în Adunarea Generală a blocului anglo-american cu privire la această chestiune, care s'a văzut silit să primească rezoluția privitoare la propaganda unui nou război, nu a oprit și nu va opri cercurile reacționare ale acestor State, în eforturile lor, pentru pregătirea unui nou război.

„În această ordine de idei, d-l A. I. Vâșinski pune în lumină semnificația articolului din „New-York Times“, — la câteva zile numai, dela acceptarea de către Adunarea Generală a „Rezoluției contra ațățătorilor războiului“, — prin care „...acest organ influent al cercurilor reacționare americane chema pe față la îndeplinirea recomandării Adunării Generale, care condamna propaganda unui nou război. „Și ceea ce este și mai plin de semnificație, — se adaugă — rămâne împrejurarea că „...acest îndemn nu a întâlnit rezistență

din partea cercurilor influente americane, care s'au solidarizat prin tăcere cu această poziție, care apărea ca propria lor poziție. „Dacă cu acest prilej s'a invocat „simțul libertății” și „libertatea presei”, — anihilată în fapt prin centralizarea proprietății ziarelor în mâinile unor grupuri sau a câtorva mari capitaliști americani, — aceasta nu poate atenua constatarea că, opinia publică americană este dominată de curente ostile păcii, orientate în primul rând împotriva Uniunii Sovietice.

Cu deosebire pline de interes, pentru cercetătorul „fenomenului internațional”, rămân deopotrivă constatățile, pe care autorul le aduce, în legătură cu străduințele depuse de „blocul anglo-american”, — atât în plenul Adunării Generale, cât și în al VI-lea Comitet al ei, — de a invoca și a utiliza „dreptul internațional”, — în scopul modificării sau a interpretării „pro causa”, a Chartei Națiunilor Unite.

Pe această cale într'adevăr, urmărindu-se mobilizarea principiilor și normelor dreptului internațional întru sprijinirea unor anumite țeluri politice, în loc de a se pune dreptul internațional în serviciul menținerii și consolidării actualei Organizații Internaționale, s'ar putea ajunge la transformarea de structură a acestei Organizații. Și cum Tribunalul Internațional — prevăzut în cap. XIV al Chartei Națiunilor Unite (art. 92—96), — a apărut ca un instrument potrivit pentru așa numita „desvoltare progresivă a dreptului internațional”, s'a putut înregistra acea „Recomandatie” a Adunării Generale, următor căreia utilizarea în acest sens a Tribunalului Internațional, apare ca o problemă de „cea mai mare importanță” și că, în urmare, Organelor Națiunilor Unite și Instituțiilor specializate, le revine sarcina „... să facă din când în când, o revizuire a problemelor dificile și importante de drept, ce intră în competența Tribunalului Internațional, care s'au ivit în cursul activității sale, atingând problemele principale, care este de dorit să fie soluționate, cuprinzând și probleme de drept, referitoare la interpretarea Statutului Națiunilor Unite, sau Statutelor Instituțiilor

specializate”. Ori, o asemenea „Recomandatie”, apare cu deosebire primejdioasă d-lui A. I. Vâșinski, și de acela Delegația sovietică i s'a opus, atât în Adunarea Generală, cât și în al VI-lea Comitet al ei. Căci „... nu se poate să nu fie privită, ca semnalul, ca directivă pentru a „apăsa” asupra Statutului, de a întări presiunea în direcția „interpretării Statutului”.

Se afirmă adică temerea, că — dat fiind că Adunarea Generală și Consiliul de Securitate trebuiesc să se considere legate de „încheerile consultative” ale Tribunalului Internațional, — pe această cale ocolită, pe cale de „interpretare”, și cu îndepărtare dela procedura „amendamentelor” (cf. art. 108 din Chartă), s'ar putea ajunge la modificarea, la răsturnarea Statutului Organizației Națiunilor Unite. Intențiune a fost vădită, în urma străduințelor blocului anglo-american de a fi obținut dela Adunarea Națiunilor Unite hotărîrea de a se trimite în cercetarea Tribunalului Internațional, problema interpretării juste a art. 4 din Chartă, privitor la primirea de noi membri în Organizația Națiunilor Unite; aceasta, după ce Uniunea Sovietică și alte delegații — invocând litera și spiritul art. 4, — s'au opus la acceptarea ca membri noui ai Organizației, a Irlandei și Portugaliei, sprijinite de blocul anglo-american. Dar supunând problema unei strânse analize juridice, îi apare autorului ca inadmisibilă această subordonare a Organizației Națiunilor Unite, a Consiliului de Securitate și a Adunării Generale, față de Tribunalul Internațional, care — în conformitate cu art. 92 din Chartă, — va fi numai „principalul organ judecătoresc al Națiunilor Unite. Este adevărat, că în conformitate cu art. 96 din Charta Națiunilor Unite, „Adunarea Generală sau Consiliul de Securitate pot cere Curții de Justiție Internațională, să-și dea avizul în orice chestiune de ordin juridic”. Și este deopotrivă adevărat că după art. 36 par. III, din Chartă, „...Consiliul de Securitate va lua de asemenea în considerație, că litigiile de natură juridică vor trebui, ca regulă generală deferite de către Părți, Curții de Justiție Inter-

națională, în conformitate cu prevederile Statutului Curții".

Este vorba deci, în aceste texte călăuzitoare, de chestiuni „de ordin juridic”, de litigii de „natură juridică”, care intră în competența Tribunalului Internațional. Și atunci — constată d-l A. I. Vâșinski — „... se înțelege că nu se poate interpreta atât de larg, încât să se cuprindă în aceste așa numite chestiuni juridice și chestiuni care depășesc cadrul juridic, iar problema primirii la ONU a noulor Membri apare nejuridică, ci politică de primul rând”. În afară de aceasta, „...nici art. 96 al Statutului, nici art. 36 nu spun nimic despre obligațiunea explicațiilor consultative ale Tribunalului Internațional.

De aci apare clar, că trimiterea la Tribunalul Internațional, pentru soluționare, a problemelor nesoluționate la ONU, sau a problemelor care nu puteau primi din cauza pozițiilor politice contradictorii în anumite condițiuni, soluționarea necesară, de către Adunare sau Organul Națiunilor Unite, apare ca incorectă și contrarie întregii Organizări a ONU-lui, ca Uniune internațională de State suverane și egale în drepturi.

În ceea ce privește poziția juridică a Tribunalului Internațional, trebuie reținut, că „...Statutul Organizației Națiunilor Unite determină Tribunalului Internațional un loc și un rol, care sunt origina acestui organ, ca instituție judecătorească. Statutul Organizației nu privește Tribunalul Internațional ca organ stând deasupra Adunării Generale sau Consiliului de Securitate, sau ca o altă instituție a Organizației Națiunilor Unite, raportată de Statut la categoria Organelor principale. Statutul nu privește Tribunalul Internațional ca un arbitru în certurile dintre delegații, în Organele și Instituțiunile Organizației Națiunilor Unite și în consecință nu atribuie și nici nu poate să atribuie Tribunalului Internațional, dreptul de a hotărî cine are dreptate în neînțelegerile ivite, de exemplu în Adunarea Generală, între minoritatea sau majoritatea Adunării, privind anumite dispozițiuni”.

Ce ar însemna atribuirea unui a-

semenea drept Tribunalului Internațional? „Ar însemna — se precizează — o limitare nepermisă a suveranității Statelor, reprezentate prin delegații lor în Organizația Națiunilor Unite”.

Pentru această rațiune tocmai, d-l A. I. Vâșinski consideră necesară o definire a poziției și conținutului „dreptului internațional” față de conceptul de „suveranitate națională”, dată fiind tendința majorității anglo-americane, constant manifestată în decursul lucrărilor ultimei sesiuni a Adunării Generale, de a invoca și a se sprijini pe principiile de drept internațional, în apărarea tezelor sale; și de a preconiza în acelaș timp — și cu acelaș scop — o „desvoltare progresivă a dreptului internațional”. Și cum, invocându-se — pe linia unui curent dominant în literatura și publicistica juridică a Europei apusene și a celei americane, — „primatul dreptului internațional”, adică întâietatea normelor juridice internaționale față de dreptul intern, de dreptul național, autorul pune problema și o cercetează în adâncime doctrinară, dacă această preferință manifestă a „blocului anglo-american”, este ea cea mai întemeiată științificește și cea mai conformă cu realitățile vieții internaționale și cu năzuințele adânci și permanente ale popoarelor? Căci nu trebuie ignorat că „...aceasta, natural conduce la negarea suveranității naționale”.

Pentru d-l A. I. Vâșinski, el însuși reputat internaționalist dublat de un documentat diplomat, — recent chiar, sub direcția sa și a d-lui S. Lozovski, a apărut, în limba rusă, primul volum din inovatoriul „Dicționar Diplomatic” (Editura de Stat a literaturii politice, Moscova 1948) — această teză a primatului dreptului internațional este pe cât de discutabilă științificește — (Marx arătase odinioară relativitatea formulelor, ce pretind la soluții absolute în materie juridică, iar pentru Jelinek, Spiropoulos, etc., „orice soluție juridică poate fi deopotrivă justă sau falsă”), — pe atât de dăunătoare manifestărilor și valorificării ideii de „suveranitate națională” a popoarelor, cu hotărîre și constant invocată de Uniunea Sovietică.

Ca urmare, supune autorul unei ascuțite critici, în care se împletesc juridicul și politicul, opera prof. Hans Kelsen, unul dintre cei mai de frunte reprezentanți ai acestui curent. Recenta sa publicație „Teoria pură a dreptului și jurisprudența analitică” (The pure theory of Law and analytical jurisprudence, — Harvard Law Review, November 1948”), — în care se reiau și se reactualizează mai vechile sale opinii în materie, — prilejuiește d-lui A. I. Vâșinski combaterea științifică și de principiu a teoriei „primatului dreptului internațional”. Aceasta tocmai pentru că „...recunoașterea de către Kelsen a primatului dreptului internațional, presupune renunțare la ideea suveranității Statelor. El însuși spune în articolul citat, că nu există nimic care să împiedice această interpretare a materialului juridic, în sensul excluderii ideii suveranității Statului.

El spune că dogma suveranității nu apare ca rezultat al analizei științifice a apariției Statului, dar ca o presupunere a filosofiei valorii, și că aceasta nu poate fi contestată științific“.

Atât de împământenită s'a arătat această doctrină în concepția juriștilor anglo-americani, încât ea și-a găsit răsunet și în debaterile aminiției Adunări Generale a O. N. U.-ului.

Tendințele spre hegemonie politică și economică ale blocului anglo-american nu pot fi servite — se precizează, — decât prin negarea suveranității naționale, iar formulele atractive, ca „întăetatea ordinii juridice internațional” față de „ordinea juridică internă” pot duce la confiscarea Dreptului Internațional în favoarea celui grup de State, care — preocupate de apărarea și promovarea propriilor interese, — știu cu mai multă tărie, să-l *reventide* și să și-l însușească. Este important, ca urmare, — stabilește autorul — „să atragem atenția asupra acestui curent științific, care este reprezentata de mărimile țărilor capitaliste în domeniul teoriei dreptului, curent folosit acum în cea mai largă măsură de blocul anglo-american, pentru ușurarea aducerii la

îndeplinire a planurilor lor reacționare, în domeniul politicii externe“...

Deaceea, nu omite d. A. I. Vâșinski să rețină, că „...nu este greu de observat, că în raționamentul lui Kelsen ca și al altor juriști făcând parte din acelaș curent, și-au găsit sursa de inspirație în Adunarea Generală dela New-York, Spaak, MacNeil și alți actuali distrugători ai suveranității naționale a popoarelor, deși unii dintre ei, ca de exemplu MacNeil, luând cuvântul contra suveranității, au încercat să prezinte chestiunea, ca și când ei nu ar fi contra suveranității naționale, ci contra suveranității naționale absolute“.

Dar, suveranitatea sau există ca o plenitudine de competență, sau nu există nicidecum. Pe de altă parte, nu s'ar putea nega faptul, că popoarele sunt puternic atașate de suveranitatea lor națională, în care ele văd — când este vorba de popoarele mici, mai ales, — o pavăză juridică față de tendințele de hegemonie politică sau economică a unor State mari și puternice.

Prin însuși faptul însă că „dreptul internațional” a fost invocat cu atâta insistență de către blocul anglo-american, pentru încercarea legitimării tezelor sale în materie de organizare și de politică internațională, cum și prin faptul denunțării presupuselor premedii pe care invocarea și recunoașterea „suveranității naționale” ar comporta-o pentru consolidarea Organizației Internaționale, se evidențiază — accentuiază d. A. I. Vâșinski, — strânsa legătură dintre *drept* și *politică*.

Pe când însă juriștii burghezi neagă orice fel de raport între aceste concepte, — astfel cum o face și ziarul londonez „Times”, la 11 Decembrie 1947, sub titlul: „Legile Țărilor. Conflict cu principiile sovietice. Provocare ordinii stabilite”, — afirmând imparțialitatea, caracterul de arbitru al *dreptului*, desmîntit însă prin fapte din istoria mai îndepărtată sau mai apropiată a umanității, exponentul concepției sovietice analizează fenomenul cu acelaș realism și fermitate: „...aceasta nu trebuie însă, pe de altă parte înțeles, ca negarea caracterului poli-

tic al dreptului, adică a faptului că dreptul (normele dreptului, instituțiile dreptului, etc.) nu apare ca o calăuză a politicii unui anumit Stat. Din contră, dreptul nu este nimic fără politică. Dreptul este totalitatea normelor, ce exprimă voința clasei dominante, stabilite în legi și obiceiuri, și reguli de conviețuire socială, — sancționate de forța publică, — a căror aplicațiune este asigurată de forța coercitivă a Statului, în scopul păstrării, întăririi și dezvoltării raporturilor sociale și a ordinii favorabile clasei dominante".

Dela „Manifestul Partidului Comunist” (a. 1848) până la Lenin, constant s’a accentuat în această concepție, că *dreptul* nu este și nu poate fi lipsit de conținut de clasă, că el ar sta par’că deasupra intereselor de clasă. Ca atare, constituie o erezie științifică teoria burgheză a dreptului care îl prezintă ca o categorie în afară de clase, „deși este tot atât de știut că o astfel de concepție contrazice toate faptele istoriei. Mii de fapte istorice dovedesc că dreptul apare, ca exprimarea voinței clasei dominante a societății”. Marx și Engels formulaseră odinioară — în „Manifest” chiar, — constatarea că *dreptul* este determinat prin conținutul său, oricât s’ar fi negat aceasta de juriștii burghezi, de condițiile materiale ale societății, de interesele clasei dominante.

Mai apoi, Engels — în lucrarea sa „Ludwig Feuerbach”, — precizase că „...toate nevoile societății — independent de clasa care domină la un moment dat, — trebuie să treacă neapărat prin voința Statului, pentru a dobândi recunoaștere legală. Aceasta este partea formală a chestiunii, care se înțelege dela sine. Dar se pune întrebarea: care conținut al voinței formale, a individului separat sau a întregului Stat, de unde vine ea și de ce voința se îndreaptă într-o anumită direcție și nu în alta? Căutând răspuns la această întrebare, noi găsim că și în cea mai nouă direcție, voința Statului se determină după nevoile schimbătoare ale societății, după dominația unei anumite clase și în ultimul rând după dezvoltarea for-

țelor productive și a condițiilor de schimb”. (cf. K. Marx și F. Engels, opere, t. XIV pag. 671). Ca urmare, Marx și Engels stabiliseră faptul, că dreptul exprimat în legi, „se va transforma într’un teanc gol de hârtie”, de îndată ce el ar înceta „să corespundă raporturilor sociale”; (idem t. VII pag. 254). Pe aceleași temeuri se întreba mai târziu Lenin: „Dar ce este legea? Expresia voinței claselor, care au reputat victoria și țin în mâinile lor puterea statală” (Opere, t. XI, pag. 418).

Și atunci, revenind la dreptul sovietic privit în substanța și în obiectivele sale, îl caracterizează d. A. I. Vâșinski, în termeni ca acestea: „Dreptul sovietic afirmă deschis caracterul de clasă al principiilor și instituțiilor sale. El nu se teme să facă aceasta, dat fiind că interesele de clasă apărute în dreptul sovietic apar ca interesele majorității zdrobitoare a populației și în consecință apărarea intereselor sale coincide cu apărarea intereselor naționale, a intereselor generale. Dreptul sovietic apare ca expresia voinței poporului sovietic. Legile sovietice apar ca expresia intereselor poporului, puse pentru apărarea acestor interese. Dreptul sovietic apare ca nimic altceva, decât expresia raporturilor sociale în societatea socialistă, pe baza organizării socialiste a producției și a schimbului. El se sprijină pe principiul autentic al democrației, nu efemeră ci efectivă, apărând libertatea și egalitatea de drepturi, a popoarelor ce locuiesc Statul Sovietic. El exclude exploatarea omului de către om, discriminarea națională (etnică) și rasială a oamenilor și asigură mulțumită metodelor socialiste de reglementare a raporturilor sociale, o orânduire a vieții economice, politice și culturale, în care omului liber i se garantează o viață liberă”.

Dar o asemenea definire și interpretare a *dreptului* — în concepția marxist-leninistă, — o asemenea înfățișare a obiectivelor dreptului în concepția sovietică, — și toate acestea fundamental deosebite de datele cunoscute ale teoriilor burgheze ale dreptului, — este firesc să aibă o substanțială răsfrângere asupra

modului de a privi și înțelege și dreptul internațional. Căci dreptul sovietic, — așa cum se înfățișează el astăzi, — este rezultatul unor noi și progresiste raporturi sociale și economice, izvorite în urma marelui Revoluției Socialiste din Octombrie 1917, al cărei obiectiv final a fost nu numai totala desființare a exploatării omului de către om, dar și eliberarea popoarelor de sub opresiune, prin recunoașterea dreptului lor de liberă determinare a libertății și suveranității lor. Ori marile Revoluții — mai ales când ele pornesc dela un mare popor, — își au rezonanța firească și în domeniul relațiilor internaționale, și prin aceasta, în modul de a concepe „dreptul internațional”. Acesta a fost cazul Revoluției franceze din 1789, odinioară, acesta a fost cazul Revoluției din Octombrie 1917, în vremuri mai apropiate de noi. Deaceia, când se vorbește și se invocă „dezvoltarea progresivă a dreptului internațional”, cercetătorul nepărtinitor al fenomenului nu va putea ignora — decât cu riscul de a cădea într-o erezie științifică, — modul în care este conceput „dreptul internațional” în „concepția sovietică”.

Ori, ne arată d. A. I. Vășinski, în „...domeniul relațiilor juridice internaționale, U. R. S. S. pleacă dela principiile generale ale democrației socialiste. Statul sovietic își conduce linia politicii externe, după acest principiu. Ea se luptă pentru realizarea în relațiile de politică externă, a principiilor, țelurilor și problemelor democratismului socialist, se luptă pentru recunoașterea lor și respectarea lor, de către toate celelalte țări din lume”. Aceste principii ale politicii externe sovietice au fost în repetate rânduri definite, de către factorii de răspundere ai U. R. S. S.-ului.

Ele au fost pregnant puse în lumină, de către Generalissimul Stalin în amintitele sale „declarații” din 1941: „Despre marele război patriotic al Uniunii Sovietice”. În această concepție sovietică, „dreptul internațional trebuie să se construiască pe baza principiilor indicate, trebuie să servească ca armă pentru realizarea scopurilor indicate mai sus și la a-

ceasta se străduiește Uniunea Sovietică și pentru soluționarea favorabilă a acestor probleme, se luptă ea”. Astfel cum a fost conceput și interpretat până astăzi dreptul internațional, a fost el în concordanță cu acest punct de vedere? Ori, în această ordine de idei, precizează d. A. I. Vășinski: „Dreptul internațional contemporan nu poate fi privit, ca fiind complet în concordanță cu principiile și normele stabilite. În acest domeniu, se duce din momentul intrării în arena internațională a Uniunii Sovietice, care apare un factor de cea mai mare importanță în raporturile internaționale, o luptă deosebită, pentru principiile dreptului internațional”. Nu trebuie însă să însemne aceasta, că ar fi vorba de un desacord, privind dreptul internațional în totalitatea normelor, principiilor și instituțiilor sale: „În dreptul internațional actual există concepte elementare, general recunoscute în relațiile internaționale, care au format până acum fundamentul și conținutul său principal, dar există și concepte, corespunzătoare nouilor principii, în legătură cu care nu există încă unitate de vederi, pentru recunoașterea cărora se duce încă luptă... În dreptul internațional, juriștii anglo-americani și juriștii altor State care împărtășesc părerea lor, văd scopuri și probleme, răspunzând politicii externe a țărilor capitaliste, care se deosebesc principial, după cum se știe, de politica externă a Uniunii Sovietice și a țărilor nouilor democrații ale Europei răsăritene”. Astfel fiind — și interpretarea însăși a dreptului internațional variind după respectivele grupuri de State, — este evidentă impregnarea dreptului internațional, ca și a celui intern, de concepte politice. Și atunci „...nu este clar că ar fi utopic și complet nereal, de a se pune o astfel de chestiune, ca subordonarea unui sistem celui alt, prin luarea de decizii cu majoritate, care este, precum se știe dela început, aderența unuia dintre sisteme. Nu este clar că în asemenea condițiuni, colaborarea internațională nu este posibilă decât pe baza înțelegerii și acordului, cu

privire la măsuri, referitoare la ordinea juridică internațională?”

Este în această argumentare, tocmai apărarea principiului *unanimității*, în luarea valabilă de hotărâri în Consiliul de Securitate, — atunci când asemeni hotărâri prezintă importanță pentru menținerea păcii și securității internaționale, — este apoi afirmarea ideii de „colaborare internațională”, pe picior de egalitate de drepturi. Altfel, s’ar putea ajunge la parțialitate, la valorificarea intereselor unuia sau unor State, în fața daunei altuia, invocându-se totuși beneficiul dreptului internațional. În mijlocul acestei dispute, „Times” însuși venea să recunoască, că „...juriștii sovietici ar putea afirma, având dreptate în parte, că nu există imparitalitate în aplicarea dreptului internațional, care s’a utilizat în favoarea națiunilor celor mai puternice”. Astfel fiind, dacă se urmărește și se dorește o efectivă Organizație Internațională, — despre care „Times” se îndoiește, cu un drept internațional care nu s’ar impune tuturor Statelor prin hotărârea majorității, ci numai prin aceia a unanimității, — trebuie să fie evident tuturor, observă d. A. I. Vâșinski, că „...o solidă ordine internațională poate fi asigurată numai pe baza înțelegerii și recunoașterii nevoilor esențiale, a intereselor și drepturilor Statelor suverane”. Ca urmare, în concepția sovietică, „convențiunea, bazată pe principiul egalității suverane a popoarelor și a respectului intereselor și drepturilor reciproce, este izvorul fundamental al dreptului internațional”.

Acest drept trebuie astfel privit, ca un drept *consimțit*, și nu *impus*. Ori, tocmai „...aceasta asigură dreptul internațional și instituțiilor sale, o forță nu numai morală, dar și juridică.” Formularea acestui punct de vedere, — care odinioară, sub regimul Societății Națiunilor, și-a găsit sprijin în unele decizii ale Curții permanente de Justiție Internațională, — este de natură să privească convențiile internaționale ca având o putere nu numai formală, dar și faptică, iar caracterul lor „obligatoriu” și eficacitatea lor, apar ca sporite. Dela această idee, —

care evident, modifică față de împăimântenitele concepții burgheze, modul de a înțelege al dreptului internațional, — a pornit Uniunea Sovietică, și în ea stăruie: „...Nu este nevoie să ne oprim asupra faptului, că Uniunea Sovietică a dat numeroase exemple de executare punctuală a obligațiilor luate asupra sa, prin convențiunile încheiate cu alte țări”. Și atunci, — privit în această lumină inovatorie, — este deopotrivă evident, că o altă accepțiune trebuie atribuită dreptului internațional. Ca atare, în concepția sovietică, dreptul internațional nu poate fi decât „...o totalitate de norme, reglementând relațiile dintre State, în procesul luptei și colaborării lor, exprimând voința claselor dominante a acestor State, asigurate prin coercițiunea realizată de State, individual sau colectiv”. Fără a-i recunoaște vreo întâietate față de dreptul național, concepția sovietică nu înțelege prin aceasta însă, să micșoreze autoritatea și tăria obligativității normelor sale. Din contră, — accentuiază d. A. I. Vâșinski, — „...ea dă dreptului internațional o bază solidă și îi asigură autoritatea necesară, fără de care nu este posibilă reglementarea relațiilor internaționale, între State independente și suverane. Dar o astfel de poziție, necesită o claritate deplină și în chestiunea relațiilor între principiile dreptului internațional și principiile suveranității naționale”. O asemenea „clarificare” nu a reușit să înlătuiească Adunarea Generală a Națiunilor-Unite, în ultima sa sesiune, în care atacuri deschise s’au rostit împotriva suveranității naționale, ca fiind un concept perimat și primejdios chiar, întrucât invocarea sa ar fi de natură să reprezinte un obstacol, în calea unei temeinice Organizații internaționale. Dar obiectivul politic urmărit, a fost abia mascat. Căci, în fond, — stabilește d. A. I. Vâșinski, — „...aici se are în vedere desigur, că orice hotărâri comune ale Statelor, Membri ale Organizației Internaționale, trebuiesc luate cu majoritate de voturi și astfel, ele devin obligatorii pentru minoritate, obligate în puterea principiului supunerii minorității la hotărârea ma-

jurității, să se supună oricărei astfel de hotărâri". Iar dacă se adâncește cercetarea situației de drept, confruntată cu realitățile internaționale, apare deopotrivă evident, că aici nu mai poate fi vorba de o controversă juridică teoretică, ci de ceva mai mult: „...Este clar că ideea suveranității, așa cum a arătat delegația sovietică în cea de a doua sesiune a Adunării Generale din New-York în 1947, vor să o „scoată din modă“, dat fiind că puternicele State capitaliste nu mai au nevoie de ea, ci din contră au nevoie de distrugerea, atât a ideii suveranității naționale, cât și chiar a suveranității naționale a altor State, desemnate ca victime ale expansiunii imperialiste.

Această metamorfoză se explică fără dificultate, prin acela că suveranitatea națională este un obstacol în fața planurilor de dominație a lumii. Din contră, lichidarea suveranității naționale ușurează realizarea acestor planuri“. Suntem așadar, — în cadrele Organizației Națiunilor Unite, — în prezent nu a unei „lupte pentru suveranitate“ — astfel cum conștiința juridică a popoarelor iubitoare de pace, de libertate și independență națională, a năzuit-o în totdeauna, — ci a unei „lupte contra suveranității“, pe care „practicienii internaționaliști“ o poartă, în nemărturisite scopuri politice, de hegemonie politică și economică, prevalându-se de acea teorie elaborată de „savanți internaționaliști“ burhezi, a „primatului dreptului internațional“.

Care poate fi soarta acestei „lupte“, în care poziția Uniunii Sovietice este definită și neschimbătoare, pe linia apărării suveranității naționale? Convingerea autorului studiului de față, — în care categoriile juridice sunt privite în lumina realităților internaționale, — este cu tărie mărturisită. „Este neîndoielnic, că această campanie contra suveranității naționale, nu va aduce liniște organizatorilor ei. Ea va fi împiedecată de interesele vitale ale foarte multor State, care își vor apăra cu succes independența și suveranitatea națională“.

Acești termeni fundamentali: „Organizație Internațională, Drept In-

ternațional, Suveranitate Națională“, în jurul cărora poartă expunerea plină de interes a d-lui A. I. Vișinski, îi apar astfel, întru totul compatibili, cu înfăptuirea acelei temeinice Ordinul Juridice Internaționale, pusă în slujba celor două supreme comandamente, ce se desprind din Charta Națiunilor-Unite: a) menținerea păcii și consolidarea securității internaționale și b) salvarea „generațiilor ce vor veni, de blestemul războiului, care de două ori în decursul vieții noastre, a adus omenirii dureri nespuse“. Ceea ce îi apare însă condamnat, sunt interpretările acestor concepte, — în chiar cadrul Organelor principale ale O.N.U.-ului, — prin prisma unor scopuri, în contradicție cu „Telurile și principiile“ Chartei dela San-Francisco.

Și pe acestea tocmai, le denunță cu tărie, în credința de a apăra și a salvagarda pacea în lume.

Profesor George Sofronie

A. I. VIȘINSKI: *Probleme noi în teoria statului și a dreptului socialist.*

Academicianul A. I. Vișinski într-un articol intitulat „A promova știința juridică cu mai mare curaj“, publicat în *Literaturazıa Gzeta* Nr. 45/1948 arată că știința juridică sovietică în împrejurările actuale ale progresului general al muncii ideologice, are misiunea de a sintetiza experiența vastă a construcției socialiste și de a da pe această bază un răspuns la o serie de noi probleme ce se pun în domeniul teoriei statului și a dreptului socialist.

Țara sovietică are nevoie de o dezvoltare continuă a științei juridice și de o pregătire de cadre de juristi cu o specialitate aprofundată.

O instrucțiune juridică bine pusă la punct este un mare sprijin în opera constructivă a statului. Țara noastră are nevoie de juristi sovietici nu mai puțin decât ingineri, medici și pedagogi — spune Dl. A. Vișinski.

Cu 15-20 ani în urmă știința juridică sovietică a trecut prin boala „nihilismului juridic“, când dreptul socialist era declarat „învechit“, de prișos, gata a fi redus la o înregistrare

de istoriografie, afirmându-se că el este un drept burghez întors pe dos, fără legătură cu realitatea cea nouă. Acești „savanți” cari încercau să neghe importanța legislației sovietice se ridicau împotriva dreptului civil, proiectau dreptul penal, fără a intra în fondul unor probleme, precum ar fi acela a culpei, a intențiunei, a responsabilității.

Astăzi dreptul sovietic socialist este un drept de tip nou, care diferă în principiu de toate tipurile de drept cunoscute în istorie, în special de cel al burgheziei.

Contrar dreptului burghez, care este în slujba claselor exploatatoare, dreptul socialist servește interesele celor ce muncesc, el reprezintă un instrument în mâinile statului sovietic, care sub conducerea Partidului comunist (b) îndreaptă dezvoltarea societății socialiste spre comunism.

Așa ziiși „inovatori” de acum două decenii, cari în fond nu erau decât niște burghezi dușmani ai construcției socialiste, au dispărut, în timp ce dreptul sovietic s'a consolidat, devenind o știință specifică socialismului, necesară, dezvoltându-se potrivit mărețelor construcții ale statului socialist.

Dacă nu mai sunt „inovatori”, se mai ivesc însă din când în când la unii juriști recidive ale erorilor vechi. Se constată o oarecare stagnare în prelucrarea problemelor pe care viața în țara sovietelor le scoate la iveală. Juriștii n'au fost capabili să creadă în ultimii ani opere mai importante, nici asupra teoriei dreptului sovietic, nici asupra altor probleme juridice mai importante. Nu este o întâmplare că între laureații Premiului Stalin din anul 1947 nu există nici un reprezentant al științei dreptului.

Cu toate că majoritatea juriștilor își dau seama în mod clar de misiunea lor, știința dreptului este departe de a fi prelucrată în mod suficient. Știința sovietică avansată nu se poate împăca cu stagnarea, pasivitatea, înapoierea și îngustimea de spirit.

Știința sovietică în general și deci și știința dreptului sovietic, trebuie să folosească cât mai mult progresele culturii universale. Ar fi o greșeală de neiertat dacă am considera că nu avem ce lua din știința celorlalte țări. Dar a asimila progresele ei se poate

face numai prin critică pe baza metodei științifice a *materialismului dialectic*. Această metodă este baza întregii activități teoretice și practice a juriștilor sovietici.

Dar nu rareori unii autori ai științei dreptului caută să înlocuiască în operele lor adevărata creație științifică cu simpla citare a părerilor clasice. Această metodă ar putea să fie denumită „citologie”, în orice caz nu muncă științifică. Misiunea științei sovietice nu constă în citarea mecanică a clasicii marxism-leninismului, ci în prelucrarea creatoare a tezilor științifice, în generalizări teoretice și în aplicarea lor practică. Această înțelețenie lipsește celor mai mulți din teoreticienii dreptului.

Făcând această caracterizare a științei juridice sovietice, Dl. A. Vișinski indică unele neajunsuri și denaturări a aplicării metodei materialismului dialectic în lucrările asupra problemelor de stat și drept. Aceste remarcări constituie probleme noi în teoria statului și a dreptului socialist, dar în același timp formează soluțiuni precise în știința juridică.

În acest articol, Dl. A. I. Vișinski dă exemple de denaturări din domeniul teoriei dreptului internațional.

Delegația U. R. S. S. la Adunarea Generală a O. N. U. din 1947 a pus problema interzicerii propagandei războinice. Aproape două luni s'a dus lupta în jurul primului punct din acest articol, care propunea să se condamne propaganda de războiu sub orice formă.

În timp ce lupta la O.N.U. se ducea cu imperialiștii, un jurist sovietic scrie un articol, în care afirmă că problema nu este pusă just. Acest autor este împotriva redactării „propaganda războiului agresiv”, propunând ca mai potrivit „chemarea la un războiu agresiv”.

Propagând o astfel de formulare, juristul în cauză nu-și dă seama că el pune sub lovitură eficacitatea luptei cu ajișitorii de războiu. Eroarea constă în faptul că el pleacă dela principii juridice pur formale, caracteristice dreptului burghez.

Construirea normei de drept socialist nu se poate face pe astfel de principii. În societatea socialistă este acceptabilă numai o normă, construită pe baza lăzii în seamă a cerințelor

vieții, care oglindește ceea ce este folositor poporului, ceea ce corespunde idealurilor sale, care este exprimarea voinței poporului.

Spre deosebire de toate tipurile de drept bazat pe exploatare, care ascunde natura sa de clasă, dreptul sovietic declară deschis conținutul său de clasă: îndreptarea sa în contra claselor exploatare și a statelor imperialiste. Conținutul de clasă a dreptului sovietic, corespunderea lui intereselor celor ce muncesc, dovedesc democratismul său adânc și consecvent.

Drept rezultat al lichidării claselor exploatare în URSS și creerii unității politice-morale a societății sovietice, dreptul sovietic reprezintă voința legiferată a întregului popor compus din clasele înfrățite ale muncitorilor și țăranilor, și al intelectualilor, strâns în jurul forței conducătoare și călăuzitoare a societății sovietice, Partidul Comunist (bolșevic).

Dreptul sovietic este un sistem al normelor, stabilit de statul sovietic și îndreptat pentru a păzi cuceririle Revoluției Socialiste, pentru apărarea, consolidarea și dezvoltarea raporturilor socialiste și realizării societății comuniste.

Alt jurist sovietic, discutând despre *suveranitatea statului*, spune: „Suveranitatea aceasta este capacitatea juridică și de fapt a statului de a realiza funcțiunile sale în calitate de organizațiune atotputernică pe teritoriul său și în calitate de membru independent al uniunii internaționale”.

Această definițiune păcătuiește prin aceea că leagă suveranitatea numai de „capacitatea statului”, ceea ce duce la concluzia că nu este suveran acel stat care nu este capabil singur să se opere cu puterile sale proprii. Astfel de definiție mai duce la eroarea că în cazul slăbirei militare a vreunui stat, acesta nu trebuie să mai fie recunoscut ca atare.

Este clar că a lega suveranitatea statului de posibilitățile de a realiza puterea sa asupra teritoriului și în afară de granițele sale, înseamnă a-l supune bunului plac al unui altstat mai puternic, a crea fel de fel de porțițe comode pentru diferiți agresori.

Este suficient să ne punem într-o cale cine poate fi împuțernicit a decide dacă un stat posedă o astfel de

capacitate, pentru a ne convinge de eroarea unei astfel de definiții asupra suveranității.

Eroarea aceasta este trecută și în tratatul „teoria statului și a dreptului”, pregătit și redactat de un colectiv dela Institutul de drept al Academiei de Științe din URSS, unde se mai subliniază că suveranitatea statului constă în aceea că mai posedă capacitatea formală de a stabili orice norme de drept pe care le-ar crede necesare pentru sine. Aceasta face ca să reducă problema despre suveranitate la o formalitate.

Dr. A. Vișinski nu poate fi de acord cu o astfel de înțelegere a suveranității, care nu trebuie să fie determinată de capacitatea de fapt sau juridică a statului de a realiza funcțiunile sale, ci din faptul că *suveranitatea înseamnă independența unei autorități de stat față de oricare altă autoritate, atât înăuntru, cât și în afară de granițele statului său*.

O astfel de înțelegere a suveranității este cuprinzătoare pentru orice activitate, care amenință independența și autonomia statului, indiferent de faptul dacă este capabil acest stat de a se opune atentațelor la drepturile sale, ca o violare a suveranității sau a dreptului internațional.

Erori substanțiale se găsesc și în cartea prof. A. I. Denisov *Teoria statului și a dreptului*.

Prof. Denisov pornește dela o constatare justă că teritoriul este indiciul esențial al statului și că nici activitatea legislativă, nici cea administrativă sau judecătorească nu este posibilă în afară de spațiul teritorial. Dar din această realitate, prof. Denisov trage anumite concluziuni false: în cazul unei ocupațiuni străine, dacă statul ocupat, în persoana instituțiunilor sale guvernamentale și a forțelor înarmate ar trece pe teritoriul unui alt stat și ar continua să activeze pe acel teritoriu, având ajutor și recunoaștere din partea statului-gazdă, el își păstrează și în aceste împrejurări forma teritorială „condiționată” (sub forma reședinței străine a șefului statului sau a guvernului sau a unuiia pe apă, în persoana flotei care activează sub pavilionul lor).

Dintr-o astfel de concluzie eronată, ar putea să reiese că fușarii trădători de patrie intitulați „politici”, pot re-

prezent statul, al carui teritoriu ar putea fi și „condiționat”, după expresia prof. Denisov, dar totuși de stat.

Este aceiași eroare pe care am văzut-o mai sus, datorită unui formalism juridic.

La fel de eronate sunt și relațiile facute de același autor, în ceea ce privește originea, substanța și funcțiunile statului. El scrie: „importanța practică a rezolvărilor juste a problemei originii statului este enormă. Studiind cauzele, care au dat naștere statului noi căpătăm pentru activitatea noastră socială un mare instrument spiritual, cunoștința în ce împrejurări statul va deveni inutil pentru societate. Iar aceasta luminează calea practicei noastre sociale”.

Din acest raționament, reiese că, cunoștința împrejurărilor prin care statul va deveni inutil pentru societate, dîndu-se, este „instrumentul nostru spiritual, care luminează calea practicei”.

Atențiunea autorului se fixează nu asupra faptului că *statul este neesențial proletarului*, ci asupra împrejurărilor când el va deveni inutil.

Deplasarea temeiului pentru necesitatea studierii teoriei statului sovietic nu ajută statul muncitorilor și țărănilor, ci îl deserveste prin aceea că dă apă la moara imperialistă, care întotdeauna a încercat să întrebuițeze problema dispariției statului — pe care n'au înțeles-o — ca o propagandă antisovietică.

I. V. Stalin în Raportul C. C. făcut la Congresul al XVIII-lea al P.C. (b) al U.S. (Problemele leninismului, Ed. PCR pag. 694), a arătat importanța înțelegerii juste a rolului statului socialist și a subliniat pericolul subestimării acestui rol.

Toate problemele ce se pun în marxism-leninism sunt legate de structura societății socialiste, iar cunoașterea lor face ca în domeniul dreptului și al teoriei asupra Statului, greșelile să nu se poată comite.

„Este momentul să promovăm cu mai mare curaj teoria statului sovietic” a declarat într-o discuție filozofică luptătorul și omul de știință A. A. Jdanov.

Acest apel se adresează reprezentanților din toate domeniile științei juridice. Posibilitatea îndeplinirii lui se obține în primul rând printr-o înlă-

turare definitivă a rămășițelor concepției burgheze.

Dreptul nu poate fi numai o formalitate și deci interpretarea lui un simplu normativism. Normativismul este caracteristica dreptului burghez. Volumele acestui drept reprezintă o cantitate impunătoare, căruia îi lipsește însă valoarea *calitativă*. Ele motivează juridicește violările flagrante ale dreptului, în special al dreptului internațional.

Juriștii burghezi atribue *dreptului internațional* un caracter cazuistic, pentru a avea posibilitatea cu ajutorul diferitelor „interpretări” să se elibereze dela îndeplinirea tratatelor și convențiilor internaționale, care sunt incomode conducătorilor lumii imperialiste.

Așa se explică că Adunarea Generală a ONU s'a adresat Tribunalului Internațional pentru interpretarea art. 4 al statutului ei. Această manevră a fost pusă la cale de un grup de state, care a căutat să utilizeze majoritatea lor din Tribunalul Internațional pentru a asigura primirea în ONU a unor state (Irlanda, Portugalia) și a justifica cu „norme” refuzul de primire a altor state (Bulgaria, România și altele).

Pentru normatiștii dreptului, problema reglementării neînțelegerilor din sfera internațională se reduce la o problemă de interpretare de norme juridice.

Desigur că nu întâmplător juriștii burghezi caută, cu ajutorul diferitelor manipulațiuni cu caracter juridic pur formal, să impună delegaților cari nu sunt de acord cu ei, hotărârile majorității, neținând seama de interesele națiunilor și statelor ce nu intră în blocul lor agresiv.

Deaceia, datoria juriștilor sovietici este să-și mărească eforturile, să adâncească problemele cele mai importante ale științei dreptului și în special ale dreptului internațional, să promoveze știința dreptului clasei muncitoare, care este izvor creator pentru un drept al poporului.

Din această critică făcută unor juriști sovietici, de către A. I. Vișinski, terminată cu un apel, juriștii statelor cu democrație populară, pot trage desigur învățăminte.

Socialismul este la ordinea zilei în viața tuturor popoarelor, și se află în

construcție în acelea cu democrație populară.

Toți oamenii de știință își găsesc izvorul și documentarea în știința sovietică. Juriștii statelor cu democrație populară devin apărătorii instituțiilor care consolidează drepturile poporului. Fundamentul teoretic este construit de juristii sovietici.

Ei chiar socotesc că misiunea lor este acest ajutor: „Cine, dacă nu noi — țara socialismului victorios — și filozofii noștri trebuie să aștepte pe prietenii și pe „rații” noștri de dincolo de hotare, să-și lumineze lupta lor cu conștiința socialismului științific; cine, dacă nu noi, trebuie să le dea această lumină și să-i înarmeze cu arma ideologică a marxismului!” (A. A. Jdanov: În jurul lucrării lui G. F. Alexandrov „Istoria filosofiei Occidentale”, Edit. P.C.R. pag. 52-53).

Dr. M. Onescu

DESPRE OGLINDIREA REALISMULUI ȘTIINȚIFIC ÎN PROGRAMUL CLASELOR I, II, III, IV DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ELEMENTAR „INDRUMĂTORUL ÎNVĂȚĂTORULUI”

În expunerca de motive care însoțește legea de reformă a învățământului, inițiată de P.M.R. și însoțită de guvern se precizează că noul învățământ „va fi așezat pe baze realist-științifice, corespunzător dezvoltării democrației populare și construirii societății socialiste”.

Aceasta înseamnă că o nouă concepție școlară și educativă va sta la baza noului învățământ.

Aceasta nouă concepție necesită o fundamentală transformare a conținutului învățământului deci o nouă programă analitică, noi manuale școlare, noi metode de predare.

Pe baza acestor urgente necesități pentru ca legea și reforma învățământului să fie aplicată odată cu începerea noului an școlar, prin grija Partidului Muncitoresc Român, s'a elaborat din timp noua programă analitică pentru clasele I, II, III, IV elementare, cât și manualele unice respective.

În acest scop, s'au alcătuit diverse colective de învățatori și profesori, carora li s'au pus la dispoziție spre

consultare o serie de materiale pedagogice sovietice. Programele și manualele au fost supuse discuției critice diversilor pedagogi, directori de școli, reprezentanți ai Sindicatelor Corpului Didactic, de a căror sugestii s'a ținut seama.

Astfel, astăzi, clasele I-IV din învățământul nostru elementar își au asigurată temelia noului școli realiste științifice, democratice, populare.

În rândurile ce urmează, în cadrul spațiului disponibil, vom încerca să prezentăm sumar, felul în care se oglindește realismul științific în noul program al învățământului elementar.

Ne vom servi în acest scop, în afară de lectura manualelor noi, de broșura „Indrumatorul învățătorului” care cuprinde pe lângă programa analitică a claselor I, II, III, IV elementare două capitole în legătură cu principiile pedagogice care au stat la baza întocmirii programei și manualelor și cu rolul învățătorului, precum și de prefața semnată de Mihal Roller care supune unei critici științifice atât noua programă cât și manualele.

Mai întâi câteva considerațiuni generale asupra unora din principiile pedagogice, pe care le include învățământul realist științific, principii calăuzitoare în alcătuirea programelor menționate.

Noua programă analitică se bazează pe principiul împărțirii învățământului pe materii. — Astfel, dintru început, se asigură o sferă precizată a cunoștințelor și a deprinderilor sistematice.

După cum însă se precizează în introducerea îndrumătorului aceasta nu înseamnă o izolare mecanică, abstractă a diferitelor materii.

Dimpotrivă, toate materiile, sunt legate între ele. Legătura aceasta a fost realizată pe deoparte „printr-o bază comună, prin concepția unică științifică a științei cele mai înaintate, prin spiritul democratic de care trebuie să fie patrunasă interpretarea și predarea lor”, pe de altă parte prin adăugarea acelor corelații care se nasc în urma intervenției sociale a omului, care, prefăcând natura se schimbă el însuși sub influența acestei activități”. — Ast-

fel de corelații au fost făcute între istorie și geografie, științele naturii și geografie, etc.

Unul din cele mai rele și mari neajunsuri care ne-au rămas dela vechea școală burgheză era ruptura între carte și practica vieții. Călcarea principiului legăturii între teorie și practică, a dus în vechea școală la o învățatură abstracă, formalistă.

Acest principiu își găsește expresia mai întâi în aceea ca *din experiență, din realitate se desprinde însuși materialul de studiu, în al doilea că elevii învață sa aplice independent în practică, în viață, cunoștințe e primite.*

Învățarea trebuie să se facă astfel ca elevii sa înțeleagă, să simtă în orice moment legătura organică între cunoștințele obținute și problemele practice.

Colectivul ce a lucrat la elaborarea nouilor programe a isbutit în linii generale, după cum vom arăta mai departe, să realizeze și să aplice just legătura dintre teorie și practică, îndeplinind astfel unul din principiile fundamentale ale învățământului realist științific.

O altă cerință esențială în alcătuirea programelor este aceea de a ține seamă de *faptul că elevii se află într-o permanentă creștere fizică și psihică.* Succesul învățământului nu este posibil dacă în predarea materiilor nu se ține seama de deosebirile de vârstă ale copiilor. Întregul conținut al materialului de învățământ trebuie să corespundă particularităților de vârstă a elevilor. Lucrul acesta a fost realizat în afară de gradarea materiei de învățământ prin aplicarea, într-o măsură oarecare, pentru primele clase, a principiului predării concentrice.

Accesibilitatea cunoștințelor, în funcție de vârsta fizică și psihică nu trebuie sub nici un chip să ducă la *simplitatea acestora.*

Programa de învățământ trebuie să cuprindă *cunoștințe autentice.* Forma însă în care acestea urmează a fi predată, ca și gradarea lor sunt elementele esențiale de care trebuie sa se țină seama.

Un exemplu concret: Istoria României, tratată în clasa III-a elementară numai în formă de pove-

stiri ușor accesibile elevilor, se repetă în clasa IV-a elementară în mod sistematic, mai didactic, urmând în clasa VII-a elementară și XI medie să fie însușită la un nivel științific mai ridicat.

În nici un caz n'au ce căuta în programul școlii ipoteze neverificate, Școala trebuie să dea *cele dintr-o noțiune din fiecare știință, care au găsit reflectare în planul de învățământ* respectiv și pe acestea să le întipărească bine în mintea copiilor spre a le putea folosi, interpreta.

Indicațiile metodologice prevăd ca aplicarea acestui principiu să nu însemneze o *repetare inutilă, o supraîncărcare inutilă a programului, ci dimpotrivă „o lărgire și adâncire a materiei respective, potrivit stadiului de dezvoltare intelectuală a elevilor“.*

Alături de consecutivitatea predării materiei de învățământ, un rol deosebit de important s-a dat în alcătuirea programelor *sistematizării materiei.*

Sistematizarea materiei presupune *introducerea unei anumite rânduiri în analiza și învățarea faptelor, stăpânirea generalizărilor* celor mai esențiale din conținutul materiilor respective.

Însemnătatea sistematizării a fost foarte clar prezentată de marele pedagog rus Usinski

„Capul plin de frânturi, de cunoștințe fără legătură, se aseamănă cu o magazie în care nu e nicio rânduială și în care proprietarul nu găsește nimic“.

De remarcat faptul esențial ce privește chipul în care a fost prezentată în îndrumător structura programelor. — La majoritatea materiilor de învățământ, în chiar nota premergătoare programului se înșiră sumar și clar noțiuni generale de predarea obiectului respectiv, se indică cuprinsul de bază al acesteia și se dau directive metodice. Îndrumările metodice revin și în cuprinsul capitolelor programelor sau la sfârșitul lor.

Cu aceste precizări principiale putem trece la o prezentare mai detaliată a felului în care se oglindește realismul științific în progra-

mele învățământului elementar, în diversele materii și metodologia lor, fapt ce constituie marele merit al nouilor programe.

Astfel la *limba română*, „nota explicativă” care prevede programa propriu zisă, după ce stabilește că limba română este principalul obiect de predare în școlile elementare, se formulează sarcinile învățătorului, în predarea acestui obiect:

„În predarea limbii române ca și a celorlalte materii de învățământ, învățătorul va avea în vedere sarcina sa de a forma pe viitorii cetățeni ai Republicii Populare Române.

Se va insufla copiilor, o nouă noțiune despre cinste, dragoste de muncă, dragoste față de popor, față de părinți, etc.

Temele bucăților de lectură să trateze despre lupta pentru libertatea și independența poporului, cât și despre realizările de până acum și sarcinile imediate și viitoare ce stau în fața poporului, pentru consolidarea democrației populare și construirea societății socialiste.

Să arate copiilor importanța muncii, atât a muncii elevilor în școală, cât și a muncii în fabrici, a muncii pe ogor.

Să trezească în copii interesul pentru tehnică și progresul științei.

Să scoată în evidență rolul istoric al muncitorimii în Republica Populară Română, în frunte cu avangarda ei, Partidul Muncitoresc Român.

Să lămurească copiilor importanța alianței între muncitorime, țărâniimea muncitoare și intelectualitatea progresistă.”

Note explicative leagă procesul învățării de necesitățile reale, prezente și viitoare, ale poporului nostru.

Iată de pildă câteva:

„Frământări și răscoale țărănești”, „Din istoria luptelor muncitorești”, „Figuri de luptători căzuți pentru libertatea poporului”, „Partidul Muncitoresc Român și fruntașii săi”, „Republica Populară Română și înfăptuirile realizate”, „Figuri de luptători căzuți pentru libertatea poporului”, „Copii eroi”, teme care introduc școlarul din primele clase în problemele de viață ale poporului,

formându-i astfel o înaltă conștiință civică luminată și constructivă.

Școala nouă, școala Republicii Populare Române, are misiunea să cultive în sufletul copiilor un patriotism luminat, să trezească în ei sentimentul de înfrățire față de naționalitățile „conlocuitoare, încrederea în forțele democrațiilor populare, dragostea față de marea Uniune Sovietică, țara muncitorilor și țăranilor, țara socialismului victorios care se îndreaptă spre comunism”.

Programa limbii române, prevede pentru realizarea acestor sarcini, între altele, sugestive teme, ca: „Națiunile conlocuitoare”, „Despre marii dascăli ai proletariatului: Marx, Engels, Lenin, Stalin”, „Marea Revoluție Socialistă din Octombrie”, „Prietenia față de U.R.S.S. și altele”.

Noțiunea de progres este legată de cea de muncă. Viitorul cetățean, participant activ la construirea socialismului, trebuie să fie educat și crescut în așa fel încât să aibe o atitudine justă față de muncă.

Școala deci trebuie să insuflă copilului acel cult prețios al muncii fie cea manuală sau intelectuală.

Alte bucăți de lectură, ca:

„Atitudinea față de muncă”, „Munca în industrie”, „Munci Agricole”, „Înfăptuiri în legătură cu progresul științei, sunt menite să contribuie prin conținutul lor la realizarea acestui țel.

În afară de bucăți de lectură, prevăzute în programă și trecute în cărțile de citire, la exercițiile de vorbire și scriere corectă, se dau indicațiuni ca în compunerile respective să se folosească teme din *experiențele personale ale elevilor*, ca: munca voluntară, probleme din viața fabricii și viața de sat, notarea observațiilor, descrierea fenomenelor naturii.

O inovație, la noi, o constituie chestionarele anexate bucăților de lectură din cărțile de citire.

De exemplu la sfârșitul bucății „Moș Ion Roată și Unirea” s'a anexat în cadrul chestionarului următoarele întrebări:

1. Pentru ce au fost chemați țărâni la Iași?

2. Cum le-a explicat boierul că

este întemeiată Unirea Principatelor?

3. Explicați, gândindu-vă la acea vreme, sfiala lor față de boieri.

4. Credea, în adevăr Moș Ion Roată că Unirea se putea face și fără țărani? etc.

Importanța deosebită a chestionarelor constă în aceea că ele arată învățatorului în ce direcție și cum trebuie să prelucraze lecțiile respective.

La *aritmetică*, a carei însemnătate se exprimă prin aceea că dă elevilor elemente de gândire logică mai mult decât oricare altă materie, nota explicativă prevede o serie de îndrumări juste pentru corpul didactic în ceea ce privește felul în care să se învețe și deprindă cunoștințele teoretice și cum să fie folosite în practică.

„Trebuie să se rezolve în fiecare clasă un număr oarecare de probleme cu caracter practic, al căror conținut este luat din viața înconjurătoare. Un material bogat pentru problemele de aritmetică îl dau datele privind înfăptuirile Republicii Populare Române: întreceri în muncă, refacerea țării, producția industrială, agricolă, date referitoare la numărul căminelor de zi, al școlilor, spitalelor, etc.

Temele problemelor trebuie deci să reflecteze actualitatea noastră, a democrației populare în drum spre socialism. „Învățarea aritmeticii să fie astfel pusă, ca numărul și măsura să servească în mâinile copiilor ca uneltă de cunoaștere a realității înconjurătoare. Cunoașterea aritmeticii trebuie să fie folosită pentru priceperea mai profundă de către copii a desvoltării democrației populare, pentru înțelegerea prefacerilor economice, sociale și culturale dela noi și pentru educarea unei atitudini conștiente față de muncă.

În studierea aritmeticii, acolo unde este cazul, să se întrebuițeze material de istorie, științele naturale, geografie, folosirea practică a deprinderilor matematice relevând astfel un conținut realist.

Aritmetica este un obiect direct legat de viața practică. — De aci nevoia ca rezolvarea problemelor să

fie folosită pentru a explica raporturile dintre diferitele mărimi cu care elevii se întâlnesc cel mai des în viața de fiecare zi și a căror dependență una de alta este cea mai simplă, de exemplu dependența între preț, cost și cantitate; între viteză, distanță și timp; între normă de lucru, durata lucrului și producție; între măsurile liniare și suprafața unei figuri sau volumul unui corp; între începutul, durata și sfârșitul unui eveniment“. Cum să se facă lămurirea acestor dependențe?

„Nu ca urmare a învățării de pe rost a vreunei formule sau reguli, ci în urma rezolvării unui număr de ajuns de mare de probleme și a explicării faptelor din experiența de viață a elevilor“.

Se insistă aci asupra importanței deprinderilor matematice. Rezolvarea diferitelor probleme tipice, ducă la formarea spiritului științific matematic.

Tot ca deprindere trebuie considerată și rezolvarea diferitelor probleme care, făcând abstracție de diversitatea lor, au totuși o rezolvare tipică.

În psihologia burgheză contimporană joacă un rol preponderent teoriile care consideră că toate deprinderile la copii se formează inconștient și spontan, ca rezultat al reflecțiilor multiple a aceleiași acțiuni. Cu totul injust. Marea majoritate a deprinderilor au la bază eforturile conștiente, sub dirijarea și controlul educatorului.

Lupta împotriva învățării mecanice, pe de rost a formulelor sau regulilor matematice ce se desprinde din indicațiunile metodice din îndrumător ca și din chipul în care au fost alcătuite manualele, rezulta un mare pas înainte în îndrumarea corpului didactic cu metode științifice de predare în munca lor școlară precum și stabilirea căilor juste de formare a deprinderilor matematice.

Un obiect, care prin felul în care a fost elaborată programa sa analitică a suferit schimbări fundamentale de conținut față de trecut, este acela al *științelor naturii*.

Lecțiile de științele naturii tre-

bue să dea copiilor cunoștințe concrete „*asupra lucrurilor și fenomenelor celor mai obișnuite din natura înconjurătoare*”, să deștepte în ei dragostea față de natura țării și să le dea deprinderi practice elementare în agricultură“.

Îndeplinirea acestui scop nu este posibilă câtă vreme fenomenele naturii sunt învățate izolat, separat.

„Școala trebuie să învețe pe copii să se orienteze în lucrările înconjurătoare variate ale naturii și să ajute la facerea celor mai simple generalizări“, să învețe pe copii a descoperi *legăturile dintre deosebitele fenomene ale naturii*, accesibile înțelegerii lor putându-se astfel ajunge la cimentarea legilor naturii și pe baza acesteia la folosirea ei.

„Trebuie arătat copiilor exemple clare cum omul folosește și transformă natura pentru scopuri practice“.

Ideile de mai sus urmăresc să dea elevilor „un fundament solid de concepție materialistă a fenomenelor naturii“.

Explicarea din punct de vedere științific a fenomenelor naturii, dă un bogat material pentru combaterea superstițiilor, prejudecăților, cultivate sistematic de gândirea reacționară.

Iată imensul rol al științelor naturii, în școala elementară. Concepute astfel, pe baze științifice, ele contribuie mai mult decât orice obicei la făurirea unei concepții materialiste despre natură și lume, fiind un mijloc puternic de combatere a concepțiilor idealiste metafizice.

Programa analitică eșalonează just predarea științelor naturii în primii patru ani ai școlii elementare.

În clasa I-a se prevăd noțiuni elementare din științele naturii și igiena în cuprinsul orelor de limba română. Se insistă asupra faptului că elevii trebuie să capete o imagine corectă despre timpul anului, să-și cunoască caracteristicile: micșorarea zilei, mărirea nopții etc. să cunoască flora și fauna regiunii în care trăesc și se pune deosebită prețuire în prezentarea muncii omului și strădaniile lui legate de schimbările de anotimp.

Intocmirea „*calendarului naturii*“, diverse mici experiențe care se vor face în clasă, sunt alte mijloace pe baza cărora elevii dintr'un în eput își îmbogățesc și dezvoltă *noțiunile concrete despre anumite lucruri ale naturii și despre însușirea lor*.

În clasa II-a, deasemenea, a este cunoștințe se dau tot în cadrul limbii române, în excursii, plimbări, observații, lucrări practice.

Cu deosebire în predarea acestor cunoștințe se subliniază „*munca omului și transformarea naturii de către om*“.

Nota explicativă menționează, între altele, grija învățătorului pentru dezvoltarea spiritului științific la copii, prin executarea diferitelor aprecieri în legătură cu m surarea timpului, viteză, progrese tehnice, mijloace de locomoțiune

În clasa III-a se prevăd a fi predate cunoștințele despre natura vie, în clasa IV-a cele despre natura nevie.

Nu insistăm asupra conținutului programului acestor clase. Facem totuși constatarea atât de îmbucurătoare că în cuprinsul materiei se prevăd așa zisele „*minimum de experiențe și lecțiuni practice*“ ce au un caracter obligatoriu.

Iată de pildă „*minimum obligatoriu*“ la capitolul „*Solul*“ din clasa IV:

— De compus o colecție de minerale folositoare locale.

— De compus o colecție din solul local.

— De cultivat orice plantă-legumă, de urmarit creșterea ei dela sămânță până la coacerea recoltei, de ținut jurnal de observații.

Științele naturii predate potrivit concepției realiste științifice ce stă la baza programei lor, vor naște în copii setea de învățătura, care se va transmite și la alte obiecte de învățământ, le va crește interesul pentru știință, îi va îndepărta de a cru-pațiuni rele, dirijând via a și activitatea lor spre munci productive, creatoare.

Nu este întâmplător faptul că acest obiect de învățămân a fost prezentat în trecut în școala primara până acum ca obiect de a doua mână.

Cât mai puține cunoștințe științifice față de fenomenele, legilor naturii însemna cât mai multa robire și exploatare.

Pe baze realist științifice este elaborată și programa geografiei.

„Lecțiile de geografie în clasa III-a să fie împletite cu lecțiile de Științele Naturii, în așa fel încât copiii să devie conștienți, de legătura între faună, floră, natura solului, forma de relief, și influența omului asupra lor“.

Deci nu cunoștințe, noțiuni geografice sterpe, memorări de munți, ape și orașe, ci cunoștințe geografice corelate cu cele ale științei naturii (corelația condițiilor climatice și flora din zona dată, corelație între relieful locului și direcția apelor, etc. Științele naturii menite a prezenta copiilor adevăratul raport dintre om și natură.

Elevii vor înțelege în chipul acesta că deși fenomenele naturii într-o regiune dată, influențează într-o anumită măsură asupra locuitorilor, cu toate acestea omul nu se află sub dependența totală a naturii, ci din contră, el o supune, cucerește bogățiile ei și prin munca sa schimbă înfățișarea naturii.

Cunoscând cum omul prin munca sa schimbă natura, se creiază copiilor terenul favorabil pentru formarea justelor vederi materialiste despre lumea înconjurătoare.

„O astfel de predare va desvolta gândirea geografică a școlarilor și-i va învăța să țină seama în mod just de influența activității creatoare a omului asupra mediului geografic“.

Scopul geografiei în școala elementară în afară de acela de a trezi în școlari interesul pentru acest obiect, este și acela de a „trezi curiozitatea pentru cunoașterea patriei“.

„Cunoscând-o, copii vor învăța s'o iubească și s'o prețuiască“.

„A cunoaște patria nu înseamnă a cunoaște numai aspectul ei geografic și pitoresc. A cunoaște patria, înseamnă a cunoaște bogățiile ei, activitatea economică a poporului muncitor, prefacerile continui, realizările de acum și perspectivele de viitor ale Republicii noastre“.

Lecția I-a din Geografia României

de clasa IV-a intitulată atât de sugestiv „Privind harta patriei“ stă față în față cu ultima lecție. „Rolul oamenilor muncii în Republica Populară Română“. Între ele conținutul materiei, programa geografiei are teme ca acestea: „Petrul și muncitorii petroliști“, „Pădurea și muncitorii silvici“, „Agricultura“, „Tărânișea muncitoare“. În continuu realitatea și omul ce o transformă, ce o pune în valoare, nu însă omul luat ca entitate, abstract, ci muncitorul, țărânul muncitor, factorii ai producției, spre care se va îndrepta de astă dată și produsul muncii.

Toate cunoștințele de geografie, se insistă, „trebuesc predate în legătură cu munca oamenilor, existența diferitelor pătri sociale, a diferitelor ramuri de producție, rolul fiecărei pătri sociale în producție, lupta oamenilor muncii, condusă de clasa muncitoare și partidul ei de avangardă pentru propășirea și înflorirea Republicii Populare Române“.

O privire fugară asupra unui alt obiect de învățământ al școlii elementare, istoria — o găsim necesară.

Și acum, pe deoparte pentru importanța educativă ce o are în programul școlar, pe de altă parte elementele noi de care este străbătută programa ei.

Ne vom servi, în acest scop, de câteva citate concludente.

„Primele cunoștințe ale istoriei României trebuie să dea elevilor o imagine simplă asupra trecutului patriei noastre, să trezească interesul pentru istorie și sentimentul de dragoste față de patrie, față de naționalitățile conlocuitoare, ura față de dușmanii poporului dinlăuntrul și de dincolo de hotare și dorința de a fi folositori patriei, în drumul ei spre socialism“.

Se desprinde de aci importantul rol educativ ce cade în sarcina predării istoriei.

Învățând trecutul patriei, copiii văd că au existat asupriți și asupritori, că asupriții au luptat totdeauna împotriva asupritorilor lor pentru o viață mai bună, copii învață despre: răscoalele sclavilor, răscoa-

lele țărănești conduse de frunții țărănimii: Doja, Horia, Cloșca și Crișan, Catarina Varga, revoluția dela 1848, N. Bălcescu, despre lupta clasei muncitoare în frunte cu partidul Comunist Român împotriva a-supritorilor ei capitaliști; despre lupta organizatorilor și conducătorilor clasei muncitoare la noi în țară: C. Dobrogeanu Gherea, I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, în trecut, iar azi, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, etc...."

„Se va explica rolul imens al marilor învățați ai clasei muncitoare din toată lumea Marx, Engels, Lenin-Stalin, în lupta pentru o viață mai bună a celor ce muncesc în drumul spre socialism“.

În acest chip copiii vor face cunoștință cu viața și lupta celor mai buni reprezentanți ai poporului, istoria educând astfel în ei devotamentul adânc pentru interesele poporului muncitor, devotament pentru ridicarea patriei lor. Copii vor face cunoștință cu marile figuri ale lumii muncitoare de pretutindeni, luptătoare pentru lichidarea exploataării omului de către om.

Școala nouă înseamnă introducerea unui învățământ științific. Ca program, ca metode de educație și învățământ ea se va clădi pe realitățile economice, sociale și culturale ale țării noastre, educând copiii în ideea de progres pe toate tărâmurile de activitate.

Se va lupta hotărât împotriva obscurantismului, împotriva misticismului!

Iată merite incontestabile care oglindesc noua concepție științifică pe care începe să și-o pună învățământul nostru.

În numărul viitor vom insista asupra lipsurilor din manualele mai sus indicate.

Dr. Ion Bercu

HENRI LEFEBVRE: *Logique formelle, logique dialectique*. Editions Sociales, Paris, 1947.

Este cunoscut astăzi, chiar pentru masele largi de cititori, că referatul lui A. A. Jdanov la discuția filo-

sofică din 1947 a constituit o cotitură hotărâtoare în dezvoltarea filosofiei contemporane. Prin intervenția sa, A. A. Jdanov a cuprins, în toată largimea și adâncimea, sarcinile filosofiei marxist-leniniste a epocii noastre, marcând faptul, că atât alegerea problemelor filosofice cât și modul de a le trata, au o importanță incontestabilă, cu numai științifică, ci și politică. Discuția filosofică din U.R.S.S. a însemnat o cotitură epocală nu numai pentru filosofia sovietică, ci în mod firesc și pentru dezvoltarea ideologică a tuturor gânditorilor progresiști din lumea întreagă. „Cine — dacă nu noi — țara socialismului victorios și filosofii noștri trebuie să ajute pe prietenii și pe frații noștri de dincolo de hotare, să-și lumineze lupta lor cu conștiința socialismului științific, cine, dacă nu noi, trebuie să le dea această lumină și să-i îndrumeze cu arma ideologică a marxismului?“¹⁾

Să încercăm să judecăm recenta lucrare a lui Henri Lefebvre, în lumina directivei trasate de A. A. Jdanov în referatul său, directive pe care și le-au însușit în întregime filosofii sovietici, precum și toți cei conștiinți de sarcinile ideologice în lupta acută dintre democrație și imperialism.

În primul rând trebuie analizată și discutată ideea autorului de a trata separat într'un volum de sine stătător problema logicii dialectice. Ideea aceasta și eforturile de a o realiza, este binevenită și constituie — mai ales prin intenție și perseverență — unul din meritele lucrării. Căci în referatul lui A. A. Jdanov, una din temele centrale ale criticii muncii filosofice de până azi, a fost chestiunea înnoirii temelor și problemelor filosofiei. A. A. Jdanov a desvăluit ca neștiințifică și apolitică lipsa de curaj în atacarea problemelor de bază ale marxism-leninismului și a problemelor ridicate de dezvoltarea societății și științelor naturii.

În revista sovietică „Probleme de filosofie“ („Voprosă filosofii Nr. 2,

1) A. A. Jdanov: În jurul lucrării lui G. F. Alexandrov, „Istoria filosofiei occidentale“, Edit. P.M.R., pag. 52.

1947), în editorialul intitulat „Sarcinile noastre”, sau prelucrat temeinic principiile stabilite de A. A. Jdanov pentru munca filosofică. Printre multe grupe de probleme desemnate cercetării, grupa a doua înfațiază tema elaborării sistematice a teoriei dialectice materialiste, care va însuma diversele aspecte ale tuturor domeniilor științei și ale activității umane, începând dela microfiziă și cosmologie până la ultimele experiențe ale proletariatului în luptă pentru transformarea lumii.

O teorie a dialecticii în spirit marxist-leninist, trebuie deci să fie rezultatul generalizării unui număr infinit de date concrete, teoria dialecticii trebuie să se sprijine pe rezultatele experimentale, pe analiza a cât mai multe fenomene concrete. În editorialul din „Problemele filosofiei” Nr. 2 se arată că în mod concret, problemele dialecticii materialiste se vor grupa în chipul următor: studiul contradicțiilor în societate și natură; elaborarea teoriei științelor naturii din zilele noastre; analiza legăturii dintre teorie și practică (sinteza istoriei tehnicii și problemei previziunii științifice); analiza procesului cunoașterii (simultan pe plan psihologic-logic și istoric-social); generalizarea dialectică a istoriei cunoașterii, bazată pe istoria gândirii, a societății, a limbii și a științelor; studierea legilor și categoriilor dialectice în legăturile lor reciproce pe baza sistematizării datelor științelor naturii; elaborarea epistemologiei și logicii considerate unitar în cuprinsul dialecticii marxiste, pe baza datelor și problemelor noui ridicate de fizica modernă, ca de ex. principiul incertitudinii, problema cunoașterii microcosmului, etc.

Dacă am putut menționa ca meritoasă intenția autorului de a trata problema logicii dialectice, nu putem spune același lucru despre chipul în care a făcut-o Lefebvre, anunțând în prefața cărții un vast plan de lucru, pe care — temerar — speră să-l realizeze cu propriile-i mijloace. Seria de opt volume (logică, metodologie, istoria materialismului, etică, estetică, etc.) ar constitui o încercare de sinteză a materialismului dialectic.

Fără să ne oprim asupra planului

de lucru în general, trebuie să desvelim ca o greșală de bază, faptul ca Lefebvre — în opoziție cu metoda marxistă — începe tocmai cu ceea ce trebuie să fie rezultatul cercetărilor. Caci se știe ca „Anti-Dühring” este una din ultimele lucrări ale lui Engels, după cum „Căteale filosofice” fac parte din ultimele lucrări filosofice leniniste.

Am văzut mai sus, că în stabilirea grupelor de probleme, revista „Voprosă filosofii” consideră că elaborarea teoriei dialectice materialiste trebuie realizată în baza cercetărilor de amănunt în fizică, chimie, biologie, științe sociale, istoria tehnicii, etc. În loc să considere teoria dialecticii ca o generalizare a practicei, a experienței, și să amâne deci tratarea logicii dialectice după studierea istoriei tehnicii și a vieții sociale, după analiza concretă a fenomenelor naturii societății și gândirii, Lefebvre, începe cu abstractul. El afirmă că „mișcarea dialecticii materialiste merge, în chip esențial, dela abstract la concret. Concretul (și sensul concret al Logicii) se va desvelui în volumele următoare”¹⁾.

Această concepție greșită este total opusă marxism-leninismului. Comentând un pasaj din Logica lui Hegel, Lenin scrie: „Trebuie răsturnat: logica și teoria cunoașterii trebuie să plece dela dezvoltarea întregii vieți naturale și spirituale”²⁾.

Combătând punctul de plecare abstract, metoda idealistă care pleacă dela principii spre concret, Lenin scrie:

„Logica nu este știința formelor exterioare ale gândirii, ci a legilor dezvoltării tuturor lucrurilor materiale, naturale și spirituale — adică a întregului conținut concret al universului și a cunoașterii lui, adică suma, rezultatul istoriei cunoașterii lumi”³⁾.

În referatul asupra lucrării lui G. F. Alexandrov. A. A. Jdanov a criticat faptul că în această lucrare „nu

1) H. Lefebvre, op. cit. p. 12.

2) Lenin: „Chiers sur la dialectiques de Hegel”, Paris 1938, p. 108.

3) Id. p. 111.

este înfățișat procesul desvoltării categoriilor logice ca oglindire a practicii umane" 2).

Henri Lefebvre vorbește de câte-va ori despre importanța practicei, a tehnice, a istoriei sociale, pentru înțelegerea categoriilor logice dialectice. Dar autorul nu pune în practică acest desiderat, iar când vrea să dea o ilustrare de condiționare istorică a gândirii, rezultatul este nesatisfăcător, cum este de pildă explicarea separației între abstract și concret la filosofii greci, prin faptul existenței sclavajului (p. 81) și explicația schematică a condiționării istorice a filosofiei hegeliene.

Mai grav este faptul că discutând raporturile dintre teoria cunoașterii și sociologie, autorul nu respinge sociologismul lui Durkheim cu argumente marxiste, nu arată cătuși de puțin legătura dintre filosofie și lupta de clasă și nu amintește deloc de importanța principiului leninist al partinității în filosofie (cf. p. 44-45). Lefebvre se mulțumește să conchidă că formula abstractă și neconcludentă: „Istoria cunoașterii nu poate fi legată de istoria abstractă a „ființei sociale”, ci de istoria concretă a practicei sociale” 3).

În locul principiului leninist precis și combativ, al partinității în filosofie, Lefebvre reintroduce formule abstracte, schematice și apolitice, tocmai în chestiunea importantă a explicării rădăcinilor sociale a pozițiilor gnoseologice.

Greșala aceasta importantă este isbitoare mai ales în prima parte a cărți intitulată „Teoria cunoașterii”. Numai paragraful 6 (de trei pagini) se ocupă în treacăt de opoziția dintre materialism și idealism. Întreaga parte intitulată „Teoria cunoașterii”, nu numai că este lipsită de principiul partinității, nu numai că lasă impresia că opoziția dintre materialism și idealism este secundară și nesemnificativă, dar autorul cade în grava greșală a obiectivismului apolitic, suprapunând fără rezerve de formulare idealismul gnoseologic. „De fapt — scrie el — sistemele idealiste au fost adesea mult mai bogate;

mai complexe și mai pline de conținut viu decât doctrinele materialiste. Instrumentele cele mai prețioase ale cunoașterii au fost inventate de către idealisti, în sânul doctrinelor idealiste (p. 27).

Lefebvre se afla exact pe poziția opusă celei marxist-leniniste în raportarea problemelor gnoseologice. Căci „discuția filosofică din 1947, a dovedit în deplină măsură, că chestiunea partinității bolșevice, a muptei împotriva apolitismului, împotriva obiectivismului, împotriva ploconimii în fața ideologiei burgheze, constituie problema centrală a întregii noastre lupte pe frontul filosofic” 1).

Pentru cititorul care nu are o suficientă pregătire filosofică marxist-leninistă, cartea lui Lefebvre este un izvor de nedumeriri, incertitudini și confuzii. Lefebvre afirmă că el urmărește îndemnul lui Lenin de a prelucra, în chip materialist, „Logica” lui Hegel. Chiar în fruntea cărții ne întâmpină ca motto un citat din Lenin: „Nu poate fi înțeles *Capitalul* lui Marx și mai ales primul capitol fără a fi studiat și înțeles întreaga Logică a lui Hegel”. Apoi, în cuprinsul lucrării, Lefebvre folosește un mare număr de citate din „Cățele filosofice” ale lui Lenin, cuprinzând observațiile critice geniale asupra dialecticei hegeliene.

Față de cititorul insuficient pregătit, Lefebvre poate apărea ca un consecvent leninist. În fapt însă, Lefebvre reprezintă o gravă abatere de la linia leninistă, încercând să interpreteze leninismul în spirit idealist, neo-hegelian. Căci dacă Lenin a acordat o deosebită atenție dialecticei hegeliene, aceasta a făcut-o nu pentru a sprijini renașterea idealismului ci pentru a prelucra critic logica hegeliană, reliefând cu fermitate bazele ei idealiste și opoziția dintre materialism și idealism. A. A. Jdanov a scos în evidență faptul acesta, citând următorul pasaj din „Materialism și empiriocriticism”:

„Luați diferite observații filosofice ale lui Marx din „Capitalul” și din alte opere și veți observa același motiv de bază *invariabil*: insistența asupra materialismului și ironii usturătoare

2) A. A. Jdanov, op. cit. p. 16.

3) Lefebvre, Id. p. 43.

1) „Voprosă filosofi”. Nr. 2, p. 10

la adresa oricărei încercări de disimulare, confuzie sau a oricărei abateri spre idealism.

Toate observațiile filosofice ale lui Marx sunt concentrate asupra acestor două teze radicale opuse; din punctul de vedere al filosofiei de catedră, tocmai această „îngustime”, tocmai acest aspect „unilateral” constituie defectul lor¹⁾.

Lefebvre este un foarte bun cunoscător al filosofiei hegeliene, dar și un admirator al hegelianismului, care își uită și își pierde poziția critică marxist-leninistă.

Lăsându-se furat de hegelianism, Lefebvre pierde puțința de a păstra atitudinea critică necesară prelucrării logicii hegeliene. În însăși conceperea sistemului și a metodei filosofice Lefebvre procedează după modelul lui Hegel: pornește dela principii abstracte, dela logică, în loc ca teoria dialecticei să fie un rezultat al experienței, al practicei. În felul cum este construită cartea lui Lefebvre, ea este o reproducere a Logicii hegelene: ambele isprăvesc printr-un capitol intitulat „Ideea”!

În capitolul „Ideea”, Henri Lefebvre ajunge la concluzii stranie, la formulări de o confuzie inadmisibilă, de ex.: „Ideea reprezintă unitatea materialismului (ca afirmație a naturii, a materiei) și a idealismului obiectiv (ca afirmație a gândirii, a metodei)”²⁾. Această ar însemna că în realizarea progresivă, istorică, a procesului cunoașterii, idealismul obiectiv al lui Hegel este un element constitutiv și indispensabil!

Suprapunând idealismul hegelian, era fatal ca Lefebvre să cadă în gheșala subestimării concepției gnozeologice marxiste. Din comentariile lui Lefebvre reiese că Hegel a realizat logica dialectică nu în sens abstract și arbitrar, ci ca o logică materialistă a conținutului. Este adevărat că Hegel a dat teoria logicii conținutului, a logicii care să se muleze după mișcarea și contradicțiile concrete, dar, n'a pus-o în practică.

Între desideratele logicii hegeliene

și aplicările ei asupra fenomenelor concrete în natură și societate, se cascadează o prăpastie. Faptul că Hegel reprezintă ideologic o clasă ostilă proletariatului, l-a împiedicat să aplice consecvent teoria dialecticei la probleme concrete. De aceea Lenin a conchis că Hegel n'a demonstrat, ci a presimțit numai că formele și legile logice sunt un reflex al lumii obiective¹⁾.

Henri Lefebvre este însă de altă părere. După ce face critica logicii formale, el înfățișează logica dialectică (logică concretă) drept o realizare hegeliană. — fără rezerve. Lefebvre nu mai ține deloc seama de opoziția fundamentală, împăcată stabilită de Marx între dialectica materialistă și cea idealistă, hegeliană. Este semnificativ faptul că autorul dă un titlu amorf — „Dialectica modernă” — capitolului în care începe partea intitulată „Logica dialectică”.

Sub titlul „Dialectica modernă”, Lefebvre glorifică revoluția pe care a săvârșit-o Hegel în istoria logicii, fără să ia atitudine critică și fără să marcheze limitele și insuficiențele dialecticei hegeliene, decât foarte în treacăt și neindestulător.

Tot în acest capitol aflăm erori destul de grave de interpretare istorică „marxistă” a istoriei filosofiei. Așa de pildă ni se afirmă, fără nici o argumentare, că „În punct de vedere moral, Kant a fost filosoful revoluției franceze. Ca sguidură istorică, ca punere în mișcare a istoriei, perioada revoluționară și napoleoniană a aflat în Hegel marele spirit capabil să cuprindă această sguidură și să inaugureze, în același timp, filosofia istoriei și istoria considerată ca filosofie, adică progresul cunoașterii și al gândirii”²⁾.

Filosofia lui Hegel a oglindit însă — după cum o dovedesc cu prisosință tezele lui în drept, morală, artă, politică, etc. — poziția reacționară a aristocrației și burgheziei germane de la începutul sec. XIX.

Filosofia hegeliană era îndreptățită

1) Citat din A. A. Jdanov, id. pg. 21-2.

2) Lefebvre, op. cit. p. 219.

1) Vezi Lenin, „Cahiers sur le dialectique de Hegel”, p. 175.

2) Lefebvre, p. 151.

spre trecut, iar nu spre viitor, și ea a venit în conflict cu procesul științelor naturii și sociale¹⁾.

Lefebvre consideră în mod izolat logica hegeliană, rupând-o de întreaga filosofie a idealistului german. El supraprețuește logica hegeliană fiindcă supraprețuește teoria abstractă a dialecticei ca atare, fără să vadă, fără să scoată în relief *contradicțiile interne* ale hegelianismului, *contradicțiile* dintre *desideratele* dialecticei hegeliene și *rezultatele* ei. Teoria hegeliană a dialecticei făgăduiește redarea tuturor contradicțiilor, vorbește despre dezvoltarea înainte a tot ce există, etc. Știm bine însă, că în practică, adică în filosofia istoriei, a dreptului, a artei, a moralei, etc. Hegel n'a fost deloc consecvent cu teoria dialecticei pe care a expus-o în logică.

Apartenența de clasă l-a împiedicat să fie consecvent revoluționar, — el a rămas revoluționar numai pe planul abstracției principiale, neconcretizate, neconsecvente.

Lefebvre consideră hegelianismul ca o apariție revoluționară în istoria filosofiei, — iar nu marxismul: „...opera încrepută de Hegel... a introdus gândirea umană într-o nouă epocă. Într'un nou grad de dezvoltare...²⁾. Reiese că dacă Hegel a realizat logica conținutului — și aceasta-i tema lui Lefebvre — marxismul în cel mai bun caz n'a putut decât să-l continue pe Hegel, mergând pe făgașul croit de idealistul german.

Pentru Lefebvre, oricâte ori ar pomeni cuvintele „teorie și practică”, ele rămân o asociație de cuvinte a cărei semnificație fundamentală în teoria dialecticei n'a înțeles și n'a aplicat-o. Căci „Dialectica modernă”, cum se intitulează amorf și nepar-

tinic capitolul despre Hegel, este o glorificare a teoriei dialecticei neconfirmată prin practică, prin analiza fenomenelor concrete fizice, chimice, biologice, sociale, etc.

Așa cum se prezintă lucrarea lui Lefebvre, ea nu se deosebește esențial de lucrările neo-hegeliene. Lefebvre nu discută critic hegelianismul și critica redusă pe care o exercită cu totul sporadic, nu este critica unui marxist.

Felul în care este lucrarea cartea lui Lefebvre — din punct de vedere tehnic — confirmă poziția idealistă a autorului.

Este izbitoare lipsa ilustrărilor concrete social-politice și ideologice, care ar fi trebuit să dovedească justetea și superioritatea logicii dialectice față de logica formală. Lefebvre critică cu pricepere logica formală, dar logica dialectică o prezintă pozitiv descriptiv, fără argumente și ilustrări concrete, care să dovedească faptul esențial că justetea concepției dialectice despre analiză și sinteză, despre adevăr și eroare, despre inducție și deducție, etc., este determinată de natura dialectică a fenomenelor naturii, societății și gândirii.

O altă lipsă a lucrării este evitarea polemicilor cu diversele doctrine filosofice, mai ales cele idealiste contemporane. În afară de un capitol asupra logisticii și câteva pagini despre Bergson, Lefebvre nu ia poziție împotriva teoriilor idealiste în logica și teoria cunoașterii. În general, deși clar expuse, capitolele nu adâncesc problemele, n'au caracter polemic și nu reliefează poziția marxistă în problema dialecticei.

O refacere a lucrării pe baze marxist-leniniste, o aprofundare a problemelor și metodelor de lucru ale filosofiei sovietice, — pe care autorul nu le cunoaște și de care nu ține seamă — ar putea salva din lucrare părțile ei meritoare.

C. I. Gulian

1) Cf. Prospectul sovietic pentru istoria filosofiei, în „Studii” Nr. 2, p. 139.

2) Op. cit. p. 148

BIBLIOGRAFIE

MATEMATICA ȘI MECANICA APLICATA

PRIKLADNAIA MATEMATIKA I
MEHANIKA, VOL. XII Nr. 4

Cuprinsul

- A. I. LURIE: Despre rezolvarea periodică a sistemului de ecuații lineare cu coeficienți constanți.
- A. M. LETOV: Contribuție la teoria-regulatorului izodrom.
- H. A. RAHMATULUIN și G. S. SHAPIRON: Despre propagarea undelor plane plastico-plastice.
- L. M. KACANOV: Torsiunea plastică a barelor rotunde cu diametru variabil.
- K. N. SEVCENCO: Forța concentrată aplicată la semiplan (problemă de elasticitate plastică).
- D. I. PANOV și V. I. FEODOSIEV: Despre echilibrul și pierderea stabilității învelișurilor înclinate la mari încovoieri.
- I. E. SAHAROV: Încovoarea plăcii în formă de pană încastrată sub acțiunea unei sarcini oarecare.
- B. L. MINTZBERG: Problema complexității de limită a teoriei elasticității pentru planul cu gaură rotundă.
- D. I. SHERMAN: Despre metodele de rezolvare a câtorva ecuații integrale singulare.
- G. A. DUGAENKO: Despre teoria rețelei hidrodinamice cu aripi subțiri cu o formă oarecare.

NOTE

- I. N. RABOTNOV: Despre discul de egală rezistență.

SUDURA AUTOGENA
(AFTOGHENNOE DELO)

Nr. 7/1948.

CUPRINSUL

- V. P. NIKITIN: Școala rusă în dezvoltarea sudurii cu arc electric.

SECȚIA ȘTIINȚIFICO-TEHNICA

- K. K. HRENOV: Regularea automată în tehnica sudurii (partea III).
- N. N. RIKALIN și M. H. SHORSHOROV: Încălzirea metalelor la flacăra oxyacetilenică.

SECȚIA DE PRODUCȚIE A

- F. E. TRETIKOV și B. B. ORLOV: SUDURA alajelor de Al în construcția motoarelor.
- N. B. EXLER: Agregat mobil pentru sudura de jonctiune a țevilor.
- R. V. VROBLEVSKY: Din practica luptei împotriva solicitării la șoc (PI?) a construcțiilor de vase sudate.
- S. M. SKORODZIEVSKY: Aprecierea schimbării proprietăților mecanice ale metalelor după sudură prin metoda încercării la jonctiune.
- V. B. SHLUMPER: Repararea spindelului de sudură la strung.
- N. I. KAZAKOV: Echiparea secțiilor de sudură și montaj.

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

- V. A. NEWSKY: Adnotări referitoare la literatura sovietică în domeniul sudurii.

CRONICA

Despre activitatea Asociației Științifice Panunionale de Ingineri și Tehnicienii Sudori în anul 1947.

„PREDAREA ISTORIEI ÎN ȘCOLI”
„PREPODAVANIE ISTORII V ȘCOLE”
Nr. 4/1948.

POPULARIZAREA ȘTIINȚELOR

- STEPANIAN T. A.: Despre contrastul radical dintre concepția proletară și cea burgheză.

- B. D. GRECOV: Formarea statului Rus.
 A. M. DUBINSKI: Din istoria raporturilor internaționale ale URSS și a politicii sale interne în Ex. Orient (1937—1939).

METODICA

- V. G. CARȚOV: Pregătirea elevilor în orele de istorie pentru înțelegerea actualității.
 M. I. CRUGLEAC: Problema actualității și a comparațiilor în orele de istorie.
 S. N. LAVROV: Legătura cu actualitatea a unui curs de istorie pt. școli.

CONSULTAȚII

- N. L. CAPITONOV: Patriotismul Sovietic și Particularitățile lui.
 M. I. CANTOR: Cele 60 de familii.

BIBLIOGRAFIE

- KATNELSON I. S.: „Vasul Finician”.
 STRAJEV A. I.: Un nou manual metodic. Cărți de istorie a URSS și de istorie universală, apărute în semestrul al doilea în 1947 (urmărire).

CRONICĂ

REVISTA DE FIZICĂ TEHNICĂ JURNAL TEHNICISKOI FIZIKI Vol. XVIII No. 8/1948

Cuprinsul

- G. V. KURDIUMOV: Transformările fără difuziune (Martens) în aliaje.
 B. N. FINCHELSTEIN: Condițiile apariției deformării plastice la corpuri cu formă geometrică simplă supuse la temperaturi joase în mod superficial.
 A. S. SINGERMAN: Metoda statistică de determinare a tensiunii de străpungere a unui dielectric.
 V. S. PUSHKIN: Despre conductibilitatea termică în corpurile solide III.
 R. N. MULLOKANDOV: Rezistența hidrolică a unui strat de particule sferice la un curent de aer izoterm și neizoterm.
 I. A. MAKISHEV: Despre teoria generatorilor de înaltă frecvență ce folosesc radiația electronilor.
 A. E. STANDEL: Despre legea de în-

- negrire a plăcilor fotografice la luminare intermitentă.
 S. G. JUROV: Două metode de determinare a intensității luminoase provenite de la suprafețe mari.

Bibliografie

MICROBIOLOGIE vol. 4, Iulie-August 1948

Tabla de Materii:

- B. I. KLEIN și V. N. ȘUR-ȘOULZ: Influența bacteriofagului asupra sistemului fermentativ al celei bacteriale.
 A. E. KRISS, S. I. GHIDENCO și E. A. STRELTOVA: Despre natura bacteriofagului. IV. activitatea litică a bacteriofagului ca index al stării corpusculei bacteriofagice.
 S. V. GORIUNOVA: Obținerea culturilor bacteriologice pure ale algelor cu ajutorul mediilor combinate.
 M. V. KRUPIN: Influența gramicidinei C asupra morfologiei și a fiziologiei microbilor. II. Influența gramicidinei C asupra formării de pigment la sta filococi.
 Z. A. KANUNICOVA: Schimbări în activitatea fiziologică a Bact. Delbrückii.
 T. B. HALABUDA: Rezultatele cercetărilor de micoflora solului.
 O. K. PALADINA, T. A. KROTOVA, V. A. MAZIUKEVICI și A. A. ANOȘKINA: Flora normală acidofila a intestinului, care acționează asupra amidonului.
 M. P. GHIMPSMAN: Variațiuni la streptococi acidolactici I. Disociația streptococilor heterofermentativi.
 M. I. GOLDIN, S. L. SOBOLI: Martyn Terehovski (1740 — 1796) și disertația lui.
 S. I. KUZNETOV: Problema autotrofiei la microorganism.

Referate Cronica

SANITARUL ȘI MOAȘA Rev. Nr. 8, Aug. 1948

Tabla de Materii:

- I. S. SOKOLOV: Învățămintul de 4 ani în școlile de sanitar-moașe.

Medicina clinică

- M. I. SOKOLOV: Antibioticele și întrebuințarea lor.
 V. J. ȘLAPOBERSCHI: Întrebuințarea penicilinei în practica chirurgicală.
 M. I. WEXLER: Cancer al esofagului.
 S. N. ANFILOGOV: Cancer al pieptului.
 D. J. KUPERMAN: Metodele contemporane ale tratamentului de cancer.
 I. F. LORIE: Dietoterapia a îmbolnăvirilor cronice intestinale.

Medicina teoretică

- N. Ș. MELIKPAȘAIEV: Problema bătrâneții și a longevității.

Organizarea sănătății publice

- J. G. DUBROV: Cum să organizăm ajutorul traumatologic în muncile subterane.
 S. M. SPERANSKAIA: Activitatea organizațiilor Crucii Roșii și Semiluna Roșie URSS, în perioada muncilor agricole intense.

Istoria medicinei

- G. D. NOVINSCHI: Maria Solodovskaia — Chrie.

Paginile revistelor medicale

- A. E. SEGAL: Revista articolelor privitoare la etiologia tumorilor maligne.

Higiена și sănătatea publică

- O. N. BORODINA: Ciupercile toxice.

Educația sanitară

- M. MARGOLINA: Metoda pregătirii școlarilor după lozinka „Fii gata la apărarea sanitară”

Technica medicală

- A. E. SEGAL: Cum se face spălătura stomacală.

Sfaturi practice

- I. P. JENDRINSKI și V. E. KOJUHOVA: Despre întrebuințarea intramusculară a soluției apoase de ihtiol 5 la sută.

Consultările medicale

- E. U. ȘASS: S'nestrol.
 E. U. ȘASS: Prescripția mixturei lui Behterev.
 E. M. KOROLEVICI: Injecția intradermică după metoda prof. Astvațaturova.
 V. V. ISAIEV: Trmbosflebita.

Consultațiuni juridice**Muncitorii emeriți.**

Sanitarul ofician Nurițin și moașa Karaseva.

Recenzii**Vocabularul termenilor medicali****ARHIVA DE PATOLOGIE**

vol. 4, Iulie-August 1948

MOSCOVA**Tabla de materii:**

- J. M. Britvan și L. L. Driz: Despre patogeniza turburărilor respiratorii și circulatorii în șocurile datorite transfuziei de sânge.
 J. J. SOKOLOVSKAIA: Morfologia, dinamică și geneza structurilor degenerative ale eritrocitelor în anemiile datorite intoxicației cu fenihidrasinaș
 K. I. POLKOVNIKOVA: Observațiuni de rezistența osmotică a formelor regenerative și degenerative ale eritrocitelor.
 O. B. MACAREVICI: Căile de circulație ale substanțelor hemopostice și eliminarea lor în urină.
 V. M. KOROPOV: Materiale de studiu asupra rolului sistemului nervos în patogeniza inflamației, comunicarea II-a.
 N. V. KONOVALOV: Despre schimbă-

rile sul-generis în nucleee celulare în caz de degenerația hepatolenticulară și în boile de f. cat.

- A. A. VALDMAN: Despre patologia comparativă a infecției paratifoide.
- N. I. ERMACOVA: Histopatologia sistemului nervos periferic în lepiă.
- V. N. KARTĂȘEVA: Despre anatomia patologică a îmbolnăvirilor la cobai datorită infecției experimentale cu Oxfords vole străn (OBC).
- B. T. UGRUMOV: Morfologia proceselor perifocale în tuberculoza pulmonară.
- V. S. DMITRIEVA: Schimbările miocardului în tuberculoza pulmonară.
- I. A. KUSEVIȚKI: Raporturile reciproce între tuberculoza pulmonară și tuberculoza osoasă.
- A. P. GHINDIN: Problema localizării intracelulare a amiloidului.
- R. P. KOGAN: Un caz de nefroză lipoidică în legătură cu necroze întinse a pancreasului.
- A. V. SMOLEANICO: O nouă modificare a turnării rapide în celoidin și întrebuintarea ei în biopsii.
- S. M. PAVLENCO: Un savant și pedagog emerit.

Recenzii

VETERINARIA

Rev. Nr. 8, Aug. 1948. Moscova

TABLA DE MATERII:

- V. M. KOROPOV: 140 ani de școală veterinară superioară.

MALADII INFECȚIOASE ȘI DE INVAZIUNE

- A. A. MARKOV: Mortalitatea animalelor domestice în îmbolnăviri protozoice.
- V. I. MUTOVIN: Profilaxia encefalomielitei la cai în regiuni endemice.
- V. S. ERȘOV, N. V. DENIDOV, D. I. PANASIUC: Întrebuintarea a tetracarbonului la cai în caz de parascaridoză și stronglidoză.
- P. S. SOLONKIN: Boala lui Aueski la vite cornule mari.
- A. P. RAJOV și L. MAIROVA: Tratatamentul cu penicilină al endometritelor la pisici.

CLINICA

- N. V. KRESNICOV: Construirea Instituțiilor medico-veterinare.

- G. S. KUJNETOV: Topografia vaselor pielii degetului de cal.
- V. A. NIKANOROV: Etiologia osificării cartilagiului dela copită.
- P. G. PESCOV: Instalația universală.

INGRIJIREA SANITARĂ ȘI ZOOHIGIENA

- A. G. ZAIȚEVA: Intoxicațiuni ale animalelor domestice cu insectofungicide și profilaxia lor.
- V. I. NANOBĂȘVILI: Influența extracelui rădăcinii de asupra calității lănei de oi.
- P. I. MARIKOVSKI: Importanța paianjenului toxic L. tredecimguttatus în medicina veterinară.
- M. I. GORBAN: Metoda nouă a distrugerii cadavrelor după antrax.

INFORMAȚIUNI ȘI CRONICĂ CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIA

REVISTA DE ISTORIE ANTICĂ (VESTNIC DREVNEI ISTORII)

Nr. 2/1948.

CUPRINSUL

Problemele de filosofie antică în știința sovietică.

Acad. V. V. STRUVE: Munca salariată și comunitatea rurală în Mesopotamia de Sud la sfârșitul celui de al treilea mileniu înainte de era noastră.

Acad. A. I. TIUMENEV: A avut oare termenul „Guruș” („cali”) o semnificație specială?

G. A. MELIKIȘVILI: Musasir și problema celor mai vechi locuri în care au trăit triburile Urartu.

G. V. TERETELI: Descoperirile epigrafice în Mtheta, vechea capitală a Georgiei.

Acad. R. I. VIPPER: Filosofia etică a lui Aulus Helius.

S. M. STAERMAN: Războaiele din Africa în sec. III-lea.

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

Acad. V. V. STRUVE: B. A. Turaev cel mai mare istoric al Orientului Antic.

O. V. CUDRIATEV: Politica orientală a Imperiului Roman sub Nero.

L. A. ELNIȚKI: Câteva probleme în legătură cu istoria culturii Scite.

N. N. PICUS: S. A. Bașkirov: Antisemitismul arhitecturii antice.

N. P. SOROKINA: A. I. Voșčilina, Stu-

diul de istorie a artei Romane în antichitate.

T. B.: Revistă de istorie din Sofia.

A. I. ABRAMOVICI: V. Ian și „Corabia Feniciană”.

B. I. NADEL: O nouă lucrare asupra dreptului Lien.

D. T. GORIANOV: P. Waltz, La question d'Orient dans l'antiquité.

I.S. CATZNELSON: H. von Zeissel, Aethiopen und Assyrer in Aegypten.

Prof. S. E. MALOV: H. N. Orcun, Esch' türk yazetleri.

Lista articolelor despre istoria antică apărute în publicațiile Academiei de Științe al URSS.

Teze despre istoria lumii antice prezentate între anii 1940—1947.

CRONICA

L. P. HARCO: A existat oare țarul Ahes.
D. G. REDER: Din istoria unui oraș egiptean din antichitate.

A. MONGAIT: Cronica cercetărilor arheologice ale Institutului de Istorie a Culturii Materiale în anul 1947.

O. N. IULKINA: Sesiunea jubiliară a Academiei de Științe a URSS.

CRONICA VIEȚII ȘTIINȚIFICE.

RAPOARTE ȘI COMUNICĂRI

I. S. CATZNELSOHN: Problemele dezvoltării istorice a vechii Nubii.

N. V. PIATTAȘOVA: Despre cultul lui Hercules în Cherson.

S. I. SOBOLEVSKI: Transcripția denumirii „Diogenes Laertius”.

T. A. CRASOTKINA: Rădăcinile folclorice ale întrecerii bucolice.

ANEXA

V. V. LATAȘEV: Datele scrierilor antice despre Scizia și Caucaz.

STATUL ȘI DREPTUL SOVIETIC

No. 6/1948.

Studii

A. I. VAȘINSKI: Despre unele chestiuni în legătură cu teoria Statului și a dreptului.

D. B. LEVIN: Nihilismul juridic internațional contemporan.

V. I. CAULIUSCAIA: Rolul Curții Supreme URSS în evoluția dreptului socialist sovietic.

Note și Referate

A. S. CRASNOPOLSKI: Contractul de muncă ca formă de a atrage forța muncitoare și economia națională.

N. A. RAIGORODSKI: Apărarea intereselor statului în domeniul invențiilor și descoperirilor.

I. D. LEVIN: Despre constituția Republicii Populare Române.

A. GALINĂ: Limitarea drepturilor la femeii în U.S.A.

Discuția noastră

U. S. TADEVOSEAN: La problema stabilirii adevărului material în procesul sovietic.

S. I. BONDEV: Despre cartea prof. Steogovei „Procesul Penal”.

N. N. POLEANSKI: Critica tendințioasă.

Documentar

CONSTITUȚIA Republicii Populare Române.

Cronica Vieții Științifice

LA INSTITUTUL de Drept al Academiei de Științe al URSS.

Critică și Bibliografie (recenzii)

E. A. FLEȘIȚ: L. A. Lunț — Obligațiunea pecuniară în dreptul civil și de colozuire al Statelor capitaliste.

Bibliografie

LITERATURA cu privire la problemele statelor și dreptului. (Martie-Aprilie 1948).

EDUCAȚIA PREȘCOLARĂ (DOSCOLNOIE VOSPITANIE)

No. 8, 1948

Cuprinsul

Să acordăm mai multă atenție pregătirii pentru noul an școlar. — pag. 1

E. I. VOLCOVA: Educatori preșcolari în R. S. F. S. R.

D. V. MENDJERITCAIA: Influența

educatorului asupra conținutului jocurilor de copii.

9. I. LOCTIUȘEVA și A. S. LASLOVA: Constructorul Policarpova în grupul mediu.
T. CILCORESCAIA: Sarcinile educației muzicale în grădinițele de copii.
VL. BULGACOV: Trandafiri în Cercul Polar.

Viață Pedagogică

- V. M. MIHAILOV: Despre prima conferință a părinților, din regiunea Leningrad.

Pagina naturalistului

- M. N. PLAVILȘCICOV: Paianjinul de apă.

Critică și bibliografie

- V. S. CARPINSKAIA: „Cartea colorată”.
RAISA CHINSBURG: Ciupercile.

Cântece pentru copii

ÎNVAȚAMANTUL POPORULUI (NARODNOE OBRAZOVANIE) No. 8, 1948

Cuprinsul

EDITORIAL: Să complectăm experiența conducătorilor cu experiența masselor.

Organizarea învățământului popular

- I. NOVICOV: Directorul, organizatorul și conducătorul vieții școlare.
N. VINOGRADOV: Două stâluri.
V. ALENOV: Despre consiliul pedagogic.
A. PESTOV: Inspectorul în aparatul secțiunii învățământului popular. Înainte de a pleca în inspecție (trece-rea în revistă a părerilor inspectorilor).
S. LITVINTEV: Munca organizatorică și controlul executării.
O. CHIRILINA: Adunările de plasă a elevilor.

Teme curente

Revizorul caselor de copii.
Consiliul pentru învățământul popular.

Din scrisorile cititorilor

În loc de ajutor și de sprijin.
Inspectorul și învățătorul.

Școala pe te hotare

- M. NECLICI: Cum s-a „denocra” o școală engleză.

LIMBA RUSĂ ÎN ȘCOALA (RUSSKI IAZAC V ȘCOLE)

No. 4/1948

Cuprinsul

Gramatică și Lexic

Prof. R. I. AVANESOV: Despre acentul în limba Rusă.

A. M. FINCHEL: Subordonare sau coordonare.

Metodica

M. V. UȘACOV: Repetarea morfologiei și a ortografiei în legătura cu studiul sintaxei.

Despre manualul școlar de limba rusă.

V. V. DOBROMASLOV: Despre materialul teoretic din manualul de limba rusă pentru clasele V — VII.

V. A. DOBROMASLOV: Despre materialul teoretic din manualul de limba rusă pentru clasele V — VII.

Prof. F. F. SOVETKI N.: Despre manualul de limba rusă pentru școlarele nerusești.

I. M. PULKINA: Despre alcătuirea manualelor de limba rusă pentru școlarele nerusești.

Limba rusă în școala nerusă

A. M. BOGOLIUBOV: Studiul cazurilor rusești în școala nerusă.

Din practica școlară

Z. N. MARCOV: Munca cu școlarii rămași în urmă în cadrul lecției.

M. I. SALNICOVA: Metoda individuală de lucru cu elevii rămași în urmă.

Critică și bibliografie

P. I. COLOSOV și F. F. CUZMIN: Culegerea de articole pentru compoziții.

N. S. RODJESTVENSCHI și M. V. CU

ŞACOV: Metodica ortografiei. Manual pentru profesorii din şcolile medii.

S. E. CRIUCICOV şi N. N. PROCOPOVICI: Metodica de studiu al gramaticii şi lexicului în clasa V-a.

V. A. NEVSCHI: Literatura nouă pentru profesorii de limba rusă.

Cronica

Despre predarea limbii ruse în R. S. S. Armănească.

Despre programele de limba rusă pentru clasele V — VII.

Consultări

Critică şi bibliografie

E. EMELIANOV: O culegere de metode, cu greşeli grave. Cărţi noi.

Cronica

Dela Ministerul Instrucţiunii al R. S. F. S. R.

Sesiunea Sovietului de Deputaţi, din regiunea Novosibirsk.

STATUL ŞI DREPTUL SOVIETIC

Nr. 5/1948

SUMARUL

STUDII

A. N. TRIANIN: Lupta cu genocidul ca infracţiune internaţională.

POCROVSKI S. A.: Concepţia lui N. G. Cernăşevski asupra statului şi dreptului.

A. F. CLEINMAN: Principiile democrate şi reacţiunea.

A. F. CLEINMAN: Principiile democrate ale procedurii civile sovietice.

CRITICĂ ŞI BIBLIOGRAFIE

RECENZII

S. I. ASCNAZII S. I. Aratus: Persoanele juridice şi Dreptul Civil Sovietic.

O. ARTUROV: Milo R. Meredith, Practica Politică şi Democratiei.

ADNOTĂRI

M. A. LOICO: Adnotarea literaturii străine.

BIBLIOGRAFIE

K. I. DRAJOMIREŢCAIA, V. E. CUŢEZATINA şi E. M. LIBOVA: Literatura cu privire la problemele Statului şi dreptului. (Februarie-Martie 1948).

PERSONALIA

N. N. POLEANSCHI ca savant criminalist.

REVISTA DE FIZICĂ TEHNICĂ

(JURNAL TEHNIEISKOI FIZIKI)

Vol. XVIII. Nr. 7/1948

CUPRINSUL

A. F. CIUDOVSKI: Cercetarea Fizică a regimului caloric al solurilor.

LUCRĂRI ORIGINALE

E. V. KUVSHINSKY: Dependenţele empirice între coeficienţii de difuziune a aburilor în diferite gaze.

F. P. RIBALCO şi M. V. YACUTOVICI: Deformarea cristalelor plane de Aluminu.

D. I. SUIAROV: Despre influenţa vitezei asupra rezistenţei la deformarea plastică.

A. M. SHKLOVER: Rezolvarea problemelor legate de propagarea undelor termice plane, cu ajutorul graficelor.

A. A. ZAITEV: Caracteristica coloanelor pozitive în amestecurile de gaze.

B. A. MAMIRIN şi L. N. SOSNOVKIN: Influenţa pierderilor paralele asupra parametrilor echivalenţi ai cuarţului.

A. A. SAMARSKY şi A. N. TIHOV: Despre reprezentarea ondulatorie a câmpului sub forma sumei câmpurilor TE şi TM.

A. A. SAMARSKY şi A. N. TIHOV: Despre excitare.

SCRISOARE CĂTRE REDACŢIE

N. F. LASHKO: Despre unele stări limită ale metalului.

ARHITECTURA ȘI CONSTRUCȚIILE
(ARHITECTURA I STROITELSTVO)
 No. 7/1948.

Cuprinsul

Arhitectura și planificarea satului
 colhoznic

- G. OȘEEPCOVA: Câteva probleme de reconstrucție a Moscovei.
 A. LIUBOȘ: Industrializarea construcției de locuințe cu multe etaje în Leningrad.
 V. GRIGORIEV: Proiecte tip, de spitale.
 B. PLESEIN: Noi secțiuni pentru construcțiile locuințelor cu multe etaje.
 G. USTIMOV: „Geografia construcțiilor” și proiectarea locuințelor.
- M. VOROBIEV: Pereți din cărămizi refractare pentru construcțiile de locuințe cu puține etaje.
 L. BRETANIȚKI: Arhitectura Azerbaidjanului d'n epoca Nizami. Prin Uniunea Sovietică.
 I. S.: Utilarea grădinilor și a parcurilor.
 A. IUZEPICIUC: O importantă inițiativă.
 H. TOPICOV: Un manual folositor.
 G. CALMANOC: Despre unele neajunsuri ale unei cărți necesare.
 B. VOSCOBOINIC: Albume de finisaj nereușite.
 A. MLODIC: Conferința arhitecților din Leningrad.
 În amintirea lui T. N. Varențov.
 Întoarcerea delegației arhitecților sovietici din Elveția.
-

TIPOGRAFIA „UNIVERSUL“

